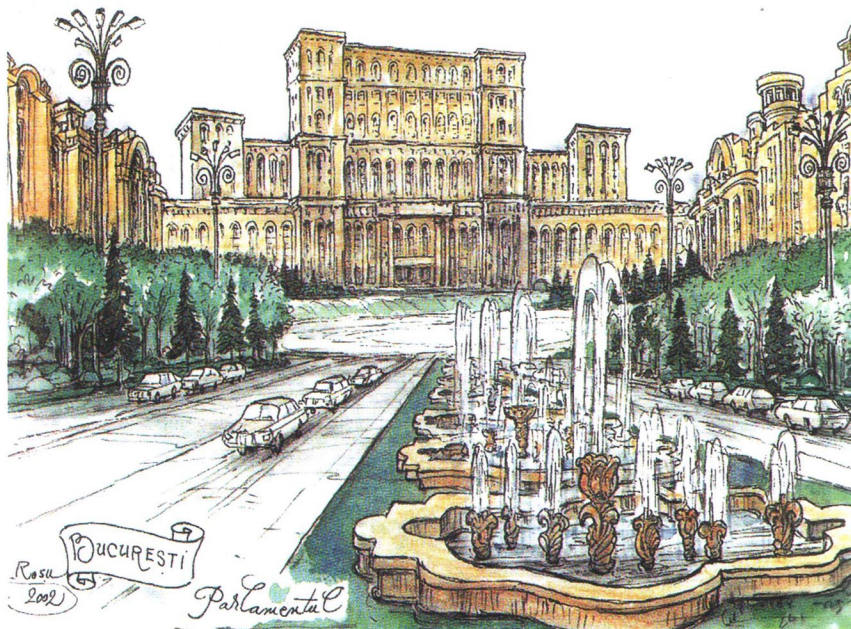


# PERISCOP



**Nr. 3(27)** Anul VII . iulie - septembrie 2014

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE  
**ASOCIAȚIA CADRELOR MILITARE  
ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE  
DIN SERVICIUL DE INFORMAȚII EXTERNE**



**Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor acestora și nu reflectă neapărat opiniile și poziția Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe.**

## **Atenție, vin alegerile!**

*„Cel ce va fi domn trebuie să aibă multă minte. Căci domnul care este întreg la minte are și multe fapte, și câte le face cu mintea, toate sunt spre binefacere... Până stă mintea lui întrînsul întreagă, toți oștenii lui se strâng împrejurul său, ca și oștile împrejurul steagului. Dacă (datorită conduitei sale) Dumnezeu se mânie pe dânsul, atunci nu-i face alt rău mai mare, decât mai întâi îi ia mintea. De atunci nicio faptă bună nu vei mai găsi la domnul acela, nici cinste nu va mai avea de la slujbașii lui și de la alți domni care sunt împrejurul lui. De aceea el le va fi numai de ocară și de răs, iar slujbașii lui se vor împrăștia de la el, ca și ceara care se topește. Când a căzut steagul lui, ei toți au luat-o la fugă și s-au împrăștiat”.*

**(Învățăturile Sfântului voievod Neagoe Basarab către fiul său Teodosie)**

# PERISCOPE

**Anul VII · Nr. 3/27 · iulie-septembrie 2014**

**Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare în Rezervă  
și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe**

## **CONSILIUL ȘTIINȚIFIC :**

**Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU**

**Academician Dinu C. GIURESCU**

**Prof. univ.dr. ing. Ștefan IANCU**

**Prof. univ. dr. Mihai MIRON**

**Prof. univ. dr. Viorel ROMAN**

**- Universitatea Bremen, Germania**

**Prof. univ. dr. Emilian STANCU**

## **REDAȚIA :**

**Redactor - șef :**

**Ioan Popa**

**Secretar general de redacție :**

**Dan Sulugiuc**

**Colegiul de redacție :**

**G. Bărbulescu , A. Botez,**

**I. Constantin, Ov. Curea**

**D. Ionescu, M. Manea**

**P. Neghiu , I. Pavel**

**Grafica :**

**Dumitru Roșu**

## SUMAR

## EDITORIAL

**Interesul național și politica de securitate a României în perspectiva secolului al XXI-lea.....7**

*Suveranitatea, unitatea, integritatea și independența țării sunt valori care nu se negociază și care nu aparțin nici unui partid... Securitatea României se datorează opțiunii ferme pentru aderarea la NATO și Uniunea Europeană. Pentru țara noastră nu există și nu pot exista alte opțiuni strategice, nici căi de mijloc....(Prof.univ.dr.Emil CONSTANTINESCU)*

## SERVICII SPECIALE

**Spionajul și spionul în epoca contemporană.....13**

*Activitatea de spionaj este legiferată pe plan național de fiecare stat, care își creează și instituțiile corespunzătoare de execuție. Este contestată însă și socotită ilegală pe teritoriul statelor unde se desfășoară, iar opinia publică din țara respectivă, de regulă, o repudiază.(Mircea Manea)*

**Arginții trădării.....21**

*La primele întâlniri s-a parafat înțelegerea lui Stana Ioan cu două cadre de informații străine prin semnarea unui angajament de colaborare. Totodată, a primit numele conspirativ „John”. Acest document consfințea statutul lui de trădător și renunțarea pentru câțiva arginți la demnitatea, onoarea personală, jurământul militar și angajamentele diverse pe care și le luase față de statul și poporul român.(Andrei Zărnescu)*

**"Spărgătorii de coduri" pe Frontul de Est.....25**

*Nu există informații că sovieticii ar fi reușit să decripteze mașinile de cifru germane, dar la finele anului 1941 aceștia au reușit capturarea unor mașini Enigma și a documentației tehnice de la Armata a Doua germană. Probabil că unele informații obținute prin decriptarea mesajelor transmise prin cifru de neșpi au jucat și ele un rol important în Bătălia Moscovei. ( Alecuș Fărău)*

**Intelligence mozaic (Alexandru Omeag).....33**

**Știri pe scurt (S. Dan, A. Fărău).....38**

## CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

**Trei veacuri de neutritare. Diplomație, servicii secrete, credință.....42**

*În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu a fost creată o amplă rețea de agenți de informații și de influență recrutați din rândul cărturarilor, clericilor, comercianților și a altor categorii de persoane cu posibilități de informare pentru a preveni activități potrivnice în capitalele unde trebuia să se cunoască pulsul politicii statelor respective cu privire la Țara Românească sau la țările (Marian Teodorescu)*

**Unele precizări privind emigrarea sașilor din România.....47**

*Începând cu 1950 și până în 1960 și ceva mai târziu, sub presiunea instituțiilor internaționale a apărut o problemă greu de rezolvat pentru acele vremuri și anume problema reîntregirii familiilor prevăzută în Carta drepturilor omului, semnată și de România. Astfel că sașii și șvabii din România au început în număr mare să depună acte de emigrare în R.F. Germania. ( Mircea Iordănescu)*

**Desecretizarea arhivelor I.C.E. "DUNĂREA" - Un fals mister -.....50**

*În ultimul timp, în mijloacele mass-media se face mare caz de desecretizarea arhivelor ICE "Dunărea". Se impun câteva precizări, absolut necesare, pentru a se preveni viitoare speculații, pornindu-se de la realitatea că, de fapt, au fost predate la CNSAS două arhive distincte, una comercială privind ICE "Dunărea", alta referitoare la operațiunile de aport valutar special care nu are legătură cu prima. (Petre D. Dumitru)*

**România în anii Războiului Rece .....54**

*Cel de-al treilea volum al lucrării **România: Supraviețuire și afirmare în anii Războiului Rece** a fost întocmit, asemenea primelor două volume, potrivit aceluiași criteriu al selectivității. El reunește 31 de studii, articole și comunicări științifice semnate de 20 de autori, fiind dispuse în cinci capitole tematice distincte. (Ambasador Nicolae Ecobescu)*

**Guantánamo - o rană deschisă.....57**

*Asupra bazei navale Guantanamo, Cuba deține "suveranitatea finală", dar SUA are "completa jurisdicție și control", în calitate de chiriașă, calitate din care nu poate fi decăzută decât prin acordul mutual al celor două părți sau dacă SUA renunță de bunăvoie. Chiria penibilă de 2 000 dolari pe an, stabilită în 1903 și actualizată în 1934 la 4 085 dolari pe an, este în vigoare și astăzi. (Ovidiu M. Cureau)*

**Informații și informare istorico-diplomatică. (Utilizarea informației în decizia de politică externă. Exemplul lui Nicolae Titulescu).....64**

*Problema informării și a informației în domeniul istorico-diplomatic este extrem de însemnată pentru cei care lucrează în diplomație și în conducerea statelor. Beneficiind de cunoașterea ei se poate rezolva corect și competent dinamica unei țări și a locuitorilor ei. ( Prof. univ.dr. Radu Ștefan Vergatti)*

**Între sociologia intelligence-ului totalitar și tratatul de patologie politică.....77**

*Lucrarea Destine frânte de Ioan C. Popa abordează perioada cuprinsă între Revoluția din octombrie (1917) și etapa de tranziție spre o așa-zisă liberalizare în URSS, marcată de moartea lui Stalin și începutul consolidării puterii lui Hrușciiov (1953-1954). În acest context, este prezentată și analizată în detaliu chestiunea creării și funcționării lagărelor de corecție prin muncă, privite mai ales prin prisma ideologiei care a stat la baza acestora. (Dr. Ilie Bădescu)*

**ANALIZE POLITICO-STRATEGICE**

**Uniunea Europeană: criza economică adâncește inegalitățile.....85**

*Scăderea deficitelor și „menținerea pe linia de plutire” a statelor au fost plătite în cea mai mare parte de către europenii de rând. În mod cert, după anul 2008, austeritatea și-a înfipt colții în nivelul de trai și în perspectivele de viitor ale cetățenilor din toate categoriile și toate generațiile.(Balcanii și Europa, nr. 146/2014)*

**Arhiva Periscopului: Ceaușescu în dialog cu papa Paul al VI-lea și**

**Henry Kissinger.....88**

*Cititorul se va putea convinge el însuși de valoarea politică și istorică a celor două documente, cu adevărat senzaționale, de natură să pună în lumină cu exactitate cât de departe ajunsese România și cât de promițătoare erau deschiderile sale la începutul anilor '70 ai secolului trecut. O, tempora! (I.P)*

**Republica Moldova sub presiunile Rusiei.....132**

*Sub titlul incitant „Putin nu mai vrea să mănânce fructe moldovenești”, ziarul Timpul atrage atenția că măsurile Rusiei echivalează cu o agresiune economică. Pentru că, într-adevăr, nimeni nu a luat în serios motivele fitosanitare invocate de autoritățile ruse în justificarea măsurilor anunțate. Pentru toată lumea este evident caracterul politic al acestor măsuri. (Ioan.P)*

**„Sfătuitoarii” Ucrainei.....137**

*La sfârșitul anului 2013, corupția generalizată din perioada guvernării Ianukovici, precum și intenția de a plasa formal Ucraina în sfera de influență a Rusiei, au scos din nou în stradă pe ucrainenii. Și de această dată, „sfătuitoarii” occidentali au venit la Kiev, reprezentați de miniștrii de externe german, francez și polonez, oferindu-și serviciile pentru soluționarea crizei. (Alexandru Botez)*

**MEMORIALISTICĂ-CONSEMNĂRI**

**Nicolette Franck (III).....141**

*Relația doamnei Franck cu autoritățile de securitate națională ale României socialiste este una mai mult apropiată decât ostilă. Dacă mai adăugăm și contactele directe, nemijlocite cu persoane oficiale ne apare conturul unei individualități bine definite în lecțiile de spionaj: persoană de sprijin. Să fi fost doamna Franck o astfel de individualitate? Dacă da, ce rol a avut ea în sistemul de informații al României anilor '60-'90? (Petru Neghiu)*

## MOZAIC -- CULTURAL

### VITRINA CĂRȚILOR

**Uniunea Social Liberală** de Dan Voiculescu.....149

*Lucrarea este o privire din interior, cu amănunte extraordinare, a ceea ce s-a întâmplat în România în ultimii cinci ani, de la ideea formării alianței social-liberale. (Petru Neghiu)*

**VALORI ALE ROMÂNIEI DE AZI**.....151

*Orice popor își legitimează identitatea prin valorile sale umane, materiale și spirituale pe care le promovează, le sprijină și le cultivă performanța spre luarea-aminte a generațiilor viitoare, dar și a lumii, pentru a le tezauriza în patrimoniul său de valori universale. (Ion Pavel)*

**Arta ca vector de comunicare și prietenie**..... 154

*În data de 11 iunie a acestui an, Asociația Prietenii Artei a organizat, la Budapesta, o serată literară dedicată poetului și traducătorului budapestan, Ferenc Baranyi, laureat al premiului Kossuth, și poetului și traducătorului bucureștean, Ion Brad. În intervențiile lor cei doi sărbătoriți și-au exprimat încrederea în puterea artei de a crea armonie și prietenie între popare. (Dan Sulugiuc)*

**DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI** .....156

**„PERISCOP” ÎN OGLINDA OPINIEI PUBLICE**.....159



## INTERESUL NAȚIONAL ȘI POLITICA DE SECURITATE A ROMÂNIEI ÎN PERSPECTIVA SECOLULUI AL XXI-LEA

*Suveranitatea, unitatea, integritatea și independența țării sunt valori care nu se negociază și care nu aparțin nici unui partid... Securitatea României se datorează opțiunii ferme pentru aderarea la NATO și Uniunea Europeană. Pentru țara noastră nu există și nu pot exista alte opțiuni strategice, nici căi de mijloc...*

### **Definirea interesului național**

Definirea interesului național și a politicilor de securitate națională care decurg din aceasta reprezintă problema politică majoră a oricărui stat democratic. Formularea explicită a interesului național constituie un imperativ al politicii statului, ca expresie a idealurilor născute în aria în care o națiune își făurește destinul. Politicii îi revine sarcina să discearnă, să studieze și să explicitizeze toate elementele care determină, condiționează, influențează sau afectează interesul național.

Interesului național nu i se poate da o definiție partizană. Puterea politică alternează, în vreme ce interesul național rămâne constant pe termen relativ lung. De aceea, în definirea interesului național trebuie să se țină seama de factori multipli, de la imperativele politice, sociale și economice ale unei perioade anume, până la particularitățile contextului internațional pe termen apropiat sau mai depărtat.

Clarificarea teoretică și aplicată a acestei problematice de interes major pentru România cere o alăturare a reflecției intelectuale și a acțiunii factorilor politici. Aceasta răspunde viziunii moderne asupra sensului global al conceptelor de interes național și de securitate națională, în care factorii ce țin de domeniul educației, al vieții intelectuale și al culturii se integrează organic.

Cei mai valoroși inițiatori și cuceritori ai progresului au fost și rămân oamenii de știință și cultură. Abordarea de către oamenii de știință a relației dintre securitate și cultură poate duce la reconceptualizarea multor probleme ale politicii de securitate și la optimizarea programelor de guvernare. Oamenii de știință pot constitui un puternic grup de gândire strategică în analiza multidisciplinară a securității naționale. În fine, dar nu în ultimul rând, există o legătură intrinsecă între diversitatea culturală, excelența intelectuală și buna funcționare a sistemelor democratice care reprezintă, la rândul lor, temeuri esențiale pentru o bună gestionare a interesului național. O cultură a dialogului și a respectului reciproc răspunde priorităților pe care interesul național le impune și le promovează.

## Discursul public românesc

Într-o societate în care, după decenii de totalitarism, elementul fundamental de coeziune este, cu precădere, de natura națională, interesul național riscă să fie definit și promovat exclusiv sub înfățișarea legăturii de neam. Se poate astfel constata că însăși noțiunea de „interes național” devine recurentă în discursul public românesc mai ales în acele situații în care interesul etnic este sau pare să fie amenințat. Deși afirmația pare ea însăși riscantă, există un risc chiar în vehicularea sintagmei „interes național” întrucât ea poate fi folosită oricând, de către oricine, în orice context, cu sentimentul că acoperă un conținut unanim cunoscut și acceptat. În realitate, interesul național nu este o valoare pre-construită, care ar implica doar energie vocală pentru a fi proclamată, fără o selecție atentă și fără efort personal. Interesul național este o experiență ce trebuie construită de fiecare în parte, un imperativ care îți cere să investești timp și energie și în folosul celor din jur, îți cere să optezi uneori chiar între propriul tău interes și un interes de factură generală. Această experiență presupune reflecție, responsabilitate, generozitate, devotament și chiar, în anumite situații, sacrificiu.

Nu numai materialul biologic al unei națiuni sau tradițiile sale istorice și folclorice constituie premisele patriotismului, ci și felul în care o națiune a știut, știe sau începe să învețe să se constituie ca o națiune civică, ca o societate al cărei principiu de solidaritate este consensul în jurul unor norme morale, întărite prin norme juridice. În fond, miza democratizării și a economiei de piață se joacă tocmai în jurul celor două valori care definesc patriotismul prin solidaritate și respect față de lege. Democrația nu poate fi instalată în afara statului de drept, a domniei legii. După cum economia de piață nu merită să fie instalată cu prețul creării unor profunde fracturi sociale care să anuleze orice egalitate de șanse. Astfel înțeles, interesul național nu s-ar cuveni limitat la expresia unui patos etnic, ci trebuie să constituie, mai degrabă, un raționament de ordin politic superior.

În societățile în tranziție de la totalitarism la democrație, patriotismul definit ca iubire față de legi pare amenințat de nașterea unei noi „morale”, a succesului și a acumulării. Deși generatoare de dinamism și prosperitate, o asemenea „morală”, care ar recunoaște piața ca singură valoare, poate eroda solidaritatea socială și submina interesul național.

De aceea, statul are obligația de a ocroti pe aceia dintre cetățenii săi care, în mod temporar sau definitiv, nu au cum se proteja singuri, prin proprietate sau prin propria muncă.

## Acțiunea politică

O cultură a participării echitabile la efortul comun trebuie să se generalizeze, pentru a ajunge, în viitor, la o lume a echilibrelor mai degrabă decât la o lume a conflictelor. Nu este vorba de o iluzorie egalitate. S-a spus că societățile au

de ales între egalitate și libertate și că, pe bună dreptate, societatea românească a ales libertatea. Dar, în interiorul oricărei societăți liberale, cu un capitalism modern, trebuie să existe mecanisme de dialog social și de redistribuire judicioasă care susțin echilibrul și coeziunea prin solidaritate activă, în interesul național.

Unei morale exclusiv pragmatice trebuie să i se contrapună morala politică. O morală politică văzută ca o morală a acțiunii. O acțiune care, la rândul ei, nu se reduce doar la a face, ci care înseamnă, în primul rând, „a fi dator să faci” din perspectiva unor valori care își au izvorul în conștiința cetățeanului. Acțiunea politică își găsește sensul tocmai în spațiul definit de verbul „a deveni”, în care ea este capabilă să exprime valorile intime ale conștiinței, transformându-le în valori publice și dând astfel substanță legăturii sociale. Morala riscă să rămână o iluzie dacă acțiunea politică nu este capabilă să o transforme într-un ideal. Idealul pe care îl declinăm sub sintagma „interes național”, ca sumă a intereselor unei națiuni politice moderne, se organizează în jurul principalelor noduri de solidaritate umană. Interesul național este, simultan, o problemă etică și o chestiune de politică de stat.

În România, interesul național este considerat în mare măsură un atribut al politicii externe. S-ar cuveni însă ca interesul național să fie ordonatorul felului în care românii înțeleg să trăiască împreună în calitate de cetățeni. Într-o tranziție care nu poate produce deocamdată dezvoltare, ci pare să multiplice doar diferențele, clivajele sau fracturile, interesul național ar trebui declinat potrivit unei gramatici a solidarității în jurul valorilor civice: democrație și pluralism; libertate și demnitate; egalitate în fața legii; înțelegere și toleranță. Aceste valori pot și trebuie să devină un patrimoniu pe de-a-ntregul românesc, pentru că ele sunt singurele valori pe măsura omului și demne de acesta.

### **Libertatea alegerii**

În cadrul interesului național, afirmarea identității naționale nu exclude recunoașterea complementară a unei identități transnaționale, cum este identitatea europeană, înțelesă ca modalitate privilegiată de integrare a României în spațiul valorilor democratice ale unei Europe întregite, care își construiește unitatea pe principiul toți egali, toți diferiți.

Fractura dintre extremul Occident al Europei și zona continentului în care se află România este de dată recentă și ea a întrerupt de fapt o lungă perioadă de dezvoltare a civilizației europene care, mai ales după Primul Război Mondial, începuse să-și arate tot mai vădit unitatea. Această fractură a fost de natură politică și s-a manifestat ca o frontieră strategică între o Europă atașată consecvent valorilor democrației, statului de drept și drepturilor omului și o altă Europă, a cărei clasă politică le-a contestat vehement înlocuindu-le cu ambițiile statului totalitar.

Pacea de după ultimul război mondial a fost repartizată țărilor din Europa Centrală și de Sud-Est conform dorinței marilor învingători, uneori fără prea multe

considerații privind participarea lor într-o tabără sau alta, ori contribuția lor reală la obținerea victoriei. Odată cu această pace, le-a fost destinat și un statut de apartenență la unul dintre poliile ordinii care a urmat războiului.

Sfârșitul Războiului Rece a acordat o șansă istorică statelor din Europa Centrală și de Sud-Est, șansa politică de a-și redefini interesul național, precum și o șansă strategică de a-și alege și construi propriul sistem național de securitate. Libertatea alegerii este însă limitată, printre altele, de capacitatea militară a fiecărui stat și de potențialul său de apărare. Pentru statele care au aparținut Pactului de la Varșovia, acest potențial și în special cultura de apărare națională au fost alterate, pe parcursul a cel puțin două generații, de starea de dependență a națiunii față de blocul militar comunist. De aceea, începând cu anii 1990-1991, între prioritățile politico-strategice ale României s-au situat, pe de o parte, modernizarea forțelor armate, iar pe de altă parte, căutarea unui sprijin în singura instituție de apărare colectivă credibilă, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.

### **Sensul lărgirii NATO de la Est spre Vest**

Am afirmat de mai multe ori că procesul de lărgire a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord nu s-a făcut și nu se va face de la Vest spre Est, ci de la Est spre Vest. Altfel spus, el nu are la bază o expansiune a Alianței ci, dimpotrivă, se întemeiază pe o aderare conștientă și liberă a statelor din Europa Centrală și de Est, din care unele sunt acum membre ale NATO, iar altele doresc să dobândească, într-un termen rezonabil, acest statut. În mod paradoxal, răspunsul cel mai rapid și mai entuziast la inițiativa de extindere a Alianței nu a venit în primul rând din țările de pe fosta linie de fractură Est-Vest, ci dinspre statele situate mai la Est: România și Țările Baltice.

În ciuda dezamăgirii produse de ritmul în care se desfășoară acest proces, aderarea la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord nu este privită de români în primul rând ca o protecție împotriva unei amenințări, ci mai ales ca o regăsire a unei identități de care s-au simțit, vreme de cinci decenii, pe nedrept lipsiți. NATO nu reprezintă pentru noi un adăpost, ci o comunitate de valori.

În materie de securitate, România a moștenit o situație complexă, datorată atât influenței comuniste sovietice, cât mai ales autarhiei iraționale la care a fost constransă de regimul comunist intern. Chiar dacă propria cultură militară a fost ferită, începând cu anii '60, de o puternică amprentă sovietică, ea nu a cuprins experiența realizată în Vest în toți acești ani. În același timp, după 1990, România nu a mai avut nici un aranjament de securitate colectivă. De aceea, au fost și rămân imperative cerințele ca armata să se modernizeze iar statul român să devină membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Modernizarea militară s-a dovedit a fi cea mai rapidă dintre componentele reformei din România. Tradițiile și valorile militare naționale, păstrate într-o bună

măsură chiar și în anii comunismului, au ușurat accesul la cultura militară occidentală care a fost asimilată, pe toată scara ierarhică a corpului militar. În numai câțiva ani, reforma armatei a cuprins atât schimbarea radicală a structurii de comandă și control, cât și configurația unităților de luptă. Capacitatea de integrare a ostașilor români, anterior constrânși la izolare, a fost exprimată cu succes, începând din 1991 și intensificată după 1996, în misiuni internaționale de pace și management al crizelor.

Probabil că aspectul cel mai uimitor în procesul de extindere a NATO este acela că, înainte chiar de a fi sigure că vor deveni membre, majoritatea țărilor candidate din Europa Centrală și de Est au îndeplinit aproape toate criteriile politice de bază ale admiterii în organizație. Dacă Organizația Tratatului Atlanticului de Nord ar fi fost o simplă instituție militară, ele nu ar fi fost în măsură să îndeplinească aceste criterii decât în interiorul Alianței.

În același timp, nevoia de securitate a determinat crearea în această zonă a unui sistem de cooperare pe care, în alte timpuri, doar Alianța ar fi putut să-l asigure. Toată această țesătură convergentă de acorduri și tratate, care nu a fost dirijată dintr-un centru unic de comandă, demonstrează că un întreg capitol de gândire strategică a raporturilor dintre state și dintre zonele geopolitice a luat sfârșit. Cred că, la zece ani după căderea totalitarismului, Europa Centrală este capabilă să transmită lumii un mesaj propriu: noul nume al securității poate fi prosperitatea, de care țările din zonă au avut atâta nevoie și pe care acum și-o construiesc.

### **Amenințarea de a fi învins pe câmpul stagnării economice**

În perspectiva mileniului trei, nu imperiile sau armatele sunt principalii adversari ai securității naționale, ci stagnarea economică, corupția, piețele financiare clandestine, crima organizată și terorismul. Dincolo de imperfecțiunea transformărilor economice și sociale din ultimii ani, experiența ne-a condus la o înțelepciune și la un nou mod de a gândi interesul național raportat la acești adversari.

În zilele noastre, obiectivele strategice țin în primul rând de politica internă a unui stat. Problemele pe care le vizează nu mai sunt exclusiv militare. În acest moment, mai mare decât pericolul unei confruntări militare este amenințarea de a fi învins economic. Principalele primejdii vor fi încă mult timp legate de instabilitatea sistemelor financiar-bancare, de instabilitatea raporturilor sociale, de nivelul corupției și al crimei organizate.

Marile opțiuni strategice determinate de interesul național al unui stat nu se mai elaborează astăzi doar în structurile Puterii. Cuvântul opiniei publice a început să conteze tot mai mult în luarea deciziilor majore cu privire la apărare, securitate și stabilitate. Atunci când se cer definite căile de realizare a interesului național, liderii de opinie au uneori o influență tot atât de mare ca și liderii politici. Această

influență n-ar mai trebui însă să se exercite accidental, ca răspuns dat unor circumstanțe politice și unor conjuncturi strategice. S-ar cuveni ca intelectualii responsabili și autentici să se angajeze în promovarea și consolidarea unei culturi a securității naționale. Și sunt convins că, în acest proces, Academia, în calitatea ei de centru de autoritate intelectuală și de for de dezbateră, are de jucat un rol fundamental, indispensabil.

### **Valorile democrației sunt universale**

Alături de alte state din Europa Centrală și de Est, România este astăzi pe cale de a demonstra că valorile democrației, preeminența legii și drepturile omului nu constituie patrimoniul exclusiv al unui Occident care s-a dovedit, poate, mai puțin ambițios decât l-au văzut, vreme de decenii, popoarele din centrul Europei.

Totuși, dacă românii au găsit în ei înșiși forța de a pune capăt regimului totalitar, aceasta s-a datorat și faptului că ei și-au ales ca model marea familie a democrațiilor occidentale, ale cărei simboluri politico-economice și de securitate sunt Uniunea Europeană și NATO. Ca și celelalte popoare din statele central și est-europene, românii vor să împărtășească cu aceste democrații experiența pe care au acumulat-o, o experiență a rezistenței și solidarității, a victoriei asupra fricii și a credinței în forța rațiunii.

**Prof. univ.dr. Emil Constantinescu,  
Președintele României (1996-2000)**

### **Nota Redacției:**

Textul de mai sus reprezintă extrase din alocuțiunea rostită la deschiderea conferinței științifice cu tema *Interesul național și politica de securitate a României în perspectiva secolului al XXI-lea*, organizată de Academia Română (16 martie 1999). De menționat că deși textul a fost scris înainte de admiterea României în NATO și UE, ideile enunțate își mențin pe deplin actualitatea. Autorul subliniază determinarea României de a face parte ca membru cu drepturi depline în cele două organizații care simbolizează politica economică și de securitate a democrațiilor occidentale și, în același timp, de a fi un actor și contributor la edificarea unei lumi mai sigure în secolul al XXI-lea.

## SPIONAJUL ȘI SPIONUL ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ

Apariția, necesitatea, percepția publică și evoluția activității de informații externe (cum se numește acum spionajul) s-au subordonat și au fost influențate în mod obiectiv de dinamica dezvoltării societății umane din timpuri imemorabile și până în zilele noastre. Această evoluție a fost marcată pregnant de progresul comunității mondiale în ansamblu și, inevitabil, de pluralitatea și amplitudinea intereselor statale și individuale.

Activitatea de spionaj este legiferată pe plan național de fiecare stat, care își creează și instituțiile corespunzătoare de execuție. Este contestată însă și socotită ilegală pe teritoriul statelor unde se desfășoară, iar opinia publică din țara respectivă, de regulă, o repudiază.

În ultimele secole s-a impus un adevăr cu valoare axiomatică potrivit căruia guvernarea oricărui stat care este conștientă de responsabilitatea sa pentru apărarea și promovarea propriului interes național se preocupă continuu să dispună de servicii puternice de spionaj care să răspundă permanent comandamentelor fundamentale ale țării.

Datorită cultivării și întreținerii excesive a secretului, dar și a nontransparenței, care au învăluit mult timp necesitatea și oportunitatea existenței și funcționării serviciului național de spionaj, în opinia publică, din interese străine, ca și din insuficienta cunoaștere a realității cu privire la spioni și spionaj, s-a perpetuat o percepție greșită, chiar negativă cu privire la acest domeniu de maximă utilitate și importanță statală. O corectă poziționare și înțelegere a rostului, rolului și locului unui serviciu de spionaj național ca și respingerea unor aprecieri departe de adevăr, chiar de contestare și de dispreț nepatriotic și nedrept, necesitau de mult timp reacții corespunzătoare din partea forurilor abilitate.

### **O succintă privire asupra evoluției contemporane a activității de spionaj**

Înfiiințarea serviciilor de informații externe și interne în secolul al XIX-lea, deschidea un front de luptă deosebit de cel clasic, ceea ce a determinat și folosirea sintagmei de "război secret" cu varianta modernă de "război rece".

Între aceste două concepte există însă o deosebire esențială: "războiul secret" dus de combatanții serviciilor de informații externe nu are o limită de timp, desfășurându-se continuu, în timp ce "războiul rece" are o durată de "viață variabilă", declanșarea și desfășurarea sa și încetarea "ostilităților specifice" este relativă influențată de o multitudine de factori conjuncturali: raportul de forțe dintre puterile care se confruntă (politic, economic, militar, propagandistic, social etc.) și dinamica apariției și schimbărilor ce se produc pe arena internă și internațională.

Tot așa cum există diferențieri între activitățile de spionaj în timpul "războiului rece" și în "războiul cald" (clasic).

În literatura de specialitate se consideră că trecerea de la denumirea ambiguă, chiar misterioasă și disprețuitoare și hulită, de spionaj la cea utilizată în mod natural și oficial astăzi de informații externe s-a produs în anul 1932. Consecința acestei inovații semantice s-a reflectat apoi în reconsiderarea acestei activități statale, producându-se o schimbare de optică în rândul oficialităților și a opiniei publice, care au devenit mai conștiente de necesitatea și însemnătatea instituționalizării misiunilor de informații externe indiferent de denumirea oficială a serviciului mandatat să realizeze această însărcinare.

Înainte de această schimbare de optică din interese opuse din interior și din exterior, dar și din necunoaștere ori din superficialitate și chiar din teribilism, inclusiv în prezent, s-au exprimat aprecieri și formulări nedrepte, jignitoare și nemeritate ca de pildă:

*"Caracterizarea <spionului>: fățarnic, infam, turnător, demn de dispreț, meserie de nemărturisit, porcul de spion, muncă de ocară"* (Emile Zola).

*"Spion! niciun cuvânt nu a fost mai încărcat de rușine ca acesta și nicio meserie n-a fost mai blestemată"* afirma Numa de Chilly în anul 1888.

Și în România postdecembristă s-au adresat invective cu ușurință, generalizatoare, la adresa instituției și persoanelor care au lucrat sau lucrează în domeniul informațiilor externe: niște hoți, profitori, aventurieri, criminali etc., etc., calificative formulate conștient sau inconștient.

Surprinde că unii oameni cu pretenții de specialiști, care se pricep la orice (politicieni, comentatori și analiști, exponenți ai societății civile ș.a.) s-au lansat în aprecieri descalificante pentru ei de felul: *România, ca stat membru al NATO și Uniunii Europene nu mai are nevoie de servicii secrete; România nu deține secrete care să justifice instituții să le apere inclusiv de o lege a patrimoniului național; România are mai mulți angajați în SRI și SIE decât state mari (unele foste imperii, n.ns) ca Germania, Marea Britanie, Franța și altele; România are mai multe servicii secrete (7) deși în realitate sunt numai două instituții de profil în accepțiunea clasică de gen (SRI și SIE), celelalte au atribuțiuni de protecție și prevenire într-un anumit domeniu – al apărării – DIA; al afacerilor interne – DGPI; al comunicațiilor guvernamentale și altor categorii de demnitari – STS; al asigurării pazei și securității anumitor instituții și oficiali români și străini – SPP.*

De-a dreptul penibilă și descalificantă profesional a fost aprecierea recentă a directorului unei publicații centrale potrivit căruia în locul celor 7 servicii ar fi suficient pentru securitatea României numai unul cu cel mult 300 de angajați!!!



Pentru a reconsidera și repune într-o lumină clară locul și rolul informațiilor externe secrete într-un stat care se respectă și își respectă specialiștii din domeniul delicat și complex al spionajului potrivit cu particularitățile activității, istorici renumiți, oameni politici și analiști ai fenomenului au făcut pertinente considerații și aprecieri semnificative.

### **Reconsiderări pozitive cu privire la spionaj**

Remarcându-se interdependența dintre activitatea de spionaj și noțiunea de secret se consideră că:

O istorie a secretului este problematică și sensibilă pentru că presupune luarea în considerare a evoluției societății statale și umane interne și internaționale de-a lungul timpului și condițiile care fac posibilă înțelegerea corectă și aplicarea sa efectivă.

Locul ocupat de "secret" ne arată până la ce punct principiul transparenței, propus de Epoca Luminilor, a fost regândit de regimurile noastre politice. O frontieră esențială separă ceea ce trebuie ținut în secret de ceea ce poate fi arătat, cu "generozitate" opiniei publice. Această separare organizează modernitatea în politică (Alain DEWERPE – "Spionul").

Același reputat specialist afirmă că *"Spionul nu este spion din proprie inițiativă – ceea ce ar angaja răspunderea personală -, ci devine ca atare la intervenția unei instanțe superioare, cea care îi și impune utilizarea metodelor imorale, absolvindu-l, totodată, de orice vinovăție. E ca și cum vina ar fi transferată pe umerii națiunii"*.

*"Acțiunea mea a fost ordonată de o autoritate superioară și responsabilă; eu îmi risc viața pentru țară"*, declară "Col. FIX în "Le service dans les etats-majors".

*"Toate tipurile de Servicii necesare binelui comun devin onorabile prin însăși această necesitate"*, consideră spionul american Nathan Hale, a cărui statuie se află amplasată sugestiv în fața sediului central al CIA de la Langley.

*"Spionii nu merită epitetul disprețuitoare cu care sunt gratulați deoarece ei acționează fără vreun interes personal, însuflețiți numai de dorința de a fi folositori țării lor"* (Gisquet).

Conștiente de aceste realități și de răspunderea ce revine statelor în apărarea propriilor spioni, în SUA, de exemplu, prin "Intelligence Identities Protection Act" încă din anul 1948 se stipulează în mod ferm că divulgarea de nume de ofițeri și agenți de informații constituie o crimă pedepsită cu 10 ani de închisoare pentru membrii Administrației și cu 3 ani pentru persoanele din afara acesteia. În baza acestei prevederi de pildă, în urmă cu câțiva ani, un înalt demnitar din echipa fostului vicepreședinte al SUA, Dick Cheney, a fost condamnat pentru că a deconspirat calitatea de agent acoperit al CIA a soției unui ambasador american.

### **Spionajul în epoca contemporană**

După aproape o jumătate de veac de la finele celei mai mari conflagrații mondiale cunoscută de istoria omenirii, când s-a apreciat (1991 – la Reuniunea CSCE de la Paris) că "Războiul Rece" s-a încheiat, iar planeta noastră a cunoscut o perioadă de pace relativă, în pofida celor peste 300 de conflicte militare de întindere locală și/sau zonală, mugurii războiului aflați în conservare sau hibernare încep să apară la lumina zilei amenințând cu pericolul unui nou și posibil conflict mondial care, prin consecințele sale, ar putea avea efecte catastrofale, fără precedent.

Această evoluție în care activitatea serviciilor secrete de informații externe și de contraspionaj intern au fost implicate profund, aducând întotdeauna importante contribuții în funcție de posibilitățile și nevoile statelor respective, a impus permanent o adaptare continuă la dinamica relațiilor internaționale și la interesele naționale.

Statele, îndeosebi marile puteri și superputeri, care joacă sau vor să interpreteze roluri tot mai importante pe harta lumii, dar și celelalte țări s-au preocupat și acordă tot mai multă atenție sporirii capacității profesionale de acțiune și reacție a serviciilor secrete pentru a obține performanțe congruente cu interesele imediate și de perspectivă ale statelor naționale în primul rând și al alianțelor din care eventual fac parte.

Astăzi, spionul și spionajul au evoluat atât de mult încât anumite cerințe puse în fața acestora ca și performanțele înregistrate apar pentru neinițiați de domeniul fanteziei, al science fiction. De la spionul-individ, care la început se limita la a observa ceva care-i atrăgea atenția, la trasul de limbă (așa-zisa exploatare în orb) a interlocutorilor posibili, deținători de informații utile, la urmărirea per pedes a persoanelor care-l interesau, spionajul a ajuns la culmi nebănuite de profesionalism și performanțe.

Serviciile de spionaj și contraspionaj acționează în regim de foc continuu pentru că pe acest front specific, "războiul secret", lupta dintre forțele combatante nu se întrerupe niciodată. Pot să intervină anumite sincope aparente și discontinuități, se poate acționa conjunctural potrivit fenomenului acvatic de flux și reflux tactic sau strategic, dar de încetat nici vorbă.

Aceste instituții au un profil deosebit de activitate în care nu lucrează mediocritățile și nici nu se folosesc ca surse de informații și de acțiune în medii cu grad ridicat de pericol oameni lipsiți de calitățile esențiale (curaj, stăpânire de sine, dârzenie, inventivitate, loialitate ș.a.).

În etapa contemporană a globalizării, în asemenea servicii secrete oamenii care îndeplinesc misiuni de spionaj trebuie să aibă calități deosebite și o

pregătire complexă pentru a putea culege informațiile necesare, a le verifica și transmite repede și calificat, a ști să racoleze sursele de care are nevoie, a realiza și acțiuni de dezinformare și sabotaj, diversiune și influență etc. în orice împrejurări și medii.

Deși omul a fost și rămâne factorul esențial în organizarea și realizarea activității de spionaj, inventator și creator de noi mijloace tehnice, în epoca contemporană se impune un trinom inseparabil spion – tehnologie – analiști. Etapa filajului pedestru sau auto a devenit desuetă și cu randament scăzut și expus deconspirării de obiectivul urmărit, iar costurile întreținerii unei asemenea activități de supraveghere ridicat, nejustificat de performanțe imediate.

Ca urmare a progreselor uimitoare ale tehnologiei informatice, multe mijloace realizate pot efectua de sine stătător acțiuni de interceptare și transmisie fără intermedierea omului-spion, pot supraveghea direct persoane, colectivități umane, obiective militare, industriale, porturi și aeroporturi, suprafețe de teren etc., pot obține și disemina informații potrivit scopurilor urmărite: instigare la nesupunere și revoltă (cazul "Primăverii din Africa de Nord" sau a "mobilizării" din Ucraina zilelor noastre etc.), la difuzarea de date compromițătoare, incitarea la acte de sabotaj și diversiune, observare de mișcări de trupe într-un anumit loc, la existența unor rampe de lansare de sateliți și rachete etc., decriptare a codurilor cifrate etc.

Jeffrey T. Richelson, membru al Arhivelor Securității Naționale a SUA, reputat specialist și istoric, autor a numeroase cărți de spionaj, în prefața la monumentală sa lucrare *"Un secol de spionaj. Serviciile de informații în secolul XX"*, apărută și în editura Humanitas, subliniază printre altele:

*"Astăzi, serviciile importante de informații sunt sprijinite de guverne, de la Washington până la Moscova și de la Londra până la Canberra. În plus, informațiile nu mai reprezintă doar o lume de spioni, de contraspioni, de trimiși politici, de defectori (trădători, n.ns.) și de agenți secreți. Tuturor acestora li se adaugă o lume de sateliți de spionaj a cincisprezece tone fiecare, avioane burdușite cu camere de luat vederi și echipamente electronice, păduri de antene, computere ultraperformante și analiști cu înalte studii de matematică, fizică, limbi străine, științe economice, inginerie și științe politice. Este o lume cu peste un milion de locuitori, care costă mai mult de o sută de miliarde de dolari anual. În ciuda Războiului Rece, este o lume care va continua să înflorească mult timp de aici înainte.*

*Transformarea lumii în secolul XX – formarea unor societăți complexe, natura atotcuprinzătoare a războiului, dezvoltarea unei tehnologii avansate, apariția unor noi state – se regăsește și în schimbarea lumii informațiilor și a spionajului. Nevoia de informații în legătură cu toate aspectele societăților*

*străine, inclusiv sistemele sofisticate de arme, a contribuit la transformarea culegerii de informații într-o întreprindere de multe miliarde de dolari ce necesită, atât sisteme de înaltă tehnicitate de colectare a datelor, cât și indivizi cu pregătire superioară în științele sociale și naturale și în domenii mai puțin comune precum interpretarea fotografiilor”.*

Ilustrativ este faptul că după cel de-Al Doilea Război Mondial în special, SUA au înființat, la 4 noiembrie 1952, Agenția Națională de Securitate – NSA, apreciată ca fiind cea mai secretă instituție din sistemul de informații și contrainformații al SUA. Organizația acționează fără nicio îngrădire oficială și dispune de capacități și dotări tehnice de interceptare inimaginabile. NSA dispune de echipamente care-i permit să intercepteze legăturile radio și telefonice din întreaga lume, să identifice mijloace de transport în cele mai mari aglomerări urbane etc., așa cum afirmă și președintele Ronald Reagan. Principalele sale mijloace tehnice de obținere a informațiilor sunt stațiile terestre și rețeaua de sateliți de spionaj creată în Cosmos.

Sunt de acum de notorietate rețelele ECHELON și PRISM cu stații și relee instalate atât pe teritoriul SUA, Marii Britanii, Noii Zeelande, care n-au cruțat de la interceptare nici pe aliații cei mai fideli membri ai aceleiași alianțe militare – NATO - ceea ce a atras oprobiul cancelariilor occidentale din Europa

Această practică a Administrației SUA și a serviciilor sale secrete, în conexiune cu aliații tradiționali (Marea Britanie și Canada în special) își are sorginea în preocuparea obsesivă, din perioada postbelică cu precădere, de exercitare a rolului de unică superputere mondială.

Semnificativă este și recunoașterea vicepreședintelui SUA, Joe Biden care, la o conferință de presă ținută la Banca de Export-Import din Washington, a afirmat, printre altele, că: *"Telul nostru este să instaurăm Noua Ordine Mondială. Cea veche s-a perimat. Sistemul financiar mondial nu mai este <sustenabil>. Elita globalistă trebuie să pună frâne noi. Ordinea mondială se schimbă din nou, iar instituțiile internaționale care au lucrat atât de bine în era postbelică, trebuie să fie revigorată, unele dintre acestea chiar desființate".*

Reamintim că în 1961, președintele de atunci al SUA, generalul Dwight Eisenhower declara: *"SUA au dreptul să facă spionaj oriunde interesele lor sunt amenințate".*

Pe aceeași linie se menține și actualul președinte Barack Obama care, în timpul imputărilor făcute SUA de aliații europeni pentru acțiuni de spionaj întreprinse prin interceptarea convorbirilor telefonice, inclusiv ale liderilor Germaniei, Franței etc., a replicat: *"Toată lumea spionează. Abilitatea de a spiona este limitată doar de capacitățile tehnice".*

Cu toate aceste preocupări ofensive, SUA s-au aflat și se află în atenția prioritară a serviciilor de spionaj ale Rusiei, Chinei, adversari tradiționali și de lungă durată, și a Cubei, lucru firesc dar, oarecum, paradoxal (așa cum a declarat Paul Redmond, fost vicedirector pentru contrainformații în CIA, în anul 2000, în fața Comitetului Permanent Special pentru Informații al Camerei Reprezentanților) și ai serviciilor unor state aliate sau prietene, printre care Franța, Israel, Coreea de Sud, Indonezia, Grecia, Taiwan și Filipine. Realitate ce ne îndreptățește să afirmăm că în fapt trăim într-o lume globalizată în care "toată lumea spionează pe toată lumea". Și exemplele nu lipsesc fiind de-acum de notorietate. Această sumară prezentare a evoluției specifice a muncii de spionaj ne permite să anticipăm noi dezvoltări calitative în domeniu ce vor influența progresul omenirii în ansamblu și, inevitabil, a activității de informații externe, în care statele deținătoare ale celor mai performante capacități tehnice și umane, vor juca un rol internațional tot mai hotărâtor.

Ne asumăm riscul de a anticipa producerea în secolul nostru, al XXI-lea, a unor efecte de esență, printre care:

1. Tehnologia operativă specifică spionajului și cea informatică vor înlocui treptat, sau chiar dinamic în anumite circumstanțe, rolul primordial de până acum al spionului uman și a instrumentului său principal de acțiune, rețeaua informativă. Ca urmare, se va diminua sensibil numărul personalului operativ-informativ. Va crește exponențial numărul analiștilor și informaticienilor.

2. Identificarea locurilor deținătoare de informații utile statelor (economice, tehnologice, politice, militare, energetice etc.) și obținerea acestora se va realiza mai rapid, mai sigur și cu riscuri și costuri reduse prin acțiunea directă a tehnologiei spațiale, de celei electronice și informatice (exemplul performanțelor hackerilor este pilduitor).

3. Tandemul tehnologia informatică – corpul specialiștilor analiști va avea din ce în ce mai accentuat rolul determinant în realizarea performanțelor misiunilor de spionaj. Iar ofițerul de informații de până acum va fi utilizat numai în domenii și situații ce nu pot fi realizate prin mijloace electronice și de altă natură.

4. Însăși structura organizatorică a serviciilor de informații externe, ca și a altor servicii secrete, se va modifica pentru a se adapta avansului tehnologiei informatice, inclusiv în pregătirea specifică resurselor umane proprii.

5. Noțiunea de "Secret" va cunoaște o evoluție ce va impune o restrângere a categoriilor de date calificate ca fiind secrete, iar transparența în domeniu va câștiga teren.

6. Așa-zisele rețele și sisteme de socializare se vor extinde și multiplica putând deveni, în funcție de interese, atât un adversar cât și un partener pentru serviciile secrete, îndeosebi cele de spionaj și contraspionaj. Pe lângă

anumite contribuții și efecte pozitive pentru societatea umană aceste rețele și sisteme informatice zise de socializare, folosite în alte scopuri pot produce efecte negative din cele mai grave: distorsionarea sistematică a realităților, acțiuni de diversiune și instigare, vicierea comportamentului uman etc., etc.

7. Capitalul bancar mondial va continua să se manifeste tot mai pregnant ca un "guvern global" ce își exercită influența și decide soarta omenirii în domenii esențiale ale vieții social-politice și economice.

8. Prioritare vor rămâne mult timp de acum înainte – în special pentru marile sau fostele mari puteri – obținerea informațiilor de natură economică, iar informațiile energetice vor ocupa un loc tot mai important. Complexul militar – industrial va fi mereu un beneficiar privilegiat al puterii.

**Mircea Manea**

## ARGINȚII TRĂDĂRII

*Toleranța față de trădători ne va  
distruge pe toți! (Robespierre)*

Toamna anului 1980. Mă întorsesem de puțin timp dintr-o misiune externă de lungă durată, deosebit de dificilă, plină de evenimente nedorite și, aș putea spune, chiar inedite. Cel mai bulversant eveniment a fost trădarea generalului Ioan Mihai Pacepa. Trecuseră doi ani de la eveniment, însă în Departamentul de Informații Externe (DIE) lucrurile nu arătau că s-au liniștit. Multe cadre de informații căzuseră victimă evenimentului. Unele dintre ele fuseseră scoase forțat la pensie sau din sistem, altele mutate în posturi derizorii și chiar umilitoare, cu reduceri substanțiale de salarii, sau concediate. În întreg aparatul de informații externe se instalase o stare de neîncredere și suspiciune generală. Această atmosferă era generată, printre altele, de lipsa siguranței locului de muncă și, mai ales, de amatorismul multora din șefii care înlocuiseră vechea comandă a unităților DIE. Deși mare parte dintre ei proveneau din aparatul de informații interne, nu aveau pregătirea specifică și expertiza necesare pentru a coordona și conduce acțiuni delicate, specifice acestui domeniu. Se observa cu ochiul liber lipsa de încredere a noii conduceri în cadrele de informații mai vechi, uneori chiar suspiciunea că ar fi fost recrutate de către serviciile de informații străine în perioadele în care au desfășurat misiuni de lungă durată în exterior. Și eu am avut această impresie, întrucât după misiunea în străinătate am fost mutat într-un sector neoperativ, fără șanse de a mai efectua misiuni externe. Evenimentele ulterioare aveau să mă contrazică, cel puțin în ce privește suspiciunea de trădare. Dar, să continuăm povestea noastră.

În una din zilele lunii octombrie 1980, șeful sectorului unde îmi desfășuram activitatea a strâns tot efectivul pentru a ne anunța venirea în colectiv a unui nou coleg. Astfel, ne-a fost prezentat Stana Ioan, recent venit dintr-o misiune de 4 ani (1976 – 1980) desfășurată în Japonia. Primele impresii au fost puțin contradictorii. Pe de o parte, aveam în față un om îngrijit, modest, cu o alură de intelectual, iar, pe de altă parte, un om foarte trist și abătut. Se uita la tine și aveai impresia că privirea lui, de multe ori fixă, trecea prin persoana ta. Cu toate că aceste aspecte au fost sesizate de aproape toți cei prezenți la eveniment, nimeni nu le-a interpretat în vreun fel la momentul respectiv. Pe Stana Ioan l-am avut coleg până în vara anului 1985. În toată această perioadă am sesizat din partea lui unele nemulțumiri în legătură cu situația sa materială și dorința manifestată în mai multe rânduri de a fi mutat în alt sector de activitate, care să-i ofere posibilitatea să

desfășoare misiuni externe. Avea o fiică din prima căsătorie și doi băieți cu cea de a doua soție. Demersurile sale insistente de a se muta într-un sector operativ i-au reușit prin anii 1982 – 1983. Bomba a căzut în vara anului 1985 când șeful unității în care lucram a anunțat oficial că Stana Ioan a fost prins în flagrant la o întâlnire, în timp ce preda informații secrete unui agent străin. Stana Ioan a fost arestat la 25 iunie 1985, iar agentul străin expulzat deoarece avea acoperire diplomatică. A urmat o perioadă extrem de dificilă pentru toți cei care l-au cunoscut pe trădător, asemănătoare cu cea de după trădarea generalului Ioan Mihai Pacepa. Cel mai mult au avut de suferit cadrele unității în care Stana Ioan a lucrat. Pe bună dreptate, lipsa de încredere în cadrele vechi s-a accentuat. Mulți ofițeri și subofițeri de informații au fost îndepărtați din unitatea respectivă prin pensionare, scoatere din sistem și mutare în posturi mult inferioare din unitățile serviciului intern de informații și din Ministerul de Interne. Măsurile arbitrare aplicate asupra cadrelor de informații rămase în posturi au continuat pe întreg parcursul anului 1985. A fost un dezastru ceva mai mic decât cel cauzat de trădarea generalului Ioan Mihai Pacepa, însă repercusiunile asupra unor cadre au fost deosebit de tragice. Au fost curmate cariere care se formaseră în ani grei de muncă cinstită, s-au destrămat familii, unii au ajuns dintr-o dată la periferia societății, ori mai rău, fără servicii. Se pare că președintele Nicolae Ceaușescu nu a cunoscut în detaliu despre trădarea lui Stana Ioan. Informația despre trădător a fost filtrată de către Tudor Postelnicu, responsabil în fața partidului de DIE. Oficial, cazul nu a fost cunoscut în celelalte unități ale DIE și nici în public.

Stana Ioan a avut parte de un proces corect, în urma căruia a fost condamnat inițial la 20 de ani de detenție pentru infracțiunea de trădare de patrie. Ulterior, pedeapsa i-a fost micșorată la 8 ani, întrucât s-a apreciat că a fost sincer în anchetă. În urma anchetei și a verificărilor efectuate de către structura de contrainformații a DIE au rezultat următoarele date despre împrejurările recrutării sale ca agent de către un serviciu de informații străin și informațiile ce le-a furnizat în calitate de trădător:

Aflându-se la post în Japonia, Stana Ioan a intrat în legătură cu un comerciant nipon de la care a început să primească mici cadouri și, mai târziu, diferite sume de bani. Față de cetățeanul japonez justifica primirea atențiilor respective prin faptul că are de făcut unele cheltuieli în interesul ambasadei, ca sponsorizări, sprijinirea unor cetățeni români să viziteze Japonia și alte povești de acest fel. În realitate, s-a dovedit că Stana Ioan se învățase la bani nemuncați. După un studiu temeinic, interlocutorul japonez, i-a propus să-i facă cunoștință cu doi prieteni de-ai săi cu posibilități materiale mult mai bune ca ale lui. Stana a acceptat să se întâlnească cu cele două persoane. Încă de la început cele două persoane și-au declinat calitatea de cadre CIA spunându-i că pot să-l ajute cu diferite sume de bani,



însă va trebui să merite acest lucru. La a doua și a treia întâlnire s-a parafat înțelegerea lui Stana Ioan cu cele două cadre de informații străine prin semnarea unui angajament de colaborare. Totodată, a primit numele conspirativ „JOHN”. Acest document consfințea statutul de trădător al lui Stana Ioan și renunțarea lui pentru câțiva arginți la demnitatea, onoarea personală, jurământul militar și angajamentele diverse pe care și le luase față de statul și poporul român. Dar cea mai odioasă trădare a săvârșit-o față de colegii lui care au constituit obiectul primelor informații furnizate ca agent al unei puteri străine. A întocmit și predat legăturii sale străine fișe personale amănunțite ale tuturor cadrelor de informații românești cunoscute de el, aflate în țară și în misiuni externe, dar și despre comandanți militari și persoane cu funcții în stat și partid cu care a intrat în contact în decursul vieții sale. A făcut rapoarte privind relațiile și interesele economice ale României cu Japonia și țările din zonă, dar și despre cele cu URSS, China și alte țări socialiste. Ar trebui să scriu zeci de pagini pentru a cuprinde toate informațiile furnizate de trădătorul Stana Ioan.

După revenirea în țară de la post din Japonia (1980), Stana Ioan a fost căutat de „unchiul Sam” cu care a reluat legăturile întrerupte temporar. În noua sa postură de angajat al unei noi unități a DIE, înființată după trădarea generalului Ioan Mihai Pacepa, „John” căpăta o importanță deosebită întrucât putea să furnizeze informații despre toate măsurile de reorganizare și cadrele nou venite în structurile DIE. Așa a și făcut. A dat legăturii sale tot ce i-a căzut în mână, de la documente secrete care se refereau la metodologii de muncă, noua schemă de organizare, resursele umane și financiare, acțiuni în desfășurare, obiective urmărite în diferite țări și zone, caracterizări ale noilor șefi, politica de cadre la adeziunea ofițerilor de informații la politica oficială etc. În acest punct al povestirii mele doresc să relatez un episod inedit al nemerniciei trădătorului. În luna decembrie 1980 am primit un apartament nou și am apelat la colegi pentru mutare. Printre cei care m-au ajutat a fost și Stana Ioan. După ce m-am aranjat în noua casă, drept mulțumire pentru ajutorul acordat am dat o masă celor 5 – 6 colegi la care au participat și familiile acestora împreună cu copiii lor. Cu acest prilej, am făcut peste 70 de fotografii. Am dat fiecărei familii câte un set din fotografii. Cele pe care i le-am dat lui Stana Ioan au ajuns la „unchiul Sam”. Acest gest a arătat încă odată că trădătorii ca Stana Ioan nu au mamă, nu au tată, nu au colegi și nici prieteni, nici sentimente umane, ci numai interese meschine din zona pecuniarului. „John” era forțat în permanență de noii săi stăpâni să mărească „strocul”; i se cereau din ce în ce mai des noi și noi informații. De teamă să nu fie prins, a solicitat transferul la o unitate aparținând Serviciului de informații intern din Timișoara, pretextând printre altele apropierea de fiica sa din prima căsătorie, care avea probleme, fiind la o vârstă critică. Acest transfer s-a realizat, fără prea mare greutate. Credea că prin plecarea sa din DIE și dispariția din

București se va renunța la serviciile lui. Nu a fost să fie așa. Serviciile de informații nu renunță ușor la un om pentru care au cheltuit muncă și bani. Stana Ioan avusese, probabil, o premoniție, căci la puțin timp după mutarea la Timișoara, a fost prins în București, în timp ce depunea într-o scorbură( în limbaj profesionist „căsuță poștală impersonală”) material informativ pe care l-a ridicat ofițerul CIA. Stana Ioan a fost liberat din închisoare în conjunctura evenimentelor din decembrie 1989, când împreună cu alți trădători a fost preluat de SUA. Am aflat că, între timp, și-a reglementat situația juridică față de statul român, și-a căpătat toate drepturile (pensie, bunuri personale etc.) și acum se plimbă liniștit și fără apăsare, râzându-ne în față. Mai mult, trădători de teapa lui Pacepa, Răceanu, Turcu și alții ca ei au cerut ca Stana Ioan să fie recunoscut ca luptător anticomunist. Halal luptător anticomunist, care și-a vândut colegii, țara, neamul și chiar sufletul pentru un pumn de arginți.

**Andrei Zărnescu**

*Din culisele istoriei:*

## **"SPĂRGĂTORII DE CODURI" PE FRONTUL DE EST**

Relatările despre interceptările comunicațiilor și decriptarea cifrurilor din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial s-au concentrat aproape în exclusivitate asupra teatrelor de război unde trupele germane și japoneze luptau împotriva celor anglo-americane. Contribuțiile decriptărilor Ultra asupra Bătăliei din Atlantic, Campania din Nordul Africii, Debarcarea în Normandia, Bătălia de la Midway etc. sunt menționate nu doar în cărțile de specialitate dar și în numeroasele relatări despre război. Pe de altă parte, Frontul de Est este uneori neglijat în această privință, deși milioane de militari au purtat nenumărate bătălii și au suferit pierderi îngrozitoare pe timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Decriptările și interceptările comunicațiilor au jucat un rol major în efortul de război al Germaniei. Se știe că Wehrmachtul avea trei regimente de cercetare-interceptare radio destinate celor trei Grupuri Armate din Est (Nord, Sud și Centru), iar din 1942 s-a adăugat o altă unitate care monitoriza traficul radio al partizanilor. Luftwaffe dispunea de unități similare pe lângă cele trei flote aeriene (Luftflotten), primind sprijinul acestora. Wehrmachtul și Luftwaffe își înființaseră departamente de criptanaliză pe Frontul de Răsărit, în Prusia de Est.

Toate acestea demonstrează că nemții făcuseră investiții importante în spionarea comunicațiilor - SIGINT, și că acest efort a meritat, fiind o sursă importantă de informații secrete. Se știe că "spărgătorii de coduri" germani putuseră să rezolve criptosisteme de nivel redus, mediu și (pentru un timp) chiar ridicat, prin interceptarea traficului radio dintre unitățile sovietice, iar analizele de trafic și goniometrările jucaseră un mare rol în aflarea conținutului ordinelor de luptă și dislocările unităților armatei sovietice.

Consemnând acțiunile și succesele germane în acest domeniu, este necesar să ne îndreptăm atenția și asupra sovieticilor. Care au fost reușitele sovieticilor în acest război din umbră? Din păcate, nu se poate da încă un răspuns complet acestei întrebări. Arhivele sovietice referitoare la interceptările mesajelor inamicului sunt încă închise și informații despre decriptări sunt și mai dificil de găsit și verificat. Aceasta înseamnă că, în unele cazuri, datorită sursele limitate de care cercetarea istoricilor a dispus, a trebuit să se recurgă și la unele raționamente deductive.

### **Evoluții anterioare războiului**

Imperiul țarist alocase resurse considerabile domeniilor spionajului și criptologiei. Agenții temutei Ohrana îi monitorizau pe revoluționari și alți dușmani ai regimului, iar "Camera sa Neagră" (Cernii Kabinet) putea decripta telegrame ale ambasadurilor străine.

Noul stat sovietic i-a preluat pe unii dintre acești criptanalști și i-a pus la

treabă. În 1921 s-a creat Departamentul Special, găzduit de o clădire a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe din Moscova, care în 1935 s-a mutat în complexul de birouri al NKVD-ului din Lubianka. Măsurile de securitate erau draconice, personalului i se impusese să nu dezvăluie rudelor absolut nimic despre activitatea profesională, inclusiv despre sediul serviciului.

Şef al acestui departament între 1921-1937 era Gleb Ivanovici Bokii, un boşevic loial care suprimase fără milă "duşmanii poporului" pe timpul Războiului Civil din Rusia. Locţiitorul său era maiorul Pavel Krisanfovici Karkevici.

Iniţial, Departamentul Special încadraseră mulţi foşti criptanalişti din perioada regimului ţarist care-şi bazau activitatea pe exploatarea unor materiale de cifru compromise, furnizate de spioni străini. Între anii 1920-1930 spionajul sovietic reuşise să recruteze în mai multe ţări personal cu acces la materiale de cifru. Astfel că în această perioadă criptanaliştii sovietici au reuşit să folosească codurile unor naţiuni străine, inclusiv Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia, Japonia, Statele Unite, Polonia şi multe altele.

Ţinta principală era Japonia datorită incidentelor militare din Orientul Îndepărtat dintre forţele sovietice şi Armata Kwantung. De asemenea, decriptorii sovietici au participat la Războiul Civil din Spania, Războiul Sino-Japonez şi Bătălia de la Halhin Gol (un război de frontieră dintre sovietici şi japonezi din anul 1939). Grupuri operative speciale ale Departamentului Special fuseseră trimise către aceste teatre de război. Micul grup de specialişti care fusese trimis în Spania în anul 1936 reuşise să citească unele mesaje ale lui Franco, precum şi ale serviciului său de spionaj. La începutul anului 1938, o echipă operativă a fost trimisă în China pentru a sprijini forţele guvernamentale ale lui Chiang Kai-shek în războiul contra Japoniei, reuşind ca în decurs de câteva luni să soluţioneze 10 criptosisteme tactice japoneze. Apoi, în 1939, criptanaliştii au fost în stare să-i acorde asistenţă informativă generalui Jukov în bătălia de la Halkin Gol, decriptând mesajele codificate ale Armatei Kwantung.

### **Epurările din anii '30**

Succesele obţinute de Departamentul Special nu l-au putut proteja de epurările din anii '30. Pe timpul acestei perioade cetăţenilor sovietici li se aduceau acuzaţii grave de spionaj şi sabotaj, organizându-se nenumărate procese şi execuţii. Epurările au lovit şi Serviciul Criptologic, conducerea acestuia şi mulţi lucrători fiind executaţi. Însuşi Bokii a fost executat în anul 1937, alături de cei mai mulţi şefi de secţii din epoca ţaristă. Acestea au provocat răni atânci activităţii criptologice sovietice într-o perioadă foarte dificilă, întrucât în septembrie 1939 Germania invadase Polonia declanşând cel de-Al Doilea Război Mondial.

### **Marele Război Patriotic**

În 1941 Serviciul Criptologic a fost inclus în structura NKVD-ului ca al

5-lea Directorat al acestuia, sub un administrator eficient - maiorul Ivan Grigorievici Șenelev. Invazia germană a dus la extinderea rapidă a Departamentului iar Șenelev i-a recrutat pe cei mai buni matematicieni, lingviști și ingineri electroniști din Uniunea Sovietică, astfel că spre sfârșitul războiului Directoratul al Cincilea al NKVD-ului constituia o puternică concentrare de specialiști sovietici în criptologie..

La rândul său, Armata Roșie avea propriul Departament de interceptare și criptanaliză a comunicațiilor în cadrul Directoratului Principal de Informații al GRU. În 1930, acest Departament de decriptare al armatei a intrat în componența Departamentului Special, dar a fost din nou separat în 1938.

În 1941, Serviciul de cercetare-interceptare radio a devenit cel de-al 8-lea Departament al Directoratului Statului Major al Armatei Roșii. Șef al acestuia era inginerul de rangul I I.N.Artemev. GRU coordona cele 16 batalioane speciale radio numite OSNAZ. Ce performanțe au obținut acestea pe timpul războiului?

### **Perioada anilor 1941-'42**

Se cunoaște că în 1941 aceste batalioane sufereau de pe urma pierderii personalului experimentat. De asemenea, se pare că numeroase batalioane radio GRU aveau sarcina primordială de a-și monitoriza propriile unități militare pentru descoperirea încălcărilor regulilor de securitate, neglijând să mențină sub observare atentă unitățile străine.

"Surprinzătorul" atac german din iunie 1941 a determinat ca întreaga armată sovietică să intre într-un intens proces de mobilizare și deplasare a unităților sale. Importantele înfrângeri din anul 1941 au condus și în acest domeniu la pierderi de echipamente de specialitate, materiale criptografice și personal calificat. Cu toate acestea, se pare că sovieticii au putut să înregistreze și unele victorii importante în războiul purtat pe calea undelor radio.

În toamna anului 1941, o grupă condusă de criptanalistul NKVD Serghei Tolstoi a reușit să "spargă" mașina de cifru PURPLE, folosită de Ministerul japonez de Externe. Decriptările mesajelor cifrate cu această mașină arătau că Japonia nu va ataca Uniunea Sovietică pentru a-i sprijini pe germani în asediul Moscovei. Această informație, verificată și prin celebrul spion sovietic de la Tokyo, Richard Sorge, a permis conducerii sovietice să-și concentreze toate resursele disponibile din Orientul Îndepărtat împotriva Germaniei în ajunul bătăliei pentru Moscova. Traficul diplomatic japonez a continuat să fie citit de-a lungul războiului, furnizând importante informații asupra evoluției relațiilor politice și militare dintre țările Axei.

Nu există informații că sovieticii ar fi reușit să decripteze mașinile de cifru germane, dar la finele anului 1941 aceștia au reușit capturarea unor mașini Enigma și a documentației tehnice de la Armata a Doua germană. Probabil că unele informații obținute prin decriptarea mesajelor transmise prin cifru de nemți au jucat

și ele un rol important în Bătălia Moscovei.

Aliații Germaniei erau ținte mai ușoare, Conform unei recente cărți despre criptologia rusă, decriptorii militari ai armatei reușiseră să citească mesajele dintre Înalțul Comandament român și generalul Manstein, în Ucraina anilor 1941-'42. Contraofensiva sovietică de la Stalingrad a profitat de faptul că zone ale frontului german erau ocupate de trupele române și ungare. Este de presupus că unele informații au fost obținute prin interceptarea comunicațiilor acestor armate.

Într-un raport al GRU către Stalin din noiembrie 1942 se spunea: *"Goniometrarea stațiilor radio ale armatei germane a furnizat valoroase informații despre grupările inamicului, activitățile și intențiile sale... Serviciul criptanalitic al Directoratului Principal de Informații al Armatei Roșii i-a identificat pe principalii generali germani și japonezi, a decriptat cifrurile diplomatice și ale poliției, inclusiv 75 de sisteme ale spionajului german. Peste 220 de chei de cifrare ale acestora și mai mult de 50.000 de mesaje germane au fost citite...Grupul nostru de specialiști a prezentat posibilitatea soluționării telegramelor germane cifrate cu mașina Enigma și a început să construiască echipamente care să sporească viteza de decriptare a mesajelor interceptate".* Este probabil că sistemele cripto menționate mai sus utilizau cifruri manuale folosite la niveluri inferioare și medii de armata, poliția și Abwehrul german.

În 1942 a avut loc o reorganizare majoră a serviciilor de contrainformații radio din NKVD și GRU. Al cincilea Departament din NKVD a luat sub control producerea și distribuirea materialelor criptografice sovietice și i-a absorbit pe criptanaliștii GRU. Al 8-lea Departament din NKVD se concentra pe analizele de trafic și goniometrare cu scopul de a afla ordinele de luptă date unităților germane și deplasările acestora.

### **Perioada 1943-1945**

În a doua parte a războiului, forțele germane se aflau în continuă retragere, sovieticii eliberând teritoriile ocupate și încheind războiul prin asediul și cucerirea Berlinului. Pe timpul acestei perioade Armada Roșie dispunea de un avantaj numeric de trupe și armament semnificativ față de germani. Aceasta constituie o dificultate în stabilirea aportului activității criptologice și de cercetare-interceptare radio în obținerea victoriilor sovieticilor, deoarece mulți alți factori au concurat la acestea.

Cu toate acestea, se cunoaște că prin goniometrare și analizele de trafic sovieticii au putut să identifice formațiunile germane și să le urmărească permanent deplasările. De exemplu, într-un articol despre *Spioni, cifruri și Informații în Bătălia de la Kursk din 1943*, se arată că într-un raport de informații al Primei Armate sovietice de Tancuri se preciza că operatorii radio identificaseră pozițiile cartierelor generale și ale unităților Diviziilor Panzer germane înainte de începerea

ofensivei.

Criptanalizii sovietici reușiseră să rezolve decriptarea multor cifruri manuale germane și izbutiseră să captureze mașini Enigma împreună cu listele cheilor folosite la cifrare ale acestora atunci când au încercuit unitățile germane (în special în vara anului 1944).

### **Ajutor extern**

Sovieticii au primit asistență din două surse externe. Pe de o parte, ocazional britanicii au transmis unele informații pe care le obținuseră din decriptarea codurilor germane. Întotdeauna însă sursele erau camuflerate deoarece britanicii erau foarte riguroși în comunicarea de secrete din domeniul criptologic și nu doreau să dezvăluie succesele lor autorităților sovietice.

În afara unor avertizări asupra unor acțiuni iminente ale armatei germane, britanicii au trimis și rapoarte detaliate. În aprilie 1943 ei au trimis un raport al generalului von Wichs către armatele aliate prin care se arătau aspectele esențiale ale planului german pentru bătălia de la Kursk, iar în octombrie același an i-au informat pe sovietici despre "rețeaua Klatt" a Abwehrului.

Cu toate că autoritățile britanice erau atente să nu divulge sursele rapoartelor lor, sovieticii cunoșteau deja prin rețeaua lor de spioni, despre Bletchley Park (sediul secret al criptologilor britanici - n.n.) și faptul că englezii reușiseră să decripteze mașina de cifru germană Enigma și să citească în mod curent mesajele transmise pe această cale. Pe timpul celui de-Al Doilea Război Mondial spionii lor, Kim Philby și Anthony Blunt, transmisese informații despre cifrurile Abwehrului, iar John Cairncross reușise să se infiltreze în Bletchley Park.

Conform lucrării *"Bijuteriile Coroanei: Secrete britanice din inima Arhivelor KGB"*, în afară de mesaje decriptate, Cairncross a putut să obțină două volume secrete despre instruirea asupra decriptării manuale, un ghid pentru citirea cheii Enigmei, codificată TUNNY, și o descriere a mașinii construite de englezi pentru citirea traficului cifrat al Luftwaffe. Cu certitudine că informațiile furnizate de Cairncross le-au permis criptanalizilor sovietici să depășească problemele de cercetare asupra cifrurilor germane.

Deoarece nu există detalii asupra sistemelor de cifruri pe care sovieticii le-ar fi putut exploata, analizând criptosistemele folosite de germani se poate evalua dacă securitatea acestora a fost aceea pe care ei ar fi dorit-o să reziste unui atac bine organizat al unui grup de matematicieni și lingviști sovietici de elită.

### **Sumar al criptosistemelor Axei**

Armata germană folosea cifrurile teleprinter (mesaje transmise telegrafic prin teleimprimator) tipurile SZ 42, T 52 și T 43 pentru comunicațiile de nivel înalt, mașina Enigma de la regiment în sus și diferite cifruri manuale folosite de unitățile de pe linia frontului.

**Lorenz SZ 42** era principala mașină de cifrare și transmitere prin radio a mesajelor cifrate cu ajutorul teleimprimatorului pe Frontul de Răsărit. Aceasta era o mașină de cifru foarte complexă și precisă, folosită împreună cu un echipament criptografic foarte avansat. Englezii construiseră computerul Colossus pentru a decifra traficul acesteia. Probabil că sovieticii nu putuseră să realizeze un echipament similar dar este posibil să fi reușit să decrypteze în profunzime mesajele folosind metode manuale. Aceasta fusese și practica standard la Bletchley Park înainte de introducerea echipamentului criptanalitic de mare viteză. Până în acest moment nu există informații despre modul în care sovieticii ar fi reușit să decrypteze cifrul Lorenz.

**Mașina de cifru Enigma** a fost folosită de Armata, Marina și Aviația germană ca principalul său sistem de cifru. În decursul războiului securitatea sa a fost îmbunătățită prin noi proceduri și modificări. Ar fi putut sovieticii decifra traficul cifrat al Enigmei, la fel ca britanicii? Într-un raport al GRU din 1942 se arată: "*Colectivul nostru de cercetători a evidențiat posibilitatea soluționării mesajelor cifrate cu mașina Enigma și a început construirea unui echipament care să accelereze această soluție*".

Cunoscutul criptolog american David Kahn l-a intervievat în anul 1996 pe generalul Nikolai Andreev, șef al Departamentului SIGINT din KGB în anii 1970-1980, care i-a spus că sovieticii știau cum să soluționeze Enigma și, deși nu aveau 'bombe' (calculatoare folosite pentru decifrierea mesajelor cifrate) precum britanicii, dispuneau de posibilitatea folosirii specialiștilor pentru a reproduce acțiunea mecanismelor interne ale mașinii cu resurse umane. Nici din declarația lui Andreev nu reiese cu claritate dacă s-a reușit cu adevărat decifrierea traficului cifrat cu această mașină.

Așa cum s-a arătat mai sus, sovieticii capturaseră în timpul războiului mașini Enigma intacte și liste cu cheile de folosire a lor. Folosindu-le ar fi putut decifra mesaje din traficul mai vechi, dar până în prezent nu sunt indicii că ei ar fi reușit să recupereze setările în mod analitic. Un asemenea eșec ar putea fi atribuit mai multor factori:

1. Sovieticii au început studiul Enigmei spre sfârșitul războiului și astfel n-au putut să exploateze lipsa de securitate a procedurilor dinainte de mai 1940. În perioada 1942-1945 nemții introduseseră multe măsuri noi de securitate care au făcut ca decifrierea mesajelor să fie cu mult mai dificilă decât în anii 1939-40 când s-a început activitatea la Bletchley Park.

2. Cea mai mare parte a traficului din Est provenea din legăturile radio între unitățile armatei germane, care în mod tradițional dispuneau de un nivel de securitate criptografică mai ridicat decât al celor din aviație. Traficul de rutină al armatei a produs probleme chiar și la Bletchley Park, în pofida numărului mare de



"bombe" de care dispunea.

**Cifrurile manuale** erau folosite de armata germană la nivel de divizie și al unităților subordonate. Pe cea mai mare perioadă a războiului sistemele erau un dublu Playfair și coduri din trei litere. Aceste sisteme asigurau o securitate limitată și, de aceea, este probabil că sovieticii reușeau să citească mesajele cifrate astfel, asigurând cu informații de ordin tactic conducerea armatei. Cu toate acestea, succesul lor în deciparea cifrurilor manuale ale armatei germane n-a putut dura pe tot timpul războiului, deoarece în 1944 acestea au fost înlocuite cu sisteme mult mai sigure.

**Procedurile radio** folosite de unitățile germane (rețele radio, frecvențe, indicative de apel, parole, grupe indicative, coduri și radio-jargon pentru realizarea legăturilor) nu prezentau siguranță în fața unei simple analize de trafic și goniometrării, astfel că sovieticii puteau să identifice dislocarea unităților inamice și să-și concentreze atacurile asupra lor.

**Serviciul militar de informații al armatei, Abwehrul** reușise să recruteze foarte mulți agenți în spațiul sovietic, folosind pentru legătura cu ei în special sisteme de cifru cu transpoziție. Criptanaliztii de la Bletchley Park au putut rezolva aceste cifruri pe tot timpul războiului și nu există motive să se creadă că aceste sisteme criptografice simple ar fi rezistat soluționării și de către sovietici, așa cum de altfel se menționa într-un raport GRU asupra traficului Abwehrului. Stațiile radio din Centrala Abwehrului foloseau și câteva mașini Enigma G, o versiune care avea vulneabilități de securitate, pe care cei de la Bletchley Park le soluționaseră încă din 1941 și al căror trafic era citit cu regularitate. Deși nu sunt indicații că și sovieticii decriptaseră mesajele cifrate cu Enigma G, aceasta se consideră că era teoretic posibil și deci mai mult ca sigur că s-a reușit și în mod practic.

Într-un singur caz există certitudinea că sovieticii exploatau comunicațiile Abwehrului. La Sofia, Biroul "Klatt" colecta informații de la surse din Uniunea Sovietică. "Klatt" era un cetățean vinez, Richard Kuder, pe jumătate evreu, care acceptase pentru a-și proteja familia de persecuțiile naziste, să lucreze pentru nemți. Acesta a organizat o rețea de spionaj a cărei bază se afla într-o vilă din Sofia. Traficul acestei stații era interceptat de britanici care descoperiseră informații de valoare. Prin spionii săi din Serviciile de informații și securitate britanice, sovieticii aflaseră și ei de Biroul "Klatt" și au început să intercepteze traficul dintre Viena și Sofia începând din toamna anului 1941, decriptorii sovietici constatând că era un sistem simplu de scrisori codificate.

**SD-ul**, Serviciul de informații al SS-ului, recrutase prizonieri de război și, după o scurtă perioadă de pregătire și îndoctrinare, i-a trimis în spatele frontului cu misiuni de spionaj și sabotaj, în cadrul operațiunii codificate "Zeppelin", deși germanii nu se așteptau ca acestia să supraviețuiască mult timp. Cu toate că SD-ul

utiliza criptosisteme diferite, totuși, la fel ca Abwehrul, folosea și el pe larg dubla transpoziție. Având în vedere timpul limitat pentru instruirea agenților "Zeppelin", se presupune că n-au putut să li se predea noțiuni despre criptosisteme mai complexe. Nu există motive să se considere că, la fel ca mesajele Abwehrului, acestea ar fi prezentat vreo siguranță în fața decriptoarelor sovietici.

### **Aliații Germaniei**

În afară de trupele germane, pe Frontul de Răsărit luptau și unități finlandeze, românești, italiene, slovace și ungare, care au avut o contribuție importantă, în special în perioada anilor 1941- 42 când numărul lor se ridica la 850.000 de militari.

Aceste țări foloseau în special cifruri manuale, astfel că teoretic traficul lor era vulnerabil în fața atacurilor criptanalizei sovietice. Așa cum s-a menționat, mesajele Comandamentului armatei române era citit încă din perioada de început a războiului de criptanalizii sovietici. Fiind conștienți de insecuritatea criptosistemelor aliaților, germanii i-au dotat cu un număr de mașini de cifru Enigma, însă cea mai mare parte a traficului a continuat să fie realizat cu sistemele manuale nesigure.

### **Concluzii**

Folosirea spionajului SIGINT și criptanalizei de către germani și sovietici pe Frontul de Răsărit constituie un subiect căruia i s-a acordat până în prezent relativ puțină atenție de către istorici. Mai mult ca sigur principala cauză a constituit-o lipsa de surse adecvate, deși în ultima perioadă au apărut unele materiale care ar putea permite cercetătorilor să descopere unele detalii despre performanțele beligeranților de pe acest front.

Cât îi privește pe sovietici, se știe că ei înregistraseră performanțe înainte de război însă există informații limitate despre criptosistemele inamicilor pe care ei le-ar fi soluționat pe timpul războiului. Așa cum s-a arătat, statul sovietic a investit resurse semnificative în agențiile sale de contraspionaj radio, iar NKVD-ul reușise să-i încadreze pe cei mai buni matematicieni, ingineri și lingviști ai statului. Este neîndoios faptul că o asemenea grupare de specialiști a condus la rezolvarea a numeroase criptosisteme străine.

Din păcate, informațiile prezente sunt încă limitate și fragmentate. Speranța este că în viitor vor fi dezvăluite mai multe informații despre spionajul SIGINT din acea perioadă, care actualmente a evoluat la cote greu de anticipat cu doar câțiva ani în urmă, aflându-se în centrul disputelor politico-diplomatice ale marilor puteri în urma dezvăluirilor fără precedent făcute de fostul angajat al NSA, Edward Snowden.

**Alecuș Fărău**

## INTELLIGENCE MOZAIC

**GERMANIA.** Autoritățile de la Berlin au solicitat, recent, misiunilor diplomatice și consulatelor generale acreditate în Germania să comunice, ”pe canale diplomatice”, lista completă a ofițerilor de intelligence care operează pe teritoriul german sub acoperire diplomatică (ambasade, consulate, misiuni economice, institute culturale etc.). Demersul contraspionajului german exclude din această listă ofițerii de informații acreditați oficial pe lângă serviciile secrete autohtone, considerați ”*puncte de contact*” utile în clarificarea unor aspecte sensibile din raporturile bilaterale și în dezvoltarea cooperării specifice, îndeosebi în ceea ce privește combaterea terorismului internațional, a traficului de droguri, a criminalității transfrontaliere și a proliferației nucleare.

Inițiativa Berlinului pare cel puțin bizară, având în vedere că, practic, toate ambasadele (chiar și cele aparținând statelor prietene, sau mai ales acestea!!!) au în componența lor mai mulți ofițeri de intelligence care beneficiază de ”umbrela” diplomatică în acțiuni desfășurate, de cele mai multe ori, la limita sau în afara legilor statului în care sunt acreditați.

Prezentat oficial drept un demers firesc, spre o mai mare transparență, inițiativa autorităților de la Berlin are, în opinia noastră, două ținte cu bătaie pe termen lung: a). creșterea presiunilor asupra serviciilor de informații și securitate străine de a-și diminua prezența și acțiunile pe teritoriul Germaniei și b). refacerea încrederii între serviciile secrete autohtone și structurile de intelligence din unele țări ale Alianței Nord-Atlantice.

Potrivit unor analiști militari occidentali, SUA, alături de Federația Rusă și China, au cea mai semnificativă prezență specifică pe teritoriul german. Dacă raporturile tensionate cu Moscova și Beijing în această privință sunt, să spunem, ”tradiționale”, dezvăluirile transfugului Edward Snowden privind activitățile neprietenești ale National Security Agency la adresa Germaniei au pus la grea încercare și relația Washington-Berlin. Apogeul pare a fi fost atins în prima jumătate a lunii iulie 2014, când autoritățile germane au anunțat expulzarea rezidentului CIA, care lucra sub acoperire diplomatică la Ambasada SUA la Berlin. Cu toate acestea, incisivitatea ”aliatului” american a rămas constantă, în prezent circa 200 dintre membrii personalului diplomatic din Germania fiind, conform cotidianului *Der Spiegel*, ofițeri de intelligence.

**CHINA.** Guverne și mari companii occidentale, care au fost ținta unor atacuri cibernetice de amploare, acuză tot mai frecvent toleranța autorităților chineze față de hackerii autohtoni și chiar implicarea Ministerului Securității Statului în unele dintre astfel de acțiuni, mai vizibile în situații geopolitice tensionate sau în

prejma unor negocieri cu impact major asupra raportului de forțe pe plan regional sau internațional.

Din analiza incidentelor IT apărute în ultimii ani, experți politico-militari independenți au formulat schematic scenariul unui atac cibernetice chinez asupra unei ținte prestabilite, de interes pentru fundamentarea unor opțiuni de strategie politico-economică sau militară ale Beijingului.

1). Hackeri de încredere din rețeaua informativă a Ministerului Securității Statului (MSS) primesc o listă a persoanelor-cheie din "obiectiv" (guvern, companie multinațională, institut de cercetare etc.), care au acces la date confidențiale, precum și o "listă de rezervă" cu persoane care au legături cu primele (rude, relații, prieteni...).

2). În etapa a doua, hackerii încearcă să identifice cât mai multe ținte din cele două liste, cu prioritate din prima, folosind posibilitățile oferite motoarele de căutare Google, Yahoo, Alta Vista, Baidu, Lycos etc, sau de diversele rețele de socializare (Facebook, Twitter, YouTube, LinkedIn, Instagram ș.a.). Indiscreția, lăudăroșenia sau vanitatea - omenești, dar cu efect de bumerang - lasă posibilitatea hackerilor să culeagă și să pună cap la cap un număr impresionant de informații și date utile oricărui serviciu secret.

3). După identificarea țintei, hackerii îi trimit un e-mail aparent inofensiv, care să-i provoace curiozitatea. Dacă e-mailul este accesat, un virus pătrunde în calculator și copiază toate folderele și fișierele.

4). Datele și informațiile furate de la "obiectiv" sunt predate Ministerului Securității Statului, care poate ordona încetarea monitorizării, sau poate solicita detalii referitoare la anumite aspecte.

\*

De atacurile cibernetice ale hackerilor chinezi au "beneficiat" și țări care, cel puțin aparent, nu au interese și obiective divergente în raport cu Republica Populară Chineză. Astfel, la scurt timp la dispariția avionului Malaysia Airlines MH-370, pe ruta Kuala Lumpur-Beijing (8 martie 2014), peste 30 de computere ale unor instituții malaysiene (Consiliului Național de Securitate, Departamentul Aviației Civile și Malaysia Airlines) au fost infectate de un virus, a cărui proveniență a fost dificil de stabilit.

Strategia hackerului a fost relativ simplă și s-a dovedit, în cele din urmă, eficientă. Astfel, acesta și-a ascuns virusul într-o știre, prezentată sub forma unui fișier PDF, ce anunța că rămășițele avionului Malaysia Airlines MH-370 au fost găsite.

Cercetări ulterioare au concluzionat că informațiile furate de virus erau dirijate spre o adresă IP din China, ceea ce pare a demonstra că autoritățile de la

Beijing erau interesate să afle ”de la sursă” mersul investigațiilor în cazul dispariției avionului malaysian.

**FRANTA.** O știre lipsită, la prima vedere, de orice semnificație decât de natură semantică, a fost difuzată în primăvară de agențiile de presă franceze: la 11 mai 2014, Direcția Centrală pentru Informații Interne -DCRI s-a transformat în Direcția Generală pentru Informații Interne (DGRI). Pentru experți și analiști, schimbarea titlaturii acestui FBI francez are semnificații mai profunde, dintre care încercăm să le descifrăm pe cele mai importante.

După disfuncționalitățile grave întregistrate de DCRI și scandalul din afacerea Merah, fostul ministru de interne, actualul premier Manuel Valls, a anunțat o reformă profundă a contraspionajului francez, pentru adaptarea acestuia la noile provocări asimetrice, îndeosebi cele ale terorismului Islamic.

*Reamintim cititorilor că Mohammed Merah, un tânăr musulman aflat în monitorizarea DCRI, a ucis, în două atentate la Montauban și Toulouse, în martie 2012, trei militari, un angajat și trei copii ai unei școli evreiești. Teroristul, ucis la rândul său într-un schimb de focuri cu trupele antiteroriste locale, antrenat în bazele tribale de la frontiera afgano-pakistaneză și având un frate implicat într-o rețea extremistă, ar fi fost recrutat ulterior de DCRI, care l-ar fi folosit, în cooperare cu Direcția Generală pentru Securitate Externă, pentru documentarea activităților ostile ale unor grupări fundamentalist islamice din Algeria, Egipt și Pakistan, cu conexiuni în Hexagon. Cum era și firesc, cele două structuri franceze de intelligence au negat folosirea lui Mohammed Merah ca informator.*

Titlatura de Direcție Generală, trecerea sub tutela directă a ministrului de interne și ieșirea din subordinea Poliției Naționale oferă contraspionajului francez mai multă autonomie financiară și, în consecință, noi posibilități pentru diversificarea activității specifice și transformarea în ”brațul armat al guvernului împotriva jihadiștilor”, așa cum dorește președintele François Hollande. Concret, DGRI se transformă dintr-un serviciu polițienesc într-o adevărată structură de intelligence, care va putea recruta personal din toate domeniile și nu neapărat din lucrătorii proveniți din Poliția Națională și instituțiile subordonate acesteia.

Se îndeplinește, astfel, o dorință mai veche a contraspionajului francez, de a stabili criterii specifice de selecție, verificare, recrutare și angajare. Până în prezent, tinerii absolvenți de studii superioare care doreau să lucreze în contraspionaj sau antiterorism nu aveau de ales: trebuiau să urmeze un curs al Poliției de proximitate și apoi antrenamente specifice, fără a fi siguri că nu ajung să dirijeze circulația. În mediile franceze de intelligence este deja legendă pătania unui profesor de limba rusă, care a trebuit să lucreze patru ani într-un comisariat de poliție dintr-o suburbie pariziană, până a fost mutat la contraspionaj!!!

Transformarea DCRI și DGRI permite și un alt nivel de salarizare, menit să favorizeze atragerea unor cadre lipsite de tradiționala rutină polițienească, grilă atractivă îndeosebi pentru tinerii absolvenți de studii universitare, dar și pentru analiști sau specialiști, a căror expertiză poate ajuta la formularea celor mai adecvate răspunsuri la probleme sensibile legate de contraspionaj, lupta antiteroristă, monitorizarea turbulențelor sociale și a violențelor urbane, indiferent de natura acestora. De altfel, în viitorii patru ani, DGRI își propune să recruteze 400 de experți din cele mai diverse domenii: cunoscători de limbi străine rare, ingineri, informaticieni, psihologi, istorici, analiști sau specialiști în combaterea proliferării nucleare.

**MAREA BRITANIE.** Recent, Cartierul General pentru Comunicații Guvernamentale (*The Government Communications Headquarters -GCHQ*), agenție de securitate și intelligence responsabilă cu obținerea și diseminarea informațiilor provenite din monitorizarea comunicațiilor (SIGINT) și compania de IT *Cyber Security Challenge* au creat un nou joc online, menit să sensibilizeze populația în confruntarea cu hackerii și să selecționeze potențiali candidați pentru nevoile serviciului. Jocul online este deja accesibil la adresa [cybersecuritychallenge.org.uk](http://cybersecuritychallenge.org.uk).

Intitulat "*Assignment: Astute Explorer*", acesta permite jucătorilor care se înregistrează să analizeze activitatea unei companii aerospațiale fictive, să identifice vulnerabilitățile și să ofere soluții pentru următoarea situație ipotetică: "Analiza datelor existente pe un hard recuperat dintr-un depozit părăsit avertizează că o grupare ciberteroristă autointitulată *Ziua steagurilor înfrățite* preconizează un atac asupra serverelor grupului Ebell Technologies – companie aerospațială importantă, lider în construirea de avioane militare și civile, turbine eoliene și componente electronice pentru energia verde". În acest scenariu fictiv, respectiva companie a cerut sprijinul GCHQ, care folosește deja un program *Astute Explorer* (de unde și denumirea jocului online!), și i-a pus la dispoziție date complete despre personalul, activitățile și proiectele firmei, împreună cu indicii privind posibilele elemente de vulnerabilitate identificate în ultima perioadă.

Cei mai competitivi dintre concurenții înregistrați vor promova în etapa următoare: o întrevvedere, într-o locație secretă, cu trainerii din GCHQ, pentru felicitări și primirea de noi date privind structura și activitățile grupării ciberteroriste *Ziua steagurilor înfrățite*. Urmează faza finală, când câștigătorul va primi invitația de lua parte la o investigație reală a unui atac cibernetice ce s-ar putea produce în viitorul apropiat.

Deși organizatorii exercițiului nu fac niciun fel de promisiuni privind viitoarea carieră a participanților, este de înțeles că unii dintre câștigători vor primi oferte tentante pentru a lucra în structuri de intelligence subordonate Cartierului General pentru Comunicații Guvernamentale, instituție similară (păstrând proporțiile

de anvergură, arie de responsabilitate, transparență și norme democratice) cu mult controversatul nostru STS.

**ISRAEL.** Conflictul israeliano-palestinian și războiul din Fâșia Gaza au înregistrat, la finele lunii august 2014, un moment inedit și emoționant din îndelungata istorie de confruntării dintre Mișcarea Hamas și statul evreu. Misha Ben David, un fost ofițer operativ al Mossad, i-a trimis o scrisoare deschisă liderului Hamas – Khaled Mashal, prin care îl îndeamnă la rațiune și moderație în abordarea raporturilor cu Israel. Apelul ar fi trecut neobservat fără precizarea că viața actualului lider Hamas ar fi fost salvată chiar de fostul agent Mossad.

În 1997, actualul prim-ministru Benjamin Netanyahu (premier și în acea perioadă) a autorizat un plan secret pentru asasinarea, de către Mossad, a liderului Mișcării Hamas, care își avea rezidența la Amman, fiind protejat de regele Hussein al Iordaniei.

Astfel, la 25 septembrie 1997, doi asasini ai Mossad l-au așteptat la intrarea în biroul său, fiind pregătiți să-i injecteze o otravă cu efect letal rapid. Întâmplarea a făcut ca liderul Hamas să fie strigat de fiica sa, spre care a întors capul. Ca urmare, acul seringii nu a mai penetrat gâtul ci urechea, iar mare parte din otravă s-a prelinș pe gat, fără a intra în sânge. Khaled Mashal a început să strige la gărzile sale de corp, care i-au capturat pe cei doi agenți Mossad și au chemat ambulanța pentru a-l transporta la spital pe conducătorul Hamas.

Informat imediat, Regele Hussein l-a contactat telefonic pe premierul Benjamin Netanyahu, amenințând că îi va executa pe cei doi agenți Mossad, dacă liderul Hamas, aflat într-o stare critică, nu primește urgent antidotul otrăvii injectate. Ultimatumul suveranului hașemit a fost receptat cu îngrijorare de premierul israelian, care a cerut Directorului Mossad să dispună măsurile necesare pentru salvarea vieților celor doi agenți și evitarea unui conflict diplomatic nedorit.

Ca urmare, patronul serviciului secret israelian a ordonat ofițerului coordonator al operațiunii (Misha Ben David), aflat într-un hotel din Amman, să predea imediat un flacon cu antidotul otrăvii unui cadru al serviciilor secrete iordaniene, care aștepta la recepție. Misha Ben David a executat ordinul Centralei și a predat iordanienilor flaconul salvator, pe care chimiștii Mossad îl pregătiseră în eventualitatea în care, într-o anumită situație nedorită, otrava ar fi fost injectată unuia dintre cei doi asasini.

Apelul fostului agent Mossad, preluat de publicația britanică *The Sunday Telegraph*, îndeamnă la rațiune și solicită liderului Mișcării Hamas să accepte un compromis, care să pună capăt războiului cu Israel.

\*

Nu știm dacă apelul agentului Mossad care i-a salvat viața liderului Hamas a influențat sau nu mersul evenimentelor. Dar, coincidență sau nu, peste numai câteva

zile toate agențiile de presă anunțau că *"Mișcarea palestiniană Hamas și Israelul au ajuns la un acord de încetare a focului permanent, pentru a pune capăt unui război ce durează de 50 de zile, soldat cu 2.130 de morți de partea palestiniană și cu 68 de cea israeliană"*. Să fie într-un ceas bun, deși nu credem că va trece mult timp până la reluarea ostilităților, în lipsa unei soluții globale a problemei palestinieni, piatra unghiulară a stabilității din Orientul Mijlociu.

**Alexandru Omeag**



## ȘTIRI PE SCURT

### FEDERAȚIA RUSĂ

Un număr de 18 ofițeri cu atribuții foarte importante în Ministerul de Interne, Serviciul Federal Antidrog și Comitetul de Investigații al Federației Ruse, au fost eliberați din funcție fapt care face ca presa internațională să aducă în discuție fie un complot împotriva regimului Putin, fie o schimbare radicală a poziției față de criza din Ucraina.

Decretele de demitere au fost semnate de președintele Vladimir Putin, iar serviciul de presă al Kremlinului a păstrat tăcerea asupra acestui fapt. Singurele surse oficiale care confirmă demiterile sunt decretele "Schimbări de personal în Comitetul de Investigații" și "Schimbări de personal în autoritățile publice federale", ambele publicate pe site-ul Kremlinului. Printre cei demși, cap de listă pare a fi Vladimir Rușailo, general-colonel, a cărui funcție nu este prezentată în decretele amintite. Se cunoaște însă că el activa în Ministerul de Interne încă din perioada lui Boris Elțin și a condus o serie de operațiuni antiteroriste în războiul din Cecenia și în alte zone din Caucazul de Nord.

A mai fost eliberat din funcție generalul-maior Vasili Fedoruk, comandant adjunct al forțelor responsabile cu activitățile antiteroriste din regiunea Caucazului de Nord. A mai fost demis și colonelul de miliție Vladimir Didenko, șef al Directoratului de contracarare a extremismului din Ministerul de Interne al Federației Ruse. Pe lângă cei trei ofițeri menționați au fost demși ofițeri din diverse regiuni, printre care Iuri Lazarev, adjunct al Directoratului Antidrog din Sankt Petersburg, orașul natal al lui Putin. Apoi, au fost eliberați din funcție 11 șefi și adjuncți, precum generalul-maior Andrei Strijarov, adjunct al Biroului Comitetului de Investigații din Districtul Federal Sud din Rostov pe Don, orașul în care se găsește comandamentul forțelor ruse despre care se presupune că sunt implicate în operațiunile din Ucraina.

### GERMANIA

În luna iunie a.c., a fost arestat un membru al serviciului german de informații (Bundesnachrichtendienst, BND), de 31 de ani, care spiona parlamentarii germani ce făceau o anchetă privind acțiunile de spionaj ale National Security Agency (NSA). La început a fost bănuț că a intrat în contact cu serviciile secrete rusești, dar, în final, spre stupefarea tuturor, s-a dovedit că lucra pentru un serviciu secret american căruia îi remisese 218 documente în 18 luni. La puțin timp după descoperirea lui, justiția germană a lansat o altă anchetă referitoare la un alt caz de spionaj, considerat și mai grav. De data asta este vorba de o persoană care lucra la Ministerul Apărării, iar Cancelaria de la Berlin a apreciat că este vorba de o

„afacere gravă”, dacă acuzațiile se adevăresc. Cum paharul s-a umplut, reacția oficială nu a întârziat, iar presa a apreciat că expulzarea șefului serviciilor secrete americane din Germania reprezintă o adevărată „pauză” în relațiile dintre cei doi aliați

Presa germană a reacționat dur. „*Die Welt*” arăta că americanii au de ce să fie neîncrezători în nemți. Războiul Rece este departe de a se fi terminat, el se poate reanima - și linia frontului pare să treacă tot prin Berlin, direct prin Poarta Brandenburg iar „*Die Zeit*” scria și mai tranșant că nu un singur „diplomat” american trebuia expulzat, ci sute de agenți ai NSA aflați pe teritoriul german

Șeful comisiei parlamentare de anchetă în cazul spionajului american din Germania, Patrick Sensburg (CDU), este cel care a vorbit prima oară despre posibilitatea de a se reveni la folosirea clasicei mașini de scris în cazul documentelor „sensibile” ale guvernului federal, cu scopul de a contracara tehnicile de spionaj hi-tech. Potrivit mai multor informații apărute în ultima vreme, Rusia a făcut deja cale întoarsă de la computere la mașinile de scris, ca urmare a dezvăluirilor despre spionajul electronic al NSA ale lui Edward Snowden. Servicul de protecție a demnitarilor ruși ar fi instalat 20 de mașini de scris „Triumph Adler” care au o amprentă unică așa încât sursa unui document poate fi identificată cu precizie.

Subiectul revenirii în prim-plan a mașinii de scris este luat în serios în Germania după ce guvernul german i-a cerut șefului de post al CIA din Berlin să părăsească țara, o măsură diplomatică fără precedent în cadrul țărilor membre NATO.

### **ELVEȚIA**

Serviciul de informații elvețian SRC (Service de Renseignement de la Confédération) a arestat pentru spionaj informatic pe omul de afaceri Dominique Giroud și doi complici ai săi, unul fiind informatician și altul membru al serviciului de informații. Giroud era urmărit pentru evaziune fiscală de 13 milioane franci elvețieni. Cei trei sunt acuzați că au pătruns în calculatoarele oficiale pentru a afla ce date se dețin despre activitatea lor. Sustragerea de date este o infracțiune pasibilă de cinci ani de închisoare. Impotriva lui Giroud a fost deschisă încă o anchetă pentru escrocherie, falsificare de marfă, emiterie de cecuri false și pirataj informatic.

### **BELGIA**

Autorul presupus al masacrului din 24 mai a.c. de la Muzeul Evreiesc de la Bruxelles, Mehdi Nemmouche, arestat în Franța, a fost extrădat autorităților belgiene care l-au acuzat de „asasinat în context terorist”. Transferul inculpatului în Belgia nu este o extrădare în sensul juridic al termenului, acest lucru este conform unui mandat european care, din 2002, permite statelor membre să predea cetățenii suspecți organelor partenere. Mehdi Nemmouche, cetățean francez de origine algeriană, a fost arestat de șapte ori în Franța pentru jaf armat și a stat șapte ani în

închisoare unde se presupune că a fost recrutat de organizații teroriste. După eliberare a stat mai mult de un an în Siria unde se bănuiește că s-a alăturat grupărilor djihadiste. El a fost arestat în Franța, la Marsilia, la coborârea dintr-un autobuz care venea din Belgia. Așupra sa s-au găsit o armă automată Kalașnikov, un revolver, arme similare cu cele folosite în atentat și o cameră video în a cărei înregistrare o voce asemănătoare cu a sa își asuma crimele.

Doi ziariști francezi, foști ostatici în Siria, Nicolas Hénin și Didier François, au declarat că Mehdi Nemmouche a făcut parte din grupul de gardieni care păzea pe timpul detenției și a participat la torturarea lor. De asemenea, în presa franceză se afirmă că Mehdi Nemmouche pregătea un atentat la Paris în ziua d 14 iulie a.c, Ziua Națională a Franței, pe care l-ar fi comis dacă nu era arestat.

### **FRANȚA**

Guvernul francez a stabilit mai multe măsuri împotriva filierei jihadiste care recrutează tineri pentru a-i înrola să lupte în „războiul sfânt” din Siria, Irak, Pakistan sau Africa. Conform ultimelor estimări, de la începutul conflictului sirian, în jur de 700 de francezi luptă pentru răsturnarea regimului lui Bachar-el-Assad. Pentru a limita exodul acestora au fost stabilite măsuri de identificare și semnalare a eventualilor voluntari prin sistemul de informații Schengen care permite urmărirea acestora și prezența lor pe aeroporturile europene, anularea pașapoartelor, expulzarea străinilor suspecți, organizarea unor servicii de consiliere, formate din psihologi și educatori, pentru familiile care se confruntă cu astfel de probleme. De asemenea, a fost creat un număr de telefon verde și un site internet care permit semnalarea tinerilor care manifestă astfel de intenții. Pentru depistarea voluntarilor jehadiști autoritățile au declarat că va fi folosit tot arsenalul de tehnici al serviciilor speciale.

\*

La data de 6 august a.c. doi ziariști francezi, Thomas Charles Dandois (40de ani) și Louise Marie Valentina Bourrat (29 de ani), de la canalul de televiziune francez *Arte* au fost arestați în Indonezia pentru legături suspecte cu grupările armate ale separatiștilor din Papua. Gruparea contactată de ziariștii francezi a avut o ciocnire cu organele de poliție indoneziene în care cinci rebeli și doi polițiști au fost uciși.

Cetățenii francezi aveau numai viză turistică care nu le permitea să desfășoare alte activități pe teritoriul indonezian și sunt acuzați de violare a legii imigratiei și de participare la un plan de „destabilizare a securității din Papua”. Ei se află încă în anchetă în stare de arest.

**ISRAEL**

Gest îndrăzneț al serviciilor secrete israeliene, Mossad. Agenția de informații a postat un anunț pe site-ul de internet pentru recrutarea spionilor și a informatorilor din orice țară a lumii.

Israelul are relații diplomatice cu doar două state arabe, Egipt și Iordania, astfel încât analiștii consideră că Mossad încearcă să-și creeze rețele în țările în care nu are ambasade.

Toți sunt bineveniți să contacteze organizația, indiferent de religie, ocupație și naționalitate. Mossad asigură discreția totală în relația cu noii agenți sau informatori.

Agenția îi sfătuiește pe aplicanți să completeze formularul de pe site, întrucât acesta beneficiază de o conexiune securizată la internet. **(S.Dan)**

**STATELE UNITE**

John Anthony Walker a murit pe 28 august 2014 la vârsta de 77 de ani într-o închisoare federală din Carolina de Nord. După cum se știe, a fost unul dintre spionii Războiului Rece care a produs cele mai mari prejudicii Statelor Unite.

În 1968, specialistul în comunicații a intrat în ambasada sovietică din Washington pentru a oferi sovieticilor secrete ale Marinei americane în schimbul banilor. Era debutul unei cariere în spionaj de 17 ani și probabil cea mai mare breșă din istorie făcută în securitatea comunicațiilor militare americane. După arestarea lui Walker, din 1985, a devenit clar că el a furnizat sovieticilor timp de două decenii cele mai sensibile informații despre sistemele criptografice și de securitate a comunicațiilor. **(A. Fărău)**

*Pagini din istoria spionajului românesc:**Trei veacuri de neuitare:***DIPLOMAȚIE, SERVICII SECRETE, CREDINȚĂ**

Constantin Brâncoveanu și-a început domnia în împrejurări deosebit de tulburi, nesigure și grele pentru Țara Românească, în timpul unui îndelungat război între turci și austrieci. Situația politică a Țării la finele secolului al XVII-lea este descrisă fidel de Anton Maria del Chiaro, secretarul domnesc al lui Constantin Brâncoveanu: „*Valahia e situată între două împărății cu care formează o balanță: Principele trebuie să ducă o politică de echilibru. Plecând balanța peste*



*îndatoririle stricte către turci, riscă pericolul de a pierde țara și libertatea dinspre partea nemțească. În schimb, aplecând-o spre nemți sau alte puteri creștine, va pierde domnia și viața dinspre partea turcilor”.* Totodată, la nord pândeau polonezii, la răsărit rușii, astfel că Țările Române erau înconjurată de permanente amenințări invadatoare. Pericolul angrenării în războaie disproporționate numerice cu oricare dintre imperiile vremii trebuia evitat prin orice mijloace avute la îndemână în timp de pace. Încă de la început Domnitorul a dat dovadă de o ascuțită inteligență și printr-o diplomatie deosebită, susținută

de o statică preocupare în a-și procura informații importante și a le folosi cu dibăcie, a ținut țara departe de războaie cotropitoare, de jafuri și pustiiri.

Prima misiune diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu a fost îndreptată către Viena, pentru a cere sprijin împotriva turcilor. *Dar din aliați, austriecii devin putere ocupantă în Țara Românească. Cu abilitate și „istețime politică”, domnitorul român reușește să mențină țara liberă, declarându-se câștigător într-un război în care nu a fost nevoit să scoată sabia din teacă.* Așa a pus bazele unei domnii de 26 de ani de rezistență în fața a trei mari puteri. El a fost ajutat îndeaproape de sftnici credincioși printre care se număra unchiul său, marele

cărturar, stolnicul Constantin Cantacuzino, renumit istoric cu studii la Padova, care l-a crescut pe viitorul Domn de la vârsta de un an.

Cronicile vremii, în special cele ale fraților Radu și Șerban Greceanu, consemnează că pe timpul domniei brâncovenești preocuparea diplomatică era pusă în prim planul activităților de stat. Domnitorul a înțeles că pentru a-și apăra hotarele Țării, fără vărsări de sânge, trebuie să mențină relații de bună înțelegere cu principalele state de unde putea apărea pericolul. Pentru aceasta însă, era nevoie de inteligență, înțelepciune și subtilitate folosite în discuții cu emisari diplomatici sosiți la Bucuraști ori în mesajele transmise cancelariilor marilor imperii ale vremii. Argumentele convingătoare erau elaborate pe baza unor informații temeinice, despre tema abordată, obținute prin posibilitățile oferite de deplasarea la București a unor personalități politice, soli și delegați, prilej de a informa taberele rivale despre intențiile și mișcările puse la cale de una împotriva celeilalte. Eficiența convorbirilor era asigurată de modul de abordare a acelor informații furnizate taberelor, adesea prin dezinformare, după cum o cerea momentul conjunctural astfel încât acestea să fie favorabile Țării. Încă din primii ani de domnie, Constantin Brâncoveanu, în preocuparea pentru menținerea unei politici de echilibru, încercând să atenueze tendințele expansioniste austriece a transmis la Viena un mesaj de supunere și respect, prin care sublinia că românii nu sunt pregătiți pentru o acțiune deschisă într-o alianță creștină. Spre a-și demonstra bunăvoința, le-a furnizat unele informații argumentate, credibile, despre pregătirile militare ale turcilor și planurile lor războinice.

Pentru a-și asigura o mantie protectoare, aceeași politică a adoptat-o și în relațiile cu Moscova, pe care a informat-o despre situația din Turcia, starea trupelor otomane, dislocarea acestora și pregătirea de luptă. Pentru aceste slalomuri diplomatice era nevoie de informații.

La București, oaspeții erau întâmpinați cu mese bogate stropite cu vinuri alese. Astfel, li se dezlega repede limba (*in vino veritas*, nu-i așa?) și pălăvrăgeala era calea cea mai directă de a se spune lucrurilor pe nume, despoleite de secretele de care nu se mai ținea cont. Prin discuții abil conduse de Stolnic și de consilierii săi se obțineau informații prețioase fără ca invitații să-și dea seama. Această situație a fost brevetată mai târziu de serviciile secrete drept metoda exploatării în orb.

Așa s-a ajuns ca, sub stricta supraveghere și îndrumare a lui Constantin Cantacuzino, să fie concepută cea mai bine organizată structură informativă din Țările Române a cărei eficiență era recunoscută în Europa acelor vremuri. Aceasta era compusă dintr-un păienjeniș de diplomați plecați în misiuni „la vedere“, dar și din agenți care umblau prin lume deghizați în negustori de rang înalt ori ca simpli aventurieri. Altfel spus, la Curtea Domnitorului s-a format embrionul unui viitor serviciu de spionaj. El a înțeles că până la apărarea țării cu arma în mână era nevoie de obținerea de informații din tabăra vrășmașă asupra intențiilor, scopurilor și

pregătirilor de a trece la acțiuni concrete de înfăptuire a acestora, pentru a le întâmpina cu măsuri de respingere, contracarare și anihilare. Era legitimă și fundamentală cunoașterea schimbărilor în relațiile marilor imperii pentru asigurarea apărării hotarelor Țării. Pericolul înlocuirii de la domnie a determinat intensificarea activității de culegere de informații din mediile претенțiilor refugiați, fiind constituite filiere informative nu numai în țările vecine, ci oriunde se urzeau planuri războinice, invadatoare împotriva Țării Românești. Astfel, s-a dezvoltat o amplă rețea de agenți de informații și de influență recrutați din rândul cărturarilor, clericilor, comercianților și a altor categorii de persoane cu posibilități de informare pentru a preveni activități potrivnice în capitalele unde trebuia să se cunoască pulsul politicii statelor respective cu privire la Țara Românească sau la terțe țări.

În acest scop, sub protecția întunericului, la Curtea Veche soseau agenți, sub diferite acoperiri, cu informații din medii de interes din capitalele unde se puneau la cale soarta Țării. Printre ei erau frecvent întâlniți numeroși călugări, preoți și alte fețe bisericești, care aduceau informații din cele mai îndepărtate colțuri ale Imperiului Otoman, Imperiilor roman de răsărit și rusec, Poloniei și ale altor state. Informațiile erau preluate, analizate, prelucrate, comparate și sintetizate de specialiști – o întreagă echipă de cunoscători de limbi străine – oameni de încredere, testați, verificați și bine plătiți.

*Și tot acolo se deschidea, fără a lăsa urme, corespondența secretă capturată într-un fel sau altul. Corespondență care era înlocuită, adeseori, cu mesaje falsificate dibaci, trimise pentru „intoxicarea informativă“ a adversarilor. Instruit în școlile italiene unde spionajul era, de secole, cel mai rafinat „joc de societate“, Stolnicul inventase un cifru secret a cărui cheie de decodificare era cunoscută doar de el și de foarte puținii oameni în care avea încredere.*

Cu toate măsurile de precauție, s-a întâmplat ca după o luptă dusă la Lugoj între turci și trupele austriece, generalul Veterani să fie ucis și corespondența primită cifrat de la Domnitor (împreună cu cheia cifrului) să cadă în mâna turcilor. A fost nevoie de multe explicații oferite de iscoadele și de chapuchehaiele Domnitorului la Stambul și de mulți bani, pentru a acredita ideea că informațiile cifrate dăunătoare Turciei erau false. La puțin timp a trebuit să schimbe iar cifrul întrucât hatmanul Ucrainei, Ivan Mazepa, apropiat al Țarului, specialist în criptare și decriptare a corpondenței imperiale a trădat pe ruși, trecând în tabăra suedeză a lui Carol al XII-lea.

O susținută activitate contrainformativă era organizată în capitalele de unde veneau pericolele pentru țară, în vederea verificării loialității reprezentanților noștri aflați în misiuni de stat. Astfel, prin oameni de încredere la Moscova s-a descoperit atitudinea duplicitară a rezidentului David Corbea și a fost retras de la post. Doi ani a rezistat Domnitorul presiunilor rușilor de a-l trimite înapoi. Reticența

Domnitorului de a-l retrimite la post risca să deterioreze relațiile cu Rusia, fapt de care Brâncoveanu nu avea nevoie. Ajuns la Moscova, au fost confirmate informațiile privind lipsa de loialitate a dregătorului, fiind numit consilier secret al lui Petru cei Mare, după ce lansase ideea prezentării Brâncoveanului ca favorabil Sublimei Porți. Fiind deținător de secrete importante de la Curtea Domnescă au fost operate schimbări fundamentale în modul de transmitere a corespondenței și a cifrului.

Un alt exemplu de “documentare informativă” a fost cel al lui Ianachi Profirița, capuchehaia aflată la Istanbul atrasă la colaborare de ambasadorul Franței de pe lângă Înalta Poartă. Imediat a fost pusă în mișcare o echipă de agenți de influență și dezinformare, astfel că informațiile ajunse la francez erau de cele mai multe ori false.

Din păcate, spre sfârșitul domniei, frații Cantacuzino urmărind înscăunarea nepotului lor, s-au dat la acțiunii de discreditare a Domnitorului. Printr-un om de încredere au procurat copii ale sigiliilor unor mari boieri din Țara Românească cu dregătorii importante. Au întocmit o petiție pârâcioasă ca venind din partea acestora, prin care reclamau lipsa de fidelitate față de sultan și de trădare a intereselor turcești. Autenticată cu sigiliile copiate, pentru a conferi credibilitate informațiilor false, au trimis-o la Istanbul. Această pâră “oficială” a dus la mazilirea Domnitorului și la decapitarea sa și a celor patru copii, în condițiile barbare cunoscute.

Martiriul Brâncovenilor a provocat o profundă impresie în rândul clerului și a enoriașilor bisericilor europene, fiind socotit o uriașă izbândă a creștinismului împotriva păgânismului. Acest sacrificiu nemaîntâlnit a produs o puternică emoție printre credincioșii autohtoni a cărei actualitate se păstrează intactă, oferind un argument puternic de respingere a impostorilor care vin pe la ușile noastre cu fel de fel de materiale religioase - sectante, încercând să ne abată, fără succes, de la credința strămoșească.

Avem date puține despre felul în care a fost comemorat evenimentul la o sută de ani de la mârșavul asasinat, dar în 1914, a fost mare sărbătoare. Din cărticica *Viața și faptele Domnului Țării Românești, Constantin Brâncoveanu*, scrisă de Nicolae M. Popescu, diacon la biserica Cotroceni, aflăm că *de când el și feciorii lui au primit cumuna cea neveștejită a muceniei, niciodată nu s-a făcut lui Vodă Brâncoveniu o pomenire mai cucernică precum cea din 1914, de Sântămăria Mare, când s-au împlinit două sute de ani de la săvârșirea lui și a fiilor săi. În ziua aceea, din toate bisericile brâncovenești – din București, Hurezi, Făgăraș, Ismail și din ctitoria sa, Sfântul Nicolae din Galata Țarigradului – s-au înălțat rugăciuni penru sufletele lor.*



Iată, au mai trecut o sută de ani și sacrificiul suprem brâncovenesc pentru țară și credință a fost distins cu aura sfântă. Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992 a hotărât canonizarea sfinților mucenici Brâncoveni astfel ca *“de acum înainte și până la sfârșitul veacurilor, binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii săi Constantin, Stefan, Radu, Matei și cu sfetnicul Ianache să fie cinstiți cu sfinții în ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 16 august, fiind înscrși în sinaxar, cărțile de cult, precum și în calendarul Bisericii noastre”*.

Așa s-a sfârșit una dintre cele mai rodnice domnii din istoria Țării Românești, Constantin Brâncovenu reușind să fie, precum și-a dorit, mai mult un Domn al păcii decât al războaielor.

Și totuși, în ciuda unui eșafodaj informativ bine pus la punct și a unei diplomații desăvârșite, trădarea s-a dovedit hotărâtoare pentru sfârșitul Domnitorului.

**Marian Teodorescu**

**UNELE PRECIZĂRI PRIVIND EMIGRAREA SAȘILOR DIN ROMÂNIA**

În ultimii ani au apărut în spațiul public numeroase materiale vehiculate de mass-media sub forma unor comentarii, poziții diverse, mai mult sau mai puțin oficiale, critici etc., care s-au ocupat pe larg de problema în cauză. În esență acestea se refereau la „vânzările” de cetățeni români de etnie germană și evreiască din perioada 1970 - 1989 către alte state, în special către R.F. Germania și Israel, contra unor sume de bani.

Nu doresc să intru în polemică cu persoanele sau instituțiile care și-au exprimat diverse puncte de vedere referitoare la această chestiune, ci doar să fac unele precizări de natură a aduce completări și clarificări utile cititorilor interesați de înțelegerea corectă a problematicii respective și, mai ales, a împrejurărilor în care a apărut aceasta. Menționez că am făcut parte din Departamentul de Informații Externe, iar în perioada anilor '70 am desfășurat activitate informativ-operativă în exterior, prilej cu care am cunoscut unele aspecte de interes în elucidarea dilemei, care mai persistă încă, legată de emigrarea sașilor și șvabilor din România în R.F. Germania contra unor sume de bani. Pentru o înțelegere corectă a împrejurărilor care au favorizat desfășurarea unor acțiuni de genul celor despre care vorbim, trebuie să facem apel, foarte pe scurt, la istorie.

După terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică a hotărât ca toți germanii din România care s-au înrolat în trupele naziste și au luptat împotriva ei să fie declarați prizonieri de război și să fie trimiși la muncă de reconstrucție în U.R.S.S. Au fost vizați în primul rând membrii Grupului Etnic German (DEUTSCHE VOLKSGRUPPE), rudele lor și ulterior alte categorii de etnici germani despre care s-a dovedit că au sprijinit trupele hitleriste. De altfel, în toate țările în care a activat, Grupul Etnic German a fost considerat de Tribunalul de la Nürnberg drept organizație hitleristă.

Începând cu 1950 și până în 1960 și ceva mai târziu, sub presiunea instituțiilor internaționale, Uniunea Sovietică a fost determinată să elibereze prizonierii de război aflați încă în viață, printre care și cei originari din România care fuseseră trimiși la muncă de reconstrucție. O parte dintr aceștia au fost repatriați în R.F. Germania și cei mai mulți în România. Nu cunosc pe ce criterii s-au făcut repatrierile respective. Însă, a apărut o problemă greu de rezolvat pentru acele vremuri și anume problema reîntregirii familiilor prevăzută în Carta drepturilor omului, semnată și de România. Astfel că sașii și șvabii din România au început în număr mare să depună acte de emigrare în R.F. Germania pe motivul reîntregirii familiilor.

Autoritățile române erau nepregătite și complet depășite să facă față avalanșei de cereri de emigrare. Aprobările se dădeau foarte greu și cu multă întârziere. Pe de altă parte se făceau presiuni de către guvernul vest-german și

instituțiile internaționale pentru apărarea drepturilor omului care vizau accelerarea procesului emigrării. O accelerare a emigrărilor însemna și crearea unui gol de forță de muncă calificată în economie, tocmai în perioada când România făcea eforturi de industrializare. Este bine cunoscut că sașii și șvabii făceau parte din pătura cea mai calificată a populației din România. Reprezentanțele diplomatice românești din străinătate, îndeosebi din R. F. Germania, erau asaltate de: rudele celor care voiau să emigreze, parlamentari, membrii unor asociații și organizații ale sașilor și șvabilor originari din România, ale Crucii Roșii vest - germane etc., care propuneau tot felul de variante menite să accelereze procesul acordării vizelor de emigrare.

Unele propuneri se refereau la instituirea unei taxe de urgență, altele la plata unor sume de bani de către rudele din R. F. Germania, în funcție de pregătirea profesională și situația socială a celor care primeau aprobarea de emigrare. Toate aceste propuneri au fost analizate la nivelul Ministerului de Interne, respectiv Direcția de pașapoarte și la nivelul Serviciilor de informații intern și extern, instituții care apoi au informat conducerea de partid și de stat din acea perioadă. S-a obținut astfel acordul verbal pentru derularea celei de a doua variante propusă. Totodată, partea vest-germană a procedat la fel, dându-și acordul pentru acțiunea convenită. Pentru operaționalizarea deciziei, s-au stabilit de ambele părți persoanele de contact care acționau sub directa coordonare a serviciilor de informații românești și vest-germane. Așa-ziii avocați vest-germani contactau familiile din R.F. Germania care solicitau rude din România, întocmeau listele cu ofertanți și le predau emisarilor români.

La anumite perioade, după acordarea vizelor, emisarii români primeau sumele convenite. La început banii s-au primit exclusiv în numerar, dar, ulterior, în anii '80, s-au primit și cecuri și chiar au fost efectuate transferuri bancare. Acțiunea s-a derulat între partea română și cea vest - germană fără să se încheie nici-un act oficial, fiind o înțelegere tacită de tipul „gentleman agreement”. Întreaga acțiune s-a desfășurat din inițiativa părții vest - germane. Din câte cunosc, banii proveneau de la familiile vest-germane care doreau reîntregirea cu cele din România sau de la asociații, fundații și organizații private. Banii s-au adunat în conturi speciale și apoi au fost vărsați în bugetul statului român. Cred că la Ministerul român de finanțe există și astăzi documente care pot susține această afirmație. Pe parcursul derulării înțelegerii au avut loc și unele acțiuni parazitare, inițiate de unii cetățeni vest-germani sau români, care, luând pe diferite căi la cunoștință de înțelegere, au încercat să se interpună în derularea ei pentru obținerea de foloase materiale. Și unii escroci din România au încercat să câștige bani interpunându-se pe filiera agreată de cele două părți.

Pe această temă s-au făcut numeroase speculații și în R. F. Germania, dar și în România. Drept urmare, în anii '70, serviciile de informații vest-germane au

desfășurat o amplă acțiune de investigare care trebuia să stabilească dacă unii angajați ai reprezentanțelor românești din R. F. Germania erau angrenați în acțiuni paralele de urgentare contra-cost a emigrărilor din România. Toate aceste situații au creat suspiciuni care, de cele mai multe ori, s-au răsfrânt pe nedrept asupra celor implicați în derularea înțelegerii. De altfel, membrii reprezentanțelor românești din străinătate nu au fost implicați în niciun fel în acțiunea în cauză.

Din câte cunosc, înțelegeri similare cu cea descrisă mai sus a derulat R.F.Germania și cu celelalte țări socialiste pe teritoriul cărora trăiau etnici germani, inclusiv cu R. D. Germană.

**Mircea Iordănescu**

## DESECRETIZAREA ARHIVELOR I.C.E. "DUNĂREA"

- *Un fals mister* -

*De ceva vreme, în mass-media se face mare caz de **desecretizarea arhivelor ICE "Dunărea"**, se fac multe speculații, fără a se analiza pertinent conținutul documentelor care au ajuns în posesia CNSAS. Până ce specialiștii în domeniu vor studia obiectiv aceste arhive, care au o întindere destul de mare, se impun câteva **precizări**, absolut necesare, pentru a se preveni viitoare speculații, pornindu-se de la realitatea că, de fapt, au fost predate la CNSAS **două arhive distincte**, una comercială privind ICE "Dunărea", alta referitoare la operațiunile de aport valutar special care nu are legătură cu prima.*

**1. Arhiva I.C.E. "Dunărea"**

Aceasta acoperă doar perioada existenței sale, respectiv octombrie 1982 – ianuarie 1990, fără a se putea strecura în ea acțiuni de care a fost cu totul străină.

Era normal ca arhiva să includă actul de înființare și organigrama I.C.E."Dunărea", bilanțuri contabile, precum și activitățile comerciale desfășurate, care erau pe deplin legale.

Reluând și unele aspecte, publicate în revista "Periscop" nr.4/20/2012, sunt de subliniat următoarele elemente semnificative:

a/ Ideea înființării I.C.E."Dunărea" a aparținut generalului Aristotel Stamatoiu, pe atunci adjunct al șefului Centrului de Informații Externe (CIE), care a devenit și primul Director General al noii întreprinderi. Acesta avea cunoștințe în domeniu întrucât era absolvent al Institutului de Științe Economice și Planificare din București și fusese șef al Direcției a 3-a (Contrainformații) din DSS, care avea în structură și un compartiment special răspunzând de asigurarea contrainformativă a comerțului exterior.

Venind la CIE, el a observat că informațiile economice obținute prin sistem și furnizate Ministerului Comerțului Exterior (MCE) nu întotdeauna dădeau rezultate și, dacă erau folosite, veniturile se pierdeau în "gaura neagră" a bugetului de stat.

b/ Obiectivul ICE "Dunărea" era, după cum rezultă și din actul de înființare, să acționeze pe cont propriu pentru efectuarea de exporturi, iar în unele cazuri să ajute cu informații alte întreprinderi de comerț exterior, contra unui comision, negociabil dar rezonabil, **toate veniturile obținute** urmând a se constitui într-un **fond separat**, care să fie folosit numai pentru **plata datoriei externe a României și investiții strategice**.

c/ Deși era în structura CIE, această întreprindere era subordonată oficial MCE, către care înainta rapoarte comercial-statistice, ca și toate celelalte întreprinderi de profil.

Diferența era că ICE "Dunărea" acționa cu mai mult curaj, având și sprijinul direct al aparatului de informații externe, efectuând activități mai puțin obișnuite în comerțul exterior, dar legale, cum ar fi: operațiuni triumphiulare ("swich"-uri), schimbări de origine a mărfurilor, acțiuni informative pentru determinarea partenerilor externi să accepte majorarea prețurilor românești de export, obținerea în mod gratuit a unor materiale auxiliare pentru producția națională, perfecționări active și pasive ale mărfurilor și altele.

d/ Angajații ICE "Dunărea" nu erau neapărat "spioni de meserie". Erau specialiști în comerțul exterior, economiști, ingineri și tehnicieni cu diplomă, bine pregătiți profesional.

e/ Chiar din organigrama ICE "Dunărea" rezultă că aceasta nu avea între sarcini "exportul de oameni". Aceste aspecte fac obiectul celei de a doua arhive ajunse la CNSAS.

f/ Nici exportul de produse agro-alimentare și animale vii nu intra în obiectul său de activitate.

g/ Referitor la exportul de armament, de tehnică de luptă, este de menționat că nu ICE "Dunărea" îl efectua, ci Regia Autonomă a armatei, "Romtehnica", care avea monopolul în domeniu. "Dunărea" nu avea decât doi angajați care, de fapt, erau o curea de transmisie a unor informații către MAPN.

h/ ICE "Dunărea" nu s-a implicat în niciun fel în importuri, fie ele chiar strategice. Alte unități din cadrul CIE aveau preocupări în domeniu.

Dacă se va studia cu atenție arhiva ICE "Dunărea", nu se va găsi nimic misterios. Documentele în cauză au trecut peste controale diverse, fiind expertizate și de specialiști străini (canadieni), angajați de guvernele postdecembriste, fără a rezulta că s-ar fi detunat vreun ban.

Pentru a se înlătura definitiv orice speculație privind "*conturi secrete ale lui Ceaușescu*" sau alte operațiuni oculte, documentele din arhivă vor vorbi. Toate fondurile ICE "Dunărea" au mers la bugetul de stat.

Cifra de **4 miliarde de dolari**, care este vehiculată în presă ca sold final al ICE "Dunărea", este interpretată greșit. Ea nu mai exista de mult timp, fiind folosită la **plata datoriei externe a României**. Cele câteva milioane de dolari rămase în cont au fost virate la bugetul de stat la începutul anului 1990, alături de fondurile distincte din conturile de aport valutar special.

## **2. Arhiva de aport valutar**

După cum se va vedea din studierea arhivei, aceasta este complet diferită de cea a ICE "Dunărea", începând cu documente datate cu mult înainte de înființarea întreprinderii (octombrie 1982).

Ca fapt scriptic, compartimentul **aport valutar** nu apare în organigrama ICE "Dunărea". Acesta era un sector independent, de când a fost creat, spre sfârșitul anilor '60, care se subordona direct conducerii aparatului de informații externe.

Sarcina lui era clară: aducerea în țară de valută prin alte metode decât cele comerciale, în conturi oficiale deschise la BRCE, sumele obținute urmând a fi folosite în interes național, nu al unor persoane.

Iată câteva exemple:

a/ Așa-zisul "**export de oameni**", cum sunt catalogate tendențios de unele mijloace media aprobările de emigrare pentru nemți și evrei, era bazat pe acorduri guvernamentale convenite de România cu Germania Federală și Israel, la propunerea acestora.

Statul român trebuia să-și recupereze sumele cheltuite pentru pregătirea școlară a unor oameni, învățământul fiind gratuit, asigurat de la buget, pentru unii mai mult, pentru alții mai puțin, în funcție de școlile urmate.

b/ În altă categorie sunt incluse acțiuni de **recuperare a unor moșteniri** ale unor foști cetățeni români emigranți, care aveau rude doar în țară. Totul era legal, notarial, moștenitorii primind partea lor, echivalentul în lei, căci legile de atunci nu permiteau posesia de valută. Aceasta era contabilizată de stat. Inutil să mai spun că, după 1989, operațiuni similare s-au desfășurat pe scară largă dar nu pentru creșterea averii statului, ci pentru jefuirea acesteia. Presa a evocat în numeroase rânduri cazuri când, persoane private sau grupuri infracționale, uzând adesea de acte false, contrafăcute, au adus grave prejudicii intereselor statului, adică poporului român, prin intrarea în posesia unor bunuri și averi care nu le-au aparținut niciodată.

O astfel de acțiune, începută cu mult înainte de anii '80, viza și **recuperarea moștenirii Gojdu**, român stabilit în Ungaria, care a lăsat prin testament toată averea sa statului român. Acțiunea nu a dat rezultate din păcate nici ulterior, când de ea s-au ocupat oficialitățile românești de profil, îndeosebi Ministerul de Externe. Un guvern de după anul 2000 a renunțat la această revendicare, lăsând averea ungarilor sau unor grupuri internaționale.

O pagubă adusă României, așa cum s-a întâmplat și cu iertarea de datorii a Irakului, o "**bagatelă**" de vreo **2 miliarde de dolari**. Probabil tot motive politice, în niciun caz economice.

c/ Alte acțiuni se bazau pe **recuperarea unei părți din comisioanele** de exclusivitate solicitate de unii parteneri comerciali străini de la întreprinderile românești de comerț exterior. Se foloseau metode de convingere, de prietenie.

d/ Mai erau și "**taxe de trecere**" pentru comercianții de produse sensibile care trebuiau să tranziteze teritoriul românesc, desigur transportul fiind urmărit de organele de specialitate pe tot parcursul tranzitului.

e/ Să nu uităm nici eforturile depuse de acest compartiment, prin mijloace legale și cu costuri, pentru **readucerea în țară a unor bunuri aparținând patrimoniului național**.

f/ Desigur, au fost și alte acțiuni speciale, surse de venituri valutare, dar scopul era întotdeauna aducerea în țară de valută care să fie folosită în beneficiul României.



Prin luna mai 1990, fondul existent la 31 decembrie 1989, de vreo câteva milioane de dolari, fusese între timp majorat din dobânzi și prin diverse speculații valutare, de schimb între valute, care erau efectuate automat de către banca depozitară (BRCE), potrivit reglementărilor anterioare. Toată suma rezultată a fost virată la bugetul de stat la sfârșitul lunii mai 1990, cum se întâmplase anterior și cu soldul conturilor ICE "Dunărea".

Mai menționez că această activitate complexă, efectuată prin mijloace specifice și comerciale, a dat rezultate importante, toate fiind cuantificate în interesul țării.

- **Fondurile** cumulate de ICE "Dunărea", de vreo **8 miliarde de dolari în 8 ani**, au fost dirijate, prin Decrete prezidențiale, spre plata datoriei externe a României, iar unele pentru investiții strategice.

- **Valuta** adunată în decursul timpului în **conturi de aport valutar** a urmat aceeași destinație, din materialele/documentele publicate până acum rezultând că sumele erau virate într-un cont colector la BRCE.

Așadar, orice speculații ar fi inutile privind soarta banilor din conturile ICE "Dunărea" și de aport valutar special, iar actele din arhive vor dovedi acest lucru.

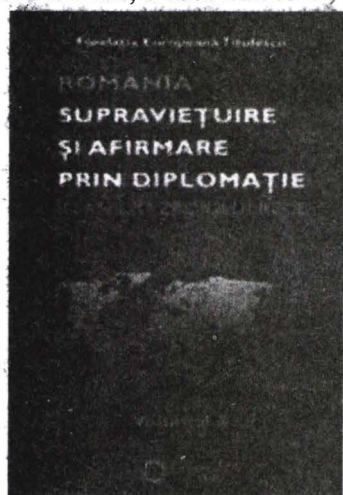
**Petre D. Dumitru**



## ROMÂNIA ÎN ANII RĂZBOIULUI RECE

În numărul 3(23) din 2013 al revistei noastre publicăm un comentariu sintetic despre primele două volume ale unei ample și documentate lucrări apărute sub egida Fundației Europene Titulescu, având ca titlu **România: Supraviețuire și afirmare în anii Războiului Rece**. De curând a ieșit de sub tipar cel de-al treilea volum din seria menționată a acestei lucrări științifice de excepție. Publicăm în continuare o prezentare a noului volum, în viziunea coordonatorului său, **ambasadorul Nicolae Ecobescu (Redacția)**.

Cel de-al treilea volum al lucrării *România: Supraviețuire și afirmare în anii Războiului Rece*, pe care avem plăcerea de a-l supune atenției cititorului, a fost întocmit, asemenea primelor două volume, potrivit aceluiași criteriu al selectivității. El reunește 31 de studii, articole și comunicări științifice semnate de 20 de autori, fiind dispuse în cinci capitole tematice distincte. Aceștia li se adaugă un capitol în care au fost incluse 12 documente de arhivă, dintre care zece se disting prin caracterul lor inedit.



Varietatea unghiurilor de abordare, opiniilor și punctelor de vedere susținute de autori, firească și salutară deopotrivă, se află într-o relație de concordanță cu diversitatea problemelor și subiectelor care fac obiectul cercetării. Ceea ce reprezintă, cu toate acestea, un element unificator esențial, rezidă în faptul

că, primate laolaltă, și într-o indispensabilă conjuncție cu documentele de arhivă inserate în volum, ele atestă determinarea de care au dat dovadă liderii de la București ai vremii în promovarea, fără nicio abatere, a politicii de independență, așa cum a fost configurată în Declarația adoptată în aprilie 1964.

Ilustrativ în acest sens este conținutul Capitolului VI, intitulat *Consolidarea independenței față de Moscova – constantă a politicii externe românești*. Studiile și documentele care alcătuiesc acest capitol sunt relevante, atât în ceea ce privește amploarea și profunzimea divergențelor existente în relațiilor româno-sovietice, cât și sub aspectul înverșunării și metodelor diversioniste la care a recurs conducerea de la Kremlin împotriva României, mobilizând în acest scop și aliații cei mai fideli URSS participanți la Tratatul de la Varșovia. Implicarea pe scară largă și coordonată de la Moscova a serviciilor secrete ale țărilor aliate fidele cu scopul de a denatura

sensul și a contracara efectul inițiativelor României pe plan extern este deosebit de concludentă în această privință.

În capitolul următor, consacrat Chinei și Iugoslaviei, considerate drept „*factori externi esențiali de susținere a politicii de independență a României*”, apar pentru prima dată în cadrul lucrării trei studii consacrate îmbunătățirii și dezvoltării pe planuri multiple a relațiilor dintre țara noastră și vecinul său din Vest, singurul dintre vecinii săi ce nu făcea parte din alianța constituită prin Tratatul de la Varșovia.

Importanța strategică pentru România a relațiilor sale de prietenie și colaborare extinsă cu Republica Populară Chineză și Iugoslavia socialistă și nealinată fiind de intuitivă evidență, comentariile suplimentare ne apar ca nefiind necesare.

O atenție aparte merită tema tratată în Capitolul VIII: *România – mediator sui generis în soluționarea marilor crize internaționale*, în cadrul căreia sunt prezentate argumentat patru cazuri în care poziția politică, gradul de implicare și/sau reușitele României au fost cu adevărat excepționale și consemnate ca atare în analele istoriei. Aceasta este de altfel rațiunea pentru care discreditarea rolului de mediator al României pe plan internațional a constituit un obiectiv pe termen lung al campaniei antiromânești orchestrate în laboratoarele de specialitate ale Moscovei.

*Tot mai aproape de Occident*, tematica abordată în Capitolul IX, beneficiază de cel mai mare număr de studii, 11 dintr-un total de 31. Este o reflectare a importanței deosebite a acestei dimensiuni a politicii externe românești, care a înregistrat o amplificare considerabilă de la începutul deceniului al șaptelea și în special după proclamarea oficială a politicii de independență în 1964. Dezvoltarea relațiilor politice, economice, comerciale, culturale și științifice ale României cu statele occidentale a reprezentat unul din factorii cheie ai politicii de independență.

Spre deosebire de primele două volume, în volumul de față au fost incluse două studii consacrate relațiilor României cu statele „lumii a treia”, într-un capitol distinct, referitor la *cooperarea extinsă și solidaritatea* cu țările în curs de dezvoltare (Capitolul X). Se cuvine însă relevat că este vorba de o primă deschidere în domeniul de vastă cuprindere al relațiilor externe și activității diplomatice multiforme a statului român cu țările situate pe imensele continente African, Asiatic și Latino-American.

Capitolul XI, intitulat *Anexe*, reunește un număr de 15 stenograme care consemnează convorbirile dintre lideri ai regimului de la București cu personalități străine de prim rang. Împreună cu stenogramele publicate în finalul unora dintre studii, ele alcătuiesc „zestrea documentară de rezistență” a volumului, impunându-se atenției nu doar prin conținutul lor tematic extins și variat, ci și, în egală măsură, prin originalitate și autenticitate.

Prin temele examinate și tratarea lor conform exigențelor cercetării științifice, sunt ilustrate convingător, cu forța argumentelor derivând prioritar din documentele de arhivă declassificate, consecvența, ingeniozitatea și profesionalismul cu care au fost puse în operă, în activitatea de politică externă și acțiunea diplomatică a României, orientările fundamentale ale Declarației din aprilie 1964.

Doresc să exprim întreaga mea grațitudine autorilor grație contribuțiilor cărora apariția volumului a devenit realitate. Mulțumirile mele se îndreaptă, de asemenea, spre toți cei care, într-un fel sau altul, au participat la elaborarea volumului. În fine, dar nu în cel din urmă, adresez sincere mulțumiri lucrătorilor de la Arhivele Naționale și Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

În încheiere, doresc să fac cunoscut tuturor celor interesați că cel de-al patrulea volum al lucrării, consacrat unor teme importante din domeniul diplomației multilaterale, se află într-un stadiu avansat de elaborare.

**Ambasador Nicolae Ecobescu**

## GUANTÁNAMO - O RANĂ DESCHISĂ

Deși toleranți de felul lor, tema Guantánamo reușește să îi scoată din sărite pe cubanezi doar și numai la auzul ei. Le rănește profund atât mândria cât și orgoliul național. O parte din teritoriul lor nu este al lor și nici nu pot face nimic legal pentru a-l recupera.

O suprafață de 117,6 km<sup>2</sup> situată în Golful Guantánamo din sudul Cubei, dintre care 49,4 km<sup>2</sup> uscat, iar restul apă și mlaștini, ocupând o întindere de 17,5 km din coasta cubaneză, găzduiește **United States Naval Station Guantanamo Bay (Gitmo sau GTMO)**.

”Baza navală este un pumnal înfipt în inima pământului cubanez”, reclama Fidel Castro în 1962, la adunarea populară din Santiago de Cuba.

Asupra zonei respective Cuba deține ”suveranitatea finală”, dar SUA are ”completa jurisdicție și control”, în calitate de chiriașă, calitate din care nu poate fi decăzută decât prin acordul mutual al celor două părți sau dacă SUA renunță de bună voie. Chiria penibilă de 2 000 dolari pe an, stabilită în 1903 și actualizată în 1934 la 4 085 \$ pe an, este în vigoare și astăzi. Această sumă este plătită de către SUA prin cecuri anuale expediate către ”Trezorerul General al Republicii Cuba”, deși Trezoreria Cubei nu mai există din 1959 și cu atât mai puțin funcția de trezorier. Din 1959, după instaurarea noului regim, Cuba nu a mai acceptat decât o singură dată cecul anual (în 1959), considerându-l ca pe o insultă la adresa poporului cubanez. Dacă împarți suma așa-zisei chirii de 4 085 \$ pe an la 365 de zile, rezultă 11,20 dolari pe noapte. Pe bună dreptate, cubanezii se întrebă la ce hotel poți să înnoptezi cu numai 11, 20 \$ pe noapte, sumă pe care americanii o plătesc pentru cei 117,6 km<sup>2</sup>?

### Cum s-a ajuns aici?

Cuba, pentru potențialul său economic, agricol, dar mai ales strategic a reprezentat un punct de interes pentru multe puteri de-a lungul timpului. Președinții americani John Quincy Adams, James Polk, James Buchanan, precum și celebrul Ulysses Grant, au făcut numeroase oferte guvernului spaniol pentru a cumpăra insula, oferte respinse, însă, pe rând de către Spania colonială.

Politica economică abuzivă impusă de Spania principalei sale colonii din Caraibe, Cuba, a dus la înăsprirea relațiilor dintre cele două și la izbucnirea revoltelor cubaneze care au culminat cu Războiul de zece ani dintre 1868 și 1878, în urma căruia cubanezii sub conducerea lui Carlos Manuel de Cespedes au obținut unele concesiuni în materie de autonomie politică, nu însă și în economie. (Interzicerea comercializării zahărului de trestie cu alte țări în afară de Spania, precum și importul de textile cataloneze fără taxă vamală, în condițiile în care importurile din oricare altă țară trebuiau taxate cu 40 – 46%.)

Pacea încheiată la Zanjón, în 1878, a fost de scurtă durată. Un nou război cubano-spaniol are loc între anii 1879 și 1880. Acest al doilea război se încheie repede, cu înfrângerea categorică a cubanezilor, dar a avut darul să sublinieze greșelile și neajunsurile revoluționarilor cubanezi (lipsă de armament, muniție și sprijin extern, lipsa unor conduceri și orientări unitare). "Războiul scurt", așa cum a mai fost el denumit a constituit o experiență utilă pentru marile confruntări care aveau să urmeze după 1895, anul declanșării Războiului de Independență.

După trei ani de lupte intense, la începutul anului 1898, forțele spaniole nu mai controlau din teritoriul cubanez decât câteva orașe de coastă și se aflau în pragul înfrângerii. În acest moment, Statele Unite intervin și reclamă faptul că războiul cubanezo-spaniol le afectează propriile lor interesele în zonă și cer guvernului spaniol să răspundă cererilor cubaneze pentru a se pune capăt luptelor. Guvernul spaniol cedează. Declară armistițiul și acordă Cubei autonomie. Stăpâni pe situația militară, liderii cubanezi nu se mulțumesc numai cu autonomia, resping propunerile spaniole și declară că nu încetează lupta decât după obținerea independenței.

Lucrurile se îndreptau cu pași siguri către acest deznodământ, când, la 15 februarie 1898, crucișătorul nord-american Maine, ancorat în Portul Havana pentru "a apăra interesele cetățenilor americani din Cuba în condițiile războiului", sare în aer și se scufundă. În catastrofă își pierde viața trei sferturi din echipaj. După un scenariu pe care aveau să îl repete de mai multe ori în istoria lor, americanii îi acuză pe spanioli de scufundarea crucișătorului Maine și le declară război. Forțele spaniole, deja decimate de cubanezi sunt repede anihilate, pierd rapid confruntările atât pe uscat cât și pe mare și, la 12 august 1898, semnează armistițiul.

Prin tratatul de pace care a urmat, semnat la Paris în 10 decembrie 1898, Spania acordă independență Cubei, care intră sub ocupație nord-americană, și cedează Statelor Unite coloniile Puerto Rico, Filipine și Guam, pentru suma de 20 milioane de dolari.

Cubanezii nu acceptă ca după atâția ani de luptă ocupația spaniolă să fie înlocuită de ocupația nord-americană și, la presiunile liderilor săi, americanii se văd obligați să se retragă în 1901, nu însă înainte de a-și asigura posibilitatea unei noi intervenții. Astfel, impun ca în Constituția Cubei ce urma să fie votată de Adunarea Constituantă la 21 februarie 1901, să fie inserat Amendamentul Platt.

Amendamentul Platt prevedea, la Art. III, că "Statele Unite au dreptul de a interveni militar în Cuba atunci când guvernul nord-american consideră că în insulă sunt periclitată viața, proprietatea sau drepturile cetățenilor". De asemenea, la Art. VII, obliga guvernul cubanez ca "pentru a pune Statele Unite în condiții de a menține independența Cubei, de a proteja poporul cubanez, precum și pentru propria sa apărare, să vândă sau să închirieze Statelor Unite terenurile necesare

pentru baze navale sau carbonifere în punctele ce vor fi determinate și convenite cu președintele Statelor Unite”.

Constituția, împreună cu Amendamentul Platt, care făcea parte integrantă din ea, este cu greu votată de Adunarea Constituantă Cubaneză (cu o majoritate de numai 4 voturi) și doar la presiunile puternice ale americanilor care amenință că dacă textul Constituției nu va fi integral acceptat, ei nu se vor retrage din Cuba.

În continuare, ca urmare a prevederilor de la Art. VII din Amendamentul Platt, anexă și parte componentă a noii Constituții, președintele Cubei semnează la 16 februarie 1903, iar cel nord-american la 23 februarie, Tratatul Relațiilor Cubano – Americane, intrat în vigoare la 22 mai 1903. Prin acest tratat Republica Cuba închiria, pe termen nelimitat, Statelor Unite o zonă de teren în Golful Guantanamo și o a doua zonă în Bahía Honda, pentru suma de 2 000 dolari aur pe an.

Tratatul din 1903 este abrogat și înlocuit la 29 mai 1934 printr-un nou Tratat la Relațiilor Cubano – Americane, prin care nu se mai face referire la Amendamentul Platt și nu mai este reținută ca arie închiriată zona din Bahía Honda, dar rămâne prevederea de închiriere a zonei din Golful Guantánamo *atâta timp cât SUA nu o va abandona sau până când cele două guverne nu convin asupra modificării actualelor sale limite* și pentru care chiria este stabilită la 4 085 \$ pe an.

### Ce contestă cubanezii

Cubanezii contestă valabilitatea tratatelor din 1903 și 1934 și consideră ilegală ocuparea zonei Guantánamo de către armata americană.

În acest sens invocă semnarea tratatului din 1903 în condițiile de forță impuse de partea americană, condiții care, conform Convenției de la Viena asupra Tratatelor, atrag după sine nulitatea juridică a documentului respectiv.

Într-adevăr, în articolul 52. din Convenția de la Viena asupra Tratatelor semnate între state se precizează:

*”Este nul orice tratat a cărui semnare s-a obținut prin amenințare sau utilizarea forței, violându-se principiile dreptului internațional cuprinse în Carta Națiunilor Unite.”*

Este de remarcat aici că în 1903, anul semnării Tratatului Cubano - American, Carta Națiunilor Unite nu exista, cum, de altfel, nu existau nici Națiunile Unite însele.

Dar, chiar și acceptând jurisdicția Convenției de la Viena care a fost semnată la 23 mai 1969 și a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980, conținutul articolului 4 din Convenție împiedică aplicarea ei la tratatele cubano-americane, atât la cel din 1903, cât și la cel din 1934 prin prevederea conform căreia:

*”Normele enunțate ... se vor aplica tratatelor care au fost semnate după intrarea în vigoare a prezentei Convenții.”*

Întrucât Convenția a intrat în vigoare în 1980, prevederile sale nu pot fi, deci, aplicate unor tratate semnate în 1903 sau în 1934, precum cele încheiate între Cuba și SUA.

O altă variantă de considerat se bazează pe o interpretare semantică și de ordine în frază a unor concepte juridice.

În art. 3 al tratatului din 1903 se precizează că *"În timp ce pe de o parte Statele Unite recunoaște continuitatea suveranității finale a Republicii Cuba asupra zonelor menționate de uscat și apă, de cealaltă parte Republica Cuba consimte ca pe perioada ocupării de către Statele Unite a menționatei arii în conformitate cu termenii acestui tratat, Statele Unite vor exercita completa jurisdicție și control asupra și în menționatele arii..."*

Întrucât în tratatul din 1934 se precizează că *"referirile tratatului (din 1903) cu privire la baza navală din Guantánamo vor continua să-și păstreze valabilitatea"* înseamnă că se păstrează și referirea privind *"suveranitatea finală"* și *"completa jurisdicție și control"*.

Cum poate Cuba să-și exercite suveranitatea finală, când jurisdicția și controlul aparțin SUA? Ce se înțelege prin suveranitate finală? Există și o suveranitate inițială?

Aici, discuțiile și interpretările pot fi, însă, interminabile și au puține șanse de a fi tranșate într-o instanță internațională.

Singura posibilitate de punere în acord a pozițiilor celor două părți ar putea fi un compromis la care să se ajungă, dar, pentru moment, posibilitatea pare destul de îndepărtată.

Poate că mai multe șanse de câștig ar avea cubanezii cu o încercare de renegociere a nivelului chiriei pe care americanii o plătesc pentru baza din Guantanamo, pentru a-l aduce de la nivelul ridicol din prezent la un nivel mai apropiat de cele practicate pentru bazele militare situate pe teritoriul altor state. În acest caz Cuba ar beneficia, cu siguranță, de sprijinul și de simpatia celorlalți actori internaționali, care ar dezaproba și ridiculiza meschinăria mării puteri economice a planetei, SUA. Acest lucru ar însemna, însă, recunoașterea de către cubanezi a situației existente, relegitimarea prezenței americane în Guantanamo și, mai greu chiar decât atât, renunțarea la orgoliul lor național vecin cu încăpățănarea, acea încăpățănare îndârjită și semeață de care se agață cel mai slab și într-atât de categoric depășit că altceva de făcut pentru a-și manifesta existența nu îi rămâne.

### Un mic orășel

Naval Station Guantanamo Bay arată și funcționează ca un mic orășel. Viața personalului se desfășoară între instalațiile militare și cele civile care cuprind blocuri de locuințe, vilioare, spital, maternitate, policlinică, farmacie, cabinet veterinar, un cămin pentru copii de la 6 săptămâni la 5 ani, două școli cu grădinițe și clase de la I la a VI-a, un liceu cu clase de la a VII-a până la a XII-a, tabere de

tineret (*scouts* - străjeri), librărie, bibliotecă, atelier de ceramică, sculptură în lemn, pictură, supermarket, 9 restaurante, 7 baruri, cafenele, snack-baruri (aparținând McDonald's, Subway sandwich shop, KFC, A&W, Pizza Hut, Taco Bell, Starbucks, Baskin-Robbins), terenuri de fotbal, baseball, volei, baschet, tenis, teren de golf cu 9 găuri, 4 cluburi, săli de fitness, săli de conferințe, de cinema, de video - games, unitate de pompieri, poliție, străzi pe care circulă autovehicule și biciclete, intersecții cu semafoare, notariat, două aeroporturi, centrală electrică și, desigur, portul în jurul căruia se desfășoară întreaga activitate.

În capacitățile Bazei Navale Guantánamo, în timpul crizei haitiene din anul 1994, au fost adăpostiți pentru mai mult de un an, 34 000 de refugiați haitieni, Pentagonul pregătindu-se să primească până la 60 000 persoane. În acest scop 2 200 de persoane aparținând coloniei americane, membri ai familiilor de militari și personal civil, au fost evacuați pentru a face loc refugiaților.

Personalul Bazei Navale Guantanamo numără în jur de 9 500 de persoane. Înainte de 1959, peste 3 000 de angajați pentru activitățile de întreținere și deservire proveneau din Cuba. După 1959, guvernul de la Havana a interzis angajarea cetățenilor cubanezi în Baza Navală Guantanamo, dar a permis celor deja angajați să își continue activitatea. Cu timpul numărul acestora a scăzut continuu prin ieșirea lor la pensie, iar în anul 2012, ultimii doi cubanezi, Luis La Rosa și Harry Henry au fost pensionați și au părăsit definitiv Baza.

În Baza Navală Guantánamo s-au născut actorul american Peter Bergman (1953) și chitaristul Isaac Guillory (1947).

Conducerea orașelului, atât din punct de vedere militar cât și civil, este asigurată de Ofițerul Comandant, asistat de Ofițerul Executiv.

Baza este înconjurată de un gard de cactuși plantați de către cubanezi, iar pe zona neutră de graniță, atât cubanezii cât și americanii au plantat un număr de peste 55 000 de mine. În 1996, președintele Bill Clinton a dispus înlocuirea minelor americane cu senzori de mișcare și sunet pentru detectarea eventualilor intruși.

### **De ce țin SUA la Guantánamo**

Un lucru, o idee, un principiu sunt respectate, păstrate și apărate atâta timp cât beneficiile pe care ți le aduc depășesc neajunsurile, demonstrându-și în felul acesta valabilitatea.

Neajunsurile pe care ocuparea Bazei Guantanamo le aduc americanilor sunt minime: imaginea de colonialiști de modă veche pe care cubanezii o arată insistent cu degetul fără ca multă lume să mai privească la pozele alb negru din albumele învechite și aruncate prin sertare neumblate.

Beneficiile sunt importante: un punct de control în mijlocul Caraibelor, la mijlocul continentului american, de unde se poate supraveghea orice mișcare din zonă, mișcare armată, rute comerciale, posibilele fluxuri de trafic ilicit, imigraționist sau terorist.



În plus, în teritoriul Guantánamo, nefiind teritoriu nord-american, legile SUA pot fi cu ușurință ocolite. Legea care se practică în acest teritoriu se sprijină pe regulamentele și obiectivele militare nord-americane, aplicate la ordinele comandantului garnizoanei. Acest aspect a făcut din Guantánamo locul ideal pentru deschiderea în 2002 a unui lagăr de detenție militară unde sunt aduși combatanți străini, capturați de forțele nord-americane din diferite locuri de pe planetă unde SUA sunt implicate în conflicte armate locale. În lagărul respectiv sunt internați nu numai prizonieri făcuți de armată, dar și persoane capturate de către CIA. (CIA și-a construit propria închisoare.) Având un statut juridic greu de definit de actuala legislație internațională și chiar nord-americană (cu suveranitate cubaneză și jurisdicție SUA) Guantánamo a fost considerat din acest punct de vedere de către comandanții militari, un fel de teren al nimănui. Ca urmare, aceștia au comis numeroase abuzuri asupra persoanelor deținute în lagărul din Guantánamo, încălcând inclusiv regulile Convenției de la Geneva.

Curtea Supremă a Statelor Unite a lămurit întrucâtva lucrurile. Prin decizia din 2004 recunoaște că deținuții din Guantanamo "...au fost închiși în teritoriu asupra căruia Statele Unite exercită în exclusivitate jurisdicția și controlul" și că, prin urmare, "deținuții au dreptul fundamental la un proces legal conform Amendamentului 5 din Constituție". Mai mult decât atât, o curte districtuală a emis ulterior o decizie prin care a stabilit că regulile Convenției de la Geneva au fost aplicate doar deținuților talibani, dar nu și membrilor Al-Qaida. Prin urmare, conducerea bazei se face vinovată de nerespectarea Convenției, dar decizia respectivă nu a fost urmată de nici o condamnare.

În urma scandalului internațional iscat în urma sinuciderii a trei deținuți în 2006, în SUA s-au luat în considerare mai multe variante de reglementare a situației, printre care închiderea lagărului și transferarea deținuților în închisori aflate pe teritoriul SUA. La 20 mai 2009 Senatul SUA a respins propunerea închiderii lagărului și a interzis în mod explicit transferul deținuților pe teritoriul SUA.

La începutul anului 2013, din cei 165 de deținuți din lagărul din Guantánamo, numai un număr de 5 urmau să compară în fața unei instanțe militare pentru acuzații de participare la atentatele din 11 septembrie 2001, restul rămânând pur și simplu închiși, cu o situație nedefinită legal și fără nici o perspectivă.

**Ovidiu M. Curea**

(Din volumul „Siempre Cuba”, apărut de curând la Editura NORA, București)

## INFORMAȚII ȘI INFORMARE ISTORICO-DIPLOMATICĂ

### *(Utilizarea informației în decizia de politică externă. Exemplul lui Nicolae Titulescu)*

Problema informării și a informației în domeniul istorico-diplomatic este extrem de însemnată pentru cei care lucrează în diplomație și în conducerea statelor. Beneficiind de cunoașterea ei se poate rezolva corect și competent dinamica unei țări și a locuitorilor ei.

A fost și cazul României Mari. Apărută ca stat etnic după primul război mondial, când harta Europei a fost modificată prin încetarea existenței marilor imperii – Imperiul habsburgic, Imperiul Țarist, Sublima Poartă – România Mare a generat o serie de animozități, chiar din clipa nașterii condițiilor semnării tratatelor de pace. În acele zile, Nicolae Titulescu a fost prima vioară a delegației române la conferința de pace. Această poziție ocupată de el a însemnat mult, căci din delegația română făceau parte dr. Ion Cantacuzino, Ion I. C. Brătianu, Take Ionescu – unul dintre mentorii și modelele lui N. Titulescu. Atunci, acolo, Nicolae Titulescu a înțeles că avea nevoie de o informație solidă, extrem de bogată ce putea fi eficace pentru a-i convinge pe participanții la conferință. Desigur, informațiile aceleora care lucrau în fruntea Ministerului Afacerilor Străine, dependent direct de monarh, erau complexe, provenind de la servicii speciale. Erau culese pe căi variate și, în imensa majoritate a cazurilor, verificate, înainte de folosire.

Astăzi se cunosc mai multe date despre cele știute de serviciile speciale, despre ajutorul dat celor din fruntea politicii externe a României interbelice: Nicolae Titulescu, Grigore Gafencu, Vespasian Pella, Mihai Manoilescu.

Mă opresc, în cazul de față, asupra lui Nicolae Titulescu. O fac deoarece a fost principala personalitate a politicii externe românești în perioada interbelică. În momentul de față, sistemul său de lucru este mai bine cunoscut. El se datorește și publicării corespondenței sale dintre anii 1920-1939. Scrisorile lui Nicolae Titulescu sunt extrem de importante, deoarece caracterul de sinceritate din cuprinsul lor este maxim. Ele nu au fost destinate publicării. Au avut rostul de a fi citite exclusiv de persoana cărora le-au fost destinate. Ca atare, exprimarea gândurilor a fost devoalată, iar limbajul s-a vădit mult mai liber ca în scrierile oficiale sau oficioase.

Principala problemă a diplomației românești, explicit a politicii externe din perioada interbelică a constituit-o recunoașterea și menținerea granițelor fixate prin sistemul de tratate de pace Versailles-Washington. În acest context, cea dintâi chestiune a constat în semnarea la 4 iunie 1920, la Trianon, a tratatului de pace cu Ungaria. Ea nu apare suficient în corespondența privată a lui Nicolae Titulescu. Ca atare, voi face apel și la alte izvoare. Se știe din alte documente, din aprecieri personale, inedite, ale

contemporanilor, că la Paris, în zilele premergătoare discutării și semnării tratatelor de pace, s-a remarcat lupta oamenilor politici români pentru recunoașterea granițelor etnice, ale României, atent prestabilite în decembrie 1916, la Londra, de lordul Balfour și de lordul Curzon. Pentru această luptă oamenii politici români au avut nevoie de informații corecte, complexe, utile, furnizate rapid pentru a fi folosite cu eficacitate. A fost necesar ca Nicolae Titulescu să demonstreze caracterul tendențios, fantezist al numeroaselor documente oferite de maghiari, care susțineau crearea unui stat istoric al „Coroanei Sfântului Ștefan”<sup>1</sup>. Or, acel stat nu existase niciodată. Pentru juristul Nicolae Titulescu a fost o muncă de Sisif informarea, documentarea istorică, mai ales că avea de luptat cu un mare orator ungar, contele Albert Apponyi.

Nicolae Titulescu a înțeles că pentru a cere și a obține un teritoriu de către un stat, în condițiile unei conferințe internaționale de pace, trebuiau îndeplinite două condiții:

1. documentele istorice să dovedească o îndelungată stăpânire anterioară;

2. situația demografică din acea perioadă să demonstreze existența unei majorități etnice a celor care emiteau pretenții asupra teritoriului respectiv.

Deci, Nicolae Titulescu a fost obligat să lupte, în primul rând, în domeniu istoric, pentru obținerea recunoașterii adunării cu caracter de plebiscit de la 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia. Atunci s-a impus voința plebiscitară a peste 100.000 români, reuniți în jurul sălii Cazinoului ofițerilor unde se găseau cei 1.228 delegați votanți ai actului unirii necondiționate și totale a Banatului, Transilvaniei, Bihorului și Sătmarului.

S-a revenit astfel la principiul juridic de drept al popoarelor. El fusese creat în mod bizar de père Joseph<sup>2</sup> și de elevul său, de un prinț al

1 Albert Apponyi, Albert Berzeviczy, *Justice for Hungary: review and criticism of the effect of the Treaty of Trianon*, Longmans, Green, London, 1928, passim; Constantin Balaceano, *La question transylvaine: Lettre ouverte au Comte Albert Apponyi*, Imprimerie G. A. Lazareano, București, 1893, passim (autorul a fost senator în parlamentul României, bunic al actualului medic membru de onoare al Academiei Române, Constantin Bălăceanu-Stolnici; de atunci, a combătut ideea susținută de premierii maghiari din familia Tisza, care susțineau lupta pentru formarea Regatului Coroanei Sf. Ștefan).

2 François Joseph Le Clerc du Tremblay (1557-1638), cunoscut sub numele de père Joseph, făcea parte din ordinul capucinilor; a fost principalul consilier al cardinalului de Richelieu. În 1630 la Ratisbona a participat la tratativele cu Imperiul German. El i-a impresionat profund pe oamenii politici de la Ratisbona, determinându-l pe împăratul Ferdinand să declare „acest călugăr viclean a învățit Imperiul german cu aceeași ușurință

bisericii, cardinalul de Richelieu<sup>3</sup>, care-l impuseseră, prin ambasadorii Franței, în timpul semnării păcii Westfalice.

Pentru Nicolae Titulescu a fost o muncă titanică în domeniul istoric, pe care-l cunoștea, dar nu-l stăpânea ca pe cel juridic. În primele zile ale anului 1920, la Trianon, s-au putut susține exclusiv argumentele istorice pe baza unei informații rezultată din cercetarea arhivelor din Transilvania, din Banat, din Maramureș, din Sătmar, din Bihor, din Ungaria (de la Esztergom și de la Budapesta), din Viena, din Vatican. Obținerea informației nu a fost ușoară. A trebuit să se treacă de bariera limbii. Actele erau scrise în limba latină medievală, în maghiară și în germană. Latina medievală, folosită în Ungaria era împănată cu o serie de termeni regionali maghiari, care acceantuează gradul de dificultate al înțelegerii. La rândul ei, limba maghiară întrebuițează o serie de înflorituri stilistice înțelese de oamenii obișnuiți cu citirea actelor medievale. Pentru mulți, acele acte sunt adevărate chinezării.

La rândul lor și actele scrise în limba germană sunt la fel de greu de înțeles. Pentru elaborarea lor se folosea alfabetul gotic și terminologia din cancelaria imperială habsburgică. Or și în acest domeniu, pentru lectură și descifrare, sunt necesari oameni specializați.

În condițiile impuse la Trianon<sup>4</sup>, Titulescu a fost obligat să răspundă direct, precis, la noianul de informații istorice, transpunându-le în limbajul juridico-diplomatic, în limba franceză. Este clar că munca de îndreptare a unor imperfecțiuni ale unor transcrieri trebuia să fie efectuată repede, de asemenea manieră încât să nu stârneasă o nouă furtună din partea iredentiștilor unguri în frunte cu Albert Apponyi, cu contele Bethlen István și

---

*cu care se roagă cu mătâniile între degetele sale*" (cf. Georges Grente, *L'Éminence grise*, Gallimard, Paris, 1941, p. 26 și urm.).

3 Armand Emmanuel Du Plessis, duce de Richelieu, născut la Paris, în 1585, a murit tot la Paris, în 1642. În anul 1614 s-a remarcat în fața regentei Maria de Medici prin discursul său în Adunarea Stărilor Generale. În anul 1622 a devenit cardinal, iar în 1624 – membru al Consiliului Regal, a cărui conducere a preluat-o curând. A înfăptuit reforme care au întrărit absolutismul: a mărit flota regală, a pus bazele imperiului colonial, a reformat codul judiciar (codul Michaud), a supus marea nobilime și hughenotii. În planul politicii externe, a luptat împotriva habsburgilor. În acest sens, s-a sprijinit financiar pe regele Suediei, Gustav Adolf. În dreptul internațional a promovat principiul "raison d'état", cu toate că era cardinal (a se vedea Richelieu, *Testament politique*, réédité par Éditions Perrin, Paris, 2011).

4 S-a cerut participanților la discutarea condițiilor tratatului de pace să nu aibă un contact direct, ci mediat. S-a procedat astfel pentru a nu se ajunge la conflicte violente între participanți.

contele Teleki Pál<sup>5</sup>.

În final, delegația română a reușit să impună, la Trianon, ca reprezentanții Regatului Ungariei să recunoască actul de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia.

Problema populației din Transilvania, Banat, Bihor, Sătmar, Maramureș și Bucovina a fost mai dificilă. În toate acele provincii fusese un mozaic etnic, format de imperiu, care voia să fie un mojar al popoarelor. Situația trebuia și putea să fie rezolvată în funcție de regimul politico-administrativ care fusese impus fiecărei provincii în parte. Ca urmare, legea Andrassy nu putea fi impusă pentru tot teritoriul de la est de Tisza. Spre pildă, Banatul și Bucovina fuseseră dependente direct de cancelaria imperială vieneză. În același timp, Transilvania, Bihorul, Sătmarul, Maramureșul depinseseră de administrația regală din Budapesta. Ca atare, fiecare zonă avea altă legislație. În consecință, Budapesta putea emite oarecare pretenții exclusiv asupra populației din regiunile care-i aparținuseră. Dar, deoarece situația era complicată, s-a decis să se încerce ca ea să fie rezolvată prin aplicarea legilor optanților, conform, în special, art. 45 din text.

A fost o încercare de manipulare. Ministrul maghiar Oskar Iaszi a căutat să influențeze deciziile conferinței de pace prin prezentarea unor cifre false în legătură cu numărul locuitorilor maghiari din toată zona aflată la est de Tisa. Astfel, el a susținut că în anul 1919 în acele zone cuprinse între Tisa și Munții Carpați ar fi locuit 6.800.000 suflete, dintre care 3.900.000 ar fi fost maghiari și sași și numai 2.900.000 români. Recensămintele făcute cu probitate de autoritățile imperiale arătaseră, însă, că din anul 1850 până în 1910 populația de la est de Tisa nu a atins niciodată 6 milioane de indivizi. Ea s-a limitat totdeauna la maximum 5,3 milioane. Iar la recensământul general din anul 1920, anul semnării tratatului de pace, au fost înregistrați 5.114.124 indivizi. Ei au fost împărțiți pe etnii, în funcție de declarația lor liberă: 2.930.000 erau români, 1.305.753 maghiari, 539.418 germani etc.

Nicolae Titulescu a fost obligat să cunoască aceste date provenite din cercetările de demografie și statistică. Le-a utilizat. Fiind corecte, nu au provocat suspiciuni<sup>6</sup>.

Fiind bine informat, extrem de corect, înzestrat cu date imposibil de

5 Din comisie mai făceau parte conții István Csáky de Körösszeg et Adorján, Tibor Kállay de Nagykovács și Lajos Walko (A.N.I.C., Fond Ministerul Propagandei Naționale, vol. 77).

6 În acest sens, la 6 mai 1920, A. Millerand, președintele Conferinței de pace a răspuns că nu poate accepta punctul de vedere maghiar exprimat de delegația condusă de contele Apponyi (S.M.B.A.N., Fond Ministerul Propagandei, vol. 77).

contestat, Nicolae Titulescu a putut câștiga lupta. El formase, în mod discret, o echipă de oameni de știință din care au făcut parte I. Lupaș, Sabin Mănuilă, Ion Bogdan, Al. Vaida-Voievod, I. D. Suciu, N. Iorga, I. Minea etc. Toți au contribuit cu patimă, dar argumentat, la demontarea tezelor prezentate de delegația maghiară. Nicolae Titulescu a cunoscut toate aceste elemente și le-a folosit în măsura în care a fost obligat pentru a răspunde celor 40 de note-obiecții formulate de delegația maghiară<sup>7</sup>. Nicolae Titulescu a depus această muncă imensă, în special singur. A procedat astfel, deoarece respecta importanța secretului profesional, care-i dădea posibilitatea să folosească surpriza. Ca avocat știa bine ce valoare avea dezvăluirea unui singur element înainte de pledoarie. De altfel, diplomatul român lucra înconjurat de un mic grup atent solicitat și permanent supravegheat. Din el nu au lipsit Roman Silberman, Savel Rădulescu și Henri Streitman. O situație puțin cunoscută constă în faptul că la finele fiecărei ședințe de lucru Titulescu cerea să fie distruse hârtiile indigo (plombagina) pentru a nu putea fi citite foile dactilografiate.

Se pare că Nicolae Titulescu a evitat să includă femei în grupul său restrâns de colaboratori. Nu era un misogin. A procedat astfel deoarece știa că serviciile de informații ale Budei și ale Vienei utilizau femei pentru a smulge secretele bărbaților îngâmfați, lăudăroși și proști<sup>8</sup>. Or serviciile de informații maghiare au preluat ceea ce a considerat regentul amiral Miklos Horthy de Nagybanya că era o moștenire eficientă de la decedatul Imperiu Austro-Ungar. Un exemplu este suficient. Din timpul guvernării celor doi conți Tisza, Istvan și Kalman, se știa de către Nicolae Titulescu că pe tot teritoriul României se infiltrau agenți maghiari, mergând de la Munții Carpați până în punctele depărtate, cum a fost portul Sulina<sup>9</sup>.

Toate aceste informații au servit cauza românească. Maghiarii nu au putut modifica granițele stabilite de lordul Balfour, susținute de secretarul de stat al S.U.A. Robert Lansing<sup>10</sup>, granițe către România, Cehoslovacia,

7 Un număr de 38 de note-obiecții au fost prezentate la 18 februarie 1920, alături de altele 2 din 14 ianuarie 1920, fiind prezentate în trei volume, totalizând 1664 pagini, precum și un al patrulea volum cu hărți.

8 În arhivele militare din Pitești s-au păstrat interceptări ale unor ofițeri români care lucrau în vestul țării pentru ridicarea liniei de fortificații Carol. Aceștia au dezvăluit către spioanele maghiare, ades prostituate, o serie de secrete de importanță militară majoră.

9 Rețeaua Tisza s-a menținut și după încheierea primului război mondial; ea a fost folosită în continuare de cercurile iredentiste maghiare și în perioada interbelică.

10 Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1914, E2, partea 1, vol. 180, f. 208-214.

Serbia-Slovenia-Croația. Uneori au fost utilizați oameni abia angrenați în această muncă, deoarece după apariția României Mari serviciile speciale trebuiau reconfigurate.

A ținut seama și de observațiile unor demografi, ca Sabin Mănuilă și etnografi. Astfel s-a putut da o rezolvare corectă problemei traseului graniței de vest a României.

În ceea ce privește problema populației, ea s-a dovedit mult mai complicată. Pentru a putea fi rezolvată, la finele primului război mondial au trebuit să fie folosite prevederile din tratatul minorităților și art. 45 din legea optanților. Se știe bine că în deceniul al treilea al secolului al XX-lea a fost o „mișcare browniană” a foștilor cetățeni ai Imperiului Austro-Ungar. Fiecare își căuta cel mai bun loc de viață.

Între aceștia, în primul plan s-au situat evreii<sup>11</sup>. Ei foloseau teritoriul României pentru a pleca mai departe, fie către viitorul stat Israel, fie către continentul american<sup>12</sup>. În această stare, ministrul Vespasian Pella, la întrebarea oficialilor Ligii Națiunilor nu a putut răspunde câți evrei erau în România. Recensământul general efectuat în 1930, sub îndrumarea lui Sabin Mănuilă, a arătat că evreii reprezentau 4,1 % din totalul populației, adică circa 738.000-800.000 indivizi<sup>13</sup>.

Cifra este relativă. Ea se datorează și muncii asidue a lui Nicolae Titulescu. El a cerut permanent informații de la demografi ca Sabin Mănuilă, A. Golopenția etc., precum și de la fruntașii comunității evreiești din România, ca dr. W. Filderman și marele rabin Iacob Ițak Niemirower, de altfel și el venit de la Lemberg la Iași. Cele mai ciudate și fanteziste date despre numărul evreilor din România au fost oferite de dr. Wilhelm (Willy) Filderman și de marele rabin Niemirower. Se proceda astfel deoarece se spera să se obțină cetățenia statului român și despăgubiri pentru bunuri imaginare pierdute în război. Or legile românești aveau prevederi clare

11 Cf. Radu Ștefan Vergatti, *Considerații demografice și socio-profesionale asupra obștii evreiești din București între anii 1812-1939*, în „Revista de Istorie Socială”, Nr. II, Iași, 1999, p. 165-235; în acest studiu, bazându-mă pe documente, demonstrez că în perioada interbelică în București a fost o neîntreruptă mișcare a populației evreiești, care folosea orașul ca o platformă pentru a pleca mai departe.

12 Ibidem.

13 Cf. *Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930*, vol.II: *Neam, limbă maternă, religie*, publicat de Sabin Mănuilă, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1938, passim; Sabin Mănuilă, *Étude ethnographique sur la population de la Roumanie / Ethnographical Survey of the Population of Romania*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1938, passim.

pentru cine poate primi cetățenia și despăgubiri. În aceeași situație s-au găsit și o parte din maghiarii proveniți din fostul Imperiu Austro-Ungar. Sigur că în acordarea avizelor Ministerul Afacerilor Străine, dar și ministrul din fruntea lui purtau o responsabilitate de prin rang. Așadar, Nicolae Titulescu s-a informat și a privit atent fiecare caz în parte.

El a fost obligat să rezolve problemele acestor două populații în spiritul legii optanților. Nu s-a putut feri de atacuri. I-a trebuit multă răbdare. Mai erau poate și intervenții personale. A dovedit-o în întâlnirile pe care le-a avut cu contele Apponyi și cu delegațiile maghiare între anii 1923 și 1929. Aici s-a pus problema despăgubirilor, pentru 500 de moșieri de origine maghiară care se considerau proprietari în România.

Contele Albert Appony i-a adresat o scrisoare privată lui Nicolae Titulescu, rugându-l să-l ajute să primească despăgubiri nepotul său Antoine Sztoray. Nu a avut succes la ministrul român.

Au trebuit culese adesea date din arhivele speciale – Biroul 2, S.S.<sup>14</sup> - care au arătat exact originea celor care pretindeau sume uriașe de bani<sup>15</sup> și cetățenie. Nu se poate susține că în acordarea despăgubirilor Nicolae Titulescu a fost influențat de masonerie. Singura dovadă că el ar fi aparținut masoneriei constă într-o fotografie unde apare alături de fruntași masoni. Nu este o mărturie concludentă. Imaginea foto pare trucată, mai ales că Nicolae Titulescu apare alături de masoni (aceștia fiind în ținută specifică), dar fără a avea el însuși însemne masonice. Este o situație asemănătoare cu aceea în care a fost susținută apartenența la masonerie a lui I. C. Brătianu. Mihai D. Sturdza a demonstrat că fotografia în care I. C. Brătianu era prezentat ca membru al masoneriei a fost falsificată. Pe trupul unui țaran a fost montat de un fotograf, lipsit de îndemânare, chipul lui I. C. Brătianu.

În consecință, pot afirma, în legătură cu relația dintre România și Ungaria, că Nicolae Titulescu a făcut eforturi uriașe, parțial știute, pentru a fi corect informat în domeniul precizării traseului graniței, a reglementării și despăgubirii optanților și a opririi blocării înfăptuirii reformei agrare. În timpul acestei munci a depus continue și susținute acțiuni și eforturi reușite pentru a fi bine informat.

---

14 Șeful Biroului Informații din Secția a II-a a Marelui Cartier General, colonelul Nicolae Condeescu, a propus, în raportul cu nr. 289 din 28 aprilie 1918, ca după demobilizarea armatei, ce fusese stabilită pentru data 1 iulie 1918, să se înființeze, în cadrul Marelui Stat Major o structură informativă de tip secție, formată din două birouri: Biroul 1 Informații și Biroul 2 Contrainformații. Propunerea a fost aprobată prin Ordinul de zi nr. 36 din 1 mai 1918, dată care reprezintă, oficial, nașterea contrainformațiilor militare.

15 Cf. George G. Potra, *Prefața*, în Nicolae Titulescu, *Corespondență*, vol. II (1920-1939), partea I, Fundația Europeană Titulescu, București, 2013, p. 28 și urm.



Problema graniței de sud a României, cea cu Bulgaria, a fost relativ simplă. Ea a fost recunoscută la 10 decembrie 1919, când a fost semnat tratatul de pace de la Neuilly-sur-Seine<sup>16</sup>.

Aici nu au fost complicații cu trasarea frontierei. S-a mers pe linia stabilită prin pacea semnată la 28 iulie/10 august 1913, la București.

În legătură cu Cadrilaterul s-a pus din nou în discuție problema optanților<sup>17</sup>. S-a remarcat că numeroși români din sudul Dunării s-au îndreptat către Cadrilater și au optat pentru cetățenia românească. Nicolae Titulescu susținea această acțiune. Nu putea admite propaganda și atacurile comitagiilor, o organizație teroristă, iredentistă, sprijinită de Comintern care folosea din plin violența, mergând până la asasinat. Și în legătură cu comitagiile și implicarea lor în acțiuni violente Nicolae Titulescu a fost obligat să culegă și să folosească informații ale serviciilor speciale românești. A trebuit să procedeze astfel căci evreul de limbă bulgară, devotat comunismului, Constantin Rakovski îi susținea discret, dar eficace, pe comitagiile. Nicolae Titulescu a fost silit să acționeze atent<sup>18</sup>, căci făcea parte dintre conducătorii oficiali ai statului român. El nu putea să nu știe că la un moment dat, între anii 1918-1921, în Ucraina era omnipotent din ordinul direct al lui Lenin doctorul comunist Constantin Rakovski. A făcut apel la Siguranță și la S.S.I., care i-a precizat că în București comitagiile își aveau sediul în Str. Horațiu nr. 29, lângă Gara de Est (Gara Obor) pe Str. Mihai Eminescu nr. 31 și pe Str. Vasile Lascăr nr. 32.

Informațiile oferite de S.S.I. și de Siguranță i-au fost utile, căci a putut bloca jocul lui Cristian Rakovski și unele acțiuni ale comitagiilor.

În fine, problema cea mai importantă din punctul de vedere al stabilirii granițelor după primul război mondial, pentru Nicolae Titulescu, a fost cea a Basarabiei și a Bucovinei.

Omul politic român știa foarte bine că granița de est a României pe fluviul Nistru cu Rusia Sovietică, devenită din anul 1922 U.R.S.S., putea fi recunoscută pe plan internațional exclusiv dacă tratatul semnat la 28

16      Tratatul de la Neuilly-sur Seine a fost semnat la 10 decembrie 1919, ratificat de România la 20 septembrie 1920. Odată cu semnarea a fost recunoscută și granița stabilită prin tratatul de pace semnat la 28 iulie/10 august 1913 la București pentru încheierea celui de-al doilea război balcanic.

17      Dan Cătănuș, *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar, 1919-1940*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001, passim.

18      Din anul 1913 fusese creat un departament special al poliției, în frunte cu Mihai Moruzov, care culegea informații despre ceea ce se întâmpla în primul rând în localitățile din Delta Dunării și apoi în întreaga Dobroge, inclusiv în Cadrilater.

octombrie 1920 la Paris era ratificat de cele patru mari puteri decidente pentru sistemul Versailles-Washington: Franța, Anglia, Italia, Japonia. Cu toate că Rusia Sovietică era, poate, cea mai mare putere a Europei, nu a fost invitată să participe la discutarea încheierii păcii după prima conflagrație mondială. A fost o greșală. Fără participarea Rusiei nu se puteau stabili exact, pe termen lung, modificările granițelor fostului Imperiu Țarist și nașterea unor noi state sau modificarea hotarelor altora. Niciodată Rusia nu recunoscuse hotarele de est, pe Nistru, ale României, iar Lenin se opusese trasării noii frontiere. Cu toate acestea, cele patru mari puteri au căutat să-și impună voința. S-a **optat** pentru folosirea unor **argumente** juridice în vederea convingerii Uniunii Sovietice. În Rusia, în 20 martie 1917, ministrul de justiție din guvernul provizoiu Alexandr Fiodorovici Kerenski (1881-1979) semnase actul prin care toate popoarele care locuiau în acea țară aveau drepturi egale, indiferent de religie și etnie, putând recurge la autodeterminare. Ulterior, după remanierea din 25 septembrie 1917 a guvernului condus de Kerenski, acesta a reluat promisiunea autodeterminării, dar pe baze care aveau să fie stabilite de o adunare constituantă. Mai mult, chiar înainte de căderea guvernului Kerenski, Sovietul din Petrograd a votat o rezoluție prin care se recunoștea dreptul popoarelor din Rusia de a avea autonomie mergând până la separare. La rândul lui, Lenin, după ce la 7 noiembrie 1917 a cucerit puterea politică, la 2/15 decembrie 1917 a sancționat Decretul asupra drepturilor popoarelor, prin care se repetau cele scrise de Kerenski și anume că toate popoarele din Rusia aveau drepturi egale. În plus, se dădea dreptul la autonomie, mergându-se până la declararea independenței de stat<sup>19</sup>.

Aceste legi au constituit o bază juridică suficientă pentru ca la 24 ianuarie 1918 Moldova dintre Prut și Nistru să se declare „Slobodă”, adică independentă, iar la 27 martie 1918, la Chișinău, majoritatea deputaților din Sfatul Țării să voteze unirea cu România.

Reacția puterii sovietice a fost ciudată. Nerecunoscând existența juridică a propriului act semnat la 2/15 decembrie 1917 de Lenin, a contestat unirea Basarabiei cu România, hotarul de pe Nistru și a sechestrat tezaurul României, aflat în păstrare la Moscova.

Pentru România era o situație grea. Noul stat apărut după primul război mondial, România Mare, era atacat de Ungaria, de Bulgaria și de U.R.S.S. Desigur, cel mai puternic și mai serios atac era cel al U.R.S.S. Încă

---

19 Punctul 2 al Decretului prevedea: „Dreptul popoarelor din Rusia, la liberă autodeterminare, chiar până la separare și crearea de state independente”, în *Dekrety sovetskoj vlasti*, tom I, Moskva, 1957, p. 40; *Istoria U.R.S.S., Epoca socialismului (1917-1957)*, Editura Politică, București, 1958, p. 79.

din anul 1919-1920 România a avut de înfruntat un atac al Rusiei pe plan financiar. După primul război mondial, pe pământul României Mari circulau mai multe unități monetare: leul românesc, coroana austro-ungară, marca germană de ocupație, rubla țaristă, leva bulgărească etc. Toate acestea trebuiau unificate, prin schimbarea și înlocuirea lor cu leul românesc. Rușii au căutat să profite de pe urma situației. Au decis să introducă în România 12 milioane de ruble și, prin preschimbarea lor, să destabilizeze finanțele țării. Nicolae Titulescu, în acel moment ministru de finanțe<sup>20</sup> a fost informat despre cele ce se pregăteau. Se pare că cel care l-a înștiințat pe N. Titulescu despre lovitura pregătită de ruși a fost Mihail Moruzov<sup>21</sup>.

Acesta din urmă avea posibilitatea și capacitatea s-o facă. Mihai Moruzov, cazac zaporojean de origine, din comuna Zebil<sup>22</sup>, lucra în poliție din anul 1907<sup>23</sup>. Din tinerețe a fost preocupat de activitatea în domeniul informațiilor externe speciale numite astăzi intelligence. A cules informații în legătură cu situația din Bulgaria, unde activau comitajii și cu cea din Basarabia, unde era un puternic curent de rusificare. El a beneficiat de relația cu pescarii lipoveni ca Ivan Danilov din Tulcea, Costea Danilov din Dunavățul de Jos, Rodion Husarenko din Murighiol, Toader Ceacalopol din Cernavodă, Platon Simion, Vasile Feodor etc. Aceștia erau folosiți permanent pe de o parte de N.K.V.D., pe de alta de Siguranța Română. Bolșevicii îi utilizau pe pescari pentru contrabandă și transportarea corespondenței spre Istanbul. Moruzov s-a apropiat de ei fiind de același neam și vorbind rusa, ucraineana, bulgara, turca, greaca. În anii revoluției bolșevice, când curentele de opinii erau neclare, pentru moment s-a apropiat de bolșevici și le-a aflat

20 A fost ministru de finanțe între 13 iunie 1920 și 16 decembrie 1921.

21 Cf. Ion Pavelescu, *Enigma Moruzov*, Editura Gaudeamus, Iași, 1993 /1995, p. 62-69.

22 Era fiu de preot; inițial, tatăl său, Nicolae Moruzov, a slujit la biserica din Zebil; ulterior, s-a mutat la biserica rusă din Tulcea, unde a slujit timp de 40 ani; certificatul de naștere din întâmplare păstrat arată că a văzut lumina zilei la 8 noiembrie 1887 (cf. Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și frontul secret*, Ed. Elion, București, 2004, p. 23)

23 Atunci, tânărul Mihai Moruzov a surprins o întâlnire secretă a unor comitajii, care se întâlneau în biserica unde slujea tatăl său; imediat a scris un raport prin care a informat poliția despre cele văzute și auzite; de atunci înainte, a intrat în poliție, în primul rând ca informator. Se pare că, în anul 1910, a intrat în legătură cu mișcarea socialistă din România. Nu a făcut-o din convingere ci datorită necesității de a culege informații.

gândurile. Astfel putea să facă trafic de informații<sup>24</sup>. A putut deci să-l prevină pe Nicolae Titulescu în legătură cu afacerea rublelor false. El i-a arătat ministrului de finanțe din România că primul dintre cele 12 milioane de ruble era format din bancnote reale, iar numai ultimele 11 milioane cuprindeau bancnote falsificate în trezoreria rusă, la ordinul lui Lenin.

Eșuarea afacerii rublelor false, puțin cunoscută, a dus la o răzbunare a N.K.V.D. Felix Edmundovici Dzerdjinski l-a târât pe Moruzov cinci ani în fața judecătorilor, implicându-l într-un proces fără sorți de izbândă. În anul 1924, când au încetat definitiv toate fazele procesului lui Mihai Moruzov, acesta a fost numit în fruntea S.S.I. Era un departament nou, un serviciu special de informații al armatei. În el se punea accentul pe calitatea informațiilor, nu pe cantitatea lor. Ele trebuiau să servească pentru apărarea securității naționale pe toate planurile. Oamenii care lucrau în cadrul lui și informau guvernul, în special Ministerul de Război și Ministerul Afacerilor Străine, nu trebuiau să fie cunoscuți. A rămas legendară cererea adresată lui Mihail Moruzov de către șeful siguranței Romulus Voinescu. L-a întrebat unde sunt listele colaboratorilor lui. Moruzov a dus degetul la frunte și a declarat că lista se ascunde acolo<sup>25</sup>.

Discreția lui a făcut ca legătura cu Nicolae Titulescu să fie stabilită pe baza unor informații care nu puteau fi oferite de altcineva și a mărturiilor unor oameni din apropierea celor doi.<sup>26</sup> Arhivele S.S.I.nu au ajuns să fie descoperite, căci fuseseră arse sau distruse pe alte căi. Nu trebuie să mire pe nimeni această situație. Ea este obișnuită pentru orice serviciu modern de spionaj. Se lucra după principiile aplicate și promovate de Edgar J. Hoover: un agent devoalat, identificat, trebuie împușcat.

Pentru a fi permanent în legătură cu izvoarele care-l informau și-i făceau mari servicii, N. Titulescu a făcut eforturi. S-a știut că ministrul de externe, firească, dorea să fie în bune raporturi cu U.R.S.S. Din păcate pentru el, nu a aflat nimic despre tratatul secret sovieto-japonez semnat la Beijing la 20 ianuarie 1925. Atunci, sovieticii, prin diplomatul lor Lev Mihailovici

24 S-a vehiculat informația, dată de amiralul Canaris, că prin Moruzov acesta putea să afle cele mai sigure informații despre ruși (Cf. M. Sturdza, *op. cit.*, p. 170-171).

25 Se pare că în acel serviciu special lucrau cca.220 oameni.

26 Pentru legătura dintre cei doi pledează și fotografiile existente într-un album de familie care aparținut rudelor lui Mihail Moruzov; acest album de familie se găsea într-un apartament din vechiul bloc Scala, prăbușit în urma cutremurului din 4 martie 1977; din întâmplare, am văzut trei dintre albumele de familie și unele scrisori ale familiei Moruzov, în care apărea mai ales o tânără nepoată a lui Moruzov, o frumusețe rurală ucraineană, de care el a fost îndrăgostit.

Karahan, i-au cumpărat pe conducătorii Imperiului Nipon, în frunte cu mikado-ul Taisho și prințul moștenitor Hirohito: s-au oferit japonezilor drepturile de a exploata cărbunele și petrolul din nordul Insulei Sahalin și de a pescui în apele teritoriale sovietice din Marea Galbenă<sup>27</sup>. Astfel, contribuiau enorm la ridicarea nivelului de viață al perscarilor de rând din Japonia, măbind numărul celor care beneficiau de pe urma prevederilor din articolul 3 al tratatului secret. În același tratat, Imperiul Japonez a declarat că nu va fi de acord cu modificarea graniței de vest a U.R.S.S., implicit aceea de pe Nistru.

Ca urmare, Imperiul Nipon a refuzat să ratifice tratatul de pace semnat la 28 octombrie 1920 la Paris. Japonezii au motivat că nu ratifică actul deoarece se referă la o problemă europeană. Nu au avut succes. În acele condiții, Basarabia a fost unită cu România de facto, dar nu complet de jure. U.R.S.S. și-a atins scopul. Ce nu reușise pe plan diplomatic cu puterile europene, cu Italia, obținuse în Extremul Orient. Acel tratat secret japono-sovietic a rămas necunoscut pentru Ministerul Afacerilor Străine din România. În acele condiții de ignoranță, între 16-20 iulie 1936, N. Titulescu a acceptat, la Montreux, să ducă tratative cu M. Litvinov. În ziua de 21 iulie 1936, în aceeași localitate, a fost încheiat acordul mutual sovieto-român. Actul a fost semnat la nivelul miniștrilor de externe. M. Litvinov i-a atras atenția lui N. Titulescu asupra caracterului secret al acordului și asupra faptului că el nu avea aprobarea guvernului sovietic de a-l iscăli. N. Titulescu nu a ținut seama de cele comunicate lui. Nu a luat în seamă nici răceala lui Mihai Moruzov și nici recomandarea lui de a fi prudent. Nu a ținut seama de modul în care-l privea pe Moruzov șeful Statului Major, generalul Ion Antonescu, nu a ținut seama de informațiile care arătau că Mihai Moruzov făcea un joc dublu între Moscova și Berlin. În ultimii ani șeful S.S.I. se apropiase de amiralul Canaris, ceea ce a trezit suspiciunea lui Ion Antonescu. Însă, prin noul acord N. Titulescu credea, spera, că va obține recunoașterea graniței de est a României pe fluviul Nistru. Rezultatul final a fost un eșec. Șeful S.S.I. nu a aflat nimic despre tratatul secret japono-sovietic. Această situație arată clar limitele lui Moruzov. El lucra într-o arie relativ restrânsă a Europei, dar nu putea pătrunde în inima C.E.K.A. Acolo juca ruleta bolșevică, nu ruleta rusească, ceea ce-l ducea sigur la pieire. La rândul său, M. Litvinov a înșelat buna credință, onestitatea și eleganța lui N. Titulescu. Ministrului de externe român i s-a adus un val de reproșuri. Nu a

27 Prevederile se găsesc în art. 3 al Tratatului (Cf. K. K. Kawakami, *Japan's Treaty with Russia*, în „The American Review of Reviews”, April 1925, p. 407-410; Radu Ștefan Vergatti, *The Soviet-Japanese Treaty and the Issue of Bessarabia*, în „Annals, Series on history and archaeology”, volume 4, no. 2, 2012, p. 59-80).

știut să profite de pe urma serviciilor făcute ani în șir U.R.S.S.: semnarea tratatului de neagresiune – Litvinov (9 februarie 1932, Moscova), definirea agresorului (1933, Londra), primirea U.R.S.S. în Liga Națiunilor (1934). La acestea s-au adăugat răcirea evidentă a relațiilor cu Mihai Moruzov, înghețarea raporturilor și comunicării cu regele Carol al II-lea, de animozitatea partidelor de dreapta și, în fine, de ura deschisă a unor profesori de la Facultatea de Drept din București<sup>28</sup>.

Toate aceste elemente au contribuit la demiterea lui la 29 august 1936 de către regele Carol al II-lea. Desigur, în acel moment istoric, când era un reviriment al dreptei în viața politică europeană, înlăturarea lui Nicolae Titulescu și înlocuirea lui cu Victor Antonescu a fost nefericită. El era unul dintre marii europeni, dintre cei descriși și doriți de Richard von Coudenhove-Kalergi în Paneuropa, dintre cei așteptați de Otto von Habsburg, de Jean Monnet, de Robert Schuman.

După anul 1936, Nicolae Titulescu a fost izolat de oamenii politici români și de forțele politice de dreapta din Europa. Cu toate acestea, vechiul cunoscut al lui Nicolae Titulescu, comisarul poporului din U.R.S.S., Maxim Litvinov, la 28 mai 1937, a solicitat o întâlnire cu el. Ea a avut loc în micul restaurant L'Auberge du Père Bise din Talloires, pe malul lacului Annency, care face legătura între Franța și Elveția. Întâlnirea a fost strict supravegheată de oamenii C.E.K.A. și ai altor servicii. Cei doi au discutat timp de un ceas într-o încăpere închisă, unde nu a avut nimeni acces. Nu se pot face decât speculații.

Cert este că întâlnirea nu a avut drept rezultat reactualizarea în viața politică a lui Nicolae Titulescu. De atunci înainte și colaborarea lui cu serviciile de informații a încetat. El putea să mai afle știri ca orice om obișnuit. Avea capacitatea să intuiască anumite situații, dar nu era suficient. Poate că a fost una din marile erori ale serviciilor speciale – că au lăsat se se prăbușească o personalitate ca Nicolae Titulescu.

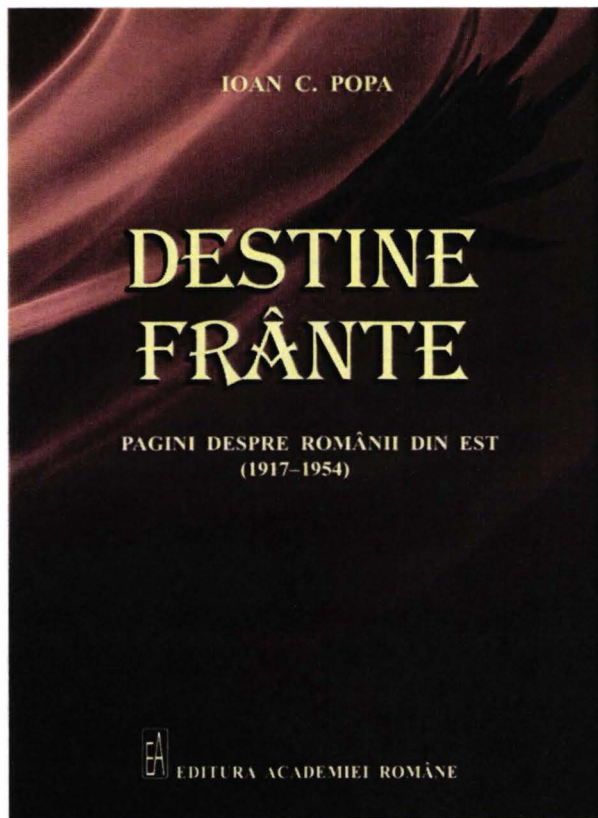
**Prof.univ.dr. Radu Ștefan Vergatti**

---

28 Se povestea că, în anul 1937, când a încercat să-și reia cursurile, N. Titulescu a venit la facultate cu o mașină nouă, Buick. Atunci i s-ar fi strigat „dacă mai vii cu Buick-ul, o să pleci cu dricul”.

## ÎNTRE SOCIOLOGIA INTELLIGENCE-ULUI TOTALITAR ȘI TRATATUL DE PATOLOGIE POLITICĂ

*La 18 septembrie a.c., Institutul de Sociologie al Academiei Române, în parteneriat cu revista „Sociologia azi” și Fondul Internațional Marea Neagră – Marea Caspică, a organizat o interesantă dezbatere sub titlul „Cultură și represiune în secolul al XX-lea”. Acțiunea a fost prilejuită de lansarea volumului „Destine Frânte. Pagini despre românii din Est (1917-1954)”, apărut de curând la Editura Academiei Române, avându-l ca autor*



*pe colegul nostru Ioan C. Popa. La dezbatere, moderată de prof. dr. Ilie Bădescu, directorul Institutului, au participat prof. dr. Mihai Milca, sociolog cu preocupări susținute în domeniul istoriei doctri- nelor politice, scriitorii Nicolae Iliescu și Petre Anghel, istoricii George G. Potra și Viorel Roman (Germania), membri ai Uniunii Ziaristilor Profesio- niști, precum și un număr important de tineri cerce- tători aflați la pregătire postdoctorală în științe sociale și politice. Luările de cuvânt au permis o amplă și incitantă retro-*

*spectivă asupra evoluțiilor totalitarismului comunist în perioada bolșevismului din prima jumătate a secolului trecut, precum și a consecințelor dramatice ale acestora asupra destinelor a milioane de oameni nu doar din Rusia Sovietică, dar și din fostele provincii istorice românești încorporate de URSS. Una din concluziile reuniunii, desprinse din*

*mesajele lucrării „Destine Frânte”, a fost că, în pofda dictatului politic, a obstrucțiilor și îngrădirilor de tot felul, regimurile represive nu pot totuși sugruma imaginarul creator al unui popor, întrucât cultura și spiritualitatea, în general, nu pot fi totalizate.*

*Publicăm, în continuare, considerațiile prof.dr. Ilie Bădescu în legătură cu volumul „Destine Frânte”*

Este vorba de una dintre primele monografii sociologice dedicate analizării, sub multiple aspecte, a regimului bolșevic și a efectelor criminale ale acestuia. Cartea excelează prin capacitatea analitică de a pătrunde în spațiul obscur al regimului de tip bolșevic. De regulă, analizele consacrate aceleiași chestiuni se concentrează asupra efectelor și rareori înaintează asupra celului canceroase și a virusului care induce efectul letal.

Autorul ne oferă prima studiere sistematică dedicată mecanismului regimului totalitar comunist în perioada bolșevismului. O asemenea cercetare are o valoare aplicativă excepțională fiindcă permite societății să preîntâmpine implementarea unui astfel de mecanism în corpul altor regimuri și al altor sisteme politice, oricare ar fi acestea. Nucleul tare al unui asemenea mecanism este compus din trinomul *partid – celulă informativă – organ judiciar* (rolul procurorilor în regimul bolșevic a fost decisiv pentru implementarea represiunii și edificarea unui *stat penalist criminal*, dar acesta nu se poate afirma în absența unui asemenea trinom). În acest context, autorul ne propune concepte originale, precum este cel de *ciclu de represiune*, pe care îl și cercetează în câmpul regimului comunist bolșevic. Analiza sa ne lasă a subînțelege că orice regim care aspiră la un control amănunțit al societății poate prelua mecanismul alcătuit din respectivul trinom și astfel, ca și în cazul bolșevismului, fațada democratică a sistemului funcționează doar ca o simplă „acoperire” a derulării *procesului neo-penalist*. Motivele și filosofia actului penal sunt mai puțin relevante, semnificativ este mecanismul care de îndată ce este implementat funcționează fără greș.

În fine, d-l Popa întreprinde, în cuprinsul lucrării sale prima abordare sistematică de psihopatologie politică răsăriteană. Tipologiile și portretele actorilor politici care au evoluat pe scena revoluției ruse sunt realizate cu ajutorul etiologiilor proprii unor teribile maladii psihospirituale. Autodivinizarea liderului, cultul clasei și al conducătorului, apelul la crima colectivă în numele eliberării de clasă sau al excelenței de rasă etc., sunt numai câteva dintre trăsăturile acestei etiologii patopolitice. Utilizarea portretului politic este remarcabilă.

Analiza este structurată la trei niveluri, derulându-se pe trei platforme analitice. La primul nivel, autorul întreprinde o analiză preparatorie, alcătuiind o propedeutică a studiilor de acest gen (concepte, metodologie etc.). La nivelul



următor autorul întreprinde analiza propriu-zisă a *ciclului represiv de tip bolșevic* ridicând cercetarea sa la pragul unei generalizări teoretice care face din lucrare una situată deasupra contextului istoric strict al bolșevismului rusesc, plasându-și cercetarea într-un câmp contributiv de relevanță universală. Enunțurile compun o teorie regională, cu rang mediu de generalitate, asupra mecanismului terorii politice. Perspectiva sa poate fi considerată tot atât de bine și una de *sociologie a mecanismului terorii politice*, întregul fiind edificat pe temelia studiului de caz al celui mai reprezentativ regim sprijinit pe teroare, concurat doar de regimul nazist.

Experimentul bolșevic este cutremurător, iar creația sa, din nenorocire pentru umanitate, este translatabilă în alte epoci și țări, la orice tip de regim politic, atestându-și caracterul de unealtă a răului și de instrument al *statului nihilist*. În prima fază a *ciclului represiv*, Lenin a perfecționat mecanismul terorii, inspirându-se copios din experiența, și ea satanocratică, a revoluției franceze și beneficiind de creativitatea deopotrivă malefică a unor actori criminali precum Felix Dzerjinski, Stalin și Troțki (comisari de război ambii, în faza leninistă a ciclului), experimentând astfel prima formulă a trinomului totalitar represiv: Partidul – CEKA – Tribunalele Poporului (revoluționare). În faza a doua a *ciclului represiv*, faza stalinistă, trinomul este refăcut în formula: Partidul – NKVD – celebrul „colegiu de justiție”, cu participarea unor actori diferiți psihologic nu însă și tipologic, astfel că ceea ce era Lenin pentru faza leninist-troțkistă va fi Stalin pentru faza stalinistă, ceea ce era Dzerjinski pentru faza anterioară vor fi lagoda, Ejov, Beria și Vișinski pentru faza a doua etc. La nivelul al treilea al studiului său, d-l Popa întreprinde prima examinare a fenomenului represiv al *penalismului de tip totalitar criminal* în Basarabia, și anume în mediul țărănesc, cultural-lingvistic și religios al acestei provincii devenită republică sovietică unională. Autorul întreprinde cu acest prilej și prima studiere tipologică a sentințelor, a modului de valorificare malefică a sistemului pe teren, în multitudinea cazuisticii tragic-absurde a terorismului antițărănesc, antinațional și anticreștin din Basarabia perioadei bolșevice. Autorul cercetează un număr mare de dosare și întreprinde prima analiză cantitativă de socionomie totalitară.

Studiul abordează perioada cuprinsă între Revoluția din octombrie (1917) și etapa de tranziție spre o așa-zisă liberalizare în URSS, marcată de moartea lui Stalin și începutul consolidării puterii lui Hrușciiov (1953-1954). Demonstrația dezvoltată pe parcursul întregii lucrări, prin demontarea și prezentarea mecanismului de funcționare a regimului de dictatură a proletariatului, respectiv a conexiunilor și relațiilor care se stabilesc între elementul politic conducător și instrumentul de execuție a deciziilor politice, confirmă pe deplin ipoteza de lucru potrivit căreia, încă de la început, puterea politică a acestui regim s-a bazat în mod preponderent pe coerciție, rezultată din folosirea forței brute, concomitent cu instaurarea și

perfecționarea unui regim de represiune și teroare care cu greu și doar parțial își găsește anumite corespondențe în istorie. Desigur, există particularități și manifestări diverse, de la o etapă la alta (generate, de pildă, de personalitatea și adeseori capriciile conducătorilor, de natura relațiilor acestora cu anturajul și subordonații lor, de privilegiile acordate acestora, de caracterul șefilor unor instituții cu rol cheie în angrenajul puterii, în primul rând cele represive etc.), care dau culoare și nuanțe specifice fiecărei epoci. Indiferent, însă, de fluctuațiile de la o epocă la alta, dimensiunea coercitivă s-a manifestat cu diverse variații de intensitate de-a lungul întregii existențe a regimului bolșevic.

Studiul pornește de la premisa că perioada de peste șapte decenii, din 1917 până în 1991, când URSS s-a destrămat, reprezintă un veritabil „ciclu politic”, în termenii utilizați de Gerhard Lenski (*Putere și privilegii. O teorie a stratificării sociale*), potrivit căruia fiecare ciclu cuprinde o perioadă inițială de violență, când o nouă elită preia puterea, iar pe parcurs aceasta se străduiește să-și legitimizeze autoritatea și să-și reducă dependența de forța brută. În linii generale, regimul bolșevic a cunoscut mai multe *alternanțe ciclice*, adică faze în care prevalența coerciției și a forței brute a fost mai mult sau mai puțin manifestă, în funcție de existența unor *provocări* interne sau externe generate de *dușmani* sau *adversari* reali sau inventați de elita conducătoare.

În acest cadru general sunt abordate chestiunea elementelor de continuitate/discontinuitate între Lenin și Stalin la conducerea partidului și statului sovietic, problema dacă regimul stalinist a reprezentat o ruptură, o excepție sau o formă maladivă extremă a totalitarismului comunist, precum și identificarea unor trăsături perene ale totalitarismului bolșevic manifestate, într-o formă sau alta, în toate fazele de evoluție ale regimului. La acest punct, este de remarcat modul în care a procedat Stalin la lichidarea vechii gărzi bolșevice, care constituie un element de discontinuitate față de Lenin, dar are la bază și o serie de premise teoretice formulate de acesta din urmă, ceea ce pune în evidență, odată în plus, una din multele contradicții interne ale ideologiei bolșevismului. Tocmai de aceea, răspunsul la diverse întrebări nu este simplu și nici nu poate fi unilateral. Nu doar multitudinea de opinii și idei pe care le-a generat bolșevismul obligă la prudență și moderație în formularea unor afirmații cu pretenții de certitudini absolute. Înseși textele lui Lenin conțin numeroase contradicții, reveniri și reconsiderări, astfel încât pot oferi premise și argumente pentru a înainta pe mai multe cărări. Studiul cronologic al evenimentelor și o analiză comparativă a textelor lui Stalin și a izvoarelor leniniste de la care acesta se revendică oferă anumite clarificări.

În primele capitole ale lucrării sunt prezentate în desfășurarea lor istorică principalele etape care au marcat Puterea sovietică sub bagheta lui Lenin, apoi a lui Stalin: conducerea prin decrete („decretismul” pe care îl dezavua și profesorul

Dimitrie Gusti în studiul său despre bolșevism – *Comunism, socialism, anarhism, sindicalism și bolșevism*, 1920); crearea instrumentelor punitive (CEKA); suprimarea libertăților democratice (în primul rând în domeniile presei și justiției); reprimarea intelectualității și a bisericii. Modul în care a fost dirijată de Lenin reprimarea intelectualității ruse în anii 1921-1922 pune în evidență un veritabil *mecanism*, un sistem de *suveică* între decizia politică aparținând forului decizional suprem (Biroul Politic, respectiv Lenin) și instrumentul de execuție, care pune în aplicare decizia politică și exercită reprimarea efectivă. Alte capitole abordează crearea cultului personalității și perfecționarea mecanismului de represiune de către Stalin, colectivizarea forțată, lichidarea vechii gărzi bolșevice și Marea Teroare din 1937-1938.

Un subiect central al lucrării îl reprezintă abordarea modului în care teroarea și represiunile desfășurate de puterea politică sovietică s-au răsfrânt asupra românilor moldoveni sau bucovineni, dar și asupra celorlalte comunități etnice mai întâi în fosta Republică Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) din stânga Nistrului (1924-1940) și apoi în nordul Bucovinei (încorporat Ucrainei) și în RSS Moldovenească (1940-1941 și 1944-1954). În acest context, este prezentată și analizată în detaliu chestiunea creării și funcționării **lagărelor de corecție prin muncă**, privite mai ales prin prisma ideologiei care a stat la baza acestora. Astfel, în Raportul politic prezentat la 27 martie 1922, la Congresul al XI-lea al PC(b)R, Lenin lansa o lozincă cu multiple și profunde consecințe pe termen lung: *Să construim comunismul cu mâini necomuniste!* În prima etapă, afirma Lenin, Puterea sovietică s-a limitat la amenințarea burgheziei cu privarea de libertate și confiscarea întregii averi, ceea ce a condus la victoria politică, nu însă și în plan economic. Nu este suficient *să răpui, să faci inofensiv, să lovești peste mână*, ci este necesar încă un pas: *să-i silim și să facem în așa fel ca ei (adversarii politici, n.n.) să muncească cu mâinile lor pentru noi*. Stalin a înțeles cel mai bine mesajele lui Lenin, iar peste un deceniu întreg teritoriul URSS va fi transformat într-o imensă rețea de lagăre de muncă și de concentrare, în care milioane de oameni vor fi obligați să trudească pentru edificarea obiectivelor socialismului.

Un caz ilustrativ pentru modul de funcționare a sistemului torționar sovietic după al Doilea Război Mondial îl constituie **deportările din 1949** efectuate în RSS Moldovenească și cunoscute sub numele de **Operațiunea „Iug” (Sud)**, derulată sub controlul autorităților politice centrale, cu implicarea masivă a organelor de represiune. Analiza preliminară a unui eșantion de 304 documente oficiale sovietice (declasificate recent) privind sentințele de condamnare la deportare pronunțate în privința a 818 persoane din RASSM, în perioada 1940-1953, pune în evidență câteva concluzii cu semnificație generală. În acest context, se cuvine evidențiată contribuția remarcabilă a autorului în domeniul analizei documentare sau de

conținut, dsa propunând un nou mod de lectură a documentelor. Analiza de conținut a vizat desigur și în alte utilizări conținuturi latente, dar acestea erau derivate din analiza informațiilor manifeste. Noul procedeu de analiză a conținutului vizează operarea din start cu „informațiile latente”, cum le denumește autorul. Acestea sunt cele prin care se pot identifica aspecte care trec de cadrul documentului, adică de scopul emiterii sale și deci de funcția manifestă care i-a fost atribuită prin emiterie. Altminteri spus, orice document conține în corpusul său un fel de *amprentă a emițătorului* și a gândirii sale nemărturisite în document. Informațiile latente se referă tocmai la această *amprentă implicită a emițătorului* și a gândirii sale, ne-explicitată de conținutul informativ propriu-zis al documentului. Cercetând informațiile latente ale capetelor de acuzare formulate în sentințele de condamnare, autorul identifică un fenomen cu totul tulburător, propriu regimului sovietic și evident designer-ului acestuia, și anume: *suprimarea gândirii latente*. Regimul sovietic, în genere orice regim de tip totalitar, apelează la ceea ce s-ar putea denumi mecanism al protosuprimării, care, în cazul Basarabiei rurale, este evidențiat de un tip special de sentință și anume de condamnarea „clevetirii orânduiei colhoznice”, ceea ce ne arată că opresorul viza nu *persoana fizică, nu categoria socială, ci ființa gândirii*, „gândul lăuntric”, pentru ca astfel să prevină odrăslirea contestatarului potențial. Prin urmare, opresorul nu se lupta atât cu opozantul manifest, cât cu opozantul și contestatarul potențial sau latent, adică cu cel care s-ar fi putut ivi dintr-o gândire lăuntrică liberă. Acesta este motivul pentru care regimul sovietic a promovat limba de lemn și formele degradate ale codurilor, etic și estetic în primul rând, ilustrate, de pildă, de estetica realismului socialist și de etica omului nou, a celebrului *homo sovieticus*. Acestea erau „închisori” ale gândului lăuntric, forme de suprimare a gânditorului potențial. Regimul de tip totalitar a pus la punct acest mecanism de represiune constând în răpunerea gânditorului în cadrul sistemului. Aceluiași scop i-a servit și „reinventarea limbii materne”, impunerea minciunii limbii moldovenești. O asemenea operațiune viza suprimarea etnogânditorului, a gândirii etnoidentitare, a conștiinței de sine.

Așa cum atestă documentele analizate, revizuirile de sentințe pentru condamnații la deportare efectuate în 1953-1954 nu au semnat o liberalizare reală și completă în viața social-politică a Basarabiei.

Deși perioada în care Lenin s-a aflat efectiv în fruntea structurilor diriguitorilor ale Puterii sovietice în primii ani de afirmare a acesteia a fost scurtă, „moștenirea” lăsată este imensă și de o importanță covârșitoare pentru urmași. Înainte de toate, Lenin a lăsat moștenire un corp de teze, concepte și idei care au fundamentat teoretic toate demersurile succesorilor săi pe drumul parcurs în cele șapte decenii de existență a URSS. În același timp, deși poate părea surprinzător, una din moștenirile cele mai importante lăsate de Lenin, cu urmări tragice pentru

mai multe generații care au populat URSS și țările satelit în care au fost instalate regimuri de sorginte bolșevică, o reprezintă *mecanismul punitiv și torționar*, avântul revoluționar imprimat spiritului de revanșă, inflexibilitatea și asprimea măsurilor de reprimare, anihilare și distrugere a unor întregi clase și categorii sociale condamnate să fie șterse de pe pământ. Acest veritabil *elan distructiv* transpare din fiecare scriere, articol, rezoluție sau expresie a lui Lenin și ele au conturat chipul și maniera de lucru a celei mai puternice instituții inchișitoriale din toate timpurile – CEKA, rebotezată succesiv GPU, OGPU, GUGB, NKVD, NKGB, MGB, KGB.

Una din întrebările puse la începutul acestui studiu a fost aceea dacă a existat și în ce măsură se poate vorbi de o continuitate firească între Lenin și Stalin. Documentele și dovezile din arhivele desecretizate evocate îndreptățesc afirmația că Lenin a fost un precursor nu doar cronologic al lui Stalin în fruntea regimului bolșevic, ci a contribuit direct și decisiv la instituirea *mecanismului terorii*, pe care Iosif Visarionovici l-a permanentizat și perfecționat, în timp ce coerciția și manipularea pot fi considerate trăsături caracteristice intrinseci ale bolșevismului în toate fazele sale. Lenin este cel care, în primele zile după preluarea puterii, a suprimat libertatea presei, afirmând că aceasta trebuie să exprime un singur gând și să militeze pentru pregătirea dictaturii proletariatului. Tot el a semnat decretele de desființare a stărilor sociale și a rangurilor civile, precum și a gradelor militare în armată, deschizând drumul spre o uniformizare socială forțată și degradantă, contrară cursului firesc al vieții. La doar două luni de la revoluție, Lenin a scris textul privind curățirea pământului rus de toate *insectele dăunătoare*, generalizarea sistemului de închisori și lagăre de muncă forțată, precum și marcarea cetățenilor eliberați condiționat cu documente de identificare de culoare galbenă, pentru a fi mai ușor supravegheați și supuși permanent oprobiului public. Lenin a extins neconținut lista așa-numiților dușmani ai poporului, de la oponenții politici direcți la toate categoriile sociale și profesionale care obstrucționează într-un fel sau altul mersul înainte al revoluției proletare, lansând teza ca aceștia să fie *smulși din rădăcini*, sintagmă îndrăgită și preluată ad litteram de Stalin. Liderul revoluției alimenta astfel ideea unui război civil permanent între o grupare minoritară bolșevică ajunsă la putere și majoritatea covârșitoare a populației, supusă unui experiment tragic și de durată. Un adevărat *tumult* (de la latinescul *tumultus*) provocat în viața socială, pe care, la vremea sa, Cicero îl descria ca fiind *iscarea unei tulburări atât de mari, încât groaza să fie cu atât mai mare*, o stare considerată de celebrul orator și filosof antic mai periculoasă și mai gravă chiar decât războiul (*bellum*), fiindcă este vorba de război civil.

DI. Ioan Popa întreprinde prima cercetare monografică și prima inventariere bibliografică a fațetelor criminale ale regimului bolșevic. Lucrarea „*Destine frânte*” este deopotrivă una de sociologie a intelligence-ului totalitar, asociat regimurilor

represiv-totalitare. Nu în ultimul rând, avem în față una dintre lucrările relevante pentru sociologia Cominternului ca tip de internațională politică menită a susține acțiunile regimului bolșevic internaționalist, antinațional și anticreștin de oriunde și din orice epocă. Sub toate aspectele, lucrarea mi se pare a fi una dintre cele mai complete și mai concludente contribuții asupra Estului bolșevic și deci asupra comunismului tipologic și istoric. Apreciez că această lucrare este nu doar cea mai cuprinzătoare, dar și cea mai originală contribuție a sociologiei răsăritene și general europene asupra comunismului.

**Dr. Ilie Bădescu,  
Directorul Institutului de Sociologie al  
Academiei Române**

## UNIUNEA EUROPEANĂ: CRIZA ECONOMICĂ ADÂNCEȘTE INEGALITĂȚILE

### Prețul austerității

*Scăderea deficitelor și „menținerea pe linia de plutire” a statelor au fost plătite în cea mai mare parte de către europenii de rând. În mod cert, după anul 2008, austeritatea și-a înfipt colții în nivelul de trai și în perspectivele de viitor ale cetățenilor din toate categoriile și toate generațiile.*

**Sărăcie, inechitate, asimetrie.** Noua legislatură a UE pune în fruntea listei de priorități „creșterea, competitivitatea și locurile de muncă”. Acestea au devenit imperative după ce în ultimii cinci ani, criza economică a schițat în Uniunea Europeană cea mai extinsă inegalitate de la crearea euro: 26 de milioane de șomeri, 400 de miliarde de euro în intervenții financiare pentru state, reduceri fără precedent ale cheltuielilor sociale și 27 de milioane de copii în pericol de sărăcie. Organizația Internațională a Muncii avertizează asupra impactului austerității asupra protecției sociale din UE: *„Odată cu șomajul semnificativ, cu salariile reduse și taxele ridicate, aceste măsuri au contribuit la accentuarea sărăciei și excluderii sociale, ce afectează în prezent 24% din populația UE, mulți fiind copii, femei, persoane vârstnice sau cu dizabilități”.*

Un reper care creionează efectele inechității induse de austeritate este și adâncirea continuă, în acești ani, a liniei de falie dintre nordul și sudul continentului. *„În întreaga UE, și mai ales în zona euro, statele membre au experimentat creșterea diferențelor în ceea ce privește locurile de muncă, veniturile, sărăcia, inegalitățile, angajarea tinerilor și multe alte aspecte importante”*, arată un ultim raport anual al Comisiei Europene cu privire la situația socială și de pe piața forței de muncă. Câteva date edificatoare: între 2008 și 2013, țările din sud și-au văzut Produsul Intern Brut prăbușindu-se. În tot acest timp, în nord, evoluția economică a rămas ascendentă. Inechitatea rezidă și din faptul că, în final, deciziile prin care s-a încercat reducerea datoriilor (cum ar fi scăderea cheltuielilor bugetare prin diminuarea pensiilor, a ajutoarelor sociale și a fondurilor pentru sănătate) nu au condus la stimularea unei creșteri economice. Ba mai rău, în ciuda „curbelor de sacrificiu”, deficitele statelor continuă - eurozona a ajuns la o datorie record, de peste 90% din PIB.

**Viitor incert.** *„Ajunge cu austeritatea!”*, afirma, cu un an în urmă, José Manuel Barroso, președintele Comisiei Europene. Și nu întâmplător, date fiind consecințele acestei politici. În Grecia, de pildă, „Caritas Europa” a dat publicității date cutremurătoare: *„Este vorba despre case care nu și-au putut permite încălzirea pe timpul iernii și unele fără electricitate”.* În Spania, rata record a șomajului s-a

tradus printr-o creștere a numărului de spanioli care au sărăcit. Reducerile din sectorul public (unul dintre clișeele austerității) au făcut ca în Portugalia să fie puternic lovit segmentul educației - abandonul școlar s-a agravat an de an. În Italia, „Caritas” avertizează asupra faptului că există o adevărată stare de urgență socială, în condițiile în care milioane de italieni sunt tot mai săraci. Și pentru Cipru salvarea UE-FMI vine cu grele consecințe: șomajul este estimat a urca spre 20% în acest an. În Bulgaria vecină, un guvern a plecat în 2013, demolat de austeritatea care... a rămas. În ceea ce privește **România**, datele UE arată că 35% dintre români trăiesc în familii cu venituri mici. Croația, și ea, trebuie să aplice mai multă constrângere financiară, avertizează comisarul european pentru afaceri monetare Olli Rehn, dar țara este în recesiune continuă din 2009...

Nici statele dezvoltate nu au scăpat neatinse de efectele austerității „obligatorii”. În Franța, președintele Hollande a promis că șomajul va începe să scadă la sfârșitul anului 2013. Câteva luni mai târziu, statisticile merg din rău în mai rău, iar cifrele sunt la fel de dezastruoase: numărul șomerilor francezi a crescut, ridicându-se la 3,35 de milioane. La rândul ei, Germania, motorul economic al Europei și principalul promotor al politicilor de austeritate, se resimte. Astfel, peste 5,5 milioane de germani și-au pierdut statutul de aparținători ai clasei mijlocii în ultimii ani, trecând în rândul celor cu venituri mici, notează „*The Guardian*”. În plus, jumătate dintre locurile de muncă apărute din 2008 sunt prost plătite, cu jumătate de normă și, în majoritatea cazurilor, fără beneficii sociale. Se estimează că peste jumătate de milion de germani abia au cu ce să trăiască. Și guvernul Irlandei a considerat necesar să „implementeze” austeritatea. Ca urmare, una din șapte slujbe a fost pierdută din 2008 încoace. Nici în 2014 situația nu se va schimba.

Din păcate, consens în privința alegerii celei mai bune căi pentru viitor nu există, ceea ce face ca viitoarele politici ale statelor să aibă repere confuze. Pe de o parte, austeritatea „nu a venit din cer”, fiind o reacție la declinul survenit după creșterea nesustenabilă. Astăzi se uită, de pildă, că aceiași greci care suportă tăieri draconice aveau înainte de criză pensii apropiate de cele ale germanilor, în condițiile în care performanțele economice ale celor două state, cele care susțin de fapt protecția socială, nu pot fi comparate. În același timp, este adevărat că **modelul creșterii pe baza unor deficite relaxate** a fost utilizat pe scară largă chiar în democrațiile occidentale, aducând câștiguri politice și economice (voturi, profituri pentru companii, locuri de muncă etc). Dar acest tip de parcurs s-a dovedit riscant, iar trezirea la realitate a însemnat costuri enorme. De partea cealaltă, **redresarea prin austeritate** generează ceea ce am punctat în prima parte a acestui articol: sărăcie, șomaj de masă, lipsă de speranță.



Va reuși noua legislatură europeană să „restarteze” pe coordonate sănătoase economic continentul ajuns la limită sau austeritatea, ca ultimă plasă de siguranță a statelor, este departe de a fi apus?

### Profit de pe urma imigranților

În mijlocul polemicii care continuă în multe state occidentale având în centru problema liberalizării complete a pieței muncii, mass-media germane atrag atenția că „Germania profită de pe urma imigranților bulgari și români. Tot mai multe persoane se stabilesc în Germania pentru totdeauna, iar cele mai multe provin din Europa Centrală și de Est și dețin diplome universitare de calificare profesională”, arată „Deutsche Welle”.

După ce restricțiile existente pe piața muncii în unele state ale UE pentru cetățenii bulgari și români au fost ridicate oficial la începutul acestui an, Uniunea Creștin-Socială (CSU) avertiza asupra unui posibil parazitism social și a unei imigrații generate de sărăcie. „Cu toate acestea, un studiu recent al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a indicat că persoanele care migrează în Germania pentru totdeauna beneficiază, în mare parte, de o educație bună, iar majoritatea acestora provin din Polonia, România, Ungaria și Bulgaria. Fiecare a patra persoană care a ajuns în Germania din 2007 are o diplomă universitară sau de colegiu, iar cea mai mare parte a acestora beneficiază de o înaltă calificare profesională”, argumentează „Deutsche Welle”.

Și în Italia aportul semnificativ al imigranților la progresul din Peninsulă este susținut de cifre. „Imigranții din Italia oferă mai mult decât câștigă, iar plecarea lor ar fi o catastrofă pentru bunăstarea Italiei și pentru industria din această țară”, arată site-ul „Notizie Tiscali”, citând statistici italiene. Astfel, „în 2011, 32.000 de străini au părăsit Italia, iar statul italian a avut o pierdere estimată la 87 de milioane euro. În același an, încasările rezultate în urma muncii prestate de imigranți au fost 13,3 miliarde de euro, 11,9 miliarde de euro cheltuielile (ieșirile), prin urmare, soldul pozitiv pentru Italia a fost de 1,4 miliarde de euro, potrivit unui Raport statistic 2013 realizat de Centrul de Cercetare «Idos». Dintre cei peste 5 milioane de imigranți în Italia, 750.000 - în special femei - desfășoară activități de îngrijire familială. Pentru aceștia, familiile italiene cheltuiesc 9 miliarde de euro. Dacă ar fi fost ca statul să suporte acest sector, cheltuielile s-ar fi ridicat la 45 de miliarde de euro pe an. Există aproape 480.000 de firme italiene conduse de cetățeni străini, contribuția antreprenorilor imigranți fiind decisivă pentru a menține pe pozitiv sistemului antreprenorial italian. Conform ultimelor date publicate de «Osservatorio romano sulle migrazioni», referitor doar la Roma, numărul firmelor create de lucrători imigranți a crescut într-un an cu 12,6 %, invers proporțional față de ceea ce se întâmplă cu firmele gestionate de cetățeni italieni”.

(Grupaj preluat din revista *Balcării și Europa*, nr. 146/2014)

## ARHIVA PERISCOPULUI:

CEAUȘESCU ÎN DIALOG CU PAPA PAUL AL VI-LEA ȘI  
HENRY KISSINGER

*Textele celor două stenograme de mai jos, relevante pentru larga deschidere a României spre Vest în perioada ce a urmat după intervenția în Cehoslovacia a celor cinci țări aliate din Tratatul de la Varșovia (URSS, Polonia, Ungaria, Bulgaria și RD Germană), în august 1968, atestă prestigiul de necontestat și capitalul de încredere câștigat de o politică rațională și pașnică, în conformitate cu aspirațiile poporului român. Ele sunt extrase din volumul al III-lea al lucrării monumentale **România : supraviețuire și afirmare prin diplomatie în anii Războiului Rece** (coordonator Nicolae Ecobescu), apărut în acest an sub egida Fundației Europene Titulescu: primul text (despre întâlnirea de la Vatican) este cuprins în cap. Anexe (pp. 688 – 697), iar cel de-al doilea (despre dialogul cu Kissinger) însoțește comentariul semnat de Constantin Moraru privitor la relațiile româno-americane (pp. 486 – 511). Aceste acțiuni, ca de altfel și altele asemănătoare prin importanța lor, au fost amplu documentate și, implicit, susținute și de către Departamentul de Informații Externe (DIE), care a funcționat în perioada respectivă.*

*Cititorul se va putea convinge el însuși de valoarea politică și istorică a celor două documente, cu adevărat senzaționale, de natură să pună în lumină cu exactitate cât de departe ajunsese România și cât de promițătoare erau deschiderile sale la începutul anilor '70 ai secolului trecut. O, tempora! (I.P.)*

## 1. STENOGRAMA

convorbirii dintre **Nicolae Ceaușescu și Papa Paul al VI-lea**  
(Vatican, 26 mai 1973\*)

Au participat Agostino Casaroli și George Macovescu.

**Papa Paul:** Excelență, rugăm cerul să binecuvânteze activitatea dv. pe care și noi o urmărim cu mult interes și am dori să ne considerați niște umili sprijinitori ai politicii dv. de independență și suveranitate pe care o duceți cu atâta consecvență.

\* În ziua de 26 mai 1973, după încheierea vizitei oficiale în Italia, președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu soția, face o „vizită solemnă” Papei Paul al VI-lea.

Am urmărit, de asemenea, cu multă atenție și interes activitatea desfășurată de reprezentanții dv. la reuniunile pregătitoare ale Conferinței pentru securitatea europeană și pot să vă afirm că și noi sprijinim întrutotul principiile promovate de dv. în acest for.

În această problemă noi dăm o mare prețuire contribuției dv. personale, dv. distingându-vă în mod deosebit ca un apărător de frunte al egalității popoarelor.

**Nicolae Ceaușescu:** Vă mulțumesc. Aș dori să transmit un salut din partea poporului meu. Sunt deosebit de bucuros că am posibilitatea să vă văd.

**Papa Paul:** Este prima dată când Excelența Voastră se află la Vatican, și trebuie să vă spun că dăm o mare importanță acestui lucru, întrucât nu dorim decât să avem relații bune, în deplină devoțiune și respect.

**Nicolae Ceaușescu:** Sunt bucuros să pot spune că împărtășesc pe deplin spiritul acesta de contacte și noi ne pronunțăm pentru contacte largi. Apreciez că în condițiile de astăzi aceasta constituie o necesitate pentru o conviețuire pașnică, pentru bunăstarea popoarelor.

**Papa Paul:** Noi vedem în aceasta o dovadă a consecvenței liniei politice pe care dumneavoastră o aveți, Excelență, și vă admirăm și din acest punct de vedere. Noi nu avem nici o altă pretenție, numai aceea de a trăi în raporturi sincere și prietenești. Permiteți-mi să profit de această ocazie pentru a vă exprima stima noastră. Am urmărit cu mult interes această ultimă perioadă a vieții interne și internaționale a României, personificată de dumneavoastră.

**Nicolae Ceaușescu:** Aș dori să mulțumesc pentru aceste cuvinte. Poporul român este un popor care a suferit mult. Este atașat principiilor de pace și de colaborare. Dorește ca fiecare națiune să poată să-și făurească viața așa cum dorește. Apreciez mult faptul că Sanctitatea Voastră, nu numai față de România, dar în problemele care preocupă astăzi omenirea, în multe dintre ele vă pronunțați pentru soluții pașnice, pentru o colaborare între națiuni și între oameni.

**Papa Paul:** Noi vedem în această declarație a Excelenței Voastre o expresie a ideologiei politice a dumneavoastră, adică faptul că fiecare stat își are personalitatea sa, independența sa, libertatea sa; dacă ieri statele erau concepute ca antagoniste, pe poziții de concurență, dacă națiunile erau dușmane între ele, astăzi - așa cum a spus Excelența Voastră - există principii noi. Noi împărtășim pe deplin concepția dumneavoastră. Vrem ca fiecare stat să fie liber, independent, să-și aibă personalitatea sa istorică, politică, nu în opoziție față de celelalte state, ci într-o poziție de prietenie, de conviețuire pașnică și de colaborare. Excelența Voastră știe că noi suntem străini de viața politică, că suntem deasupra și în afara ei, dar suntem foarte, foarte sensibili, în primul rând, față de respectarea drepturilor popoarelor și suntem interesați

să cunoaștem de unde vin, de unde pornesc formele de viață internațională. Ni se pare că descoperim binele mai ales în cele afirmate de dumneavoastră. Acest lucru este nu numai acceptat de noi, dar trebuie să-l și apărăm. Dumneavoastră cunoașteți și poziția pe care reprezentanții noștri au luat-o și o iau în conferințele internaționale, acum, la Helsinki sau în alte împrejurări. Deci, această primă coincidență de idei mi se pare că este de bun augur pentru această întâlnire a noastră.

**Nicolae Ceaușescu:** Mi-a produs o deosebită plăcere să aud această declarație. Trăim în împrejurări când lumea este în continuă schimbare. S-au obținut - după cum cunoașteți - unele rezultate bune în trecerea de la politica de confruntarea denumită a Războiului Rece, la o politică de conlucrare mai bună, de încercare de a găsi căile spre soluționarea pașnică a conflictelor. Fără îndoială că dezvoltarea și bunăstarea fiecărei națiuni se poate asigura numai în condiții de pace, că vechea politică trebuie să facă loc unor principii noi care să asigure, fiecărei națiuni, dreptul la independență, la suveranitate, să excludă forța, sau ingerințele în treburile interne. Un lucru bun cred că este faptul că astăzi mai toate statele declară, cel puțin, că recunosc aceste principii, deși noi considerăm că mai este încă mult de făcut pentru ca acestea să fie traduse în viață. Am reținut cu multă satisfacție ceea ce ați spus, că aceste principii trebuie nu numai afirmate, ci trebuie și apărute și înțeleg aceasta în sensul că toate statele - inclusiv biserica, care, chiar dacă nu are un rol direct într-un șir de probleme, nu poate să rămână în afara preocupărilor omenirii, de a-și asigura o viață liberă și mai bună.

**Papa Paul:** Noi am ales ca deviză binomul „Justiție și pace”. Credem că încă se poate include sinteza acestei afirmații acestei lumi. Cred și eu că există un progres. Cred, de asemenea, că mai sunt multe dificultăți și sunt necesare persoane ca Excelența Voastră pentru obținerea acestor lucruri și popoarele au văzut această necesitate de a urma personalități care să ducă la construirea unei umanități în pace și în justiție.

**Nicolae Ceaușescu:** Deviza aceasta de „justiție și pace” este o deviză care poate fi acceptată de oricine.

**Papa Paul:** Desigur.

**Nicolae Ceaușescu:** Și noi ne străduim, și în țară și în relațiile internaționale, să facem să triumfe principiile de dreptate, de egalitate și de pace între oameni.

**Papa Paul:** Și după aceea începe munca de progres intern al popoarelor, de a folosi noile condiții sociale. Noi suntem moștenitorii unei istorii care nu este prin sine însăși perfectă, dar trebuie să o perfecționăm spre binele popoarelor. Statul, deci și biserica catolică, mai mult decât oricând, trebuie să acționeze pentru o nouă viziune socială în lume și credem că justiția trebuie să demonstreze acest lucru între clasele care compun o societate. În

acest sens, noi dăm o mare atenție și avem o mare încredere în viziunea politică și în talentul dv. pe care îl dovedeți. Să știți că acest lucru îl afirmă nu numai cei care vă admiră, dar și simplii observatori. Trebuie să știți acest lucru.

**Nicolae Ceaușescu:** Este pe deplin adevărat că, în primul rând, este necesar ca în viața fiecărui popor, a fiecărei națiuni să se asigure triumful unor principii noi care să creeze condiții ca oamenii să se poată bucura pe deplin de roadele muncii lor, să aibă posibilitatea să fie egali în toate sferele de activitate. Societatea pe care o făurim noi nu este ceva rupt de ceea ce a creat omenirea până acum. În fond reprezintă o anumită etapă în dezvoltarea societății și trebuie să ținem seama și de istorie și de tradiții, dar, așa cum am spus zilele acestea în unele convorbiri, referindu-mă la tradițiile comune dintre Italia și România, noi avem obligația nu numai să vorbim de istorie și de tradiții, ci, mai cu seamă să făurim istoria prezentă, să făurim viitorul mai bun al popoarelor noastre.

**Papa Paul:** Și din acest punct de vedere, Excelență, ne veți avea umili colaboratori. Noi am avea să vă facem o rugămintă asupra unei probleme care privește temporar țara dumneavoastră. Trebuie să vă prezentăm această problemă cu discreție și cu respect. Dacă ne veți permite, noi vă vom înmâna un mic memoriu pentru a fi studiat. Excelența Voastră știe despre ce este vorba: despre biserica catolică unită și am vrea ca Excelența Voastră să aibă bună-voința de a lua în considerare acest lucru. Nu vom căuta să vă facem dificultăți. Nu este vorba de nimic altceva decât de a aplica justiția pe care dumneavoastră ați dovedit-o de atâtea ori, pentru ca să nu rămână în memoria popoarelor o revendicare care apoi ar face să sufere o anumită grupare de oameni. Nu este momentul acum să discutăm despre acest lucru, dar am dori ca să fie luată în considerare de Excelența Voastră. Dacă vreți să însărcinați o persoană care să trateze această problemă, noi suntem dispuși la orice condiții, să facem ca lucrurile să se desfășoare în mod civilizată. Cerem aceasta pentru a clarifica poziția bisericii catolice.

**Nicolae Ceaușescu:** Voi căuta să fiu foarte sincer. Este de altfel obiceiul meu.

**Papa Paul:** Știm că problema este delicată și noi nu vrem să o înăsprim, dar permiteți-mi să vă rog umil. Am încredere în înțelepciunea dv. politică și umană.

**Nicolae Ceaușescu:** România se numără printre statele care creează condiții bune pentru manifestarea tuturor cultelor religioase. De altfel, trebuie să vă spun, în România sunt 14 culte. Acestea se bucură de toate drepturile și aş putea chiar să vă spun că suntem în relații bune cu șefii tuturor acestor biserici. În ce privește Biserica Catolică, ea se bucură de toate drepturile. Sigur, sunt unele probleme care s-ar cere lămurite și suntem gata, asupra

acestora, să discutăm. Noi dorim ca, la fel ca și celelalte biserici din România, și Biserica Catolică să se încadreze în viața poporului, să participe activ, și la bucuriile și la suferințele poporului. În ce privește problema la care v-ați referit însă, în mod special, aș dori să vă declar că noi considerăm această problemă pe deplin rezolvată. Istoria României este foarte frământată. Sigur mi-e greu acum să mă refer la aceasta. Lupta pentru unitatea națională a jucat un rol important, aș putea spune, secole. Unirea celor două biserici în cadrul Bisericii Ortodoxe noi o considerăm ca o necesitate istorică, ca o necesitate a unității naționale și trebuie să vă spun deschis că în România despre problema aceasta nimeni nu mai discută și nu mai dorește să discute. Eu umblu mult prin țară. Mă întâlnesc și cu muncitori, și cu țărani, și cu intelectuali, inclusiv cu diferiți șefi ai bisericii, dar și cu preoți simpli din comune și orașe. De aceea am convingerea că ceea ce s-a înfăptuit cu mai mult de un sfert de secol în urmă constituie de acum o realitate de la care trebuie să pornim. Noi am fi bucuroși că în conlucrarea dintre România și dv. să pornim de la această realitate și să găsim un limbaj comun. Sunt gata să iau în considerare reglementarea unor probleme pentru Biserica Catolică, să se poată duce tratativele corespunzătoare. Am dori să avem relații mai bune. Apreciem rolul pe care îl joacă în viața internațională Biserica Catolică, spiritul spre înnoire și de aceea ne-ar face o bucurie mare să putem conlucra și mai strâns.

**Papa Paul:** Vom fi fericiți. Permiteți-mi două mici observații. Prima: ceea ce vă cerem noi este să definim poziția catolicilor uniți de rit grec fără să fie contrarie unității. Acum ați spus că sunt 12, 13 religii, însă noi nu vrem să constituim un element străin de poporul român. Nu dorim ca prin aceasta să stricăm pacea interioară în Republica România. În al doilea rând, nu vrem pentru moment decât ca dumneavoastră să luați în considerare acest lucru. Dumneavoastră cunoașteți bine evenimentele interne și știți că anumite lucruri din interior nu pot ajunge în exterior spre a fi cunoscute. Papa vă roagă să luați în considerare această rugămintă.

**Nicolae Ceaușescu:** Eu v-aș ruga să pornim împreună de la necesitatea de a nu crea greutatea României și noi probleme.

**Papa Paul:** Am vrea să rezolvăm problemele care există, dar vă repet nu este momentul să tulburăm seninătatea acestei convorbiri plină de respect.

**Nicolae Ceaușescu:** Sper că timpul va ajuta mult la clarificarea tuturor problemelor.

**Papa Paul:** Noi avem încredere în timpul care trece și providența ne spune că rezolvarea se găsește și în bunăvoința celor care guvernează.

**Nicolae Ceaușescu:** Bunăvoință trebuie să fie de ambele părți. Suntem gata ca lăsând la o parte problemele care pot, la un moment dat, să nu conveargă să ne ocupăm de acele probleme pe care le putem soluționa, inclusiv în ce

privește Biserica Catolică și conlucrarea dintre noi într-un șir de domenii în care știm că puteți face multe.

**Papa Paul:** În privința colaborării, permiteți-mi să vă spun că vom fi bucuroși să cunoaștem dorințele Excelenței Voastre pentru a veni în întâmpinarea lor când va fi posibil. Nu suntem adversari. Nu avem niciun fel de interes personal, ci avem dorința de a instaura pacea și dreptatea. Deci, vă rugăm să ne considerați prieteni, dacă este posibil.

**Nicolae Ceaușescu:** Sunt pe deplin de acord să conlucrăm în acest spirit în problemele mari unde toți suntem interesați de a găsi soluții, în interesul tuturor popoarelor, indiferent de concepția politică sau religioasă. Desigur, este un drept al fiecărui popor de a-și alege o anumită cale. Noi suntem partizanii respectării drepturilor, libertăților, inclusiv a celor religioase și ne străduim să le asigurăm în România. De aceea ne preocupăm pentru a realiza securitatea în Europa și doresc să exprim satisfacția mea că reprezentanții Vaticanului au colaborat în condiții bune și activ cu reprezentanții României la Helsinki și am dori și în continuare să realizăm această colaborare.

**Papa Paul:** Cu plăcere. Vom fi onorați să colaborăm alături de un om de stat cu o concepție modernă despre viața politică, bazată pe idealuri bune. Ne permiteți să invităm miniștrii de Externe?

**Nicolae Ceaușescu:** Desigur.

**Papa Paul:** Se pare că am epuizat temele pe care mi le propusesem să le prezint Excelenței Voastre. Ne vom permite să depunem în mâinile dv. memoriul de care vorbeam pentru a fi studiat și pentru a găsi soluții la problemele care ne stau la inimă, probleme pe care le încredințăm înțelepciunii și justiției dv. Nu cerem decât să fie văzut.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi obișnuim să studiem orice problemă.

**Papa Paul:** Și, în ce ne privește, să știți, vom căuta să facilităm raporturile noastre, ca să nu se creeze probleme. Nu vrem însă să fie lăsate la o parte probleme care să apară în istorie și vrem să colaborăm pentru bunăstarea și pentru mersul fericit înainte al poporului român.

**Nicolae Ceaușescu:** Am dori, așa cum am spus, ca cei care mai gândesc în trecut și care, probabil, s-au ocupat de acest memoriu, să înceapă să gândească în viitor. Viitorul este în colaborare, în unitatea poporului, într-o conlucrare strânsă, chiar între biserici cu diferite feluri de a judeca.

**Papa Paul:** Vă dați seama că aceste cuvinte exprimă și sentimentele noastre.

**Nicolae Ceaușescu:** Sper să vă răspundem la aceste memoriu.

**Papa Paul:** Nu există nicio altă deosebire cu privire la modul de a gândi! Noi am avut plăcerea să vorbim cu dl. Maurer și Mănescu, dar nu așa de explicit și suntem plini de speranță.

**Nicolae Ceaușescu:** Și noi suntem plini de speranță că veți descuraja pe cei care doresc să ridice probleme și veți încuraja pe cei care vor să se încadreze activ în viața poporului român pentru a-i asigura bunăstarea și fericirea.

**Papa Paul:** Cu toată plăcerea.

**Agostino Casaroli:** Problema este să se poată discuta.

**Nicolae Ceaușescu:** Am spus deja că asupra problemei Bisericii Catolice propriu-zise, pentru clarificarea câtorva probleme, suntem gata să discutăm și sper că în spiritul de înțelegere în care au început convorbirile noastre vom găsi soluții corespunzătoare.

**Papa Paul:** Aceste convorbiri să fie începutul de fericire și bunăstare pentru România și de liniște. Noi ne simțim datori să facem acest lucru. Nu-l facem pentru a crea greutate sau din interes, ci pentru ca legăturile noastre să fie mai ușoare și mai leale.

**Agostino Casaroli:** Și pentru că acest lucru va permite o colaborare mai bună și în alte probleme internaționale. Sunt atâtea puncte de vedere unde România și Sfântul Scaun au poziții asemănătoare.

**Nicolae Ceaușescu:** Am declarat că suntem gata, în spiritul în care în ultimul timp reprezentanții noștri au conlucrat la Helsinki, lăsând la o parte unele probleme care mai sunt, să căutăm să conlucrăm pentru a contribui la o lume mai bună, mai dreaptă și, în primul rând, la pacea în Europa, la dezarmare în Europa, la pace în lume. Știu că ați acordat multă atenție, la timpul respectiv, războiului din Vietnam, că ați adus o contribuție la încheierea păcii, că sunteți realmente preocupați ca acordurile realizate să se îndeplinească și noi dorim același lucru; am dori ca, în măsura în care este posibil, reprezentanții noștri să conlucreze. Aici putem să găsim multe lucruri comune.

**Papa Paul:** Din păcate lumea are multe răni, multe probleme deschise și noi facem totul ca ele să fie rezolvate: Orientul Mijlociu, Irlanda etc. Noi sperăm că România va fi exemplu și ne va fi colaboratoare în aceste acțiuni. Cum spuneam, nu avem în nicio parte interese proprii, cu caracter vremelnic, ci avem interesele dreptății și ale păcii. România, de asemenea, nu are interese directe, ca să spun așa, nu urmărește în niciun fel acest lucru.

**Nicolae Ceaușescu:** Într-adevăr, România nu are interese directe și nu dorește să obțină beneficii pe seama altora. Este prea mică pentru aceasta și poate chiar dacă ar fi mai mare, cred că ar proceda în același fel.

**Papa Paul:** Ceea ce dă mărimea unui stat sunt ideile, dorința de dreptate, sentimentele umane. Noi vedem în România o speranță pentru viitor, nu numai pentru ea, ci pentru conviețuirea universală.

**Nicolae Ceaușescu:** Sunt într-adevăr multe răni. Trebuie să facem în așa fel încât să înceteze provocarea de noi răni și să găsim posibilitatea să le lecuim pe cele vechi. Orientul Mijlociu este o problemă foarte serioasă.



**Papa Paul:** Sperăm că România va fi un medic priceput și când va fi nevoie de un infirmier, noi vom fi gata să ocupăm acest loc.

**Nicolae Ceaușescu:** Este nevoie de mai mulți medici.

**Papa Paul:** Toți trebuie să fim medici.

**Nicolae Ceaușescu:** O altă problemă este aceea a țărilor în curs de dezvoltare. România însăși este o țară în curs de dezvoltare. Înțelege bine preocupările acestor state și știu că ați putea face multe lucruri și în această privință pentru ca țările care au rămas în urmă în dezvoltarea lor economică să primească un sprijin din partea celor dezvoltate pentru a putea să-și creeze condiții mai bune de viață și materiale și spirituale.

**Papa Paul:** Tocmai în aceste zile avem o problemă foarte gravă din nou, aceea a țărilor lovite de secetă. Oamenii din toată Africa Occidentală, 7-8 țări, din cauza secetei, mor de foame. În Mauritania au pierit peste un milion de animale și noi am făcut tot ceea ce era posibil ca să dăm hrană pentru aceste regiuni. Iată o problemă nouă și noi trebuie să fim foarte atenți cu acestea. Vom fi bucuroși să ne aliniem cu România.

**Nicolae Ceaușescu:** Eu nu pot decât să exprim satisfacția mea că găsim un spirit dornic de colaborare pentru un viitor mai bun al omenirii. Până la urmă aceasta este menirea celor care pot face câte ceva.

**Agostino Casaroli:** Și în cadrul UNCTAD, Sfântul Scaun susține această problemă, ca țările dezvoltate să simtă răspunderea pentru nedezvoltarea altor țări.

**Papa Paul:** De cinci ori am spus acest lucru, ca să se faciliteze schimburile de materiale între țările dezvoltate și țările nedezvoltate, astfel încât comerțul să fie în avantajul țărilor care sunt în curs de dezvoltare și nu în folosul celor dezvoltate. Ultima reuniune de la Santiago de Chile nu a dat rezultatele la care ne așteptam, dar nu ne-am pierdut speranța că se va găsi o rezolvare acceptabilă.

**Nicolae Ceaușescu:** Prin UNCTAD se poate face mult, dar din păcate, se vorbește mult și decalajul dintre țările dezvoltate și nedezvoltate se mărește și aici trebuie, într-adevăr, să încercăm să facem ceva mai mult.

**Papa Paul:** Vom avea onoarea să vă fim colaboratori, Excelență. Permiteți-mi să exprim omagiile mele Doamnei Elena. Elena este un străvechi nume latin.

Convorbirea a început la ora 12,00 și s-a terminat la ora 12,45.

## Cuvântări rostite la încheierea vizitei la Vatican

### *Papa Paul al VI-lea:*

Doresc să exprim întreaga mea recunoștință pentru această vizită, în primul rând pentru spiritul istoric pe care Sfântul Scaun îl promovează față de țara dumneavoastră, România, al cărui nume istoric este înrudit cu orașul în care se află Sfântul Scaun.

În al doilea rând, vreau să exprim admirația și stima pe care o avem pentru persoana care se află aici, pentru activitatea sa deosebită pe calea dezvoltării și afirmării în viața internațională a României, a dreptății și a păcii în lume. Și, în sfârșit, folosesc acest prilej pentru a spune Excelenței Voastre că dorim să aducem, ca Biserică Catolică, contribuția, sprijinul nostru moral și spiritual pentru bunăstarea României. Dacă sunt unele probleme încă de discutat, noi urăm ca ele să aibă o soluție fericită pentru România și pentru noi.

### *Nicolae Ceaușescu:*

Aș dori încă o dată să mulțumesc pentru salutul adresat mie, colaboratorilor mei și poporului român, să exprim satisfacția pentru faptul că în convorbirile pe care le-am avut am putut constata că sunt multe domenii în care putem colabora spre binele cooperării pașnice între popoare, pentru o pace care să permită fiecărui popor să-și concentreze eforturile spre bunăstarea și fericirea sa.

Sperăm ca eventualele probleme să nu constituie un obstacol în calea acestei colaborări, deși – așa cum am spus - noi suntem partizanii respectării drepturilor cetățenilor - și politice și religioase - și încercăm în România să realizăm aceasta, sigur, ținând seama că România are nevoie de sprijinul tuturor cetățenilor săi, indiferent de credință, de a conlucra pentru întărirea continuă, pentru ridicarea bunăstării economice și spirituale.

Suntem mulțumiți și am salutat cu satisfacție declarația făcută, că în acest spirit doriți să conlucrați cu România.

\*

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA  
MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

Nr.2867

STRICT SECRET

Tovarășului  
Nicolae Ceaușescu,

secretar general al Partidului Comunist Român,  
președintele Consiliului de Stat  
al Republicii Socialiste România

### NOTA

Vă înaintăm patru exemplare ale traducerii documentului *Pro Memoria despre Biserica Greco-catolică română* predat de Vatican. Originalul și o copie a traducerii se află depuse în arhiva secretă a Ministerului Afacerilor Externe.

31 mai 1973

### **PRO MEMORIA DESPRE BISERICA GRECO-CATOLICĂ ROMÂNĂ**

Biserica greco-catolică română - al cărei act de naștere datează din 21 octombrie 1698 - a fost una din cele mai importante instituții în viața religioasă, culturală și socială a poporului român. Ea a apărut într-un moment deosebit de greu pentru comunitatea română din Transilvania și a fost izvor de însemnate avantaje pentru cultura întregii țări.

La două secole și jumătate de la constituirea ei legitimă, ea a fost desființată - spre sfârșitul anului 1948 - printr-un procedeu pe care nu numai Biserica Catolică, ci și conștiința civilă l-a considerat vătămător al drepturilor fundamentale ale celor aproape două milioane de cetățeni greco-catolici existenți atunci în România.

Cu rezerva de a pune la dispoziție toate celelalte elemente necesare pentru examinarea completă, obiectivă a chestiunii - care reprezintă o gravă dificultate, nu numai în relațiile dintre Biserică Catolică și Patriarhatul Ortodox român, ci și a raporturilor care ar fi de dorit să fie tot mai bune între Sfântul Scaun și Statul român - dorim, deocamdată, să aducem la cunoștință cele ce urmează:

I. La 1 octombrie 1948 un grup de 38 (reduși în practică la 36) de preoți ai Bisericii Greco-catolice române, reuniți la Cluj, au aprobat în numele a 430 de canonici, protopopi și preoți greco-catolici din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș<sup>29</sup> o „proclamație” care decidea întoarcerea

---

<sup>29</sup> A se vedea Actul Sinodului ortodox semnat la București în 3 octombrie 1948 de Patriarh și de trei episcopi ortodocși.

Bisericii Greco-catolice din România în sânul Bisericii Ortodoxe din România și ruptura oricărei legături cu Roma, împreună cu un „apel” adresat credincioșilor, pentru a-i îndemna să urmeze pilda preoților lor.

La 3 octombrie 1948, grupul era primit la București de Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe române, căruia îi comunica decizia din Cluj. Sinodul a luat act și a hotărât să fie primiți toți cei care vor declara că doresc să revină la sânul Bisericii Ortodoxe și să rupă legăturile cu Biserica Romei.

La 21 octombrie 1948 - a 250-a aniversare de la Unirea Bisericii Greco-catolice din Transilvania cu Roma, decizia „delegației celor 430” era ratificată la Alba-Iulia. printr-o ceremonie la care au participat toți episcopii Bisericii ortodoxe.

La 1 decembrie din același an, era publicat un Decret guvernamental (nr. 358) prin care „în urma revenirii comunităților locale (parohii) ale cultului greco-catolic la cultul ortodox român”, se declara că „încetează să existe organizații centrale și statutare ale acestui cult”.

II. Biserica Greco-catolică din România (adică toți episcopii cu marea majoritate a preoților și a credincioșilor lor) și împreună cu ea Biserica Catolică, au judecat o asemenea hotărâre ca lipsită de fundament (de fapt) și ca nevalabilă (de drept).

Nu e nici măcar cazul de a reaminti aici în ce atmosferă s-a desfășurat întregul episod, și în particular:

- precedentă și concomitentă campanie de presă împotriva Bisericii Greco-catolice și a Sfântului Scaun;
- arestarea a patru din cei șase episcopi greco-catolici (Ioan Suci, Alexandru Rusu, Valeriu Traian Frențiu și Ioan Bălan) hotărâtă în septembrie 1948 de autoritatea statală, în timp ce ceilalți doi (Iuliu Hossu și Vasile Aftenie) erau împiedicați în exercitarea activității lor bisericești;
- felul în care a fost pregătită reuniunea din Cluj, cu o intervenție pe față și foarte apăsătoare a autorității civile din acea vreme (de fapt, mulți din oamenii Bisericii care și-au dat adeziunea, au retractat-o ulterior);
- asistența reprezentanților guvernamentali și ai poliției la reuniunea însăși.

Este suficient să amintim că la reuniune nu a luat parte nici unul din Episcopii greco-catolici și că - așa cum se citește în actele oficiale ale Sinodului Ortodox Român - cei 36 de participanți s-au prezentat ca delegați ai „430 de canonici, protopopi și preoți greco-catolici”. În acea vreme, clerul Bisericii Greco-catolică din România număra 1.810 membri: în acest fel apare limpede - presupunând chiar exact tot ceea ce se afirmase la reuniune și valabil procedeu ei - faptul că aceasta nu putea reprezenta, după însăși declarația reuniunii, decât o parte minoritară a preoților greco-catolici.

Nu s-ar putea spune nici faptul că restul clerului greco-catolic, nereprezentat la Cluj, și-a dat ulterior propria adeziune la hotărârea luată acolo. După protestul prezentat Guvernului în ziua următoare de Nunțiatura Apostolică, la 7 octombrie 1948, episcopii greco-catolici au adresat Președintelui Republicii o scrisoare în care, între altele, declarau, și în numele preoților și credincioșilor lor, hotărârea de a rămâne în „unitatea catolică”. Între 28 și 29 octombrie 1948, toți Episcopii greco-catolici au fost arestați.

Preoții lor au rezistat presiunii organizate pentru a obține adeziunea la hotărârile din Cluj. Încă înainte de mijlocul lui decembrie 1948, mai mult de 600 dintre ei se găseau în închisoare.

De aceea nu e posibil să se afirme că clerul greco-catolic, sau cel puțin majoritatea lui, a optat (și cu atât mai puțin că a optat în mod liber) pentru trecerea la ortodoxie.

În orice caz, apare limpede pentru totdeauna faptul că un număr considerabil de preoți - împreună cu Episcopii lor și cu o parte a credincioșilor lor - a manifestat limpede voința de a rămâne în sânul Bisericii greco-catolice de care aparțineau. Nu rezultă deci pe ce bază le-a fost luată orice posibilitate pentru aceasta.

III. Credincioșii greco-catolici care și astăzi, după 25 de ani de la reuniunea din Cluj, nu au trecut la ortodoxie, sunt foarte numeroși, iar preoții încă în viață sunt aproape 700. Credincioșii uniți, fiind lipsiți de libertatea de a profesa cultul lor, frecventează bisericile catolice de rit latin, în care funcțiunile sunt celebrate mai ales în limbile maghiară și germană (limba română e permisă în Bisericile catolice numai la București și în Moldova, dar nu în Transilvania, unde se află cea mai mare parte a greco-catolicilor). Preoții uniți, după ieșirea lor din închisoare, au devenit muncitori sau funcționari și pot celebra numai în mod privat în locuințele lor. Cei cinci episcopi greco-catolici hirotonisiți din cauza circumstanțelor fără consimțământul autorităților române nu pot exercita nici o activitate bisericească.

Despre prezența actuală a Bisericii Greco-catolice în România s-au făcut purtători de cuvânt înșiși episcopii români uniți, care au înaintat frecvente și îndurerate pro-memoria autorităților, pentru a invoca posibilitatea de existență pentru Biserica lor; cel dintâi dintre toți Episcopul Iuliu Hossu, care din 1965 până la moartea sa a trimis în fiecare an șefului statului mișcătoare cereri în favoarea credincioșilor săi.

Ca un fapt dat trebuie să ținem seama că în Ungaria, în Cehoslovacia și în Iugoslavia Biserica Unită e recunoscută și organizată în mod legal.

În Ungaria, dieceza greco-catolică de Hajdudorog, căreia îi aparțin mulți români deveniți unguri, nu a fost niciodată suprimată.

În Cehoslovacia, Biserica greco-catolică a fost suprimată, ca și în România, dar în 1968 a fost din nou recunoscută, iar existența ei continuă și astăzi.

În Iugoslavia, Biserica Unită cuprinde și câteva parohii românești și e organizată într-o dieceză administrată de Arhiepiscopul din Belgrad, care a primit recent și un Episcop auxiliar. Și în Bulgaria, deși greco-catolicii nu trec de 9.000, biserica lor are posibilitatea de a exercita în mod public propriul cult.

IV. Procesul istoric care a dus în 1700 la unirea religioasă a românilor ortodocși din Transilvania cu Biserica Catolică e îndeobște cunoscut. Studiile obiective și imparțiale ale împrejurărilor care au determinat formarea Bisericii greco-catolice, demonstrează clar cum în acea vreme unica posibilitate de a salva viața religioasă și tradițiile poporului român în Transilvania a fost unirea cu Biserica Romei.

Tocmai Sinoadele ortodoxe din 1698 și 1700, la care au participat aproape toți preoții români din Transilvania și mare parte a credincioșilor lor, au proclamat unirea cu Biserica Catolică în pofida opoziției ferme a Dietei Transilvane. Documentul respectiv, semnat de reprezentanți ai clerului și de episcopi, a fost trimis la Viena pentru a fi înaintat la Roma și notificat Curții imperiale.

Nici împăratul, nici autoritățile catolice n-au aprobat imediat decizia românilor, abia după patru ani unirea fiindu-le recunoscută. Unirea, așadar, n-a fost în nici un fel impusă, ci a fost rodul unei inițiative luate în mod liber de cei interesați. Ea s-a consolidat tot mai mult în decursul timpului, depășind nenumărate dificultăți atât de ordin religios cât și politic.

Mulțumită Bisericii Unite românii din Transilvania au avut largi posibilități să se apropie de izvoarele culturii, inclusiv de cea occidentală. Tinerii învățați greco-catolici au adâncit cercetările privitoare la originea poporului și a limbilor; aceștia au evidențiat importanța pentru poporul român de a fi de origine latină, născându-se astfel un curent literar cunoscut cu numele de „Scoală latinistă”, la care au aderat toți exponenții culturii române. Episcopii greco-catolici au reușit în 1754 să deschidă școlile din Blaj, care au fost primele școli de studii superioare în limba română. De la ele au provenit profesorii, care au dat viață altor școli în limba română, nu numai în Transilvania, ci și în celelalte provincii ale țării. În același timp sute de școli elementare au fost deschise în limba română pe lângă parohiile unite și în acest fel Biserica Greco-catolică a devenit principalul factor de educație pentru poporul român. În școlile din Blaj s-au format cei dintâi oameni ai culturii românești, care au imprimat studiilor lor, de asemenea, un caracter social și politic. Exponenții Școlii latiniste au fost aceia care cu operele lor, îndeosebi istoriografice, au redșteptat conștiința națională a românilor,

răspândind ideea că era necesar să se creeze unitatea întregului popor român într-un singur stat.

Sub imboldul dat de catolici s-a format astfel primul și cel mai de bază curent politic care a dus la formarea statului român. În 1 decembrie 1918, când Transilvania a fost unită cu celelalte provincii române, actul de unire a fost citit de episcopul greco-catolic Iuliu Hossu, tocmai pentru a sublinia că un asemenea act a fost cu puțință în principal datorită operei de emancipare și educație desfășurată de Biserica Greco-catolică.

Aportul Bisericii Greco-catolice în toate sectoarele vieții poporului român a fost întotdeauna recunoscut și prețuit. În ajunul suprimării sale credincioșii săi formau aproape 10% din populația țării, în timp ce în școlile sale primeau o educație înaltă și completă mii de tineri, iar de binefacerile instituțiilor sale de asistență se bucurau mulți.

V. În împrejurările prezente, Sfântul Scaun consideră recunoașterea legală a existenței Bisericii Greco-catolice, în România, drept o exigență la care nu poate renunța. De fapt, e vorba de a recunoaște unei însemnate părți a populației libertățile garantate de legile țării: libertăți acordate chiar și grupurilor confesionale de o modestă entitate numerică.

Recunoașterea libertății de reorganizare a Bisericii Greco-catolice în România nu ar atrage după sine revendicări speciale sau pretenții de indemnizație.

Episcopii români au cerut în repetate rânduri și cer pentru ei și pentru preoții lor numai posibilitatea de a exercita propria misiune religioasă, iar pentru credincioșii lor aceea de a practica în mod liber și public cultul părinților lor. Sfântul Scaun nu poate să nu facă această cerere a sa.

26 mai 1973

*(ANR, Fond CC al PCR, Relații Externe, dosar 77/1973, ff. 3-34.)*

## 2. DIALOGUL CEAUȘESCU-KISSINGER<sup>30</sup> (București, 3 noiembrie 1974)

*Strict secret  
de importanță deosebită*

### NOTA DE CONVORBIRE<sup>31</sup>

*La 3 noiembrie 1974, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, l-a primit pe Henry Kissinger, secretarul de Stat al Statelor Unite ale Americii. La convorbire au fost prezenți George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe și Harry Barnes jr., ambasadorul SUA la București.*

*Nicolae Ceaușescu: Este cam scurtă șederea dumneavoastră; data viitoare ar trebui să stați mai mult, să vizitați câte ceva în România.*

*H. Kissinger: Aș dori foarte mult.*

*Nicolae Ceaușescu: Poate după încheierea păcii în Orientul Mijlociu.*

*H. Kissinger: Poate n-ar trebui să aștept atât de mult.*

*Nicolae Ceaușescu: În orice caz, doresc să vă urez bun venit în România și să exprim satisfacția mea, a conducerii României pentru bunele relații existente între România și Statele Unite, precum și față de vizita dumneavoastră. Deși scurtă, sper că va fi o vizită utilă.*

*H. Kissinger: Doresc să vă spun, domnule Președinte, că bunele relații inițiate prin vizita președintelui Nixon în România reprezintă un principiu stabil al politicii noastre externe. Faptul că la noi a avut loc o schimbare a*

---

<sup>30</sup> Henry Kissinger – a fost consilier pentru securitate națională (1969 – 1975) și secretar de stat (1973 – 1977) sub președinții Richard Nixon și Gerald Ford. A fost unul din cei mai importanți diplomați americani în anii '70, fiind implicat în tot ce însemna agenda internațională de atunci: restabilirea relațiilor chino-americane, conflictul din Orientul Mijlociu, războiul din Vietnam, relațiile sovieto-americane, încheierea acordurilor americano-sovietice privind armele nucleare strategice, relațiile Est-Vest în general, securitatea europeană etc. De asemenea, a jucat un rol important în dezvoltarea relațiilor româno – americane.

<sup>31</sup> Documentul este redactat de mână.



administrației nu afectează linia stabilită de dumneavoastră împreună cu președintele Nixon.

Președintele Ford este gata, ca și mine, să continue acest curs și să-l intensifice. Apreciem faptul că ați trimis la Washington emisari speciali pentru a ne ține la curent cu gândurile Dumneavoastră. Considerăm că aceste schimburi de păreri confidențiale la nivel înalt trebuie menținute.

**Nicolae Ceaușescu:** Eu apreciez mult atitudinea declarată și dorința exprimată de președintele Ford, cât și de dumneavoastră, în calitate de secretar de Stat al Statelor Unite, de a continua realizarea înțelegerilor stabilite cu președintele Nixon, la care dumneavoastră ați avut o participare foarte activă, și de a dezvolta în continuare, pe toate planurile, relațiile noastre.

În conformitate cu obiceiul nostru de a trata oaspeții cu toată atenția, las la alegerea dumneavoastră inițiativa de a spune cu ce să începem.

**H. Kissinger:** Domnule președinte, ați fost deosebit de amabil să mă primiți într-un moment care putea fi considerat, pe drept cuvânt, neconvenabil. Cred, însă, că vom putea acoperi toate problemele și sunt gata să urmez ordinea pe care o preferați Dumneavoastră.

În ceea ce ne privește, vom urma practica noastră de a păstra note de convorbire la Casa Albă, iar nu la Departamentul de Stat, pentru a nu ne expune la nici un fel de indiscreții. Se întâmplă ca, atunci când citesc ziarul „New York Times”, să constat că cei de acolo aleg mai bine telegramele pe care le primesc decât colaboratorii mei.

**Nicolae Ceaușescu:** Se vede că au un bun serviciu de informații.

**H. Kissinger:** Așa este. Totuși, informațiile cele mai importante le țin acolo unde nu pot să ajungă ei.

**Nicolae Ceaușescu:** Poate să începem, totuși, cu problemele relațiilor româno-americane. Aceasta cu atât mai mult cu cât prima vizită pe care ați făcut-o împreună cu președintele Nixon acum cinci ani și câteva luni a avut loc în preajma Congresului partidului nostru. Chiar l-am amânat cu o zi.

**H. Kissinger:** Nu am uitat aceasta.

**Nicolae Ceaușescu:** Și acum vizita dumneavoastră are loc cu câteva săptămâni înainte de Congresul partidului.

Desigur, între timp situația s-a schimbat mult în lume. Atunci vizita a fost mult criticată de prietenii noștri. Azi se pare că noi suntem în situația de a-i critica.

**H. Kissinger:** Pentru ce? Pentru că au relații prea bune cu Statele Unite?

**Nicolae Ceaușescu:** Nu pentru că au relații prea bune, ci pentru a evita să se înțeleagă cu Statele Unite pe seama altora.

**H. Kissinger:** Am putea discuta despre aceasta mai în detaliu. Ce acorduri apreciați că s-au realizat pe seama altor țări?

**Nicolae Ceaușescu:** *M-am referit la faptul că noi suntem în situația de a-i critica pentru a preveni realizarea unor înțelegeri pe seama altora.*

**H. Kissinger:** *Înțeleg. Este o strategie bună.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Pentru a reveni la relațiile României cu Statele Unite. În 1969, am anunțat în comun că Statele Unite vor acorda României clauza națiunii celei mai favorizate și că va avea loc o extindere a relațiilor dintre țările noastre. Până acum, s-a realizat o extindere a relațiilor, schimburile au sporit de câteva ori. Este drept că în trecut erau la un nivel scăzut. În ceea ce privește clauza suntem, însă, tot în domeniul declarațiilor. Poate că așa putea anunța - având în vedere că mai sunt doar câteva săptămâni până la Congres - că Statele Unite ne acordă clauza.*

**H. Kissinger:** *În problema clauzei nu doresc să vă plictisesc cu explicații privind problemele noastre interne. Sper că proiectul de lege va trece prin Congres în următoarele două-trei săptămâni. De îndată ce avem legea<sup>32</sup>, vom acorda cu siguranță clauza României.*

*Există, totuși, o mică problemă cu amendamentul Jackson, pe care o voi discuta cu ambasadorul dumneavoastră și cred că poate fi rezolvată destul de simplu. Va trebui, cred, să se acorde o anumită considerație față de amendamentul Jackson pentru a evita orice dificultăți care ar putea apărea mai târziu. Personal, nu ridic această problemă; nici nu cred că este bine pentru că ar reprezenta un amestec. De altfel, la Dumneavoastră nici nu se pune problema ca în cazul Uniunii Sovietice. Noi considerăm orice gest din partea României ca fiind acoperitor în sensul acestui amendament.*

**Harry Barnes:** *La conferința sa de presă, senatorul Jackson s-a referit la cazurile de dublă cetățenie.*

**H. Kissinger:** *Să știți că declarațiile senatorului Jackson nu reprezintă politica guvernului american.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Am citit declarațiile senatorului Jackson. Mi se pare că va trebui să-și completeze amendamentul în privința României, în sensul că, pe lângă cererea de a acorda dreptul la emigrare - care, de altfel, este acordat de România - să se prevadă și o intervenție pe lângă guvernul român pentru a acorda dreptul de revenire în țară, pentru că acum începem să avem probleme de acest fel.*

**H. Kissinger:** *Evrei sau alții?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Îndeosebi evrei, dar aceste lucruri le tratăm direct cu guvernul Israelului, și într-un sens și în altul.*

---

<sup>32</sup> Este vorba despre *Legea reformei comerciale*, care a fost adoptată de ambele camere ale Congresului SUA, inclusiv amendamentele Jackson și Mondale pe 20 decembrie 1974 și semnată de președintele Ford pe 3 ianuarie 1975.

**H. Kissinger:** Lui Jackson eu i-aș da libertatea de emigrare, fără drept de întoarcere.

În orice caz, nu cred că amendamentul Jackson reprezintă o problemă majoră. Dacă s-ar putea face ceva, de natură simbolică, privind cazurile de dublă cetățenie sau de reunire a familiilor, aceasta ar îndepărta orice obiecție.

La câteva săptămâni după adoptarea legii, noi vom acorda clauza României, înaintea oricărei alte țări din Europa răsăriteană. Gestul la care m-am referit l-ați putea face după aceea, în forma în care am putea să o stabilim de comun acord, la 1-2 luni după acordarea clauzei.

**Nicolae Ceaușescu:** Mie mi se pare, totuși, că problema nu este bine înțeleasă. Practic, la noi nu există o problemă a emigrării. Lunar, pleacă din țară un anumit număr, care este tot mai mic. Între cei de origine evreiască sau germană, cei mai mulți pleacă acum în RFG. În total, mai sunt în România circa 55-60.000 de cetățeni de origine evreiască, iar cei care doresc să emigreze sunt tot mai puțini. Deci, nu există nici o problemă din acest punct de vedere.

**H. Kissinger:** Singura problemă care există privește familiile unor cetățeni americani și cazurile de dublă cetățenie. Este o problemă care poate fi rezolvată ușor, pentru că nici nu cauzează multă agitație.

**Nicolae Ceaușescu:** Există asemenea cereri?

**H. Barnes:** Cam 175 de cazuri de dublă cetățenie și 3-400 de membri de familie.

**Nicolae Ceaușescu:** Să vedem ce trebuie făcut ca să rezolvăm. Practic, cu Statele Unite nu avem probleme. Cu emigrația română din SUA avem relații foarte bune. În fiecare an vin câțiva să se stabilească din nou în țară.

**H. Kissinger:** Nici nu cred că există vreo problemă, am menționat-o doar în treacăt.

Ambasadorul îmi spune că mai este o prevedere în proiectul de lege, potrivit căreia pentru acordarea clauzei este necesar și un acord comercial de natură tehnică, referitor la facilitățile acordate oamenilor de afaceri. Aș sugera să se înceapă imediat negocierile pentru a fi gata cu acordul atunci când se va adopta legea. Pentru noi nu este nici o dificultate, așa că ambasadorul ar putea începe tratativele imediat, pentru a termina luna viitoare. Noi vom accelera procedurile la Washington, deși nu reușim întotdeauna să facem totul în câteva săptămâni. Acest acord nu reprezintă ceva deosebit, este o procedură standard. De altfel, avem unul și cu Uniunea Sovietică.

**Nicolae Ceaușescu:** În decembrie, noi am propus la Washington să încheiem un acord economic pe termen lung. Noi suntem gata să începem tratativele. M-am gândit și eu să propun realizarea unui asemenea acord. Desigur, sunt

de acord să încheiem și o înțelegere referitoare la facilitățile de ordin tehnic.<sup>33</sup>

Dorim, însă, și un acord de colaborare economică și tehnico-științifică pe termen lung. Avem asemenea acorduri cu aproape toate statele din Europa Occidentală.

**H. Kissinger:** Mi-aș permite să sugerez următorul program: întâi să încheiem acordul comercial tehnic; apoi se acordă clauza; după aceasta să începem negocierea acordului pe termen lung pentru colaborare economică și cea parte a colaborării științifice care nu va fi acoperită de acordul cultural care se negociază acum.<sup>34</sup>

**Nicolae Ceaușescu:** De acord.

**H. Kissinger:** Dacă ne încadrăm în program, am putea începe negocierea acordului pe termen lung în primele luni ale anului viitor.

**Nicolae Ceaușescu:** Complet de acord.

În ce privește problema acelor cetățeni la care v-ați referit, cred că trebuie să vedem și să soluționăm toate problemele pentru a nu mai avea motive de discuții.

**H. Kissinger:** Ambasadorul va urmări această chestiune. De fapt, nici nu știam că există acest aspect înainte de a citi notele respective, în avion.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi considerăm că acestea sunt lucruri curente. Din acest punct de vedere nu cred că între România și Statele Unite se pot ivi asemenea probleme.

Am menționat că s-a realizat o extindere a schimburilor; am dori, însă, ca guvernul SUA să încurajeze și în continuare, poate mai mult ca până acum, realizarea unor investiții în România. Poate va găsi și căile de a acorda unele credite de investiții în România, în colaborare cu firme americane, dar în condiții mai avantajoase, ținând seama de faptul că România este o țară în curs de dezvoltare.

---

<sup>33</sup> La 2 aprilie 1975, la București, a fost semnat *Acordul Comercial dintre România și Statele Unite ale Americii*, pe o perioadă de 3 ani.

<sup>34</sup> La 13 decembrie 1974, la București a fost încheiat *Acordul privind Cooperarea și Schimburile în Domeniile Culturii, Învățământului, Științei și Tehnologiei*, pe cinci ani și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1975.

**H. Kissinger:** *Ce s-a făcut cu creditele Eximbank?*<sup>35</sup>

**H. Barnes:** *S-au acordat în ultimii doi ani, însă dobânzile au sporit, ca peste tot.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Avem în vedere realizarea unor acțiuni foarte mari în România: irigații, care necesită cheltuieli uriașe, regularizarea unor cursuri de apă, acțiuni care să permită punerea în valoare a unor suprafețe mari pentru creșterea producției agricole. Statele Unite ar putea contribui la aceasta. În afară de aceasta, este industria care reprezintă un domeniu foarte important.*

**H. Kissinger:** *Vom fi bucuroși să discutăm aceste probleme. L-am putea trimite pe ministrul Agriculturii. Privim cu simpatie dezvoltarea cooperării, atât în agricultură, cât și în industrie. Ca și în trecut, vom fi gata să folosim influența noastră, atât pe lângă băncile particulare, cât și în cadrul Eximbank, precum și în instituțiile financiare internaționale, cum este B.I.R.D.*<sup>36</sup>

*Cel mai bine este ca ambasadorul Dumneavoastră să discute concret aceste probleme cu colaboratorii noștri, la Washington, iar noi vom folosi influența noastră pe lângă instituțiile internaționale și cele din țară pentru a obține ce este posibil.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Bine, de acord.*

**H. Kissinger:** *Atitudinea noastră fundamentală este pozitivă. Politica noastră este ca România să fie menținută în fruntea listei țărilor din Europa răsăriteană în privința colaborării cu Statele Unite. Este un lucru de care ne este uneori extraordinar de greu să convingem agențiile noastre economice.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În orice caz, atât în domeniul agriculturii, cât și al industriei, inclusiv în exploatarea materiilor prime, putem colabora bine. Avem minereuri cu un conținut mai sărac, dar în cantități mari pentru exploatarea cărora putem coopera în condiții corespunzătoare.*

**H. Kissinger:** *În legătură cu problemele agriculturii, urmează să țin o cuvântare majoră pentru a prezenta punctul de vedere al Statelor Unite la Conferința mondială a alimentației de la Roma. Vom anunța o nouă poziție*

<sup>35</sup> Este vorba despre Banca de Export – Import a SUA, înființată în 1945, pentru a finanța exporturile SUA în alte țări. România a negociat și convenit primul credit cu Eximbank în 1962, pentru importul de echipamente necesare complexului petrochimic de la Brazi; până în 1979, s-au derulat programe de finanțare Eximbank - 45 de contracte de import ale întreprinderilor românești de comerț exterior, cu o valoare de 211, 6 milioane de dolari.

<sup>36</sup> Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

care reprezintă o cotitură, deoarece până acum căutam numai pe piața liberă. Este prima noastră încercare de a soluționa problema pe o bază guvernamentală. Cred că anumite aspecte vor interesa și România. După aceasta, dacă se vor discuta aceste lucruri la Washington, vă asigur că vom examina în modul cel mai serios demersurile României.

**Nicolae Ceaușescu:** De acord.

**H. Kissinger:** Față de problemele concrete, la bumbac vom putea face ceva, la cerealele furajere va trebui să mă mai interesez.

**Nicolae Ceaușescu:** Avem în programul pe acest cincinal prevăzut să punem în valoare un zăcământ de cupru cu conținut nu prea bogat, dar exploatabil în carieră, ceea ce îl face rentabil. Dacă SUA sunt interesate, ar putea participa cu credite avantajoase în ceea ce privește dobânda, iar restituirea s-ar putea face în minereu.

**H. Kissinger:** Aceasta cred că privește Eximbank. Ați avut deja contacte cu firme sau doriți să vă ajutăm noi?

**Nicolae Ceaușescu:** Avem contacte, dar ne interesează creditele cu o dobândă mai mică. Firmele ne sfătuiesc să insistăm pe lângă administrație.

**H. Kissinger:** În ceea ce privește firmele americane, comportamentul lor dovedește că Marx și Lenin nu au avut dreptate, spunând că oricând capitaliștii înțeleg interesele țării lor. În politică acești capitaliști americani sunt niște idioși. Ei nu pricep că acordarea de credite nu depinde de o anumită insistență, ci de bazele politice pe care se stabilesc relațiile.

**Nicolae Ceaușescu:** Tocmai de aceea cred că trebuie apreciat că acești capitaliști americani au înțeles aspectul politic. Îmbinarea aspectului politic cu cel economic îi face adevărați marxiști.

**H. Kissinger:** Adevărul este că sunt idioși. După decretarea embargoului petrolier arab, șeful unei firme petroliere americane din Arabia Saudită l-a felicitat pe regele Feysal, spunând că de mult trebuia făcut acest pas. Acum respectivul nu mai este în Arabia Saudită, vă asigur.

**Nicolae Ceaușescu:** Dar unde e libertatea?

**H. Kissinger:** Pot spune ce vor în Europa, dar nu în Arabia Saudită, unde au nevoie de protecția noastră. Dacă vor să aibă această protecție, trebuie să urmeze linia sau cel puțin să nu se împotrivescă politicii guvernului.

**Nicolae Ceaușescu:** În ce privește România, mi se pare că judecata lor este foarte bună. Ei văd că Statele Unite dau anual credite avantajoase în valoare de câteva miliarde de dolari și alte câteva miliarde sub formă de ajutor și nu au nici un folos. Dacă România primește credite avantajoase, acestea ar înlesni punerea în valoare a unor materii prime, cu avantaje și pentru România și pentru Statele Unite. Aceasta corespunde intereselor și ale guvernelor și ale firmelor americane.

**H. Kissinger:** *Cu aceasta sunt de acord. Calea de urmat este de a discuta proiectele cu companiile americane și de a le supune la Eximbank. Dacă proiectele sunt economicește fezabile, desigur că vom da acordul politic și chiar vom încuraja pe plan politic asemenea acțiuni.*

**H. Barnes:** *Am impresia că domnul președinte are în vedere altceva, domnule secretar. Este vorba despre creditele Agenției pentru Dezvoltare.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Un credit politic, ca să folosesc termenii dumneavoastră.*

**H. Kissinger:** *Aceasta reclamă acțiune în Congres. În starea în care se află Congresul în momentul de față acest lucru este foarte dificil. Dacă privim în viitor, peste câțiva ani, când vom controla situația, cred că va fi posibil să ne gândim din nou la aceasta.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În fine, când l-am trimis recent pe consilierul meu la Washington,<sup>37</sup> care a avut convorbiri cu dumneavoastră și cu președintele Ford, am pus problema unei vizite a președintelui în România. Nu știu dacă am putea avea în vedere anul viitor pentru realizarea vizitei.*

**H. Kissinger:** *Este foarte generos din partea dumneavoastră să-l invitați pe președinte. De fapt, am discutat cu dânsul această chestiune. Atitudinea lui este favorabilă. La un moment dat, el va trebui să meargă în Europa Occidentală. O posibilitate care trebuie avută în vedere, de asemenea, este legată de Conferința securității europene. Dacă se ține la nivelul cel mai înalt, atunci este posibilă o vizită în Europa răsăriteană, de fapt numai în România. Aș spune să luăm ca bază anul 1975.*

**Nicolae Ceaușescu:** *De acord.*

**H. Kissinger:** *Îmi place mult casa de oaspeți, este foarte elegantă. Desigur, acesta nu este singurul motiv pentru care ar veni președintele. Oricum, este bine să ne propunem realizarea vizitei în 1975.*

**George Macovescu:** *Am putea trece aceasta în comunicat?*

**H. Kissinger:** *Există întotdeauna o doză de nesiguranță în privința programului președintelui. Când se fixează o dată, iar apoi nu se respectă, pot apărea dificultăți. Mai bine să menționăm doar inițiativa și acceptarea ei, fără a spune 100 la sută că va avea loc în 1975.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Am putea spune în comunicat că am convenit să începem negocierile pentru încheierea acordului comercial și, ulterior, a acordului economic de lungă durată. Să facem și o referire de principiu la încurajarea schimburilor între cetățenii celor două părți.*

---

<sup>37</sup> Este vorba de Vasile Pungan, care a fost primit la Casa Albă pe 27 august 1974, de noul președinte al SUA, Gerald Ford, în urma demisiei lui Richard Nixon, datorită scandalului Watergate.

**H. Kissinger:** *Ar fi, cred, foarte bine. Nu insist, dar mă întreb dacă am putea spune ceva despre cazurile de dublă cetățenie.*

**H. Barnes:** *Există o formulare bună în comunicatul vizitei din decembrie, care ar putea fi preluată. Este și mai generală.*

**Nicolae Ceaușescu:** *De acord.*

*Mai avem și unele probleme cu biserica română din SUA, care funcționează sub egida bisericii ortodoxe din România. Dar nu doresc să discut acum această problemă.*

*Putem spune în comunicat că s-a manifestat dorința comună de a dezvolta colaborarea și în viitor.*

*Cred că putem trece la problemele internaționale. Sunt gata să vă ascult.*

**H. Kissinger:** *Poate doriți să alegeți dumneavoastră tema, iar eu îmi voi spune părerea.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Ați călătorit mult, ați cules multe impresii. Poate că eu aș alege o temă mai puțin interesantă.*

**H. Kissinger:** *Nu am venit aici pentru a vorbi despre probleme care nu prezintă interes pentru dumneavoastră. Altfel aș începe să vorbesc despre America Latină.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Este foarte interesant; noi ne ocupăm foarte mult de dezvoltarea relațiilor cu țările latino-americane. Până acum am încheiat două tratate de prietenie în America Latină.*

**H. Kissinger:** *Cu ce țări?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Argentina și Costa Rica. Întreținem relații apropiate cu aproape toate țările din America latină.*

*Dar, poate, într-adevăr, este mai bine să începem cu situația din Europa. Aici avem o problemă concretă, a Conferinței de securitate europeană<sup>38</sup> și o problemă mai generală legată de existența unor stări de lucruri care pot duce la situații grave, cum este cea din Cipru.<sup>39</sup> Părerea noastră este că*

---

<sup>38</sup> După o Reuniune pregătitoare desfășurată cu începere din 22 noiembrie 1972, la Dipoli (cartier rezidențial al orașului Helsinki) Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa-CSCCE, a fost deschisă la 3 iulie 1973 tot la Helsinki, la nivelul miniștrilor de Externe, cu participarea a 35 de țări europene, între care și România (mai puțin Albania), plus SUA și Canada. La 1 august 1975, în capitala Finlandei Conferința s-a încheiat prin semnarea Actului Final de către șefii de stat sau de guvern ai statelor participante.

<sup>39</sup> Între 15-21 iulie 1974, are loc în Cipru o lovitură de stat, în urma căreia președintele Makarios este nevoit să părăsească țara. Situația se agravează



*asupra câtorva lucruri se trece uneori fără a se acorda o prea mare atenție, sau se consideră că ar fi ușor de soluționat.*

**H. Kissinger:** *Probleme de acest fel nu am niciodată.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Cu toate că s-a obținut o serie de rezultate în îmbunătățirea relațiilor dintre un șir de state, situația continuă să fie, după părerea noastră, destul de complicată. Să spun drept, este o situație care, în multe privințe, se aseamănă cu situația premergătoare celui de-al Doilea Război Mondial.*

**H. Kissinger:** *În Europa?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Și în Europa și în lume.*

**H. Kissinger:** *De ce în Europa?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Trebuie să vedem lucrurile în strânsă legătură și cu criza energiei, a materiilor prime, cu criza financiară care, împreună, creează o situație destul de serioasă. Există, de asemenea, o puternică deplasare a mijloacelor financiare, care duce la o nouă situație economică și, până la urmă, și politică.*

**H. Kissinger:** *De acord, aceste fenomene sunt foarte serioase.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În definitiv, este greu de prevăzut cum vor acționa unele state, mai ales din Europa, pentru a soluționa aceste probleme. În trecut ele au ales calea militară.*

*Pe urmă, sunt probleme încă nesoluționate în Europa, cu toți pașii care s-au făcut spre înțelegere și cu toate acordurile deja realizate. Situația din Cipru este foarte elocventă în această privință.*

**H. Kissinger:** *Ea demonstrează încă o dată că nu există leac pentru prostie. Împreună, militarii greci și turci au creat o porcărie de mari proporții.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În altă ordine de idei, este vorba de concentrarea foarte mare de forțe militare în Europa, cea mai mare din lume, fără precedent în trecut. Cu toate că există diferite alte focare de încordare, Europa rămâne, după părerea noastră, problema numărul unu, care trebuie să ne preocupe în momentul de față.*

**H. Kissinger:** *De acord că este problema numărul unu.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Se pune acum problema cum trebuie acționat în această situație foarte complicată. Ca să fiu în concordanță cu spiritul deschis al discuțiilor noastre din trecut, aș dori să spun unele gânduri în această privință.*

---

datorită intervenției militare a Turciei. Ca urmare a reacției internaționale, Consiliul de Securitate al O.N.U. intervine pentru a detensiona situația .

**H. Kissinger:** De aceea v-am rugat să începeți Dumneavoastră. Eram convins că aveți ceva.

**Nicolae Ceaușescu:** Am impresia că, atât Statele Unite, cât și Uniunea Sovietică, consideră că problemele se pot soluționa numai printr-o înțelegere între ele. Aceasta nu ar face decât să repete situația dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Faptele demonstrează că asemenea soluții nu sunt stabile sau viabile.

**H. Kissinger:** Cred că așa gândește Uniunea Sovietică. Gândirea noastră este mult mai complicată.

**Nicolae Ceaușescu:** În orice caz, pentru a putea soluționa problemele din Europa și pentru a realiza o adevărată securitate pe continent, sunt necesare concepții și acțiuni noi.

Eu vă spun niște gânduri pe care le vom dezbate la Congres. Dar ați venit înainte și aș dori să vi le înfățișez.

Prima problemă este de a se ajunge la o reală dezangajare militară și la o reducere a concentrării de forțe. Ce se discută la Viena<sup>40</sup>, să spun cinstit, noi apreciem că nu are nici o valoare.

**H. Kissinger:** De acord cu Dumneavoastră.

**Nicolae Ceaușescu:** Pentru informarea dumneavoastră, nu am luat încă o hotărâre, dar ne-am pus întrebarea dacă mai are rost să participăm, chiar în calitate de observatori.

Considerăm, deci, că realmente, este necesară o abordare într-o concepție nouă și într-un spirit de acțiune nou, a problemei privind concentrarea forțelor militare și armamentelor în Europa.

Este un lucru anormal și aproape neîntâlnit în istorie - în orice caz în istoria modernă - ca la 30 de ani după război să nu se încheie un tratat de pace și nici să nu se aibă în vedere acest lucru. În fond, Europa trăiește în stare de armistițiu, dacă ar fi să luăm documentele de la Postdam.<sup>41</sup>

---

<sup>40</sup> Este vorba despre negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor și măsuri adiacente în Europa, începute în 1973, cu participarea a 19 state – 12 membre ale NATO și 7 membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia, dintre care 11 state ca participanți direcți – 7 din NATO și 4 din OTV – și 8 state participanți cu „statut special” – 5 din NATO și 3 din OTV (Bulgaria, România și Ungaria), negocieri care au continuat pe parcursul întregului an 1974, fără nici un rezultat.

<sup>41</sup> Între 17 iulie -2 august 1945, are loc la Postdam (Germania) ultima Conferință a celor Trei Mari Aliați (SUA, Marea Britanie și U.R.S.S) din cel de-al Doilea Război Mondial, unde s-au pus bazele controlului asupra chestiunilor administrative,

Deci, a doua problemă este de a pune cu fermitate problema lichidării acestui provizorat și de a se ajunge, realmente, la un acord de pace, cu toate consecințele ce decurg din aceasta privind lichidarea completă a oricăror urmări ale stării de război, ca și a oricăror drepturi asumate în virtutea acestui fapt. Aceasta presupune, de asemenea, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, precum și alte măsuri.

În acest spirit judecăm noi și problema Conferinței general-europene pe care o considerăm nu ca un moment de încheiere, cum gândesc unii, ci ca un început pentru a merge în continuare spre soluționarea definitivă a problemelor.

**H. Kissinger:** În privința atitudinii noastre față de Conferința europeană, noi nu am fost principalii promotori și nu noi suntem de vină că lucrurile merg destul de încet. Dorim să se ajungă la o încheiere rezonabilă și, personal, cred că Conferința se va putea încheia în primăvara anului viitor. Nu există încă un acord cu privire la nivelul fazei finale. Toată lumea spune că aceasta depinde de rezultatele Conferinței, dar acestea sunt deja perfect previzibile. Convingerea mea personală este că ultima fază va avea loc la nivelul cel mai înalt.

Înainte de a se ajunge, însă, la această concluzie, dulapurile ministerelor de Externe se vor umple de rapoarte asupra unor discuții grandioase pe această temă. Dar îmi dau seama că nu aceasta este grija Dumneavoastră principală.

**Nicolae Ceaușescu:** Într-adevăr, grija principală nu este nivelul, ci cu ce vom veni la Conferință.

**H. Kissinger:** După cât înțeleg, la primul coș a rămas problema modificării pașnice a frontierelor și cea a valabilității egale a principiilor sau a faptului că ele trebuie îndeplinite cu egală strictețe. Cred că problema este rezolvată, pentru că, oricum, nimeni nu înțelege despre ce este vorba.

Nu mă mai refer la celelalte aspecte, pentru că am sta toată noaptea. Mai multe probleme par a fi la coșurile III și IV. Cred că, la sfârșit, vom veni cu ceva rezonabil. Oricum, nu cred că documentul va marca un punct de cotitură în istorie.

**Nicolae Ceaușescu:** Și eu cred că problemele principale sunt rezolvate sau în curs de rezolvare, chiar și cele de la coșul III, cele umanitare. După părerea mea, problemele principale rămân cele de ordin militar, pentru prevenirea unor noi situații de încordare și cele referitoare la crearea unui organism cu caracter consultativ, într-o formă care să nu pună probleme,

---

economice și politice ale Germaniei, precum și consfințirii împărțirii sferelor de influență stabilite la Yalta (Crimeea-U.R.S.S.).

dar care să asigure continuarea discuțiilor asupra unui șir de aspecte care rămân de soluționat.

**H. Kissinger:** Am convenit cu domnul ministru de Externe ca ambasadorii noștri la Geneva să fie în contact asupra acestei probleme.

Foarte sincer, doresc să vă spun că părerea noastră este exact opusă preocupării Dumneavoastră. Dumneavoastră doriți să preveniți, printr-un sistem general, ca o superputere să se amestece în afacerile interne ale statelor din Europa răsăriteană și pentru aceasta mecanismul amintit este foarte util. Noi am dori să prevenim situația în care aceeași superputere să intervină în Europa occidentală, iar în această privință mecanismul prezintă anumite pericole.

**Nicolae Ceaușescu:** Depinde cum este organizat.

**H. Kissinger:** Aceasta am dori să discutăm la Geneva. Dorim realmente să examinăm ideile Dumneavoastră cu privire la mecanism înainte de a adopta o hotărâre.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi înțelegem că Statele Unite, fiind prezente în Europa, participând la Conferință, semnând documentele Conferinței, își asumă anumite responsabilități și dorim ca aceasta să contribuie la realizarea unei politici noi, a securității în Europa.

**H. Kissinger:** Înțeleg sensul observației Dumneavoastră.

În ce privește problematica militară, și eu cred că discuțiile de la Viena nu duc în prezent la nimic util. Impresia noastră este că Uniunea Sovietică nu dorește să se facă progrese în această direcție în prezent.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi considerăm că problemele din Europa sunt foarte complicate și ascund pericole mari. În orice moment s-ar putea ivi noi complicații, de genul celor din Cipru, cu implicații destul de largi și greu de prevăzut.

**H. Kissinger:** Noi dorim să acționăm pentru stabilizarea situației, pentru o mai mare securitate.

**Nicolae Ceaușescu:** Îmi dau seama că acum nu este timpul să discutăm, dar ridic această problemă, cu dorința de a se reflecta asupra ei și de a se gândi la soluții care, realmente, să creeze altă situație.

**H. Kissinger:** Ne interesează mult ideile Dumneavoastră cu privire la modalitățile concrete în care s-ar putea avansa spre o reglementare de pace și la conținutul acesteia.

**Nicolae Ceaușescu:** Ceea ce conțin toate tratatele de pace: lichidarea stărilor de lucruri determinate de război, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

De altfel, în însăși Carta Națiunilor Unite sunt anumite aspecte determinate de starea de război, în legătură cu care vor trebui găsite soluții corespunzătoare. Nu mă refer la dreptul de veto, nu este o problemă actuală.

*Dar în Cartă sunt prevederi care mențin dreptul de intervenție în treburile altor state.*

**H. Kissinger:** *Doriți să preveniți posibilitatea aplicării acestora?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Cred că toată lumea dorește aceasta.*

**H. Kissinger:** *Din punct de vedere tehnic-juridic, Dumneavoastră sunteți stat inamic pentru Uniunea Sovietică?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Legal nu, avem tratat. Dar în legătură cu articolul 53 referitor la „fostele state inamice” se pot găsi oricând interpretări.*

**H. Kissinger:** *Înțeleg ce aveți în vedere.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Să știți că nu este vorba numai de România. Este, în fond, o situație unică în istorie când, la mult timp după un război, anumite țări mențin dreptul de a interveni oricând consideră că este cazul.*

**H. Kissinger:** *Înțeleg foarte bine punctul Dumneavoastră de vedere.*

*Personal, cred că dacă ar fi vorba de un tratat de pace cu Germania, acesta ar fi foarte greu de negociat în acest moment. Pe de altă parte, nu văd încă ce ar da un tratat de pace altor țări.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Noi avem un tratat de pace, semnat la Paris în 1947. Cu toate acestea nu dorim să repetăm povestea cu mielul și lupul.*

**H. Kissinger:** *Înțeleg ce aveți în vedere. Personal, cred că un tratat de pace cu Germania este acum foarte dificil, datorită condițiilor și mentalității din cele două părți ale Germaniei.*

*I-am spus lui Brejnev că cel mai mare pericol pentru pace este ca RDG<sup>42</sup> să câștige campionatul mondial de fotbal. În mare măsură el a fost de acord. Încrederea lor în forțele proprii ar fi căpătat atunci proporții nemaipomenite și necontrolabile. Ei joacă fotbal după filozofia lui Kant, metodic.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Îi cunoașteți mai bine pe germani.*

**H. Kissinger:** *Este adevărat. Vreau să spun că noi dorim să ajungem la slăbirea confruntării militare în Europa Centrală și în alte regiuni.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Problemele acestea merită să fie discutate o dată mai în amănunt pentru că, oricum, Statele Unite, asumându-și o anumită răspundere în Europa, trebuie să țină seama mai mult de interesele tuturor statelor de pe continent.*

**H. Kissinger:** *Este un punct important, pe care cred că îl înțeleg acum foarte bine. Să spun cinstit, poate că până acum nu am privit lucrurile și sub acest aspect, pe care l-ați ridicat într-un mod atât de nuanțat.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Aș relua o idee pe care am spus-o la început. Trebuie văzut, cred, că a merge pe ideea că problemele pot fi soluționate numai prin înțelegeri în doi este de natură să ducă la eșec. Noi apreciem rolul Uniunii*

<sup>42</sup> Republica Democrată Germană, creată în 1949, în zona sovietică de ocupație.

Sovietice și al Statelor Unite. Am spus aceasta lui Brejnev și altor conducători sovietici. Dar apreciem, totodată, că, pornind de la acest rol, ele nu pot și nu vor putea niciodată să soluționeze totul în numele altora sau nesocotind pe alții.

**H. Kissinger:** Noi, în Statele Unite, nu mergem pe acest drum.

**Nicolae Ceaușescu:** Îmi reamintesc - iar dumneavoastră cunoașteți bine - ce s-a întâmplat în 1939. Stalin a preferat înțelegerea cu Hitler. S-a scris că este o înțelegere pentru o mie de ani, dar știm cât a durat și ce urmări a avut. Știm că Statele Unite nu pot fi asemuite cu Germania, dar pericolul unei înțelegeri în doi este văzut de toate țările din Europa chiar și de cei mai buni aliați ai dumneavoastră.

**H. Kissinger:** Nu le plac înțelegerile noastre, ca să le poată face ei.

**Nicolae Ceaușescu:** Poate sunt împinși la aceasta de felul cum acționează Statele Unite.

**H. Kissinger:** Credeți că politica franceză are ceva de-a face cu ce am făcut noi?

**Nicolae Ceaușescu:** Politica franceză poate nu, dar să știți că apreciez mai mult această politică, care este totuși, mai realistă ca a altora.

**H. Kissinger:** În Europa occidentală sau în Statele Unite?

**Nicolae Ceaușescu:** În Europa.

**H. Kissinger:** Cel puțin, francezii încearcă să ducă o politică națională. Tot ce vreau să spun este că nu noi suntem cei care îi provocăm să facă ceea ce fac.

**Nicolae Ceaușescu:** Dar pericolul nu este atât din partea Franței...

**H. Kissinger:** Ci ...?

**Nicolae Ceaușescu:** Până la urmă, problema este că se poate ajunge la o accentuare a divizării Europei. Poate fără să vrea, Statele Unite contribuie la aceasta.

**H. Kissinger:** Cum?

**Nicolae Ceaușescu:** Vorbesc acum nu ca un președinte cu secretarul de Stat al Statelor Unite, ci ca un om politic cu un alt om politic care, indiferent de faptul că îndeplinește o răspundere sau alta, înțelege într-un mod mai general problemele momentului.

**H. Kissinger:** Sunt de acord că este necesar să pătrundem sensul istoriei, iar nu numai evenimentele zilei. Cred, de asemenea, că situația în Europa este mult mai complicată decât își dau seama cei mai mulți americani. Ce pași concreți pot fi întreprinși la un moment dat, aceasta este o întrebare mai dificilă.

**Nicolae Ceaușescu:** Cred că unii pași concreți sunt legați de Conferința europeană, unde o serie de acțiuni, cel puțin din punct de vedere politic, pot deschide căi de soluționare a problemelor în viitor. Nu sunt printre cei care

*își fac iluzii despre diferitele acorduri. Știu că ele stau în vigoare cât timp se bazează pe un anumit raport de forțe, dar și ele pot juca un anumit rol. De aceea, consider că documentele securității europene trebuie să fie cât mai clare cu putință.*

*În convorbirea avută acum cinci<sup>43</sup> ani, am vorbit de faptul că se vor produce mari schimbări. Acum putem vedea că schimbările sunt prea mari și s-au petrecut prea repede. Asupra unora nu toată lumea are înțelegerea corespunzătoare și este pregătită să le facă față.*

**H. Kissinger:** *Avem o serie de probleme pe care trebuie să încercăm să le abordăm, iar în Occident suntem singura țară care le poate rezolva. Trebuie să menținem dialogul constructiv în problema armelor nucleare, altfel pericolele vor deveni prea mari pentru ambele părți. Aceasta este evident. Trebuie să încercăm să facem ceva cu problema energiei. Dacă nu ne așezăm în fruntea acestei acțiuni, se poate ajunge la o asemenea slăbire politică a Vestului, încât întreaga structură din perioada postbelică se poate dezintegra.*

*Istoria ne dă, desigur, o anumită perspectivă. Dar să nu credeți că apreciem că putem să rezolvăm toate aceste probleme numai cu Uniunea Sovietică.*

*În Europa avem nevoie de mai multă conștiință națională. Dacă SUA ar acționa singure în toată lumea, în toate problemele, ne-am epuizat repede substanța națională: De aceea, înțelegem că trebuie să contribuim ca Europa să dobândească o identitate mai puternică. Acest lucru este necesar și pentru propria noastră bunăstare.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Eu am încredere în Europa. Dar sunt și probleme complicate care trebuie soluționate. Aici Uniunea Sovietică și Statele Unite pot aduce o contribuție importantă în măsura în care țin seama de tendințele existente și de năzuințele popoarelor europene.*

**H. Kissinger:** *Vreau să vă spun ceva, domnule Președinte, pentru a arăta că înțeleg preocuparea Dumneavoastră.*

*Cândva, când eram profesor,<sup>44</sup> am studiat politica externă a lui Bismark.<sup>45</sup> În acea perioadă situația din Germania era următoarea: era o țară oarecum*

<sup>43</sup> Este vorba despre convorbirile româno-americane din august 1969, de la București, cu ocazia vizitei oficiale a președintelui Richard Nixon în România.

<sup>44</sup> A fost profesor de științe politice la Harvard.

<sup>45</sup> Otto von Bismark – om de stat al Prusiei și apoi al Germaniei, primul cancelar al Imperiului German, de la 1871 până în 1890. A folosit balanța puterii în diplomatie pentru a menține Europa pașnică între 1880-1890.

agresivă - Prusia și o țară mai puțin agresivă - Austria, plus o seamă de state germane mai mici care priveau spre Austria, căutând protecția ei. În 1864, Bismark a convins Austria că țările mici nu fac decât greutăți, încurcă lucrurile și de aceea este mai bine ca problemele să fie rezolvate de Prusia și Austria direct, fără a ține seama de țările mai mici. Austria a acceptat. Toate statele germane mai mici au fost demoralizate. Doi ani mai târziu, Prusia ataca Austria, care ajunsese total izolată.

Uneori, putem învăța din istorie.

**Nicolae Ceaușescu:** Să sperăm.

**H. Kissinger:** Nu va exista un condominiu<sup>46</sup> atâta timp cât eu sunt secretar de stat. Nu suntem copii, știm și noi ce este strategia. Și, la urma urmei, ce am făcut noi care ar putea sugera că ne îndreptăm spre un condominiu?

**Nicolae Ceaușescu:** Cred că am discutat destul despre Europa. În orice caz, aș dori să repet că noi am dori ca Statele Unite să adopte la Conferința europeană o poziție cât mai constructivă posibil și, în general, în îndeplinirea răspunderii pe care și-a asumat-o în Europa, să contribuie la rezolvarea problemelor complexe, în spiritul securității și păcii.

**H. Kissinger:** După discuțiile cu reprezentanții Dumneavoastră cred că vom deveni ceva mai activi la Conferință.

Pot spune în mod confidențial că, în general, intenționăm să fim mai activi și vom vorbi serios cu cancelarul vest-german<sup>47</sup>, atunci când va veni la Washington, în decembrie.

Cred că înțeleg problema fundamentală pe care o aveți în vedere în legătură cu rolul Americii în Europa.

Ați menționat Ciprul și Orientul Mijlociu. Pe care doriți să le discutați?

**Nicolae Ceaușescu:** Despre Orientul Mijlociu cel mai mult puteți vorbi Dumneavoastră. Ați fost acolo de mai multe ori, acum mergeți din nou.<sup>48</sup>

**H. Kissinger:** M-am cam supărat că nu am fost invitat la conferința arabă la nivel înalt.<sup>49</sup> Am văzut în ultimul timp mai mulți arabi decât s-au văzut ei între ei.

<sup>46</sup> Administrare a unui teritoriu de către două sau mai multe țări.

<sup>47</sup> Este vorba despre Helmut Schmidt.

<sup>48</sup> Între 7-8 noiembrie 1974, Henry Kissinger, secretarul de Stat al SUA, a efectuat un turneu în Orientul Apropiat care a cuprins: Egipt, Arabia Saudită, Iordania, Siria și Israel.

<sup>49</sup> La Rabat (Maroc) a avut loc reuniunea arabă la nivel înalt, unde s-au adoptat mai multe rezoluții privind: recunoașterea Organizației pentru Eliberarea Palestinei ca



*Mi s-a spus că trebuie să mă însor pentru că m-am sărutat cu atât de mulți miniștri arabi încât nu o să mai pot face diferența.*

*Mie îmi plac liderii arabi. Sunt oameni cu personalitate puternică, cu un temperament romantic, cu o enormă complexitate de calcul, angajați permanent în încercarea de a obține un avantaj pe seama altuia. Ce se poate întâmpla când se adună împreună 19 prim-miniștri și președinți arabi este dincolo de capacitatea mea de imaginație. Problema de bază cu arabii este că nu poți spune unde se sfârșește realitatea și unde începe poezia epică. Cred că la Rabat au făcut mai multă poezie epică.*

*Părerea noastră despre Organizația palestiniană este destul de clară. Nu avem nimic împotriva OLP<sup>50</sup> ca atare. Eram gata să începem contactele politice cu ei. Începusem deja, după cum știți, unele explorări secrete.*

*Problema imediată este însă cum să redăm cel puțin o parte din Cisiordania sub control arab. Pentru aceasta era necesar Hussein.<sup>51</sup> Ideea mea era să aibă loc negocieri între Hussein și israelieni. Am obținut acordul Israelului pentru asemenea negocieri acum 6 săptămâni. Într-un termen de 6 luni am fi reușit cu siguranță să realizăm ceva. După acest acord ar fi venit momentul recunoașterii OLP.*

*Acum avem de a face cu o situație foarte complexă. Arabii au recunoscut OLP, cu care Israelul nu vrea să discute. Este adevărat că nimeni nu dispune de mijloace să-i determine pe israelieni să facă ceva, cu excepția noastră. Dar există limite și în privința capacității noastre, care țin mai mult de situația noastră internă. Totuși, acționând în secret, pas cu pas, se putea ajunge la înapoierea măcar a unei părți din Cisiordania către Iordania, cu alte cuvinte către arabi.*

*Știi ce se va întâmpla acum. Sadat și Feysal sunt conștienți că s-au încurcat lucrurile. Așa că acum îmi vor cere să fac o minune. Hussein a ieșit din joc. Assad a realizat ceea ce și-a dorit, adică să îngreueze posibilitatea unor negocieri separate și să evite propria izolare. Mie îmi place în mod special Assad. Îl cunoașteți?*

*Nicolae Ceaușescu: Suntem prieteni.*

unic reprezentant al poporului palestinian; investiții ale țărilor arabe producătoare de petrol în țările arabe mai puțin dezvoltate; cooperare în domeniul militar; acordarea de sprijin statelor africane care au devenit independente ș.a.

<sup>50</sup> Organisation de Libération de la Palestine - Organizația pentru Eliberarea Palestinei, cunoscută și sub acronimul OEP.

<sup>51</sup> Hussein ibn Talal – regele Iordaniei între 1952-1999.

**H. Kissinger:** Este un om cu un caracter puternic, de o mare integritate. Eu înțeleg bine politica lui, aproape că nici nu are de ales.

Acum mă duc în zonă să le spun că trebuie să rezolve încurcătura în care au intrat. Principalul este să menținem ritmul mișcării înainte spre pace. Aceasta trebuie, desigur, să includă și Siria și pe palestinieni, dar trebuie făcut într-un fel care să poată da rezultate.

Este greu de spus ce se va întâmpla în mod concret. Secretul acțiunii noastre de anul trecut și de anul acesta este că Statele Unite nu au anunțat niciodată un scop final, ci au avansat pas cu pas. Aceasta i-a împiedicat pe oponenții noștri din interior să se unifice. De asemenea, Israelului i-a fost mai greu să ne reziste. Acesta este acum singurul mod de a proceda care poate avea succes. Alternativa este înghețarea situației sau un nou război. Apreciez că un război ar fi acum fără rezultat: o victorie tactică pentru israelieni, dar un nou impas strategic.

Va trebui să vedem ce se poate pune la cale acum. Până la urmă, va trebui să mergem cu toții la Geneva. Am sperat sincer că se va putea realiza o oarecare retragere israeliană înainte de Geneva, pentru că, după redeschiderea conferinței va urma, normal, o lungă perioadă de stagnare.

Aceasta este o apreciere cinstită a situației. S-ar putea să-mi schimb părerea după ce mă văd cu toți prietenii mei, începând de marți seara.

**Nicolae Ceaușescu:** Situația este, desigur, complexă în Orientul Mijlociu.

Și eu m-am întâlnit practic, cu toți conducătorii arabi, în afară de regele Feysal.

**H. Kissinger:** Vă așteaptă o mare surpriză. Pentru a vă ilustra mentalitatea arabă, iată ce mi s-a întâmplat. După discuțiile avute cu primul ministru israelian<sup>52</sup> le-am trimis câte o scrisoare miniștrilor de externe arabi. Când m-am întâlnit cu unul dintre ei, mi-a spus: „Acum știm că ai mințit pentru că am comparat toate scrisorile și am văzut că sunt identice!”

**Nicolae Ceaușescu:** Sigur, arabii au o civilizație veche, o veche experiență și pot fi și destul de romantici. În sine, nu este un lucru rău.

**H. Kissinger:** Mie, sincer, îmi plac, am o slăbiciune specială pentru sirieni. Pentru aceasta Dumnezeu mă va pedepsi într-o zi.

**Nicolae Ceaușescu:** Nu cred!

Pe lângă toate acestea, arabii au căpătat acum un atu puternic - petrolul și cele câteva zeci de miliarde de dolari care se concentrează în Orientul Mijlociu. Eu am, totuși, impresia că, dacă se constată că sunt înțeleși, cu arabii se poate ajunge la rezultate bune.

<sup>52</sup> Este vorba despre Yitzhak Rabin, care a condus guvernul israelian între 1974-1977, el succedându-i în funcție doamnei Golda Meir.

**H. Kissinger:** *De acord cu Dumneavoastră!*

**Nicolae Ceaușescu:** *Acum cinci ani, când ați venit cu președintele Nixon, relațiile noastre cu țările arabe nu erau prea bune, iar după vizită, cu sprijinul prietenilor, aceste relații s-au înrăutățit și mai mult.*

*Actualmente, aș putea spune că dintre țările socialiste, poate cu excepția Iugoslaviei, avem, poate, cele mai bune relații cu țările arabe.*

**H. Kissinger:** *Probabil este adevărat. Este și impresia mea după discuțiile avute cu arabii.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Avem relații bune și cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei. Cu Arafat<sup>53</sup> am chiar relații prietenești, acum două săptămâni a fost în România.*

*În lumea arabă s-au produs schimbări radicale, în ultimii ani, în ceea ce privește felul de a judeca lucrurile. Astăzi este acceptat faptul că Israelul constituie o realitate și că trebuie să se ajungă la o înțelegere corespunzătoare cu el. Deci, fantezia și romantismul din trecut au dispărut în mare măsură în ce privește problemele legate de Israel. Mai toate țările arabe au înțeles că trebuie să se preocupe mai mult de dezvoltarea lor economică și socială, să-și asigure independența. Ei înțeleg acum bine că războiul și menținerea încordării în Orientul Mijlociu sunt în detrimentul lor din toate punctele de vedere, după cum sunt, de altfel, și pentru Israel.*

**H. Kissinger:** *Pentru Israel în orice caz.*

**Nicolae Ceaușescu:** *S-au produs deci schimbări mari. Acestea creează, după părerea mea, condițiile pentru o soluționare acceptabilă tuturor părților.*

*Recunoașterea O.L.P. era de așteptat și nu trebuie considerat ca ceva surprinzător.*

**H. Kissinger:** *Nu sunt surprins, dar cred că acum s-a făcut o greșală tactică.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Chiar și tactic nu este o greșală. Israelul însuși are nevoie de anumite zguduiri pentru a înțelege realitatea. Ieri am discutat despre aceasta cu ministrul Economiei, Bar-Lev.*

**H. Kissinger:** *Sper că este mai priceput în economie decât în linii de apărare.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Liniile de apărare nu mai au azi mare valabilitate.*

**H. Kissinger:** *Îl cunosc pe Bar-Lev, mi-a fost student. Este un om foarte inteligent.*

<sup>53</sup> Yasser Arafat a fost conducătorul acestei organizații în perioada 1969-2004.

*Istoria războaielor în deșert arată că armata care se află la celălalt capăt al deșertului pierde. În cel de-al Doilea Război Mondial nici un comandant nu a câștigat două bătălii la rând, pentru că se îndepărta de bază.*

**Nicolae Ceaușescu:** *N-aș dori să intru în considerente strategico-militare. Fapt este că Bar-Lev a spus că ei recunosc existența unei probleme palestiniene și că ea trebuie soluționată.*

**H. Kissinger:** *Fără îndoială. Și care era soluția lui?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Nu am discutat soluții cu el. Dar însuși faptul că și în Israel începe să se înțeleagă faptul că trebuie soluționată problema palestiniană este un element pozitiv.*

**H. Kissinger:** *De acord. Numai că acum va mai dura.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Fără îndoială. Dar câte o dată anumite evenimente pot forța oamenii să înțeleagă, așa cum s-a întâmplat în Portugalia cu coloniile.*

**H. Kissinger:** *Cred că nu este rea comparația. Am crezut întotdeauna că în Israel, când se ajunge la pace, lucrurile se vor petrece ca în Portugalia, la început foarte încet, pentru un timp, apoi foarte repede.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În fond, Arafat și cercurile conducătoare ale OLP au ajuns la concluzia că trebuie pornit de la realități, iar printre aceste realități se numără și existența Israelului.*

**H. Kissinger:** *De ce nu o spun public?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Prima dată am discutat cu el acum doi ani și jumătate. Pe atunci nici nu vroia să audă. De fapt, suntem singurii care i-am pus problema că trebuie pornit de la recunoașterea realităților și de la necesitatea organizării unui stat pe un teritoriu al lor.*

**H. Kissinger:** *De acord că aceasta este singura platformă realistă.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Acum ei acceptă această idee. Ultima dată am discutat cu ei cu harta în față. În fond, ei doresc să-și organizeze un stat independent în Cisiordania, pe teritoriul ocupat în 1967<sup>54</sup>, și în Gaza, legând cele două părți printr-un coridor în genul celui de la Berlin.<sup>55</sup>*

---

<sup>54</sup> Între 5-10 iunie 1967, are loc războiul arabo-israelian, cunoscut și sub numele de războiul de șase zile. În conflict au intrat Republica Arabă Unită (Egiptul de astăzi), alături de Iordania și Siria, cu sprijin acordat și de alte state arabe (Arabia Saudită, Kuwait, Irak, Libia, Maroc, Algeria, Sudan). Acest conflict se soldează cu înfrângerea părții arabe, Israelul ocupând: partea arabă a Ierusalimului, Gaza, întreaga Peninsulă Sinai, Cisiordania și înălțimile Golan din teritoriul sirian.

<sup>55</sup> După cel de-al Doilea Război Mondial, conform înțelegerilor stabilite la Yalta și Postdam, Berlinul a devenit oraș cu statut separat, fiind împărțit în patru zone, controlate de Puterile Aliate învingătoare (SUA, Marea Britanie, Franța și URSS).

*De asemenea, ei sunt gata să accepte o anumită formă de colaborare cu Hussein și în perioada următoare, chiar după constituirea statului lor, într-o formă federală, sau așa cum ajung să se înțeleagă.*

**H. Kissinger:** *Preocuparea noastră, domnule Președinte, nu este Hussein ca atare, ci cum să ajungem la negocieri efective.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Recent l-am trimis pe reprezentantul meu la regele Hussein, după vizita lui Arafat, tocmai pentru a discuta această problemă.*

*Am impresia acum că înțelegerea de la Rabat creează condiții pentru o abordare mai realistă, angajând și OLP pe un drum nou.*

*În mod confidențial, vreau să vă spun că Arafat este foarte preocupat ca în toate problemele să aibă garanții cât mai mari din partea ONU. Ar dori, de asemenea, ca teritoriul să-l primească cel puțin cu participarea ONU dacă nu prin ONU.*

**H. Kissinger:** *Foarte interesant.*

**Nicolae Ceaușescu:** *A învățat și el ceva în 20 de ani.*

*De aceea mi se pare că situația este acum mai favorabilă pentru a înainta spre o soluție.*

*Zilele acestea urmează să se discute la ONU problema palestiniană. Fără îndoială că ar fi util ca Statele Unite să adopte o poziție cât mai realistă, în orice caz nu o poziție de respingere a OLP.*

*Cu atât mai bine ar fi dacă însuși Israelul ar recunoaște necesitatea unei soluționări politice a problemei palestinienilor, care să le asigure palestinienilor dreptul la o viață independentă. Aceasta ar crea o bază nouă pentru soluționarea problemelor în perspectivă. Israelul nu trebuie să-i ridice pe palestinieni împotriva sa, ci, dimpotrivă, să și-i apropie.*

*Avem exemplul greșelii lui Makarios în Cipru, care nu a înțeles nevoia de a ține seama de turci, de a le asigura condiții egale și de a-i apropia.*

**H. Kissinger:** *Complet de acord.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Palestinienii există acolo și vor exista. Oricum, israelienii vor trebui să trăiască în pace și colaborare cu ei. Trebuie, însă, să li se și ofere posibilitatea de a face aceasta.*

*Din discuțiile cu Arafat și cu alți conducători palestinieni, consider că este posibilă o soluție rezonabilă și acceptabilă în problema palestiniană.*

**H. Kissinger:** *Foarte interesant.*

---

Zona controlată de sovietici a revenit noii Republici Democrate Germane, fiind și capitala Germaniei Răsăritene, iar partea controlată de puterile occidentale revenind Germaniei Occidentale. Accesul terestru din Berlinul de Vest către Germania Federală se făcea printr-o șosea, supravegheată permanent de autoritățile est-germane și de sovietici.

**Nicolae Ceaușescu:** *Însăși dorința lor de a angaja ONU mai puternic este foarte pozitivă.*

**H. Kissinger:** *Vom stabili contacte cu ei în următoarele câteva luni, pentru informarea Dumneavoastră confidențială, probabil înainte de sfârșitul anului. Va trebui ținut în secret din motive interne.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Este bine. Cred că veți ajunge la concluzii și înțelegeri realiste.*

*Ei doresc, la un anumit moment, să se întâlnească și cu conducătorii Israelului.*

**H. Kissinger:** *I-ați spus acest lucru lui Bar-Lev?*

**Nicolae Ceaușescu:** *I-am spus.*

**H. Kissinger:** *Și ce a spus el?*

**Nicolae Ceaușescu:** *A spus că va raporta.*

*Cred că aveți dreptate, ar fi bine dacă Israelul s-ar retrage din unele teritorii. Aceasta ar crea o atmosferă mai bună. În același timp, este util, după părerea mea, să se reia negocierile de la Geneva cât mai curând. Nu pentru că acolo s-ar soluționa problemele, ci pentru că optic, pentru opinia publică s-ar crea o atmosferă nouă. În același timp, se pot continua negocierile pe alte diferite căi.*

**H. Kissinger:** *Depinde, de fapt, cum se duc negocierile la Geneva. Dacă se duc într-un anumit spirit, atunci procesul va merge exact cum ați spus. Dar sunt țări care văd în aceasta o problemă de prestigiu, insistă ca nimic să nu se producă fără participarea lor. Aceasta complică lucrurile. Însă modelul prezentat de Dumneavoastră este exact ceea ce doresc și prefer și eu.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În politică trebuie să se țină seama și de prestigiu. În cadrul Conferinței se poate foarte bine să se dea girul și aprobarea pentru cele realizate în tratativele duse pe alte căi care, oricum, nu pot fi excluse.*

**H. Kissinger:** *Cred că este o procedură foarte bună. Voi discuta aceasta în timpul vizitelor în Orientul Mijlociu.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Cred că este în interesul reglementării, inclusiv interesul Statelor Unite, de a fi angajate în acest proces și alte state. Nu multe, dar un anumit număr de state care pot ajuta efectiv la rezolvarea problemelor.*

**H. Kissinger:** *De exemplu?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Unele state din Europa occidentală, Iugoslavia, România chiar.*

**H. Kissinger:** *Mă interesează mai mult România decât Iugoslavia. Vorbesc foarte serios. Iugoslavia adoptă o poziție prea unilaterală.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Câteva țări din grupul nealiniaților ar putea fi de mare ajutor. Au influență și în țările arabe și au și legături cu Israelul, în ciuda unor probleme.*

**H. Kissinger:** Mă voi gândi foarte serios la aceasta. Cred că ar putea fi calea de urmat. Înțeleg că s-ar deschide Conferința de la Geneva, iar paralel s-ar desfășura discuții cu sprijinul unor țări nealiniat și europene.

**Nicolae Ceaușescu:** Pot fi constituite o serie de grupuri de lucru care să studieze diferite probleme. Între timp, ar continua discuțiile. Se asigură astfel și prestigiul, se înlătură susceptibilitățile, se creează o atmosferă optimă pentru soluționarea problemelor.

Chiar pentru relațiile Statelor Unite cu țările vest-europene este utilă participarea unor state din zonă. Vedeți, acum încep să apăr Statele Unite!

**H. Kissinger:** În Europa există o singură țară care creează probleme.

**Nicolae Ceaușescu:** Nu aș vrea să intru într-o discuție pe această temă.

**H. Kissinger:** Întrucât problemele reale nu se discută la Geneva, până la urmă este destul de indiferent cine va merge la Geneva. Singura problemă este cu Israelul.

**Nicolae Ceaușescu:** Și eu am convingerea că nu la Geneva se rezolvă lucrurile. Dar anumite forme nu trebuie excluse.

**H. Kissinger:** De acord.

**Nicolae Ceaușescu:** Oricum, o participare mai activă a ONU, cel puțin în faza finală, pentru girul politic și concretizarea definitivă a soluțiilor își are importanța sa.

**H. Kissinger:** Din nou sunt de acord.

**Nicolae Ceaușescu:** Aveam de gând să vă ofer o masă. Să nu ne acuzați că v-am invitat în România și nici măcar nu v-am dat de mâncare.

Poate să facem acum o pauză și să continuăm mai târziu.

(După dineu)

**Nicolae Ceaușescu:** Am să vă rog să transmiteți președintelui Ford salutul meu și cele mai bune urări. Aștept cu multă plăcere să-l reîntâlnesc în România.

**H. Kissinger:** Voi face aceasta negreșit.

**Nicolae Ceaușescu:** Vă rog, de asemenea, dacă aveți ocazia, să transmiteți domnului Nixon salutul meu și urări de sănătate. Știu că a avut o situație grea cu sănătatea și îi urez însănătoșire grabnică.

**H. Kissinger:** Va aprecia mult acest gest. Eu vorbesc adesea cu președintele Nixon la telefon. Și în mod sigur voi sta de vorbă cu el la revenirea în SUA. Îi voi transmite salutul Dumneavoastră.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi păstrăm o amintire prietenească față de domnul și doamna Nixon, așa că vă rog să transmiteți din partea și a soției, urările noastre și pentru doamna Nixon. Sper că va fi posibil să ne reîntâlnim.

**H. Kissinger:** Voi face aceasta. Sunt sigur că va aprecia gestul pentru că, dintre liderii lumii, pe Dumneavoastră vă prețuia și vă respecta cel mai mult.

**Nicolae Ceaușescu:** *Noi, și eu personal, suntem convinși că fostul președinte Nixon a făcut mult pentru destinderea internațională, pentru colaborarea dintre țările noastre.*

**H. Kissinger:** *Istoria îl va trata mai bine decât au făcut-o contemporanii săi.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Din păcate, așa se întâmplă câteodată.*

*Mi se pare că rămăsesem la Cipru. Noi considerăm că este o situație deosebit de gravă, care poartă pericolul unor mari complicații în zonă. De aceea suntem convinși că trebuie făcut totul pentru o soluție cât mai grabnică. Nu are rost să intrăm în istoria acestei probleme, dar considerăm că menținerea independenței și integrității Ciprului este esențială pentru pacea în zonă.*

**H. Kissinger:** *La început, vecinii Dumneavoastră au vânturat ideea că Statele Unite au pus la cale lovitura de stat din Cipru. Aceasta este o prostie totală. Noi nu avem nimic împotriva lui Makarios. Singurul lui necaz era că talentul său era mai mare decât insula. Lucrul acesta li se întâmplă multor greci.*

*Evenimentele s-au petrecut acolo în ultimele două săptămâni ale președintelui Nixon și în prima săptămână a președintelui Ford.*

*În esență, noi suntem în favoarea unei soluții negociate care să asigure independența și integritatea Ciprului. Vineri, voi pleca la Ankara să văd dacă îi pot convinge pe turci să facă un gest care să le permită grecilor să vină la tratative.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În fond, se pare că punctele de vedere sunt foarte apropiate.*

**H. Kissinger:** *În multe probleme.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Și grecii din Cipru acceptă ideea federalizării, fără împărțirea insulei în două zone.*

**H. Kissinger:** *Cred că aceasta este soluția care se va accepta până la urmă.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Împărțirea insulei în două zone ar fi și practic foarte grea. Stabilirea mai multor cantoane cu caracter autonom ar fi o soluție mai bună.*

**H. Kissinger:** *Statele Unite sunt gata să accepte ceea ce este acceptabil pentru cele două părți.*

*La 9 august, înainte de cea de-a două invazie turcă, le-am propus turcilor soluția cu cele șase cantoane. Atunci turcii au acceptat, dar grecii nu au dorit să discute.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Se pare că acum această soluție este acceptabilă.*

**H. Kissinger:** *Se pare că toate persoanele care suferă de instabilitate emoțională trăiesc la 700 km de București – Orientul Mijlociu, Grecia, Turcia, Cipru.*



**Nicolae Ceaușescu:** În orice caz, noi considerăm că trebuie depuse toate eforturile, iar Statele Unite pot face mult pentru a se ajunge la o soluție.

**H. Kissinger:** Vom face tot ce se poate, dar grecii ne-au rugat să nu fim prea activi până la 17 noiembrie, când au alegeri. Oricum, până atunci nici nu pot rezolva nimic.

**Nicolae Ceaușescu:** Situația este complicată și în Turcia din acest punct de vedere.

**H. Kissinger:** Este adevărat, au probleme interne. În Turcia nu este un guvern destul de puternic pentru a putea întreprinde acțiuni majore.

**Nicolae Ceaușescu:** După cât se pare, există guverne destul de puternice pentru a complica lucrurile, dar prea slabe pentru a le îndrepta.

**H. Kissinger:** Când se complică lucrurile este un semn că avem de-a face cu un guvern slab. Cred că junta din Grecia a dat lovitura în Cipru, pentru că era slabă, iar nu pentru că era puternică.

**Nicolae Ceaușescu:** Eu am spus tot ce am avut de spus.

**H. Kissinger:** La începutul acestei călătorii am fost în Uniunea Sovietică. Am avut discuții destul de bune cu Brejnev. Sper că vom putea face unele progrese privind limitarea înarmărilor strategice. La întâlnirea de la Vladivostok<sup>56</sup> nu ne așteptăm la hotărâri majore. Nu doresc să revin, însă, la discuția de la început, pentru a nu se considera că Statele Unite vor să ajungă la înțelegeri cu Uniunea Sovietică, desconsiderând punctul de vedere al altor prieteni.

Vă informez că înainte de sfârșitul anului intenționez să vizitez Republica Populară Chineză.

**Nicolae Ceaușescu:** Noi considerăm că relațiile Dumneavoastră cu Uniunea Sovietică sunt necesare iar acordurile pentru limitarea armamentelor, în măsura în care se realizează, ar fi deosebit de bune. Ca și în trecut, noi nu putem decât să salutăm asemenea pași.

Doresc să vă spun și Dumneavoastră ce le-am spus sovieticilor. Din păcate, cheltuielile pentru înarmare și înarmarea propriu-zisă continuă, apar noi țări posesoare de arme nucleare, alte țări forțează ritmul înarmărilor. De aceea, orice înțelegere între SUA și URSS, până la urmă nu soluționează problemele de fond. Poate că în condițiile actuale două țări mari pot ajunge

---

<sup>56</sup> Este vorba despre întâlnirea dintre L.I. Brejnev, secretar general al CC al PCUS și G. Ford, președintele SUA, care a avut loc între 23-24 noiembrie 1974, unde cele două părți au dat un comunicat și o declarație comună, în care și-au exprimat intenția de a încheia un acord cu privire la limitarea armamentului strategic ofensiv, valabil până la sfârșitul anului 1985

*la unele soluții, dar în perspectivă problema armelor și mijloacelor lor de transport va deveni mult mai gravă.*

*O problemă tot mai importantă este cea a RP Chineze, care nu poate fi ținută la o parte sau neglijată în toate aceste tratative internaționale.*

**H. Kissinger:** *Sunt total de acord. Noi am anunțat Republica Populară Chineză că suntem gata să negociem cu ei tot ce negociem sau am negociat cu Uniunea Sovietică.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În următorii ani RP Chineză va juca un rol tot mai important în viața internațională. Față de acum cinci ani, când am discutat despre aceasta, ea a devenit o forță tot mai puternică.*

**H. Kissinger:** *Parțial, cu ajutorul nostru, cel puțin diplomatic, pentru că am ajutat China să iasă din izolare. Nu este, însă, nici o îndoială că China devine tot mai importantă.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Cred că unii își fac calcule greșite, în legătură cu unele probleme interne din China.*

**H. Kissinger:** *Noi nu facem asemenea calcule. Noi îi luăm pe chinezi foarte în serios.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În perspectivă, și nu îndepărtată, ci apropiată, China și, probabil, și alte state și zone vor avea un cuvânt mult mai greu în problemele internaționale.*

**H. Kissinger:** *De acord. Noi nu avem vreun interes special să excludem alte națiuni.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Și America Latină va deveni o forță puternică.*

**H. Kissinger:** *Dar fragmentată, nu unită. Vor fi mai multe centre de putere – Argentina, Mexic, Brazilia.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Se pot uni.*

**H. Kissinger:** *Nu mă opun, dar mă îndoiesc. Îi cunosc bine.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Prin deplasarea a zeci de miliarde de dolari în statele deținătoare de petrol se creează o situație cu totul nouă în situația economică, iar aceasta influențează puternic și situația politică.*

**H. Kissinger:** *Este adevărat. Nu reușesc să conving multă lume de acest adevăr în Statele Unite. De aceea am ținut discursul la ONU pe această temă.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Este necesar să se acționeze în aceste condiții pentru stabilirea unor asemenea raporturi și a unor asemenea soluții care să excludă în viitor o confruntare. Dacă lucrurile nu încep să fie rezolvate acum, posibilitatea confruntării crește mult.*

**H. Kissinger:** *Inevitabil, pentru că este de neconceput ca 50 de milioane de oameni din țările cu petrol să modifice civilizația industrială a 800 milioane de oameni. Nu vor permite.*

*Noi vom face unele propuneri luna viitoare.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Ne gândim și noi la unele propuneri. Vrem să ne așezăm în fruntea țărilor care luptă pentru o lume mai dreaptă și mai bună.*

**H. Kissinger:** *Ne includeți și pe noi?*

**Nicolae Ceaușescu:** *Mergem împreună.*

*În unele probleme am putea face unele schimburi de păreri utile.*

*La Roma, de exemplu, ne gândim să sugerăm necesitatea unui program elaborat de FAO<sup>57</sup>, pentru dezvoltarea producției agricole în țările în curs de dezvoltare.*

**H. Kissinger:** *Fac și eu aceeași propunere, numai că nu mă refeream la FAO.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Sugestia este conținută în mesajul transmis Conferinței. Cred, de asemenea, că, fiind o organizație internațională, FAO este forul cel mai potrivit, care să patroneze programul, să ajute cu experți la realizarea lui mai rapidă.*

**H. Kissinger:** *Nu avem nimic împotriva FAO. Totul este să fie sprijinită ideea de bază. Din păcate, FAO nu dispune de cadre prea puternice.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Poate fi ajutată. În orice caz, este neapărat necesară inițierea unui program vast de dezvoltare a agriculturii în țările în curs de dezvoltare, incluzând chimizarea, irigațiile, mecanizarea și pregătirea cadrelor.*

**H. Kissinger:** *Veți vedea că avem păreri foarte apropiate. Dacă nu se realizează progrese rapide în această direcție, vom avea un deficit mondial de 85 milioane tone. Aceasta este mai mult decât totalul rezervelor existente.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În raporturile noastre bilaterale cu câteva țări din Africa, noi am început o colaborare largă în domeniul agriculturii. Acum discutăm câteva asemenea acțiuni în America de Sud.*

**H. Kissinger:** *Putem examina aceste lucruri în comisia mixtă.*

**Nicolae Ceaușescu:** *În general, punerea la punct a unor programe speciale pentru țările rămase în urmă va fi una din problemele cele mai importante ale viitorului.*

**H. Kissinger:** *În unele domenii. Dar trebuie să acționăm astfel ca țările respective să poată prelua efectiv îndrumarea acestor proiecte.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Nici nu se poate altfel.*

*În fond, toate problemele legate de criza actuală nu pot fi soluționate, dacă nu se acționează unitar pentru clădirea colaborării pe o bază nouă. Până la urmă, aceste probleme sunt mai complicate decât cele din Orientul Mijlociu.*

---

<sup>57</sup> FAO - Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură.

**H. Kissinger:** Cred că aveți un serviciu de informații foarte bun. M-am convins că ați văzut un exemplar al cuvântării pe care urmează să o rostesc la Roma. Aceasta este, de fapt, tema discursului.

**Nicolae Ceaușescu:** Nu prea apelăm la serviciile de informații, în special când este vorba de Statele Unite.

**H. Kissinger:** Singurul folos al serviciilor de informații este de a constata care din știrile publicate în presă este cea adevărată.

**Nicolae Ceaușescu:** Sunt multe probleme, dar esențialul este de a se găsi noi căi de colaborare. În acest sens, ONU poate juca un rol mai important în a ajuta ca toate statele să se angajeze în soluționarea problemelor existente.

**H. Kissinger:** Trebuie să simțim o răspundere globală din partea fiecărei națiuni.

**Nicolae Ceaușescu:** Cu cât unele țări sunt lăsate la o parte, cu atât sunt împinse să găsească soluții în afară, mărinde pericolul unor confruntări. Este încă greu de vorbit că în situația internațională de azi ar exista o adevărată ordine democratică, care să permită participarea tuturor statelor la elaborarea și adoptarea soluțiilor.

**H. Kissinger:** Sunt de acord cu Dumneavoastră când vorbiți de o nouă ordine economică, de agricultură, de energie – toate statele trebuie să participe.

**Nicolae Ceaușescu:** Numai aici?

**H. Kissinger:** Sunt probleme ca armamentele nucleare strategice. Nu cred că alte țări știu destul pentru a lua decizii. La securitatea europeană, de pildă, toate țările trebuie să participe. Depinde de subiect.

**Nicolae Ceaușescu:** Este adevărat că problemele armelor nucleare strategice nu sunt cunoscute de toate statele. Dar, în fond, problemele dezarmării nucleare interesează deopotrivă toate statele. Sunt de acord că nu în toate problemele trebuie să participe neapărat toată lumea, dar sunt probleme reale care nu pot fi rezolvate decât cu participarea tuturor.

**H. Kissinger:** Am impresia că Dumneavoastră sunteți foarte preocupat de această problemă. Nu cred, însă, că suntem în divergență.

Vă rugăm ca, în orice problemă aveți păreri sau propuneri, să ne trimiteți emisari sau mesaje speciale.

**Nicolae Ceaușescu:** Nu este o preocupare specială a României și, din cât cunoaștem noi, este tot mai presantă.

**H. Kissinger:** Necazul este că la ONU orice discuție tinde să se transforme într-o confruntare între blocuri. De aceea, căutăm să formăm grupuri care să reunească părțile interesate.

**Nicolae Ceaușescu:** Sunt probleme care și noi considerăm că este bine să fie rezolvate între părțile interesate, dar sunt altele care nu pot fi soluționate viabil decât cu participarea tuturor statelor.

*Dar e târziu și mă tem că v-am obosit prea mult.*

**H. Kissinger:** *Deloc. Este întotdeauna o plăcere să discut cu Dumneavoastră, domnule Președinte. Sunt pușini conducători în lume care să aibă o asemenea viziune globală.*

*Aș fi dorit să pot sta mai mult pentru a continua discuțiile și mâine.*

**Nicolae Ceaușescu:** *Sper să ne revedem.*

**H. Kissinger:** *Poate anul viitor, dacă reușim să aranjăm vizita președintelui Ford.*

*4 noiembrie 1974.<sup>58</sup>*

---

<sup>58</sup> Arhivele Naționale ale României, fond CC al PCR-Secția Relații Externe, dosar 364/1974, ff. 1-25.

## REPUBLICA MOLDOVA SUB PRESIUNILE RUSIEI

La trei luni de la momentul istoric al semnării de către Republica Moldova a Acordului de Asociere și Liber Schimb cu Uniunea Europeană (27 iunie 2014), moldovenii au devenit mai realiști. După euforia firească, au apărut și alte subiecte arzătoare, care polarizează starea de spirit a populației. Unul dintre ele îl reprezintă sancțiunile economice impuse de Rusia care, deși anunțate de mai mult timp, păreau că au luat prin surprindere atât guvernul, cât și pe cetățeanul de rând al Moldovei. *„Rușii nu au făcut diplomatie cu noi – afirmă un înalt responsabil din Asociația Producătorilor și Exportatorilor de Fructe „MoldovaFruct”. Pur și simplu ne-au avertizat că vom avea de suferit, că ne vor arăta cine suntem noi și ce înseamnă Rusia. Noi am luat ca pe o glumă aceste avertismente, am crezut că poate vom rămâne mai departe prieteni, în loc să luăm măsuri de prevenire”*. Starea de nemulțumire este vizibilă la tot pasul: de la oficiali guvernamentali până la precupeții din piețe sau paznicii din parcurile de autoturisme de pe lângă hoteluri sau blocurile de locuințe, toți vorbesc indignați despre decizia Rusiei de a sista importurile de fructe, legume și conserve din Republica Moldova. O decizie considerată în mod unanim ca nedreaptă și discreționară, ca măsură de retorsiune față de pasul făcut de moldoveni în direcția UE. Pentru că, într-adevăr, nimeni nu a luat în serios motivele fitosanitare invocate de autoritățile ruse în justificarea măsurilor anunțate. Pentru toată lumea este evident caracterul politic al acestor măsuri.

Sub titlul incitant *„Putin nu mai vrea să mănânce fructe moldovenești”*, ziarul **Timpul** atrage atenția că măsurile Rusiei echivalează cu o agresiune economică. Cunoscutul editorialist Constantin Tănase, director fondator al acestei publicații, explică: *„Blocada economică este o formă de agresiune de ordin economic, care constă în folosirea relațiilor economice ca mijloc de presiune politică, încălcându-se normele dreptului internațional”*. La rândul său, Veaceslav Untilă, vicepreședinte al Partidului Liberal, afirmă că acțiunile Rusiei au depășit deja faza șantajului, ele se încadrează în categoria unor măsuri *„dușmănoase și restrictive, cu impact economic negativ”*. Estimările preliminare făcute de Ministerul Agriculturii de la Chișinău evaluează pierderile economiei moldovenești provocate de

sanțiunile rusești la circa 150 milioane de dolari. Cei mai afectați sunt desigur țărani, producătorii agricoli, pătura cea mai vulnerabilă a societății.

„*Pedepși de Rusia, ajutați de UE și SUA*”. Sub această titlu, *Ziarul Național* face o primă analiză a măsurilor luate de guvernul de la Chișinău și de partenerii occidentali ai Republicii Moldova pentru a-i ajuta pe producătorii agricoli să depășească criza provocată de restricțiile impuse de Rusia. Întrunit în mai multe reuniuni de urgență, cabinetul de miniștri al premierului **Iurie Leancă** a inițiat o serie de măsuri pentru compensarea și amortizarea pierderilor, care se vor resimți cu certitudine în plan economic și social. Mai întâi, guvernul va aloca circa 20 milioane de lei pentru susținerea financiară a celor care au înregistrat pierderi de pe urma măsurilor dispuse de Rusia. Totodată, o parte din producția de legume și fructe a fost redirecționată către armată, școli și așezăminte sociale. Dar „*soluții miraculoase*”, după cum se exprima șeful guvernului de la Chișinău, nu există. Este nevoie de strategii noi, care au nevoie însă de un anumit timp pentru a da rezultate.

Un sprijin imediat a venit, firește, din partea Uniunii Europene și a SUA, noii parteneri strategici ai Republicii Moldova. Comisarul european pentru extindere și politica de vecinătate, **Ștefan Fule**, a evocat posibilitatea ca Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și UE să intre în vigoare mai devreme, față de 1 octombrie, data stabilită inițial. La rândul lor, foștii comisari europeni **Dacian Ciolos** (agricultură și dezvoltare rurală) și **Karel De Gucht** (comerț) au convenit asupra unor soluții rapide de facilitare a accesului pe piața europeană a unor cantități sporite de mere, prune și struguri din Republica Moldova. Pe această bază, peste 100 000 de tone de fructe moldovenești vor putea ajunge pe piețele vestice. Cheltuielile pentru depozitarea fructelor și transportul lor în UE vor fi subvenționate cu circa 13 milioane euro din contul asistenței bugetare acordate de Comisia Europeană. Alte fonduri ar putea fi alocate prin eforturi concertate ale altor parteneri, cum ar fi Banca Europeană de Investiții și Banca Mondială. Măsurile preconizate de UE sunt susținute intens de România care, alături de cele trei republici baltice (Estonia, Lituania și Letonia), se numără între primele țări care au ratificat Acordul de Asociere UE-Moldova.

Și Statele Unite ale Americii au reacționat rapid la gestul Moscovei, alocând fonduri suplimentare pentru modernizarea și diversificarea sectorului agricol din Republica Moldova. În acest an, SUA vor contribui suplimentar cu 10 milioane dolari la programe de dezvoltare economică, care se adaugă celor 2,8 milioane dolari anunțați anterior pentru stimularea competitivității sectorului privat în agricultură. În plus, programul în curs de derulare, care prevede asistență americană pentru dezvoltarea agriculturii Republicii Moldova pe o perioadă de cinci ani, în valoare de 262 milioane dolari (program anunțat de vicepreședintele **Joe Biden** cu ocazia primei sale vizite la Chișinău, în martie 2011), include de asemenea proiecte privind reabilitarea unor sisteme de irigații și acordarea de împrumuturi pentru producătorii agricoli moldoveni. Tot cu sprijin american, Oficiul Național al Viei și Vinului din Republica Moldova a elaborat o strategie care are ca obiectiv principal comercializarea în următorii trei ani a 100 de mii de litri de vinuri pe piața SUA. Până în prezent, primii zece producători moldoveni de vinuri au reușit să pătrundă pe această piață.

**Obstacole vechi și noi.** Există, fără îndoială, o viziune comună, împărtășită atât de liderii politici de la Chișinău, cât și de partenerii occidentali, asupra faptului că parcursul european al Republicii Moldova este unul anevoios și de durată. Unele obstacole erau cunoscute sau anticipate de mai multă vreme. Ele țin de obstrucțiile Rusiei, de atitudinea antieuropeană a comuniștilor moldoveni, precum și de separatismul transnistrean și gâgăuz încurajat în bună măsură tot de fosta metropolă. Este nevoie, desigur, și de o schimbare de mentalitate, care să faciliteze asimilarea valorilor occidentale. După cum afirmă unii observatori ai evoluțiilor de la Chișinău, „*vechea mentalitate de vasalitate față de Rusia continuă să fie puternică în rândul societății moldovenești*”. Un amplu articol redacțional publicat de un cotidian central din Republica Moldova atrage atenția tocmai asupra unui asemenea fenomen: „*Anii de ocupație rusească și-au pus atât de tare amprenta asupra unora dintre noi, încât pare că nu mai avem puterea de a discerne între adevăr și minciună, între bine și rău, între prieten și dușman. Revolta pe care ar trebui să o resimțim atunci când suntem împroșați cu noroi de la Moscova, chiar la posturile de televiziune ruse pe care le urmărim seară de seară, lipsește. În locul ei s-a instalat o inexplicabilă venerație față de tot ce este made în Rusia*”.



Toată lumea pare conștientă de dificultăți și de durata procesului de integrare europeană. Semnarea Acordului de Asociere, scrie în săptămânalul „*Literatura și Arta*” un cunoscut cercetător și istoric de la Chișinău, reprezintă neîndoiebnic „*un triumf al eforturilor de distanțare de URSS și urmașii acesteia...Mult mai importantă va fi, însă, aderarea la UE, iar pentru aceasta este necesar să luptăm toți cetățenii Moldovei*”.

**Un „război hibrid” al Rusiei împotriva Moldovei?** În ultimul timp, pe măsura continuării conflictului ruso-ucrainean în estul Ucrainei, oficiali ai NATO de rang înalt atrag atenția că acțiunile agresive ale Federației Ruse prezintă riscuri sporite pentru securitatea generală în sud-estul Europei. O declarație recentă a lui Anders Fogh Rasmussen, secretar general al NATO (de la 1 octombrie a.c., locul său a fost preluat de fostul premier norvegian Jens Stoltenberg), este edificatoare: „*Asistăm la o nouă eră de probleme și acțiuni revizioniste... Moscova a călcat în picioare toate reglementările și aranjamentele care au garantat pacea în Europa după încheierea Războiului Rece... Schema este evidentă. Din Republica Moldova până în Georgia, iar acum în Ucraina, Federația Rusă a utilizat presiunile economice și militare pentru a genera instabilitate. Pentru a produce conflicte și a diminua independența vecinilor*”. Un soi de „război hibrid”, cum l-a calificat un alt oficial de rang înalt al Alianței Nord-Atlantice.

În fața unor presiuni atât de mari, care depășesc cu mult capacitățile de reacție ale Republicii Moldova, guvernării de la Chișinău au adoptat o atitudine echilibrată, evitând să intre în retorica antioccidentală a Moscovei și chiar să adopte măsuri de retorsiune la sancțiunile economice rusești. Mai mult, a fost reafirmată clar opțiunea pentru prezervarea statutului de neutralitate, tot în scopul de a menaja susceptibilitățile Rusiei față de o eventuală apropiere prea mare a Republicii Moldova de NATO. Într-adevăr, articolul 11 (1) al Constituției stipulează „neutralitatea permanentă” a republicii, iar această opțiune este aprobată de mai mult de jumătate din populație, după cum arată ultimele sondaje de opinie. Paragraful (2) al aceluiași articol constituțional mai prevede însă că „Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său”, iar această prevedere este încălcată în mod flagrant chiar de Federația Rusă, care

menține trupe în zona Nistrului în pofida cererilor repetate ale Chișinăului de retragere a acestora.

Pe fundalul de mai sus, se anticipează că apropiata campanie electorală pentru alegerile parlamentare de la 30 noiembrie 2014 va fi una complicată și tensionată, marcată în presiuni și oferte tentante din diverse direcții. Nu trebuie uitat că venirea comuniștilor la putere, în 2001, a fost posibilă pentru că așteptările cetățenilor moldoveni, după un deceniu de libertate, nu și-au găsit împlinirea necesară. O tranziție prea lungă, presărată de noi condiționări și restricții din toate părțile, poate avea efecte contrare celor urmărite. Un lucru de care par tot mai conștienți atât liderii proeuropeni de la Chișinău, cât și țările din UE și Statele Unite ale Americii.

**P. Ioan**

## „SFĂTUITORII” UCRAINEI

Kievul pare a fi locul preferat pentru negocieri, aranjamente, semnarea de acorduri și tot felul de combinații, care privesc soarta ucrainenilor în care „sfătuitorii” – mai ales cei occidentali și polonezi – încearcă să dețină un rol determinant.

### **Reverberațiile kievene ale Summit-ului de la Malta**

În orașul de pe malurile Niprului, la 6 decembrie 1989, s-au întâlnit Francois Mitterand și Mihail Gorbaciov, pentru a armoniza pozițiile celor două țări, ca urmare a rezultatelor Summit-ului de la Malta.

Așa cum releva atunci *The New York Times*, francezii erau interesați în sprijinirea sovieticilor pentru a împiedica reunificarea Germaniei, iar aceștia din urmă doreau organizarea în 1990 a unei conferințe europene pe probleme de securitate.

Istoria a vrut însă altfel. În octombrie 1990 Germania s-a reunificat, iar în decembrie 1991 URSS a dispărut de pe harta lumii.

### **Revoluția Portocalie de la Kiev**

După alegerile prezidențiale din Ucraina din noiembrie 2004, în contextul protestelor ucrainenilor față de ilegalitățile și abuzurile din campania electorală ale partizanilor pro-ruși ai lui Viktor Ianukovici, la Kiev a sosit un grup de mediatori europeni compus din președinții Poloniei și Lituaniei - Aleksander Kwasniewski și Valdas Adamkus, înaltul reprezentant pentru politică externă și de securitate al Uniunii Europene - Javier Solana, precum și secretarul general al OSCE – Jan Kubis.

Într-o analiză a acestui eveniment realizată de cercetătoarea Renata Kosch-Harmatiy, de la Institutul Kennan, se relevă că, urmare a eforturilor „sfătuitorilor”, dintre care cel mai activ a fost șeful statului polonez, s-a ajuns la un acord care prevedea schimbarea componenței Comisiei Electorale Centrale, modificarea legii privind alegerile prezidențiale, iar Curtea Supremă a Ucrainei a dispus organizarea unui al treilea tur de scrutin, soldat cu victoria liderului opoziției, Viktor Iușcenko.

Aducerea în acest fel la putere a forțelor politice ucrainene declarat pro-europene a fost urmată de o exacerbare a fricțiunilor interne dintre liderii acestora (în special între Viktor Iușcenko și Iulia Timoșenko), rezultate modeste în combaterea fenomenului de corupție și implementarea unor reforme reale, accentul fiind pus pe promovarea naționalismului anti-rus și anti-românesc. În aceste condiții, nu este de mirare că alegerile din 2010 au fost câștigate de pro-rusul Viktor Ianukovici, ceea ce a însemnat sfârșitul a ceea ce fusese denumită Revoluția Portocalie.

### **Revoluția sângeroasă de la Kiev**

La sfârșitul anului 2013, corupția generalizată din perioada guvernării Ianukovici, precum și intenția de a plasa formal Ucraina în sfera de influență a Rusiei, au scos din nou în stradă pe ucrainenii. Și de această dată, „sfătuitorii” occidentali au venit la Kiev, reprezentați de miniștrii de externe german, francez și polonez, oferindu-și serviciile pentru soluționarea crizei.

După cum au relevat ziaristii britanici John Thornhill și Jan Cienski de la *Financial Times*, cel mai activ dintre aceștia a fost ministrul de externe al Poloniei, Radosław Sikorski. De asemenea, conform agenției americane private de informații (intelligence) și prognoze strategice – *Stratfor*, eforturile acestora s-au materializat într-un acord semnat cu Victor Ianukovici și care prevedea organizarea de alegeri prezidențiale și parlamentare anticipate, precum și o serie de reforme constituționale, inclusiv instalarea unui guvern interimar.

Nici nu se uscaseră cerneala pe acest document și Viktor Ianukovici a decis reprimarea sângeroasă a protestatarilor aflați în Piața Independenței din Kiev. Violența acțiunilor puterii și numărul mare de victime au radicalizat forțele de opoziție de la Kiev, iar președintele Ianukovici a fost demis de Rada Supremă și nevoit să fugă din țară.

### **Intervenția militară fătisă a Rusiei împotriva Ucrainei**

În aceste condiții, Ucraina a intrat într-o nouă fază a existenței sale post-sovietice, confruntându-se de această dată cu iminența prăbușirii instituțiilor de stat și destrămarea teritorială, sub presiunile din ce în ce mai agresive și fără nici un fel de menajamente ale Moscovei. A fost pierdută Peninsula Crimeea și se pare că urmează Donbasul, dacă nu întreaga Noua Rusie - până la Gurile Dunării.

Războiul civil face ravagii în Ucraina de Est, forțele armate și de menținere a ordinii, în special în estul țării, s-au dezintegrat, iar economia ucraineană se prăbușește sub povara dependenței excesive de resursele energetice rusești și de piața de desfacere rusă, corupției endemice și ineficienței.

Cu toate acestea, acum, nici o echipă de „sfătuitori” nu-și mai face drum până la Kiev, probabil pentru că sfaturile lor ar trebui însoțite de măsuri concrete de sprijin. În schimb, primul ministru ucrainean este cel care bate la ușile de la Bruxelles, Berlin sau Washington, unde este întâmpinat cu înțelegere, încurajări și cam atât...

Poate că elita politică ucraineană ar trebui, chiar și în al 11-lea ceas și cu atât mai mult în situația disperată în care se află, să aplece totuși urechea și la alt fel de sfătuitori, din imediata lor vecinătate, care au simțit pe pielea lor ce înseamnă aspirațiile imperiale ale Rusiei și, spre deosebire de tot felul de binevoitori de salon, au o dureroasă, dar și inestimabilă experiență în acest domeniu. De pildă, georgienii.

### **Experiența Georgiei**

Într-o discuție cu expertul american în probleme de securitate și apărare națională – Eli Lake, actualul ministru georgian al apărării, Irakli Alasania, afirmă că țara sa este dispusă să împărtășească Ucrainei „o serie de concluzii cu privire la ce trebuie făcut și ce nu trebuie făcut în cazul în care o țară este invadată de armata Federației Ruse și de unitățile rusești cu misiuni speciale”. Acesta a ținut să menționeze că a avut două convorbiri telefonice în acest sens cu omologul său ucrainean, pe care l-a informat că instituția pe care o conduce a finalizat recent un raport de 70 de pagini privind felul în care trebuie să se pregătească armata, să fie selectate țintele din domeniul contrainformațiilor și să se acționeze pe frontul diplomatic, după ce Rusia ocupă un teritoriu aparținând unei țări suverane.

În cazul în care va fi invitat la Kiev, Alasania a precizat că este dispus să pună la dispoziția părții ucrainene acest raport, deoarece, în opinia sa, poate constitui „**un sprijin pentru actuala conducere ucraineană să supraviețuiască crizei în care se află Ucraina după ce Rusia a anexat Crimeea**”. Irakli Alasania, ministrul georgian al apărării a relatat interlocutorului său american câteva concluzii privind ce ar trebui să facă Ucraina în actuala situație în care se află, determinată de confruntarea cu o Rusie din ce în ce mai agresivă. Astfel, prioritar este identificarea și neutralizarea agenților secreți ai Rusiei, monitorizarea cu atenție a organizațiilor neguvernamentale care susțin în realitate interesele Moscovei și securizarea liniilor de comunicație cu Occidentul. De asemenea, în cazul în care Rusia anexează noi teritorii ucrainene, trebuie menținute legăturile cu populația acestora, fără a fi recunoscut formal raptul teritorial.

Ca regulă generală, este de părere Alasania, în asemenea situații este important „**să te bazezi într-o măsură mai mare pe resursele diplomației**” decât pe cele militare, având în vedere că nici una din armatele fostelor republici sovietice nu poate rezista unei invazii de amploare declanșată de Rusia. Există însă șansa să poată fi contracarate acțiunile de sabotaj și provocatoare la care apelează Moscova.

Alasania a ținut să sublinieze necesitatea neutralizării din timp a agenților secreți infiltrați de către Rusia în armata și serviciile de securitate ucrainene. Dacă nu se realizează acest lucru, aceștia pot realiza provocări de felul celei care l-au determinat pe președintele georgian Mihail Saakașvili să judece greșit și să declanșeze o confruntare militară, care a devenit apoi pretextul unei invazii de amploare din partea Rusiei.

O altă concluzie care a rezultat din conflictul militar ruso-georgian, din anul 2008, este că „în armată și serviciile de securitate și de menținere a ordinii publice trebuie promovați în poziții cheie ofițeri tineri, al căror patriotism să nu ridice nici cel mai mic semn de întrebare, iar cei care au studiat în Rusia să fie marginalizați sau chiar eliminați”.

Interesul lui Irakli Alasania și al țării sale față de evoluțiile din Ucraina nu este gratuit sau pur și simplu un exercițiu de retorică, dimpotrivă. Acesta o spune clar și răspicat: „Dacă Ucraina va supraviețui actualei crize, va exista un viitor pentru toate țările care se învecinează cu Rusia. Dacă va pierde, statele care aspiră să adere la comunitatea țărilor euro-atlantice vor fi blocate mulți ani de acum încolo, datorită acțiunilor subversive rusești.”

**Cei care nu au învățat din lecțiile istoriei sunt condamnați să o repete**

În cercurile politice, academice și mass-media din Occident, se încearcă în ultima vreme o nuanțare cel puțin ciudată a dictonului atât de expresiv formulat de Nicole Iorga: „**Istoria își bate joc de cei care nu o cunosc, repetându-se**”. Din ce în ce mai insistent se încearcă acreditarea ideii că, „**istoria nu se repetă, ci doar rimează**”.

Este evident că lecțiile învățate de georgieni, după confruntarea lor dramatică cu Rusia din vara anului 2008, seamănă ca două picături de apă cu cele însușite de români după invadarea Cehoslovaciei de către sovietici și aliații lor, din luna august 1968, când tancurile armatelor „frățești” își încălzeau motoarele în

apropierea granițelor României. Printre măsurile adoptate atunci de conducerea țării s-au aflat și cele menționate de actualul ministru georgian al apărării.

Prin urmare, în opinia noastră, cel puțin în ce privește Europa Centrală și de Est, precum și comportamentul agresiv al Rusiei, caracterul repetitiv al unor evenimente istorice este prevalent.

### **Experiența României**

Ceea ce se întâmplă acum în Ucraina ne amintește în același timp și de zilele fierbinți de la București, din luna decembrie 1989.

Ce s-ar fi ales de integritatea teritorială, independența și mai ales de perspectiva de aderare la UE a României, dacă nu ar fi existat acea „Noapte a Generalilor”, în care șefii ai armatei și securității române de atunci – Ștefan Gușă și Iulian Vlad, au pus mai presus de orice interesele țării și s-au opus ferm invaziei militare pregătite de Uniunea Sovietică și Ungaria „frățească”?

Semnificativ este faptul că o asemenea soluție era sugerată atunci, printre alții și de „sfătuitori” de la Washington și Paris. La 24 decembrie 1989, secretarul de stat al Statelor Unite, James Baker, declara că țara sa nu va obiecta dacă „**Pactul de la Varșovia va considera necesar să intervină în România**”.

De asemenea, am mai fi putut oare vorbi astăzi de garanțiile de securitate oferite de apartenența la NATO și de parteneriatul strategic cu Statele Unite, dacă nu ar fi existat acei frumoși și încrâncenați căpitani, maiori și locotenent-colonei ai armatei române din Comitetul de Acțiune pentru Democratizarea Armatei - CADA, care, la începutul anului 1990, din fața clădirii guvernului și apoi în Aula Academiei Militare, au forțat banda de agenți sovietici condusă de generalul Militaru să plece de la conducerea armatei române?

Cel mai probabil că răspunsul la aceste întrebări ar fi fost negativ și alta ar fi fost soarta României, dacă, după anul de cumpănă - 1968, nu ar fi fost identificată și neutralizată agentura sovietică din țara noastră.

**Alexandru Botez**

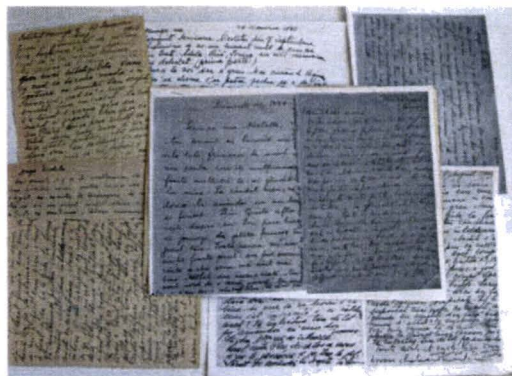
În acest număr al revistei PERISCOPE, continuăm seria *Consemnări* a rubricii MEMORIALISTICĂ având ca subiect noi relatări ale ziaristei de origine română Nicoleta FRANCK despre probleme românești, pe care le-a avut în preocupare până la decesul său în 2012.

De această dată ne vom folosi de documente, îndeosebi corespondență, care ne-au parvenit de la unul din beneficiarii moștenirii sale testamentare, după cum se poate vedea din materialele facsimilate. Nu vom adopta formatul celor două articole din numerele anterioare ale revistei, ci vom prezenta, oarecum antitetic, anumite susțineri, idei ale ziaristei în fața a ceea ce reiese din documentele originale, despre care făceam mențiune mai sus.

### **"AMINTEAM MEREU CĂ SUNT NĂSCUTĂ LA IAȘI ȘI DECI DE ORIGINE ROMÂNĂ, LE VORBEAM DE PRĂPĂDUL DIN ROMÂNIA"**

- Plecarea definitivă din țară a Nicoletei Franck a avut loc, după cum am văzut în prima serie a *Consemnărilor*, la 27 octombrie 1947. Plecare legală, deși despre soțul său, Yves Franck, se spunea că ar fi fost "spion englez" expulzat. Într-un material viitor vom încerca să ne lămurim cât de cât și asupra acestui aspect, tot pe bază de documente. Revenind la tema "prăpădul", pe care nu o comentăm acum în esența ei, constatăm că, de fapt, doamna Franck corespundea intens cu rudele, prietenii și alte cunoștințe din țară, cărora le spunea numai vorbe bune. O foarte intensă corespondență încă din primul an de la plecarea din țară. Multora le trimitea chiar pachete cu medicamente.

- Mai mult, scrisorile din țară o informează pe doamna Franck despre



faptul că membrii familiei au locuri de muncă – unele, pe alese – relativ bine plătite, că locuiesc în Capitală pe artere centrale, că și-au rezolvat problemele cu proprietățile, pe scurt că "prăpădul", cel puțin pentru familie nu este chiar așa de ... prăpăstios. Nu că am susține că în acei ani, 1945-1960, ar fi fost raiul pe pământ în

România, sau că n-ar fi existat abuzuri, nedreptăți, limitări de drepturi, lipsuri materiale, crime, dar, până una-alta ar trebui lăsați alții să se pronunțe, nu familiile Apotecker – Franck. În ce ne privește, întrevedem un alt resort al acestei intense corespondențe și, după cum vom vedea, vizite reciproce, de care nu oricine altcineva ar fi putut beneficia.

Marti 31 Iunie 1969

Livresca tua era superbă,

Cosică, băiețutul meu a intrat în fiica în stufă de casă  
 și am scris când, dar nu știu cât va dura, dar fiindcă  
 e un program lung și greu. Et are multe lucruri în viață, dar  
 totuși adesea este tratat ziua ocupat, fără răgaz de o oră pe zi.

- Spune doamna Franck în cartea sa de memorii "De la Iași la Geneva"<sup>59</sup> ... : "A reușit mama să vină la Geneva! ... În 1964, ... mama a venit în Elveția".

Apoi, ceva mai târziu, o nouă vizită: "De data aceasta, mama avea o viză de ieșire din țară pentru două luni. A revenit la noi de mai multe ori, a mai revenit o dată și după moartea soțului meu ..." (pag.129). "...Yves mai trăia când, în timpul unei șederi a Mamei la noi, a sosit ... familia Partenie la Geneva ..." (pag.124).

- În anii optzeci, mama ziaristei, doamna Ghizela Apotecker i-a făcut vizite intense fiicei sale, pe perioade îndelungate, obținând vize și prelungiri de la autoritățile române, fără probleme, ba chiar unele dificultăți le-a avut din partea elvețienilor. N-a avut, însă, probleme în domeniul asistenței medicale, doamna Apotcker se apropia de venerabila vârstă de 90 de ani ...

Dar nu numai cei din țară erau în legături "multilaterale" cu doamna N.Franck. Atât ca simplă turistă, cât mai ales ca jurnalistă, a făcut multe vizite în România, la rude, prieteni sau în misiuni oficiale:

"În 1970, mi-a fost dat să plec la București. Victor Zeegers, directorul ziarului "La Libre Belgique", îmi ceruse să fac un reportaj în țara despre care scriam atât de des" (ibidem, pag.124).

<sup>59</sup> N.Franck, *De la Iași la Geneva, de pe Bahlui pe Lemn*, Fundația Academia Civică, 2000, pag.122.



RÉPUBLIQUE  
ET CANTON DE GENÈVE



DÉPARTEMENT DES  
FINANCES ET CONTRIBUTIONS

Administration fiscale cantonale  
CONTRIBUTIONS PUBLIQUES  
Correspondance: Case 347  
1211 Genève 3  
Téléphone 27 41 11

APOTHEKER GWIZELA VVE

Assurance-maladie  
Attestation  
119.94-6860  
/ 1983

S. P. CO MRE CAHEN-FRANCK  
PARC CHATEAU-BANQUET 26  
1202 GENEVE

Genève, date du timbre postal  
26.10.83

Concerna: classification des assurés / cotisations pour l'assurance des soins  
médicaux et pharmaceutiques

M. Mme, Mlle.

En application des articles 30 de la loi sur le subventionnement des caisses-  
malades (L 50) et 8 de son règlement d'application (L 5 B 2), la classification des  
assurés est maintenue jusqu'au 31 décembre 1983 pour la fixation des cotisations.

Notre administration atteste que votre revenu annuel net imposable entre dans  
la législation précisée pour l'appartenance à la classe I.

Pour autant qu'elle ait droit à la subvention cantonale, votre caisse-maladie sera  
par conséquent tenue d'appliquer le tarif allégé des cotisations prévu en faveur  
des assurés de la classe I, dès le moment où vous lui aurez transmis un exem-  
plaire de présent document. (Sauf situation familiale particulière, cette mesure  
s'étend également à votre conjoint et à vos enfants).

Veuillez agréer, M. Mme, Mlle, nos salutations distinguées.

Administration des administrations publiques

Cette attestation est exclusivement  
destinée à votre caisse-maladie

24.05.03-8078-70300-11.82

F 0008

Genève, 29 Iunie 1983.-

REQUERANT

Stimate Doamne Onașii,

Vă rog să blăsovești o-mi aproba o nouă  
prelungire de șase luni a vizei sale de ședere în străinătate,  
pe care și-ai prelungit-o până în septembrie 1983.

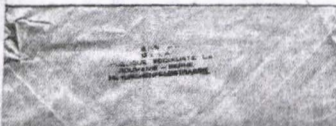
Am înțeles din partea ta că ai să-ți dăruiești  
să-ți însușești toate în pragul șederii, cu atât mai mult cu  
cât știi că ai în plus tratamentul medical.

La redarea noii-tui prelungiri, ai dat  
pagopertul din Nr.1-3/7596, valabil până în 09.09.1987, precum  
și plicul privind ședere în străinătate în viza ta, pe care  
de astă dată îl prezint pentru depunerea în instanță.

Am urmărit și răspunsul cu numărul 104 din  
27.08.83 referitor la prelungirea șederii tale.  
Câtă cu multumirile mele anticipată,  
cu simțămînt, Stimate Doamne Onașii, salutările mele,

Geneva APOTHEKER  
c/o Madame H. FRANCK  
26, Parc CHATEAU-BANQUET  
1202 Genève (Suisse)

28.07.1983



*"Marea mea bucurie a fost să-i revăd pe ai mei, pe Mama, pe sora mea Aninica și pe soțul său Costică Metulescu, mătuși, unchi, veri și verișoare, apoi prietenii de pe vremuri..."*

*"Aninica, sora mea se bucura că scăpase de necazuri grație profesorului Iorgu Iordan, care o angajase în calitate de colaboratoare a sa la Universitate..."* (ibidem, pag.125).

*"... noul ambasador român la Înalțul Comisariat al ONU pentru Refugiați, în acea zi m-a oprit să-mi spună că articolele mele au fost citite la București și, dacă, evident, nu au plăcut, a fost totuși mult apreciată ideea că, în loc de a avea o industrie multilateral dezvoltată, ar fi mai judicios, pentru a putea pătrunde pe piețele occidentale, saturate de mărfuri, să ne creăm o specialitate, de pildă, să ne silim să-i concurăm pe italienii în domeniul încălțămintei" (pag.128).*

- În misiune la București:

*"Dorim să pleci săptămâna viitoare cu Regele Baudoin și Regina Fabiola în România, să ne transmiți zilnic articole privind vizita lor oficială", mi-a spus șeful politicii externe de la ziarul "La Libre Belgique"... Călătoria a avut loc în octombrie 1976".*

- Părerea doamnei Franck despre vizită:

*"Admirativi, oamenii aplaudau cu entuziasm. Se vedea că nu fuseseră rechiziționați cu sila (s.n.), că veniseră de bunăvoie" (pag.153).*

- Ca lipsuri, sesiza: "încartiruirea" zăriștilor bărbați câte doi în camera de hotel, obligația să îmbrace rochie lungă de seară în vizita la Palat, întâmplător sau nu, se pare că la chiuveta de la hotel nu prea curgea apa, alte "nereguli" la masa oficială.

- Nici regele Baudoin nu a fost prea satisfăcut de unele răspunsuri ale doamnei Franck la întrebările sale: "Cu un brusc "La revedere", regele ne-a părăsit imediat. Făcusem probabil o gafă!".

- Părerea regelui Baudoin despre România, o exprimă însăși doamna Franck: "Ne-a spus că i-a plăcut foarte mult România, o țară atât de frumoasă, cu locuitori care s-au arătat atât de comunicativi! L-a impresionat mai ales demnitatea românilor care, pe șoseaua către mănăstiri, moldoveni desculți, sărăcăcios îmbrăcați, salutau fără strigăte, discret, cu o eleganță înăscută, pe cei din șirul mașinilor oficiale ce treceau prin fața lor. L-au încântat mănăstirile și împrejurmile lor, Moldova și moldovenii" (pag. 140).

- Deci "prăpădul" era ceva mai frumos decât îl vedea jurnalista: unde era Securitatea, când localnicii și-au permis să fie ... comunicativi?! Cum de "a avut noroc" doamna Franck să ajungă "în avion cu Maiestatea Voastră (regele Baudoin n.n.) și să mă întorc la Bruxelles!" Se pare că nu prea a fost "săltată" de ... prăpăd!

- Ne aflăm în momentul "Consemnărilor" noastre când simțim nevoia să explicăm cititorilor că documentele/corespondența la care facem referire în cuprinsul materialului nostru jurnalistic ne-au parvenit după cum spuneam la început, cu titlu de împrumut, de la unul din moștenitorii testamentari ai doamnei Nicoleta Franck, care ține să nu îi fie făcută publică identitatea.

Numele său apare în testamentul olograf al jurnalistei, datat 18 iunie 2002, printre alte 15 nume, al cărui început și sfârșit îl prezentăm în facsimil:

*Ceci est mon testament*

*Je, soussignée Nicoleta Calcea - Franck née Nicoleta Rystoches à Hassy (Jasi) en Roumanie, citoyenne de Grand-Duché de Luxembourg, j'institue comme légataire universel le Docteur Jacques Rothblat, citoyen suisse, domicilié à Blonay (Vaud) Villa Amada, chemin du Fayet.*  
*Il disposera de mes biens comme il l'entend, et charge ses héritiers de remettre les legs suivants à qui je les destine.*

*Ce testament est écrit et signé de ma main,  
 eu le 18 juin 2002*

*Nicoleta Calcea - Franck  
 née Rystoches*

*Le testament a été lu par le président.*

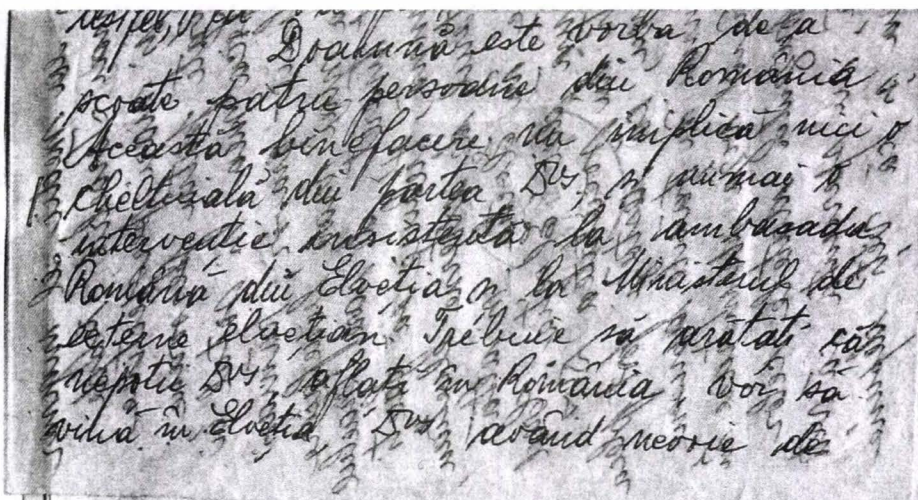
- Așa cum se întâmplă de multe ori, "nu e pentru cine se pregătește, e pentru cine se nimerește...". Și iată că ne-am nimerit noi să dăm, deocamdată, peste

două documente/scrișori, care ne conduc la ideea că doamna Franck era cunoscută și recunoscută ca eficientă în influențarea autorităților române pentru a elibera documente de plecare definitivă din țară a unor persoane, în principal de etnie evreiască, însă nu direct în Israel, ci via țările occidentale. Nu știm dacă se practicau comisioane în aceste "tranzacții", știm însă că, dacă așa stau lucrurile, jurnalista desfășura activități cel puțin ciudate având în vedere că emigrarea cetățenilor români de origine evreiască în Israel era reglementată prin acorduri între cele două țări. Dar, poate doamna Franck avea o "licență" pentru că, vorba aceea *"non licet bovi quod licet Iovi"* (nu-i este permis bouului ce îi este permis lui Jupiter – lat.), vrem să spunem că, poate, avea o "binecuvântare" din partea cuiva.

Poate părea șocant, dar ne aflăm în fața a două cereri de "scoatere" din România a nu mai puțin de șapte persoane. Într-o primă scrisoare datată 24 februarie 1960, primită din Israel se spune: *"Doamnă, este vorba de a scoate patru persoane din România. Această binefacere nu implică nicio cheltuială din partea dumneavoastră și numai o intervenție la Ambasada Română din Elveția și la Ministerul de Externe elvețian. Trebuie să arătați că nepoții Dvs., aflați în România, vor să vină în Elveția, Dvs. având nevoie de familie acolo, fiind suferindă. Desigur că odată ajunși la Viena, ei vor lua drumul Israelului, Jointul intrând în acțiune. Aici sînt și eu și fratele meu (care se află în Israel de 10 ani) unde desigur că vom ști să le pregătim tot ce le trebuie la început ... La cererea Dvs. sunt convins că veți obține viza de intrare în Elveția, deși cum v-am scris mai sus ei nu au ce căuta în Elveția și de la Viena vor veni direct în Israel"*.

De menționat că cei a căror scoatere ilegală din România se punea la cale prin această corespondență, erau persoane de 30-40 de ani, intelectuali, în principal ingineri și medici.

În cea de-a doua scrisoare, primită din Paris la 28 aprilie 1960 (la două luni după prima) de la un medic, care spune că a ajuns la Paris la 25 aprilie 1960 (cu trei zile înainte de a scrie scrisoarea !!) urgență mare, ce mai ! Îi scrie doamnei Franck în numele și pentru nepotul acesteia care *"vă roagă să vă ocupați de el pentru a-i obține o viză nu pentru a rămâne în Elveția, dar pentru a putea ieși din țară și a merge probabil în Israel, cu soția și copilul lui... dacă efectiv vreți să-l ajutați va trebui să insistați ... pentru a-i obține pașaportul ... dar scrisoarea pentru aducere trebuie să fie foarte prudentă ... trebuiesc găsite fraze savante pentru ca nepotul să înțeleagă ce-i scrieți, ce trebuie să facă..."*.

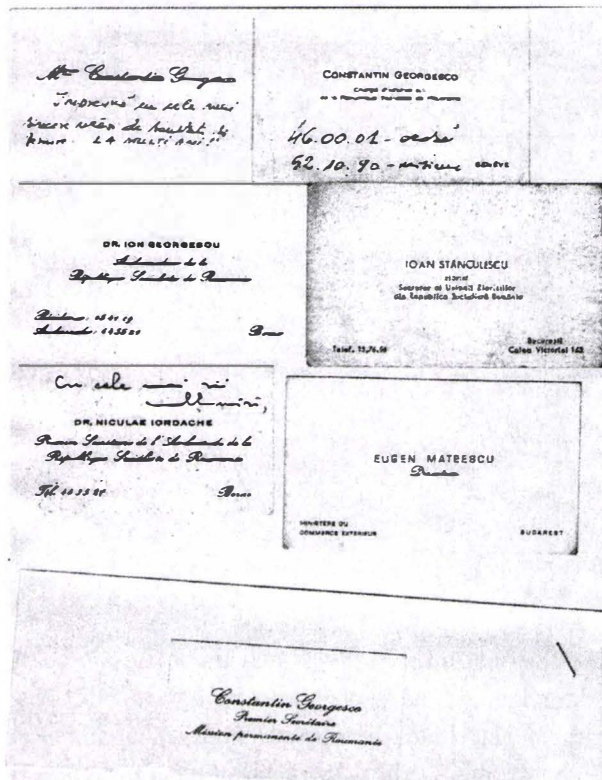


Profesiunii în materie de securitate națională descifrează cu ușurință caracterul conspirativ al demersurilor, folosirea unor metode și chiar mijloace de obținere și transmitere de informații specifice serviciilor speciale sau măcar "asocierilor" de crimă organizată.

Nu mergem mai departe cu analizele/speculațiile. Ni se pare că, cel puțin până aici, relația doamnei Franck cu autoritățile de securitate națională ale României socialiste, este una mai mult apropiată decât ostilă. Dacă mai adăugăm și contactele directe, nemijlocite cu persoane oficiale ne apare conturul unei individualități bine definite în lecțiile de spionaj: **persoană de sprijin**. Să fi fost doamna Franck o astfel de individualitate? Dacă da, ce rol a avut ea în sistemul de informații al României anilor '60-'90? O discuție cu o persoană care la vremea respectivă se afla în misiune în țările din zona unde trăia jurnalista aduce unele lămuriri la suspiciunea noastră:

- **Domnul "Piri":** *"Pe atunci eram șofer la o firmă. Îmi amintesc că pe întreaga durată a misiunilor executate în țările din zona de reședință a doamnei Franck, primeam de la cineva din țară un fel de plicuri burdușite cu nu știu ce, care trebuiau să ajungă la dânsa, dar nu oricum, ci personal. Cum nu avusesem relații directe cu dumneaei, uneori îi lăsam "corespondența" la o cutie poștală obișnuită, la o altă adresă decât cea unde locuia. La un moment dat, chiar doamna Franck care mi-a spus: "Mulțumesc dragă, este o mare bucurie pentru Majestatea Sa!"*

S-a mai discutat în cercurile "azilului" românesc din Occident că doamna Nicoleta Franck ar fi fost intermediara dintre autoritățile comuniste române și fostul rege Mihai.



Nu intrăm în speculațiile care s-au vehiculat și încă mai există pe această temă. Însă, în ciuda vituperărilor împotriva diplomaților români (vezi pag.95 – De la Iași la Geneva) unde îl acuză pe fostul ambasador Dolgu de presiuni asupra presei din Bruxelles, rămâne fapt cert că doamna Franck se afla în relații bune cu reprezentanții oficiali ai României socialiste în Occident, inclusiv cu soțiile acestora.

Ni se pare semnificativă și aprecierea unui "azilant" român în legătură cu

cartea doamnei Franck "La Roumanie dans l'Engrenage..." :

Sion 22.07.85

Dragă Nicolette

Așa o lucrare se poate publica în România într-un tiraj de 300.000 exemplare, fără exagerare și asta numai la prima ediție.

Tu mi spunei înainte că într-o zi cartea ta va vedea lumina tiparului românesc.


Nom et prénom Date de naissance (jour, mois, année) Nationalité (canton - pays) Confession Profession (principale - accessoire) DOMICILE PROFESSIONNEL EN 1982 Employeur Lieu de travail : Commune Lieu de travail : Pays N°	CONTINUABLE Nicole Franck 24/10/1934 Confession catholique romaine COPIE	EPOUSE 1
--	---	-------------

JAV  
 1971

### Adeverință

Se atestă că eleva Nicoleta N. Nicolette născută în anul 1934  
 luna februarie ziua 24 în Comuna Iasi Județul Iasi  
 de naționalitate română de religie ortodoxă fiică a D-ului Franck  
Nicoleta de profesie arcat domiciliat în Iasi strada Carol  
 No. 18 a terminat în luna mai 1951 clasa IV (patru) primară cu media generală 9,22  
 învață și 25% având dreptul să se înscrie într-o școală secundară.

No. 2  
 1951 luna ianuarie ziua 24 Directoare,  
 Semnătura eleva, Nicoleta de Franck



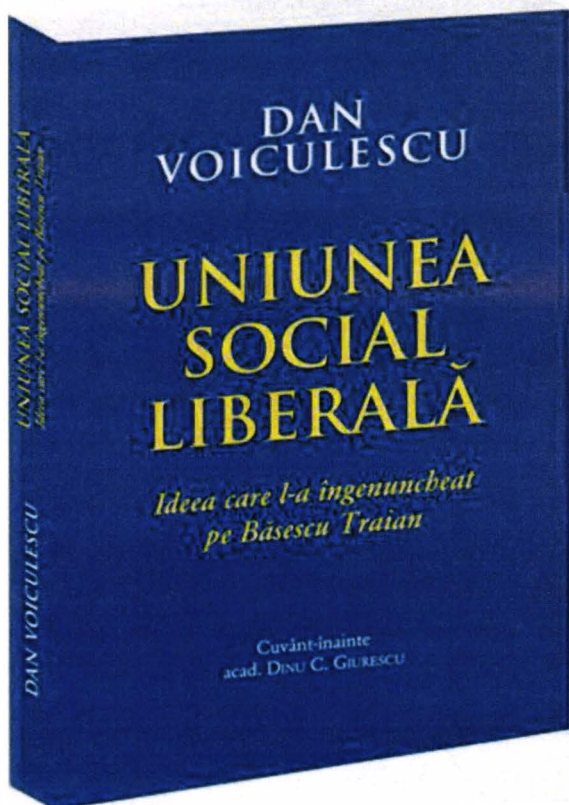
427. -- Institutul de Arte Grafice "PRESA BUNĂ", Iași, Strada Ștefan cel Mare 56

Încurcate sunt cărările relațiilor interumane, dar și mai încurcate ale celor dintre "anumiți oameni". Pentru moment, până vom lua cunoștință de alte documente/corespondențe cu privire la activitatea pro/antiromânească a doamnei Nicoleta Franck, ne oprim aici. Vom reveni în viitor, inclusiv cu ceea ce poate fi clarificat în controversatele informații privind pe "spionul" Yves Franck, soțul doamnei Nicoleta, dar și cu privire la statutul socio-religios al acesteia, pentru că cel puțin din documentele de care dispunem, lucrurile sunt cam "amestecate". Unele ne spun că familia ar fi fost ortodoxă. altele, romano-catolică.

Vom reveni.

Petru Neghiu

## VITRINA CĂRȚILOR



La apariție, în primăvară, cartea profesorului-politician Dan Voiculescu a suscitât interes, momentul fiind cel în care frământările în cadrul construcției politice USL începuseră să clocotească și să dea afară până la implozie.

Ideea redifuzării cărții acum, în preajma alegerilor prezidențiale într-o manieră de masă, nu face decât să contribuie, în mare măsură, la clarificarea opiniei publice.

Fără a avea nicio *arrière-pensée* cu caracter politic, revista noastră prezintă în acest număr câteva extrase, ni se par nouă semnificative, din care se desprind câteva idei fundamentale despre ceea ce a însemnat această alianță politică: Profesorul Voiculescu notează în carte:

*"Ideea unei noi Alianțe Social-Liberale a apărut, în cazul meu, luni, 7 decembrie 2009 ... o zi complicată, lungă, dificil de administrat. O zi în care mai mult de jumătate dintre românii care votaseră, în România la alegerile prezidențiale, resimțeau acut nedreptatea rezultatului anunțat de Biroul Electoral Central. Ei aleseseră schimbarea și totuși nimic nu se schimba"* (pag.11).

Mai departe, autorul conchide:

*"La început a fost o idee la limita fanteziei, apărută pe 7 decembrie 2009, într-un moment în care România părea definitiv înghețată sub regimul Băsescu. Din ianuarie 2010, timp de un an, am părut un naiv care vorbește singur despre o Alianță imposibilă, pe care aproape nimeni nu putea s-o ia în serios. După trei ani, foarte mult efort și implicarea treptată a unor lideri care au avut înțelepciunea să privească dincolo de mizele imediate și rivalitățile conjuncturale, acea idee a devenit o realitate politică fără precedent, un fenomen obiectiv care a transformat radical politica și societatea românească"*.

În "Cuvânt-înainte", acad.prof. Dinu C.Giurescu apreciază:

*"Volumul de față îndeamnă la reflecție și la căutarea unor răspunsuri. Ca, de exemplu, de ce alegătorii au reacționat atât de masiv, cu statornică speranță, la conceptul și oferta USL? Cum s-a produs implozia din USL la numai 14 luni de la cel mai senzațional succes electoral? Nu este rostul acestui cuvânt-înainte să încerce răspunsuri la aceste două întrebări esențiale.*

*Ce se poate afirma de pe acum este că proiectul și programul USL au răspuns speranțelor și nevoilor cetățenilor țării, dorinței lor de normalitate, după repetatele încercări și deziluzii trăite de alegători din 1990 și până în 2012.*

*Volumul de față cheamă pe cititor să regândească cele trăite, să nu piardă speranța, să rămână cu convingerea că mai există o alternativă la impasul prezent. Cu o condiție: voința fiecăruia de a acționa și de a construi împreună o nouă opțiune. Fiindcă viața merge înainte și este vorba de viața noastră de cetățeni responsabili și de generația ce urmează".*

Alte opinii despre cartea profesorului Voiculescu, de pe copertă:

*"Un text foarte interesant și foarte util. În carte, for the record, istoria proiectului USL. Cronologia evenimentelor este însoțită de adnotările personale cu comentarii inedite. Textul este deci, în egală măsură, o istorie și o narațiune".* (Adrian Năstase, Prim-ministru al României, 2000-2004).

*"Proiectul politic numit USL are o istorie care merită să fie aflată. Este meritul autorului de a scoate la lumină geneza și evoluția acestui proiect politic care încă nu și-a îndeplinit misiunea" (Călin Popescu Tăriceanu, Prim-ministru al României, 2004-2008).*

*"Dincolo de geneza, mărirea și decăderea USL ca proiect politic, o întrebare fundamentală trebuie pusă: de ce eșuează coalițiile în România?" (Mircea Geoană, Președinte al Senatului României, 2008-2011).*

*"Cartea profesorului Dan Voiculescu, Uniunea Social-Liberală - Ideea care l-a îngenuncheat pe Băsescu Traian, se citește pe nerăsuflăte, ca un roman polițist. Lucrarea este o privire din interior, cu amănunte extraordinare, a ceea ce s-a întâmplat în România în ultimii cinci ani, de la ideea formării alianței social-liberale, apărută în mintea profesorului Voiculescu în 7 decembrie 2009 și până la înființarea unei construcții politice care a avut rolul să oprească, pe cât posibil, abuzurile unui regim politic ce amenință să devină cvasidictatorial.*

*Deși autorul nu o spune explicit, au fost momente – între 2011, formarea efectivă a USL, și 2012, căderea Guvernului Ungureanu – când Dan Voiculescu și trustul său de presă au rămas ultima tranșee în fața unui regim ce amenința să distrugă totul" (Bogdan Chireac, Analist politic).*

**Petru Neghiu**



## VALORI ALE ROMÂNIEI DE AZI

Orice popor își legitimează identitatea prin valorile sale umane, materiale și spirituale pe care le promovează, le sprijină și le cultivă performanța spre luarea-aminte a generațiilor viitoare, dar și a lumii, pentru a le tezuriza în patrimoniul său de valori universale.

România a avut dintotdeauna, are și acum, valori de notorietate universală în știință, artă, cultură și sport, cu care ne mândrim și ne legitimăm ca popor și ca țară. Ca toate acestea să devină vectori de imagine a țării noastre în lume este nevoie ca marile valori ale României de azi să fie făcute cunoscute în țară și în afara ei printr-o atentă, riguroasă și permanentă promovare prin mijloacele media adecvate.

Se întâmplă așa ceva cu valorile de azi ale României ? Rar, puțin, spre deloc în cele mai multe cazuri. Media românească promovează mai degrabă personaje de un penibil dezgustător, cu spiritul și trupurile goale, purtătoare de cuvinte știrbe și stricătoare de limbă. Măcar dacă astfel de prestații ar fi urmate, fie și subliminal, de mesajul „AȘA NU !”

Nu suntem împotriva emisiunilor de divertisment sau de cancan, dar parcă ar fi necesară o proporție rezonabilă între plus și minus, adică între valoare și nonvaloare, între perenitate și efemeritate.

Desigur, resursa genialității se află în interiorul geniului creator, dar amorsa valorizării sale depline se află în mediul de creație și de promovare a succeselor. Bucuria unei creații majore este imensă, iar manifestarea și consumarea ei deplină cere condiții, oarecum speciale. Bucuria unui mare succes se consumă deplin numai dacă este împărtășită cu ai tăi. În alte condiții, marele succes rămâne doar un eveniment consemnat de alții. Marile creații se nasc din pasiune, muncă și recunoaștere.

Și din aceste motive revista “Periscop” și-a propus ca începând cu acest număr să prezinte periodic în paginile sale la rubrica “**VALORI ALE ROMÂNIEI DE AZI**” personalități marcante ale științei, culturii, artei și sportului românesc, care prin performanțele lor personalizează valorile României în lumea de azi. În acest număr vom prezenta una din marile personalități ale lumii medicale din România de azi:

**Prof. univ. dr. GHEORGHE BURNEI**

Medic primar de chirurgie și ortopedie pediatrică, doctor în medicină, profesor universitar la Catedra de Chirurgie și Ortopedie Pediatrică la Universitatea de Medicină și Farmacie “Carol Davila” din București, Șeful Clinicii de Chirurgie

și Ortopedie Pediatrică Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii “Maria Sklodowska Curie” București, Gheorghe Burnei s-a născut la 21 septembrie 1952 în comuna Brănești, județul Dâmbovița. Este căsătorit și are doi copii – un fiu și o fiică, ambii medici. Locuiește la bloc în cartierul Apărătorii Patriei, București.

Dincolo de statistica rece a acestor date sumare de identitate civilă și profesională ale omului Gheorghe Burnei se află ani mulți de muncă și pregătire, de încercări și reușite profesionale, numeroase inovații și invenții în chirurgie ortopedică pediatrică numită de el atât de înnobilitant – artă, știință și predicție.

Pe scurt, foarte pe scurt, din CV-ul impresionant al doctorului Burnei.

După terminarea Liceului economic din Târgoviște (1971) urmează Facultatea de Pediatrie din cadrul Universității de Medicină și Farmacie București (1972-1978).

Eminent elev și student, marcat profund de provocările cunoașterii în domeniul chirurgiei ortopedice pediatrice, Gh. Burnei parcurge metodic și numai pe bază de concurs toate etapele devenirii sale profesionale și didactice. Autor a patru cărți și coautor sau coordonator a încă trei cărți de specialitate.

Câteva mențiuni speciale care certifică aprecierea că profesorul Burnei este una din valorile de seamă ale României de azi în domeniul medicinei, un strălucit chirurg ortoped pediatru de notorietate mondială:

- Din 1997 până în prezent a coordonat cercetarea în 21 de teme de interes major în ortopedia pediatrică;
- O prodigioasă publicistică de profil: 108 articole/studii publicate în țară și reviste de specialitate de circulație internațională; 16 lucrări comunicate în străinătate (Polonia, Grecia, Croația, Turcia, Rusia, Portugalia) și peste 180 de lucrări comunicate în țară;
- 11 tehnici în premieră națională între care: Operația Bridle, Alungirea gambei cu 17 cm într-un singur timp operator la ambele gambe urmate de o consolidare normală;
- Expert în peste 10 domenii predilecte de activitate din care amintim: Corectarea malformațiilor congenitale osteo-articulare la șold, membre, coloană vertebrală; Chirurgia coloanei vertebrale, ș.a. ;
- Inovator în peste 15 tehnici chirurgicale în ortopedia pediatrică;
- Două invenții de mare valoare în practica chirurgicală: 1) O nouă metodă terapeutică de osteogeneză folosind tija de distracție centromedulară. 2) Instrumentarul pentru abordul somatic sub control laparoscopic al cifoscoliozelor la copii;
- Performanțe spectaculoase care îl situează pe dr. Burnei printre marii chirurghi ai lumii:

- 6 intervenții chirurgicale în premieră mondială. Chirurgul nostru se află pe primul loc în lume în tratarea osteogenezei imperfecte la copii (boala oaselor de sticlă, cum mai este cunoscută). Gh. Burnei : "... în 1986 toate cărțile de pediatrie susțineau că osteomielite acută nu se mai vindecă, ci doar se cronicizează. Noi îi tratam prin metoda aceasta inventată la noi (de Gh. Burnei n.n.) și într-o lună copiii erau vindecați și îi trimiteam acasă."

- 12 intervenții chirurgicale în premieră națională și un total de 12.500 de intervenții chirurgicale.

- Profesorul Burnei este membru al mai multor societăți științifice din țară și străinătate: membru al Societății Române de Ortopedie și Traumatologie; membru al Academiei Centrale Europene de Științe, Arte și Litere, Expert pe termen lung, membru în Grupul de Tutori ai cercetătorilor postdoctorat, etc. ;

- A fost citat ca subiect biografic în Almanahul personalităților mondiale "Who's who (2009-2010)".

Vlăstar vigouros al monumentalului profesor Alexandru Pesamosca, Gh. Burnei și-a luat în serios "jugul" moștenirii și al testamentului lăsat de mentorul său și a dat copiilor suferinzi din România șansa vindecării și a intrării lor depline în firescul fizic omenesc.

Am avut șansa și onoarea să-l cunosc personal pe profesorul Burnei. Este un om ca toți oamenii, cu privire vie, totdeauna precisă în fixarea interlocutorului, purtător și căutător de nou în comunicare. De fapt un om obișnuit marcat de aura discretă a rarității celor care se detașează de genialitate prin normalitate. M-a impresionat la Domnia Sa căldura rostirii cuvintelor necăutate, cuvinte simple cu înțelesuri adânci, care-i devoalează destinul așteptat și găsit de copiii cu nevoi majore de normalitate.

Este minunat să știi tu ca părinte, bunic, frate sau copil, că în țara ta există un chirurg providențial, care dă copiilor în suferință șansa verticalității și mobilității în devenirea lor ca oameni normali. Și când te gândești că acest medic a refuzat 65.000 de lire sterline oferite ca salariu lunar de către o Clinică din Anglia, preferând să rămână acasă, lângă copiii din România! Întrebat de unde atâta vigoare și determinare în profesia sa, modestul chirurg a răspuns simplu: "Cine are pasiune, face orice, cine nu, nu face nimic!"

Acesta este doctorul Burnei: un monument de bunătate, de sacrificiu profesional și de fidelitate față de copiii din țara sa ... un balsam sufletesc pentru cei în suferință. Pentru toate acestea și cele ce vor urma, Colegiul de redacție al Revistei PERISCOP îl consideră o valoare autentică a României de azi.

Primiți, vă rugăm domnule profesor, ONORUL NOSTRU!

**Ion Pavel**

ARTA CA VECTOR DE COMUNICARE ȘI PRIETENIE

EDIȚIE SPECIALĂ

## EGYÜTT ÎMPREUNĂ



Editat de Asociația Culturală și de Prietenie Együtt-Împreună

IUNIE 2014

16 pagini

Adresă: București, Strada 13  
 Telefon: 0744 200 000  
 E-mail: info@egyutt-impredna.ro  
 Web: www.egyutt-impredna.ro

În data de 11 iunie a acestui an, Asociația Prietenii Artei a organizat, la Budapesta, o serată literară dedicată poetului și traducătorului budapestan, Ferenc Baranyi, laureat al premiului Kossuth și poetului și traducătorului bucureștean, Ion Brad. Spectacolul literar-artistic, care s-a bucurat de mare succes, a fost deschis de președintele Asociației Prietenii Artei, Tibor Geroly, care a adresat cuvinte de salut către publicul budapestan, mare iubitor de poezie și de artă, precum și oaspeților veniți din Capitala României. Din delegația venită de la București pentru această importantă manifestare culturală, au făcut parte Neculai Onțanu, doamna Mariana Georgescu, poetul Ion Brad precum și președintele Asociației Culturale și de Prietenie **Együtt-Împreună**, redactor-șef al revistei bilingve culturale (maghiaro-române) **Együtt-Împreună**, Haidu Gyozo. În intervențiile lor cei doi sărbătorii și-au exprimat încrederea în puterea artei de a crea armonie și prietenie între popare.

### Ion Brad

Sunt deosebit de emoționat și onorat că pot să particip la această manifestare spirituală, aici, la Budapesta, în frumoasa capitală a Ungariei. Am mai cunoscut această metropolă în trei împrejurări diferite, risipite în timp. Prima oară, în vara lui 1956, când mă întorceam de la Roma, unde participasem la un colocviu internațional al tineretului, care, în spiritul lozincilor vremii, „lupta pentru pace”. Nu bănuiam că în toamna aceluiași an, Budapesta va fi supusă la un adevărat și sângeros război de ocupație din partea trupelor sovietice. O tragedie greu de uitat!

A doua mea vizită s-a petrecut în toamna lui 1965, când am fost invitat la un „festival al poezilor din țările socialiste”, organizat la Szombathely, aproape de granița cu Austria. Am avut șansa să-l cunosc și să-l am ca translator pe scriitorul Jeekely Zoltan, fiul înzestratului poet liric, Aprily Lajos, clujean de origine, cel mai bun traducător al poetului nostru național Mihai Eminescu, dar și al ardelenilor George Coșbuc și Octavian Goga. Fiul său îl continuă, cu succes, în acest domeniu important al relațiilor tradiționale româno-maghiare. Într-o seară am ieșit la plimbare prin acel oraș cu aspect medieval. Era o lună plină și o tăcere contrastantă cu atmosfera de la Budapesta. I-am zis: „Zoli-bacsi, îmi pare bine că la voi e mai multă libertate decât la noi, din moment ce guvernul și Kadar însuși se amuză de

spectacolele satirice la adresa regimului care au loc în diversele cluburi budapestane..." A tăcut el cât a tăcut, dar apoi m-a luat de mână și mi-a zis: „Ionică, vezi tu toate cazărmile acestea din jur ? Sunt pline ochi de soldați sovietici, comandanții și șefii lor de la Moscova ne lasă libertatea să râdem de șefii noștri, mai puțin de ai lor. Dar dacă am face un singur pas greșit spre Viena ne-ar îneca iar în sânge”. Vorbe sincere, mărturisiri greu de uitat !

A treia oară, am participat, împreună cu prietenul și colegul iubit Hajdu Gyozo, în vara lui 1986, la Forumul Cultural European.

În sfârșit, acum, a patra oară, am venit de la București împreună cu domnul Neculai Onțanu, căruia noi îi spunem „primarul cultural al Capitalei”, deși conduce doar Sectorul II al Bucureștilor. Grija sa generală pentru cultură și artă ne-a ajutat de două decenii, pe Gyozo, pe mine și pe alți intelectuali să alcătuim Asociația „Együtt-împreună”, să publicăm revista care-i poartă numele, un periodic care a contribuit și contribuie la continuarea relațiilor tradiționale dintre scriitorii și artiștii țărilor noastre. În încheiere, vă propun să nu uităm niciodată cuvintele marelui nostru înaintaș Aron Tomasi : “ Oamenii fac pacea, să fim deci, oameni, pentru ca noi să putem rămâne maghiari și români !”

### **Baranyi Ferencz**

Astăzi sunt considerat mai ales traducător de poezie italiană. De altminteri, pe parcursul carierei am considerat că este misiunea mea de a transpune în limba lui Petöfi creațiile lirice ale popoarelor dunărene. Și asta întrucât m-am născut într-un sat unde trăiau laolaltă mai multe etnii, unde maghiarii și slovacii au reușit să răzbată, fără dispute, cu sentimente de reciprocitate, multe secole frământate. Încă din copilărie visam că odată în întreaga zonă dunăreană va fi la fel. Adică maghiarii, slovacii, românii, sârbii și croații își vor rândui soarta fără dispute, ajutându-se reciproc. Pentru o astfel de conviețuire între popoare încerc să pavez drumul prin traducerea poezilor popoarelor învecinate.

Am convingerea că noi, „micile națiuni înjumătățite” nu devenim întregi decât ajutându-ne unii pe alții. Inima ne pulsează pentru țelurile noastre comune. Iar unul dintre aceste țeluri comune trebuie să fie un fel de campanie de cucerire, în cursul căreia să intrăm în posesia culturii celuilalt. Prin cucerire înțeleg ceea ce spunea unul dintre marii poeți ai românilor, Lucian Blaga:

„A traduce e sinonim cu a cuceri. Orice popor poate cuceri alt popor dacă-i transpune literatura în propria sa limbă. Iată o formă înălțătoare și celestă a operațiunii de cucerire: poporul cucerit nu pierde nimic, iar cuceritorul crește și se împlinește spre perfecțiune”.

**Dan Sulugiuc**

### DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

În această vară a fost încheiat **Protocolul de colaborare** între Asociația noastră și **Asociația Națională Cultul Eroilor "Regina Maria"**, în conformitate cu hotărârea Consiliului Director, validată de Adunarea Generală din luna mai a.c. Într-un scurt moment festiv, **Protocolul** a fost semnat de președinții celor două Asociații, respectiv gl.mr.(r) prof.dr. Visarion NEAGOE și gl.bg.(r) prof. Petru NEGHIU.



Obiectivul general al angajamentelor asumate prin acest document are în vedere întărirea frontului de acțiune, valorificarea experienței organizatorice dobândite în vederea menținerii și consolidării dragostei și atașamentului față de patrie, a idealurilor sacre ale poporului nostru, precum și a componentelor forțelor sale armate, a respectului față de simbolurile naționale, a sentimentelor de recunoștință și cinstire a înaintașilor noștri care s-au jertfit pentru apărarea gliei străbune, a integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale.

În acest sens, în **Programul comun** de activitate cele două asociații își propun să acționeze pentru creșterea influenței lor asupra factorilor de decizie privind adoptarea unor măsuri legislative și administrative menite să asigure, după

cum spunea Regina Maria, *"slăvirea eroilor neamului pentru ca faima lor să rămână un ecou prin legenda veacurilor"*.

Conducerea Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din SIE este încredințată că, urmărindu-ne obiectivele statutare și cele stabilite pe principii de parteneriat, asociațiile noastre vor statornici noi coordonate de colaborare pentru apărarea onoarei și demnității cadrelor militare din toate aceste structuri ale statului român, care au îndeplinit misiuni ordonate în folosul poporului, cu responsabilitate civică și morală.

O primă acțiune la care președintele Asociației noastre și secretarul general au participat, a fost sărbătorirea împlinirii a 95 de ani de la înființarea Societății "Mormintele Eroilor Căzuți în Război", eveniment organizat de Asociația Națională Cultul Eroilor "Regina Maria", la 12 septembrie a.c. la Sala de Marmură a Palatului Cercului Militar Național din București, în prezența mai multor personalități reprezentând Administrația Prezidențială, Guvernul României, MApN, MAI, alte asociații și organizații ale societății civile. În cadrul manifestării a fost inaugurat drapelul ANCE "Regina Maria" și s-au acordat diplome, medalii și decorații. Cu acest prilej, în numele Asociației noastre, gl.bg.(r) Petru NEGHIU a transmis un **MESAJ** de salut camaraderesc și solidaritate, împreună cu urări de succes în activitate ANCE "Regina Maria", Biroului Executiv Central, personal președintelui acesteia.

- La sediul Asociației au fost înmânate Diplomele de MEMBRU DE ONOARE reprezentanților unor autorități publice din Sectorul 2 care au sprijinit multe activități publice organizate de Biroul Executiv.

Conform acordului Consiliului Director, au devenit membri de onoare domnii: **Dobrilă Aurel**, directorul general al Poliției locale, sector 2, **Pascu Gheorghe**, locțiitorul directorului general și **Lemnaru Cristian**, director general al ADP-2.



Mulțumind pentru onoarea ce li s-a acordat, devenind membri de onoare ai unei Asociații de prestigiu a cadrelor militare în rezervă și în retragere, cei trei noi membri de onoare au asigurat conducerea Asociației că și în viitor vor avea în vedere sprijinirea Asociației noastre.

Diplomele au fost înmânate de președintele Asociației, gl.bg.(r) Petru Neghiu, de față fiind și secretarul general, col.(r) Gheorghe Iordache.

- La 26 septembrie 2014, redactorul șef al revistei *Periscop* a participat ca invitat, în calitate de autor de carte, la ediția a XIV-a a Simpozionului internațional dedicat studierii fenomenului totalitar, care se organizează anual în municipiul Pitești de către autoritățile locale, în colaborare cu fundații și organizații neguvernamentale din țară și străinătate. Un grup reprezentativ de participanți l-au constituit istorici, cercetători și scriitori din Republica Moldova, Nordul Bucovinei (Cernăuți), precum și profesori și elevi de la liceele de limbă română din Transnistria. Discursul de deschidere a lucrărilor a fost rostit de prof. univ. dr. Emil Constantinescu, ex-președinte al României. Colegul nostru I. Popa a prezentat concluzii din cartea recent apărută la Editura Academiei Române, *Destine frânte*, precum și rezultatele unei cercetări efectuate asupra unor documente privind deportările din Basarabia și Nordul Bucovinei în anii 1941 și 1949, elemente receptate cu interes de participanți. Despre valoarea acestei lucrări și importanța cunoașterii ei în școli a vorbit, de asemenea, scriitorul Nicolae Dabija, redactorul șef al săptămânalului *Literatura și Arta* (Chișinău), membru al Academiei Române.

**Gheorghe Iordache**



## „PERISCOP” ÎN OGLINDA OPINIEI PUBLICE

### Revista „Periscop“ semnalată în presa germană

*De curând, grație distinsului nostru colaborator și membru al Consiliului Științific, istoricul Viorel Roman, despre existența și preocupările revistei „Periscop” au aflat și cititorii din Germania. Iată câteva elemente apărute în presa germană, inclusiv în presa online.*

„Foștii lucrători ai serviciului de informații externe din România au propria lor asociație, după modelul altor asociații ale ofițerilor în rezervă proveniți din alte sectoare de activitate ale Forțelor Armate românești. Organizația oferă membrilor ei un cadru adecvat pentru a da sens timpului liber de care dispun, pentru a evita izolarea socială și pentru a se angrena în mod activ în viața socială.

Mult mai interesant de reținut este faptul că Asociația foștilor lucrători

**PERISCOP dient auch gesellschaftswissenschaftlicher Forschung.**

**Verfasser sind Vereinsmitglieder, Diplomaten, Hochschullehrer, wobei der**

**Leitgedanke ist die Klärung wichtiger Ereignisse der Geschichte, der**

**Darstellung der Gefahren, der Bewusstmachung hinsichtlich der**

**unterschiedlichsten Situationen des persönlichen und sozialen Lebens, in**

**denen Sicherheitserwägungen geboten sind. Nicht zuletzt beziehen sich**

**manche Materialien auf die rumänische Beteiligung an Projekten auf dem**

**Gebiet der euro-atlantischen Sicherheit.**

români de informații externe editează și o publicație trimestrială, care a ajuns deja la anul VI. Revista se publică sub numele de „Periscop”, care ne poate face să ne gândim la bine cunoscutul instrument optic care permite efectuarea observării dintr-o poziție acoperită. Dar ce ar mai putea avea ca obiect de observație niște oameni cu statut de pensionari, care nu mai sunt angrenați, precum în profesia lor anterioară, în combaterea unor forțe și fenomene ostile sau în prevenirea unor pericole pentru stat și societate? Răspunsul este unul simplu: Acești oameni își îndreaptă privirile asupra propriului lor destin, asupra recoltei obținute de-a lungul carierei, asupra experienței pozitive, pe care acum doresc să o valorifice pentru îndeplinirea unei noi misiuni, aceea a educației de securitate a societății actuale, după cum anunță și titlul uneia din rubricile publicației.

Așadar, acest periscop nu servește unor scopuri beligerante, ci mai degrabă unora legate de cercetarea istorică și socială. Autorii articolelor apărute în publicație

sunt în primul rând membri ai asociației, care se inspiră din propria experiență profesională și din documentația de o viață cât și din cea actuală cu privire la teme ale politicii de securitate sau strategice, apoi cercetători din diverse domenii ale cunoașterii, diplomați, jurnaliști, pentru a menționa doar câteva categorii, ideea călăuzitoare a redacției și a tuturor celor implicați fiind orientată spre rezolvarea unor sarcini cum ar fi clarificarea unor evenimente marcante din istoria mai veche sau mai nouă, prezentarea pericolelor și amenințărilor actuale la adresa securității naționale și globale, conștientizarea unor largi cercuri ale societății cu privire la situațiile diverse din viața personală sau socială în care se impune respectarea unor considerente de securitate. Nu în cele din urmă, unele dintre materialele publicate se referă la implicarea românească pozitivă în proiecte de anvergură din sfera securității europene și euro-atlantice ”.

\*

„Revista periodică **Periscop**, al cărei colaborator am fost uneori, are o dublă și importantă deschidere. Una, spre lumea specială a serviciilor secrete, cu istoria lor îndelungată și adeseori plină de zbulcium. A doua, spre toți iubitorii de adevăr istoric, aflat în documentele și studiile publicate, în mărturiile și memorii revelatoare.

Felicitări și drum deschis și liber în viitor!”

**Ion Brad, scriitor și ambasador**



Materialele publicate în PERISCOP nu reflectă neapărat opiniile și poziția Asociației Cadrilor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor acestora.

## PERISCOP

Publicație a Asociației  
Cadrilor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe.  
Telefon/Fax: 021.210.9936; www.acxie.ro; e-mail: office@acxie.ro  
Articolele pot fi reproduse numai cu permisiunea editorului.  
ISSN 1843 – 8962

Tipografia Semne '94 SRL. www.semneartemis.ro

<https://biblioteca-digitala.ro>

